Rodica Ojog-Braşoveanu

OCHII JUPÂNIŢEI

-roman istoric – ciclul Andronic-

1980

PROLOG

Diminicioara, ascunsă după cula dealurilor supuse răsăritului, cerceta valea cu inima purice. Pe malul Valahiei, cuminte, lipsit de repeguşuri, răsărise peste noapte o pădure de arme. Topoare, şi securi, şi coase, şi seceri noi, născocite de meşteşugarii aninați de poalele Bucureştioarei[1] sau ale Bahluiului, sau în fierăriile Braşovului, şi scule îmbătrânite în păruiala cu nohaii zvârleau căutături iuți după pilda fulgerului, dinții furcilor făurite din fier prost scrâşneau întunecați, cuțitele măcelarilor uitaseră gustul sângelui de dobitoc şi pofteau să deschidă cale slobodă celui păgânesc. Şase mii de baci, mulgători şi ucenici stăpâneau baltagul cu o mână şi câinele cu cealaltă, după cum tot de amândouă mâinile se slujeau călugării de la Hurezi, Mănăstirea Domniței, cei din obcinile Bucovinei, sau de la Cozia, ținând sfânta cruce în stânga şi spade vechi, tătăreşti, în cea deprinsă cu închinăciunea. Steagurile de români din Țara Oaşului trăseseră din tureatcă cuțitoaie lungi, fără podoabă, dar învățate să reteze grumajii veneticilor poftalnici, lotrii pământului din Zarand frământau în palmele asudate cosoare aprinse la mânie, oierii Vrancei,

Rodica Ojog-Braşoveanu

OCHII JUPÂNIŢEI

-roman istoric – ciclul Andronic-

1980

PROLOG

Diminicioara, ascunsă după cula dealurilor supuse răsăritului, cerceta valea cu inima purice. Pe malul Valahiei, cuminte, lipsit de repeguşuri, răsărise peste noapte o pădure de arme. Topoare, şi securi, şi coase, şi seceri noi, născocite de meşteşugarii aninaţi de poalele Bucureştioarei{1} sau ale Bahluiului, sau în fierăriile Braşovului, şi scule îmbătrânite în păruiala cu nohaii zvârleau căutături iuţi după pilda fulgerului, dinţii furcilor făurite din fier prost scrâşneau întunecaţi, cuţitele măcelarilor uitaseră gustul sângelui de dobitoc şi pofteau să deschidă cale slobodă celui păgânesc. Şase mii de baci, mulgători şi ucenici stăpâneau baltagul cu o mână şi câinele cu cealaltă, după cum tot de amândouă mâinile se slujeau călugării de la Hurezi, Mănăstirea Domniţei, cei din obcinile Bucovinei, sau de la Cozia, ţinând sfânta cruce în stânga şi spade vechi, tătăreşti, în cea deprinsă cu închinăciunea. Steagurile de români din Ţara Oaşului trăseseră din tureatcă cuţitoaie lungi, fără podoabă, dar învăţate să reteze grumajii veneticilor poftalnici, lotrii pământului din Zarand frământau în palmele asudate cosoare aprinse la

mânie, oierii Vrancei, credincioşi bâtei haiduceşti, îşi meşteriseră scule noi, din frasin năpădit de noduri. Calfele poştăvăriei înălţate la porunca lui Vodă Şerban Cantacuzino, deprinse cu daracele pentru lâna îndărăpnică, de Bugeac, mânuiau ţepuşe cu vârful petrecut prin venin de paing litvan, tejghetarii lui Manu, şi Panait, şi Anastasie şi Luca Fărâmiţă, şi Proca, şi Dumitru Nona ot Braşov, neguţători vestiţi la acea vreme în întreaga Valahie, meşteri în cetluirea cu laţul a terfegoşilor lipsiţi de cinste, răsuceau între degete curmeie de sfoară înnodată cu anume ştiinţă. Cetele de ţigani zlătari şi spoitori îngăduiţi să-şi desfacă meşteşugurile în mahalaua Broşteni{2} ţineau cu credinţă în mâini cleşti muşcători, fierarii vasluieni, rânduiţi lângă cei de pe malurile Dâmboviţei, se sprijineau în baroase trupeşe.

Sculele meşteşugarilor feluriţi stârneau uimirea oştenilor căci nu prepuiai ce stricăciuni pot aduce. Cu asemenea arme pofteau să-şi arate bărbăţia săpunarii, lumânărarii, jimblarii, cavafii subţiri, sortiţi să robotească pentru boierii muchelefi{3}, şi ciubotarii de trebuinţă sătenilor, neguţătorii, pietrarii starostelui Vucaşin şi zugravii lui Pârvu Mutu, trocarii din Schei şi Blumăna, harabagiii din Podul Iloaei, işlicarii, pânzarii şi ciumgiii, pădurarii din codrii Grozăveştilor, ai Cotrocenilor, Văcăreştilor şi Sărindarului care încingeau cu verdeaţă şi spaime cetatea de scaun a valahilor. Catifelurile de Ypres şi de Louvain şi postavul frâncesc, cuvenite celor cu osânză la pungă, şedeau fără supărare lângă postavul cenuşiu bobou şi pânza săsească deprinsă cu pielea gospodarilor mărunţi, camhaua şi tebenca ce împodobeau bidiviii căftăniţilor făceau casă bună cu blana de oaie azvârlită pe spinarea cailor mocăneşti si ai curuţilor Transilvaniei. Năvoadele pescarilor dunăreni, înălţate pe pari, fremătau de nerăbdare gata să pogoare capcană peste fesurile ienicerilor.

Vântul vrăjmaş aţâţă dihonia dintre nouri apoi îşi lepădă în volbura Dunării trenţele întunecate. Ochiul dimineţii citi cu uimire între fustaşii Măriei Sale Vodă Brâncoveanu şi

căciularii moldoveni, trupurile de trestie ale muierilor gorjence şi cele mai împlinite ale băciţelor sucevene, jupânese, jupâniţe, şi slujnice de boieri, neveste şi fecioare rupte din ghimirliile prostimii cu furca într-o mână şi întreaga zestre de blesteme pe buze. Nici betegiţii şi moşnegii uitaţi de moarte nu lipseau. În loc de toiag purtau suliţe şi iatagane vârstene, ce îşi aflaseră botezul în bătălii uitate, despre care numai cronicile dovedesc ţinere de minte. Diecii, grămăticii, pisarii şi învăţăceii şcoliţelor domneşti, băietani care în acea dimineaţă din leat 1701 abia împliniseră zece ani, îşi înfundaseră buzunarele cu pietre pe măsura praştiilor şi vlaga braţului.

Nu clintea nimeni. Păreau ciopliţi în cremene, dăltuiţi în trunchiuri de cedru, turnaţi în tiparele oţelurilor. Numai ochii şopteau cercetând puhoiul de păgânime revărsat pe celălalt mal.

Umbra lui Alah pe pământ, preafericitul sultan Mustafa al II-lea, rămase în pragul cortului verzaliu, chenăruit cu inimioare sidefii de scoici şi brâu chindisit din lalele, floarea îndrăgită de Profet. Trudiseră asupra lucrăturii meşterii din Alep, căci ceaprazarii şalvaragii îngrămădiţi la Ienicöy nu dobândiseră încă ştiinţa vechilor perşi în asemenea împunsătură, în creştetul cortului, cresta cerul cosorul semilunii bătut în adamante cât unghia de calic. „Umbra“ măsura peste două sute de ocale muscăleşti, căci necinstise poruncile Coranului care îndemnau la cumpătare. Polobocul pântecelui răsfăţat de bucate evropeneşti se afla cetluit în cingătoare lată din muselină, peste care cădea în falduri caftanul îngulerat cu vulpe neagră, blană îngăduită doar sultanului şi marelui vizir. Trimişii curţilor împărăteşti şopteau că degetele meşterilor armeni ce izvodiseră din fir de aur şi rubelite asemenea minune fuseseră retezate, spre a nu poftori isprava. Purta spânzurat de gât colan vârtos din safire chenăruite cu adamante, în aceeaşi sâmbătă cu pietrele de la surgiuc, iar în fiecare deget câte un inel cu

smaragd trupeş. De la brâu scotea capul un iatagan fără asemuire în frumuseţe, darul viclenit al veneţienilor, căci, după cum mărturisesc însemnările bailului Giustiniani, stătuse cale de o săptămână în cuib de buhă şi sub şezutul unei vrăjitoare hârbuite spre a-i pricinui moarte grabnică necredinciosului. Trudă zadarnică. Veneţienii n-aveau de unde să ştie că sultanul nu se dezlipea nici în ceasurile de dragoste de anume răcliţă în care se aflau unghia şi un fir din barba Profetului, cu putere deplină asupra farmecelor, otrăvii şi a jungherului cu gând vrăjmaş[{4}].

Cortul fusese înălţat pe un gorgan pieptos, cu vedere deplină asupra văii. Preafericitul duse la nări un trandafir roşu, apoi îşi roti căutătura verde, năpădită de venin, poftind să ştie dacă oştenii nu s-au abătut de la aşezarea statornicită.

Cercetă înaltul cerului. Nourii cei negri îşi smulgeau bărbile, schimbau sudălmi groase, tunate prelung.

Toată talpa iadului muncea apele Dunării, le repezea Bistriţă în pletele sălciilor plângătoare, le sugea apoi născocind vârtejuri bortite adânc. Fluviul gemea înfundat, azvârlind căutături speriate spre lumeţul încremenit pe malul Valahiei, sărac în arme dar bogat în credinţă, şi păgânimea de pe celălalt mal, ciotcă de ascuţişuri. Cerul se întunecase la obraz, şi mai vârtos la cuget, căci nu-i erau pe plac asemenea isprăvi. Citi cu amărăciune piepturile românilor, sprijinite numai de inimă, şi vărsă cea dintâi lacrimă.

Ploua zbuciumat, cu obidă. Vântul stupea picăturile reci în obrazul meşteşugarilor-oşteni, dimpreună cu frunzele şi ciulinii sărăciţi de răsuflarea lui brumărel.

O singură mână nu se clinti pentru a rândui pletele zbuciumate de urgie, o singură cuşmă, basma sau calpac[{5}] nu se răsuci spre a măsura mânia cerului, încremeniseră grohotiş de piatră aspră. Fulgerele născocite de încleştarea

nourilor se încrucişau cu altele, ţâşnite din căutătura oamenilor. Ochii ţepenarilor trotuşeni şi ai celor de pe Mureş ardeau molcom, ai muierilor şi fecioarelor care-şi aşteptau moartea hărăzită bărbaţilor azvârleau văpăi, în ochii moşnegilor cu vederea beteagă clipeau des licuricii mândriei, căci aveau să-şi afle sfârşitul în picioare şi nu plecând grumazul după pilda necuvântătoarelor.

Degetele meşteşugarilor se albiseră strângând sculele în căuşul palmei. Mâinile deprinse cu acul sau ciocanul spre a-şi dovedi iscusinţa săvârşind minuni de frumuseţe, se aburiseră. Un murmur încetişor se desprinse din cetele călugărilor. Monahii de la izvoarele Trotuşului mărunţeau în barbă rugăciunea către Cuvioasa Paraschiva, ocrotitoarea Moldovei.

Ploaia spăla harnică săbiile spahiilor. Caii băteau învelişul de piatră născocind snopi de scântei. În căutătura ienicerilor, desluşeai nerăbdarea de a culca în fân muierile valahilor, fără pereche în ispite sataniceşti. Pedestrimea, muncită de galbenii aninaţi în salbele moldovencelor, îşi macină greu zăbava furând cu ochiul spre cortul sultanului, căci de acolo avea să ţâşnească porunca aşteptată.

Lefegiii greci, lombarzi, albanezi şi de alte seminţii îşi călătoreau gândul prin hrubele crâşmelor înşirate ciupercărie în târgul Bucureştilor, poreclite Tunelurile vieţii, cu vin cinstit, limpede precum lacrima de fecioară; şalvaragiii Turchestanului, neîntrecuţi în căpoşenie, chibzuiau dacă numărul carelor era îndestulător pentru a face faţă darurilor lepădate de voevozii munteni şi moldoveni în biserici şi mănăstiri.

Vântul cel fără de odihnă smulse freamătul oştirii păgâne si-l trecu flamură vestitoare de primejdie peste apele Dunării.

Puiul de deal răsărit la poalele câmpiei adunase toată floarea boierilor moldoveni, transilvăneni şi valahi, căpeteniile curuţilor şi ale steagurilor de tălpaşi pogorâţi din îndepărtata Ţară a Oaşului. Măria Sa Vodă Brâncoveanu, cunoscut pentru patima arătată pietrelor de preţ şi veşmintelor cu cheltuială, ridicase a mirare sprânceana către voievodul moldovean, Duca, căci degetele lungi, subţiratice, nu purtau decât inelul cu sigiliu. În locul caftanului domnesc, bogat în odoare, pe umeri îi flutura o mantie leşească cernită, în loc de cucă îşi îndesase pe creştet cuşmă oltenească cu pană de hultan la tâmplă. Domnul Moldovei se căia că dăduse ascultare ighemoniconului, îmbrăcând veşmintele statornicite la ceas de primejdie. Căftăniţii celor două cetăţi de scaun surori se lepădaseră într-un gând de portul păgânilor.

La un pas şi jumătate în umbra voevozilor stăteau marii spătari, în coaste marii postelnici, căpeteniile steagurilor se înşiraseră cerc frânt, de-a valma cu ceilalţi dregători. Credinţa în biruinţă le sprijinea fără vlagă inimile, dar nimeni nu îndrăznea s-o mărturisească. Cetluiau cu căutătura hoardele păgânilor, gata să se năruie asupra Valahiei.

Pricina pentru care toată suflarea românilor îşi cerceta moartea înălţând zid la Dunăre avea rădăcini în născocirile hiclenilor şi a unor ochi cu putere satanicească, de pe malul Bosforului. Într-o seară de florar…

Capitolul I

OCHII JUPÂNIŢEI

La ceasul când naşte întunericul, opt sute de minarete întindeau braţele către sineala cerului, cerşetorind lui Alah odihnă dulce. Liniştea înainta greu, făcându-si loc cu coatele printre neguţătorii lacomi de câştig din Bedesten[{6}], astupă gura cea bogată a vânzătorilor de şoşab din bazarul cel mititel şi pogorî pe Divan Ioly[{7}] ca să-şi plece fruntea în faţa Moscheei Albastre[{8}]. O vreme nu se auzi decât olăcăitul muezinilor, care îndemnau purtătorii de şalvari la rugăciune. Deasupra Cornului de Aur, blagoslovit de Profet cu frumuseţi felurite, noaptea are nuri de cadână, miroase a fân de mare, îndeamnă cugetul să-şi găsească astâmpărul. Apele Bosforului dezmiardă malurile cu pricepere de ibovnică, susură istorii moarte de mult…

Ca la poruncă, clopotele bisericilor din Pera[{9}] şi Fanarul grecilor, meşteri mari în dedesupturile prefăcătoriei, prinseră să ofteze înfundat, vestind patimile Mântuitorului. Vinerea neagră, vinerea mare, vinerea seacă a creştinilor supuşi ortodoxiei se lungise pe năsălie aşteptându-şi sfârşitul. Luna răstignită în furcile cerului îi aprinsese la căpătâi un ciot de lumânare.

Ahmed, feciorul Califului Muradja Septar, păstorul drept-credincioşilor, bătea colbul ulicioarelor strâmte, gâtuite de ghimirlii, cu zestre mare de lipsuri. Milogii, îndrăgiţi de Alah pentru că s-au lepădat de ispita agoniselii deşarte, nu deprinseseră năravul terfegoşilor din târgurile papistaşe care cerşetoresc strecurând întârziaţilor jungherul la beregată, aşa că puteai păşi printre dumnealor fără spaimă. Altminteri, pravila oprea sub osânda spânzurătorii portul armelor în Istanbul. Dacă mai adăugai la toate astea şi cinstea păgânilor, ajunsă de pomină, puteai pricepe lesne de ce stăpânirea chibzuise că uliţele pot trăi numai din milosârdia lunii, lipsindu-le de fanare. Nici grija că vreun dulău cu deprinderi valahe ar putea să aducă nădragilor stricăciuni nu adumbrea umbletul. Toată suflarea câinilor se

afla surghiunită departe de căutătura Profetului de când mâţele dobândiseră, prin linguşeli greceşti, întreaga cinstire a lui Alah.

Ahmed Septar bătuse pe muchie şaisprezece ani.

Răsplătind truda Califului de a cetlui purtătorii de şalvari sub azbucoavna Coranului, cerul mahomedan îi înzestrase feciorul cu prisos de daruri. Flăcăul dobândise trupul suleag al paladinilor, chipul gondolierilor, o scânteie din mintea de jăratec a dascălului său Dimitrie Cantemir şi o inimă pe măsura pâinilor moldoveneşti. Mustăcioara întunecată corb îi râdea deasupra gurii, întreaga făptură îi hohotea pradă unei bucurii despre care nici măcar pergamentele cele vechi nu pomenesc. Bucuria lui Ahmed Septar avea părul bălai, ochii ciorchini de liliac pierduţi spre tâmple, buzele cireşii. Purta caţaveică cu bumbi de adamante, ciuboţele din saftian răsuriu, rochie de canavăţ[{10}] săbuită cu ştiinţă pentru a-i desluşi boiul subţiratec şi sânii iezi sălbatici cuprinşi de neastâmpăr. Surâdea blajin şi atunci obrazul dăltuit în piatră albă, de la Marmara, îşi sporea strălucirea, căutătura deprindea moliciunea de catifea a violetelor.

Inimioara lui Ahmed se rumenise în prima zi de Ramazan, când privirea jupâniţei îi zvârlise cea dintâi săgeată. Urca însoţită de slujnice tuciurii într-un caic cu şase vâsle, priponit la buza Cornului de Aur. Pungi grele de galbeni izbutiseră să cumpere una din acele slujnice, care îl aştepta pe treptele moscheei Suleymanie, la dezlegarea întunericului, după înţelegere.

Feciorul Califului îşi iuţi paşii, tras aţă de vraja ochilor de ametist.

* * *

Radu Andronic, logofăt de taină al Măriei Sale Vodă Brâncoveanu, şi Ilie Machidon, slujitorul logofătului,

treceau prin sită pleava uliţarnicilor, poftind să desluşească anume umblet carele se cerea citit spre tihna Valahiei. Erau bărbaţi tineri, croiţi cu dărnicie şi la trup, şi la judecată. Purtau veşminte păcurii pe potriva întunericului şi socotinţe de vulpe în căutătură. Boierul cântări oastea de milogi îngroşată vârtos în ultima vreme, clătinând din cap:

— Bag de seamă, spuse, că lenea fată iepureşte la Istanbul.

Ilie Machidon, stup de pilde, îşi rândui mustăcioara a zâmbet:

— După mintea mea cea nătângă, de ţăran, năravul terfegoşilor se cuvine preţuit.

— Ai deprins poruncile Profetului, împărate?

— Apoi, cinstite boierule, de când mă ţin scai de pasul domniei tale spre a socoti de câte ori te împiedici, am deprins multe… Dar să nu-mi uit vorba. Era în sat la noi unul, Toloacă, atât de trândav încât jurai că-i os de căftănit…

Diavolul cel şugubăţ făcea casă bună cu Ilie Machidon, răzeş de la cotul Milcovului. Radu Andronic preţuia limba cea ascuţită a slujitorului. Râse, mulţumit de împunsătură:

— Şi?

— Toloacă aista, urmă plugarul, trăia din mila gospodarilor. Într-o zi, din cele rele, chibzuind să-şi sporească agoniseala, a pus mâna pe o flintă şi-a ieşit la drumul mare, iar stăpânirea l-a spânzurat. Aflând păţania, m-am scărpinat sub cuşmă şi-am luat învăţătură: mai bine e să întinzi mâna decât gâtul…

Radu Andronic îi prinse braţul, măsurând lung făptura lui Ahmed.

— Omul nostru? întrebă slujitorul.

— Nu. Mi s-a părut.

Nu ştiau că umbletul păgânului avea să le sărăcească în curând odihna, mânându-i pe drumurile Evropei.

* * *

Secera lunii, scăpată de pe flamurile oastei otomane. asudase culcând palancă negura şi pogorî să se scalde în apele Cornului de Aur.

— Boierule!

Şoapta îl prinse pe Ahmed de mânecă. Se opri cercetând mogâldeaţa care rezema umbra minaretului. Era o ţigancă trupeşă, ajunsă la anii când poftele trupului ostenesc. Purta văl cernit, poruncit fiicelor lui Alah, şi spaime gata să plodească în căutătură.

Feciorul Califului se încredinţă că nimeni nu-l stâlpeşte cu privirea şi numai după aceea păşi la adăpostul întunericului.

— De unde ştii că eu sunt cel aşteptat, femeie?

Roaba îşi dezveli dinţii albi, mascaţi.

— Ţi-am deprins călcătura. Umbletul domniei tale pe sub porţile jupâniţei Raluca are viersul lui…

— Raluca o cheamă? întrebă Ahmed, căscând ochii de mirare.

Îşi potrivi numele pe buze, poftorindu-l în şoaptă. Căutătura ţigăncii se lungise aţă, stârnită de diavolul lăcomiei.

— Pentru asemenea destăinuire, oftă, mă aşteaptă arsura harapnicului. Trag nădejde că şi leacul va fi pe măsură.

— Ţine!

Ahmed îi zvârli o pungă împlinită în şolduri. Degete încovrigate de patima aurului, cu unghii vineţii, rătăciră într-un sfârâiac de clipă darul turcului printre bodroanţe.

— Cine-i jupâniţa?

— Au!

— Vorbeşte!

— Nu cutez să-mi vând stăpâna, boierule, frumosule…

— Vorbeşte, porunci Ahmed, şi te îmbrac în galbeni! Nu pungile îmi lipsesc…

— Ştiu, inimioară. Focul care te mistuie, numai căutătura jupâniţei îl poate ogoi. Şopti uitându-se cu teamă în jur: E fata postelnicului Balş din ţara Moldovei.

Ahmed Septar cunoştea de la Dimitrie cel învăţat, din neamul Cantemireştilor, dregătoriile moldo-valahilor, şi tot dumnealui îi desluşise rosturile marilor boieri în inima împărăţiei. Cuca şi tuiurile, semnele domniei, erau veşnic scoase la mezat căci voievozii Ţărilor Române se dovedeau uituci, necinstind jurământul de credinţă lăcrămat la picioarele sultanului. Legămintele tainice cu nemţii sau muscalii, după cum bătea vântul puterii, şi mai cu seamă ţesătura încurcată de pâri şi intrigi puneau bietul capugiu pe drumuri spre a zvârli petica neagră de mazilire pe umărul nesupusului. Iar acel nesupus mai ostenea şj securea gâdelui de la Edicule{11}, dacă nu sărea fără zăbavă pe cal vânteş care să-l poarte printre vrăjmaşii Semilunii. Aurul, ochiul vătămător al celui cu cornite, unsese mulţi domni şi-i scutise apoi de beteşugurile bătrâneţii, descăpăţânându-i, căci, după cum şoşotesc zicătorile, la Istanbul până şi pietrele de pe drum întind mâna după peşcheş.

Feciorul muftiului aţinti chipul roabei.

— Postelnicul trudeşte să ajungă în scaunul Moldovei?

Ţiganca îi strecură privire pricepută. Asemenea căutătură are darul să desluşească cugetul oamenilor mai limpede decât slovele aşternute în pergamente. Roaba o deprinsese cu anii, dar mai cu seamă trudind să se strecoare neocărâtă la curţile a trei stăpâne: vorniceasa Boldur, bunica postelnicesei, comisoaia Anica, maică-sa, iar acum, în urmă, la jupâneasa Eufrosina, cea mai aprigă într-un neam de muieri despre a căror afurisenie zvonea o Moldovă. Când temi gârbaciul, înveţi lesne să ghiceşti dintr-o singură privire pofta stăpânei…

Pe buzele roabei alunecă zâmbet şters. Tânărul era crud. O desluşeau musteaţa abia mijită, obrajii cu dulceaţă de prunc, vorba fără vicleşug. Cine poartă asemenea întrebare

unei slugi neînsemnate n-a apucat încă să deşarte o singură carafă de vinars.

— Unde-o vrea Dumnezeu, în Moldova sau Valahia, că dumnealui nu-i năzuros. Jupâneasa Eufrosina, postelniceasa, cată într-o parte. A făcut bătături la limbă spurcând cinstea Brâncoveanului. Îşi astupă gura. Asta era tainã! Mă jupeşte stăpânica!

— Vorbeşte-mi de jupâniţa Raluca.

— Au! Sunt roabă credindioasă, boierule… Ochii lui Ahmed Septar prinseră a luci.

— Dacă nu te slujeşti de două limbi, vei primi destule pungi ca să te răscumperi.

— Am şi-o mumă roabă, inimioară, n-o poci lăsa…

— Cunosc rânduiala. Te va însoţi.

— Şi-o soră…

Ţiganca scurtă pomelnicul căci privirea turcului vestea primejdii. Cercetă împrejur, ferindu-se parcă de urechi vrăjmaşe, şi prinse a-i şopocăi îndesat:

— Atâtea zile să apuc, boierule, câte inimi au secerat ochii jupâniţei! Şi socoteşte, rogu-te, că abia la Sfântul Gheorghe, izbăvitorul de păgâni, a desprins paisprezece ani.

— E… înghiţi greu nodul arducat în gâtlej: E slobodă?

— Slobodă şi neprihănită!

Ahmed Septar răsuflă adânc. Temea vestea că jupâniţa ar fi fost juruită vreunei beizadele, ori că vreun purtător de mustaţă şi-ar fi făcut loc în cugetul ei. Întrebă cu glas aburit de bucurie:

— Cum te cheamă?

— Zamfira.

— Ajută-mă s-o văd, Zamfiră! De patru zile bat zadarnic uliţa voastră, pândesc caicul şi grădina…

— Umbletul domniei tale a stârnit zarvă mare, boiarule. Nu ţi-ai ferit chipul nici paşii, iar postelniceasa a băgat de seamă încotro ţi se îndreaptă gândul. De patru zile, jupâniţa

Raluca stă zăvorâtă în odaie, sub poruncă straşnică să nu se apropie nici măcar de fereastră.

Inimioara lui Ahmed se chirci speriată, în ochii mari, negri, se aşternu roua. Şopti gâtuit:

— Ajută-mă, Zamfiră!

— Ce putere chibzuieşti că are o roabă? oftă muierea cu amărăciune.

— Îndeajunsă pentru ca stăpânul înţelept s-o teamă.

Scoase inelul bătut în adamante, singura lui podoabă, şi i-l înghesui în palmă. Zamfira îi simţi degetele reci, tremurânde şi pricepu că liliacul din ochii jupâniţei pricinuise rană adâncă puiului de turc.

— La ceasul când părintele vostru, ăla cocoţat în minaret, cheamă păgânimea pentru ultima rugăciune, şopti repede fără să-şi grădinărească vorbele, creştinii din Pera plâng răstignirea Domnului.

— În noaptea asta?

— În noaptea asta! Jupâniţa Raluca îşi va însoţi muma. Clipi cu înţeles. Biserica e stup de lume, nimeni nu va băga de seamă că printre ei se află şi un turcalete carele şi-a tras peste şalvari o pereche de berneveci…

* * *

Pe bună dreptate, casele postelnicesei Eufrosina Balş erau socotite cele mai trupeşe din întreaga Peră. Muiere bătătarnică, plină de vlagă, trufie şi arginţi – străbunii dumneaei îşi dobândiseră avuţia şi dregătoriile în vremea lui Alexandru Vodă cel Bun – hotărâse cu cinci ani în urmă conac neasemuit sub cerul Bosforului şi izbutise. Luând pildă hududaia lui signor Visconti, trimisul ducelui de Toscana la Stambul, poruncise ziduri înalte, făţuite cu sidef de la Edirne, ferestre străjuite de cafasuri{12} rotunde, năpădite de volbură şi roze, scară trufaşă ce deschidea evantai de marmură albă. Ultimele trepte, vegheate de lei

rânjiţi, îţi mânau paşii pe potecă prunduită cu piatră mărunţită, de la Chipru. Într-un singur fel strunise cucoana Eufrosina gustul grădinarului franţuz, şi anume înălţând ziduri groase de verdeaţă ce tăiau priveliştea spre uliţă.

Îl lăsase apoi să-şi vadă slobod de meşteşug, căci doar un zălud învaţă şoimul să zboare, pe popă să ducă cupa la gură şi pe diavol viclenia.

Iar franţuzul nu se scumpise la meşteşug. Născocise îmbinări rare de florare, zvârlise nenufari şi crini roşii în havuzuri, însufleţise aleile cu susur dulce de fântână şi viers de privighetoare. Umbrarele de trandafiri înălţau cuşme sângerii a căror aromă dezmierda acum nările postelnicesei.

Jupâneasa Eufrosina îşi clăti privirea în apele Cornului de Aur, apoi închise fereastra oftând adânc. Grijile aduse din ţara Moldovei sporiseră vârtos, îi umpleau cugetul. Deprinşi cu plăcintele calde, dregătorii turci cârneau din nas la pungile sulege, gustul domniei înmulţise boierii dornici să-şi caute noroacele la Istambul, iar Raluca…

Sprâncenele negre se îmbinară în creţ aspru, retezându-i fruntea. Grijile cele mari i le pricinuia jupâniţa. Ochii liliachii stârniseră dihonie printre trimişii curţilor evropene. Wlaso, al Poloniei se sfădise în săbii pentru căutătura fetei cu dragomanul rus Ciatkovski vătămându-l de moarte, un dregător neamţ, smintit, îşi curmase zilele, pe omul Bourbonului îl lepădase muierea din aceeaşi pricină. Postelniceasa îşi răsucea în fel şi chip aducerile aminte poftind să priceapă pe ce urme păşeşte Raluca.

Muierile din neamul dumneaei, har Domnului, nu speriaseră nicicând mirazele{13} cu frumuseţea, vorniceasa Boldur, răsbunica, fusese chiar vestit de slută, într-atât încât o pomeneau letopiseţele cele vechi. Dar ce minte ascuţită ascundea chipul acela de nevăstuică, şi câtă vlagă şi putere de înfăptuire stăruia în trupul slăbiu, cu gheb răsărit pe o singură parte a spinării! Ea adusese spor îmbelşugat avuţiei Boldurilor, îşi mânase bărbatul la

dregătorii de seamă şi dacă viaţa nu s-ar fi aşezat de-a curmezişul i-ar fi depus în poalele caftanului cuca şi tuiurile domniei.

Răsuflarea grăbită descoperi ilicul jupânesei. Nu izbutise mai bine nici mumă-sa, armăşoaia Anica, muiere la fel de bătătarnică, secerată în crucea tinereţii.

Dacă fusese chipeşă? Umerii postelnicesei săltară a dispreţ. La ce slujeşte frumuseţea? Asemenea pacoste seamănă vrajbă, sărăcie şi lacrimi. Nu plângi decât ce-ai pierdut, iar după 25 de ani, miraza opinteşte să ţi-o dovedească în fiece zi.

Inima şi gândul postelnicesei torceau griji. Nu văzuse încă făptură omenească să poată fi asemuită cu Raluca, ba, Doamne iartă-mă, nu găsise atâta desăvârşire nici în chipurile zugrăvite pe sfintele icoane. Fata avea dulceaţă în călcătură, îşi mlădia şoldurile cu ştiinţă satanicească, când râdea îi răsăreau pe buze livezi de cireşi în floare. Dacă bietul creştin dovedea snagă la umbletul Ralucăi, dacă harbujeii sânilor nu-i pricinuiau ameţeală, dacă îşi mai ţinea capul pe umeri întâmpinându-i surâsul, era peste putinţă să nu-şi lepede inima lângă imineii diavoliţei când îl secera cu privirea. Ochii jupâniţei vesteau adâncul fără de sfârşit al mării, istoriseau tainele cerului, aveau chemarea pâinilor ieşite din cuptor şi vraja căutăturii de şarpe. Ochii jupâniţei cerşetoreau milă, slobozeau porunci, îţi dezmierdau cugetul, îţi întindeau clapce fără de scăpare. Păreau violete aduse de la Parma, păreau flori de liliac sărutate de rouă, păreau pietre de ametist. Pletele limonii, aproape albe, sporeau lumina privirii, îi zugrăveau obrajii şi lujerul gâtului. Nu purta podoabe. Diamanticalele fugiseră demult de pe braţele şi degetele jupâniţei, ruşinate de strălucirea ochilor rupţi dintr-o lume de care nici un muritor n-a aflat.

„N-o să fie fericită, chibzui postelniceasa. Darurile fără de măsură alungă norocul.“

Socotelile Eufrosinei Balş izvorau din întâmplări amare. În loc să pună umărul la mazilirea Brâncoveanului,

fermecând vreun dregător, ochii jupâniţei spărseseră ulcelele, îndată ce unul opintea pentru neamul Balşilor, ceilalţi, împunşi de diavolul pizmei, născoceau piedici.

Jupâneasa trecu în chiar-chir{14}. Miraza veneţiană o zăticni între ciucurii de cleştar, o maimuţări aidoma zugrăvind-o din cap până la iminei. Eufrosina Balş se opri cercetându-şi chipul. Nopţile măcinate de gândul domniei îi sărăciseră obrajii, îi picuraseră argint la tâmple. Avea trupul vătămat de naşteri, albeaţa pielii murise de mult. Numai patima de a-şi împinge omul în scaunul Valahiei mai lumina cu toate opaiţele aprinse. Nasul bârligat îi lunecase spre bărbie, umerii adunaţi gemeau sub greutatea straielor de brocart.

„E ca o cămilă, spusese cândva despre dumneaei Bălşoaia cea bătrână, mama postelnicului. N-are nimic drept… Cum te-a ameţit, fătul meu?“

Jupâneasa Eufrosina îşi repezi capul pe spate. Un creţ adânc îi brăzda grumajii, ţinând pereche colanului de mărgăritare. Tot din mărgăritare se afla alcătuită şi leasa care îi cetluise pieptul, căci postelniceasa îndrăgea straiul cheltuielnic în tot ceasul zilei.

„Nu-s dreaptă, mamă Bălşoaie, susură dinaintea oglinzii, dar chimirul mi-e îndestulat. Iar domnia ta, ţeapănă plop, ai ajuns la bătrâneţe să mănânci din pomana strâmbei…“

O boare dezmierdă covoarele de Esfahan şi Tabriz. Păşea jupâniţa. Aripa fluturelui ar fi stârnit zgomote mai îndesate, floarea de mac atingere mai aspră. Dintr-o dată, lalelele din vasul azuriu de Bohemia îşi ridicară capetele, florile înmănuncheate la icoana cuvioasei Paraschiva prinseră a zâmbi, lumina din sfeşnice spori. Postelniceasa îşi făcu semnul crucii cu limba, alungând numele satanei. Nu, nu era o părere. Când jupâniţa pătrundea într-o încăpere, lucrul cât de mărunt prindea strălucire, sfinţii cetluiţi în veşminte de aur sau argint îşi potriveau surâsul pe buze.

Eufrosina Balş o măsură lung. Fata înveşmmtase strai liliachiu, după pilda ochilor, şi iminei albi. Horbota dinţilor,

buzele răsurii fără urmă de chinoroz, marmurii albă a obrajilor şi pletele îi slujeau cu râvnă căutătura.

— Poftesc să aflu, spuse postelniceasa, ascuţindu-şi cuvintele, pentru care pricină te-ai gătit de zaiafet, jupâniţă? Au nu ştii că-i noaptea cernită a sfintelor patimi?

Fata cântări iute poalele de brocart ale postelnicesei, numără dintr-un ochi brăţările şi cerceii grei de adamante, apoi îşi ascunse, căutătura dinapoia genelor frănjurite, mărturisind supusă:

— N-am uitat, mămucă.

Nici clopoţeii de la încălţările paicilor aflaţi în slujbă domnească, nici suspinul frunzei urgisită de vânt, nici şoapta privighetorii n-ar fi izbutit sunetele molatice din vorba jupâniţei. Vorba jupâniţei mirosea a mărgăritărel, a curăţenie, îţi picura lacrimă în suflet.

— Cu atât mai vârtos e păcatul! urmă coana Eufrosina. Schimbă-ţi degrabă rochia cu cea cernita, de canavăţ!

— O schimb.

— Inima mea s-ar bucura să afle că ţi-ai învestmântat şi cugetul cu asemenea straie, dar mai cu seamă căutătura. Ochii tăi mi-au pricinuit mai multe pagube decât teşcherelele păgânilor, fără de fund.

— Scoate-i, mămucă!

Grăise cu obidă zăticnită, rouă îi împăienjeni privirea. Eufrosina Balş i-o reteză scurt:

— Nu voi şovăi, de o fi nevoie. Te povăţuiesc să ţii măsura la îndemână, jupâniţă! Treburile l-au priponit pe dumnealui postelnicul departe de Istanbul, aşa că eu ţi-s tată! Ia dară aminte! Vom purcede la sfânta slujbă de noapte împreună cu slujitorii. Poftesc să nu-ţi dezlipeşti căutătura de colbul uliţelor!

— Da, mămucă.

— Poftesc de asemenea să-ţi laşi ispitele din călcătură acasă, căci Domnul se leapădă de cei cu daruri sataniceşti!

— Aşa e, mămucă.

— Vom ocoli, după datină, biserica. Leagă-ţi ochii de Sfinţii zugrăviţi pe pereţi! Nu se află păcat mai mare decât să stârneşti patimi lumeşti la slujba îngropăciunii!

— Adevărat.

— Trag nădejde că batâr în noaptea sfântă n-o să te apuce cântatul cucoşilor în faţa mirazei. Şi acum, lipseşti din ochii mei!

Jupâniţa îşi făcu plecăciunea împreunând palmele sub bărbie, după obiceiul domniţelor moldovence, şi pluti abur spre odăile ei.

Lalelele din văsciorul azuriu îşi plecară capetele.

Scăpată din chingile postelnicesei, jupâniţa zbură prin încăperi, îşi chemă şopocăit roaba:

— Zamfiră!

Ţiganca, îndoită din şale, se ivi în prag.

— Sărut ochii, stăpânico!

— Închide uşa şi desfundă-ţi cu nădejde urechile! Am vremea măsurată, şi deprinderea să nu rostesc de două ori aceleaşi cuvinte. Aşa! Acum ascultă! N-am să te înghesui la jurăminte pe sub icoane, după pilda mămucăi, căci e de prisos. Juri strâmb!

Roaba îşi astupă gura a mirare fără de hotar.

— Eu? Doamne iartă-mă şi păzeşte!

— N-ai să afli iertare, Zamfiră!

O măsură lung, privirea de ametist isca muchii ascuţite.

— Eşti sfădită cu adevărul din născare, ai deprins năravul de a cotrobăi prin besactele din pruncie, nu crezi în Dumnezeu de când erai fată mare, nici în diavol de la opt ani când ai devenit muiere, şi de când te ştiu îţi trudeşti mintea pentru a născoci vicleşuguri care să-ţi sporească agoniseala.

— Vorbeşti cu păcat, sufleţelule!

Înghesui cruci mărunte, adunând lacrimi calpe în colţul ochilor. Privirea jupâniţei i le zăgăzui.

— Geaba chemi plânsul, Zamfiră, căci ştiu bine, nu ţi-e teamă de mânia mea. N-am pus niciodată mâna pe gârbaci şi nici năravul pârii nu l-am deprins. Aceasta-i pricina, pesemne, pentru care mi-ai sfeterisit un inel şi două spelci bătute în adamante…

Ţiganca lipi uşa cercetând cu spaimă chipul Ralucăi.

— E vinerea neagră, stăpână, nu-ţi împovăra cugetul cu asemenea păcat!

— Inelul şi spelcile se află şi acum dosite în punga ta cu tutun. Am râs, căci Cel-de-Sus m-a ferit de patima podoabelor. Nu preţuiesc avuţiile.

Roaba o măsură hoţeşte printre gene. N-ar fi prepuit în ruptul capului că jupâniţa gingaşă, drumeţind mereu printre nouri şi luceferi, îi ştie învârtelile.

Boierii Balş, pogorâtori spre asfinţit, ori cei buiaci, prieteni şi slujitori, tălmăciseră de mult darurile Ralucăi: un car de ispite şi o minte care nu asudă cugetând, otravă dulce în căutătură şi deşertăciune în căpşorul bine dăltuit. Zamfira îşi alungă smiorcăitul şi îi potrivi pestelcă nouă surâsului.

— Averi mai mari decât ochii dumitale, jupâniţă, nu se află…

— Ochii cugetului, Zamfiră!

Rămase pe gânduri cale de un pocal băut pe nerăsuflate, în zilele de arşiţă, apoi deschise capacul sunducului arăbesc cu fesfesele de aramă şi-i puse în poală un pumn de giuvaericale.

— Ţi le dăruiesc!

Roaba se ciupi poftind să se încredinţeze că nu visează. Brăţara fagure de pietre mari, albastre, de la Ceylon, azvârlea fulgere, rubinele inelelor născoceau pete roşii prin unghere. Nedumerirea îşi săpa vad adânc pe chip. Jupâniţa desluşi o vreme tâlcul paşilor din chiar-chir, şi şopti slujnicii:

— Poftesc un singur lucru. Să te lepezi de minciună!

— Inimioară! bâlbâi ţiganca.

— Să nu-mi juri credinţă, Zamfiră, căci e în zadar! Te-am citit de mult…

Ochii liliachii rătăciră o vreme în lungul pereţilor înveşmântaţi în mătase purpurie, poposiră asupra canarului priponit în colivia de aur. Un glas răzbătea din uliţă:

— Şoşab[{15}]… Şoşab rece şi dulce!

Jupâniţa aţinti chipul roabei:

— Ce te-a iscodit păgânul?

Ţiganca căscă ochii de uimire şi se lăsă moale pe covorul alb de Smirna.

* * *

Postelniceasa desprinse cu băgare de seamă pecetea scrisorii, adusă de un olac[{16}] din îndepărtata ţară a Moldovei. Era o carte de răspuns pentru Raluca de la prietena dumneaei, Aspasia, fata logofătului Dumbravă. Din cele înşirate, coana Eufrosina pricepu că fiică-sa trudea să afle dacă au înflorit zarzării din livadă, dacă Aspasia n-ar putea să-i trimită păpuşa leşească şi basmele Nibelungilor tipărite de nemţi…

Lipi la loc pecetea fără risipă de griji, căci cunoştea nepriceperea jupâniţei în asemenea treburi şi născoci o cruce mare mulţumind lui Dumnezeu că în ciuda celor 14 ani şi a blestemului din privire, Raluca nu şi-a rătăcit copilăria.

N-avea să afle niciodată adevăratul chip al veştilor. Se împlineau doi ani de când jupâniţa îşi întocmea scrisorile după anume izvod[{17}].

* * *

Roaba o privea solomonită. Socotea întâmpinarea cu turcul cel tânăr o izbândă a treburilor ei de taină, căci postelniceasa lepădase poruncă straşnică slujitorilor să-şi ţină gura lăcătuită. Până să se dezmeticească, apucă după vechea deprindere cărăruie cotită:

— Au! Care păgân, prinţeso?

Raluca zvârli răsplata înapoi în sunduc:

— Eşti slobodă!

— Inimioară!

— Du-te, Zamfiră! Bag de seamă că n-ai priceput nimic. Şi tu mă crezi neghioabă.

Ţiganca hotărî să o ia pe toloacă. Spuse fără înconjur:

— Vina o poartă domnia ta, stăpână. Te-ai străduit să ne faci încredinţarea că ai priceperea beteagă. Pentru care pricină anume, nu ştiu în ruptul capului.

Raluca izbucni în râs şi dintr-odată zarzării abia îmbobociţi din livezi dădură în floare.

— Supunerea nătângă alungă prepuielile, iar poveţele cu tâlc, de care mămuca nu duce lipsă, rămân în sarsana fără să-mi mai supere urechile. Temi acul viespii, nu dezmierdarea aripii de fluture, ghimpii urzicii, nu focul florii de mac, ţipătul cucuvelei şi nu viersul ciocârliei… Îmi făceam griji de suliţa unui singur ochi: al tău. Râse: Degeaba ai cărunţit, Zamfiră!

Roaba îşi făcu semnul crucii şi spuse ;

— Vai de bietul creştin care ţi-o pica sub călcâiul încălţelului! Iartă-mă, stăpână, că am cutezat!

— Altceva mă necăjeşte. Nici acum n-ai priceput nimic! Şopti apăsat: Nu un creştin mi-a fărâmat liniştea…

Ţiganca făcu ochii mari. Raluca zâmbi şi liliacul din priviri se acoperi de rouă.

Vestea că un purtător de nădragi izbutise să clintească inima jupâniţei, şi că acei nădragi se dovedeau a fi şalvari, căscă strachină de praznic gura ţigăncii.

— Vorbesc desluşit şi fără griji, spuse jupâniţa. N-ai să mă vinzi.

— Sunt roabă credincioasă…

— Eşti cea mai păcătoasă dintre slugi! Asta-i şi pricina pentru care nu şovăi să-ţi dezvălui taina mea. Păcatele săvârşite faţă de mămuca te leagă singure. Iar eu cunosc acele păcate.

Roaba pricepu că nu numai de dragul desfătării jupâniţa purtase ani de-a rândul straiul măsluit al lipsei de judecată. Deprinzând tainele celor din jur, aduna bani albi pentru zile negre, când putea să-i strângă lesne în chingi. Căzu petică la picioarele fetei:

— Porunceşte!

— Aşa, Zamfiră, acum e bine. Ce poftea să afle păgânul?

— Unde şi când te poate zări. Arde făclie de dorul ochilor domniei tale.

— Cine e?

— Nu ştiu.

— Să afli! Sluga care te-a tocmit poate fi tocmită. Are în privire aceeaşi lucoare blestemată a dragostei de aur. Urmează!

— Am chibzuit că poate să te vadă la sfânta slujbă de noapte, dacă-şi schimbă nădragii,

— Ai chibzuit bine.

Ţiganca răsuflă adânc a teamă. Spuse după o vreme ocolindu-i căutătura:

— Purcezi la drum presărat cu primejdii, stăpână. Păgânul cel chipeş are o credinţă, domnia ta alta…

Tăcu fulgerată de privirea fetei. Ochii de ametist părăsiră chipul roabei cercetând noaptea, aninată la fereşti. Un zâmbet cald răsări pe buzele jupâniţei.

— Dumnezeul lui şi-al meu au poruncit dragostea. Vor dovedi înţelegere.

— Dar oamenii? întrebă încet ţiganca.

Raluca nu-i răspunse.

Pătrunse sfioasă în chiar-chir, cu căutătura lipită de covoare, aşa cum poftise postelniceasa. Rochia neagră

dohot, fără urmă de tertel sau fesfesele[{18}] îi zugrăvea limpede amfora trupului, sporea şi mai vârtos ispitele ochilor liliachii.

Coana Eufrosina suspină şi porniră urmate de slugi. Zamfira văzu în mirază chipul de înger fără de prihană al jupâniţei şi şopti înnăbuşit:

— Satana!

* * *

Noaptea îşi vărsa smoala, fără părtinire peste casele evropeneşti din Pera şi peste ghimirliile păgânilor de pe celălalt mal al Cornului de Aur. Acele ghimirlii, lipsite de anume rânduială, aveau pereţii din scânduri, aşa cum poruncise Coranul, căci piatra se cuvenea numai moscheilor. Porunca închidea ochii, după un vechi năravi, în faţa seraiurilor înălţate de cei cuprinşi şi, după toate semnele, nu era singura fără cinstirea cuvenită. Profetul poftise ca osmanlâii să dovedească cumpătare în faţa bucatelor, dar multe pântece se rotunjiseră peste măsură. Vinul strâmbase demult nasul lui Alah şi se afla oprit, însă drept-credincioşii se înfruptau hoţeşte deşertând câte un cofăel, după ultima închinăciune. Carnea de vacă, cea de porc şi de armăsar se aflau şi ele prigonite de Coran, chiar şi laptele dacă dobitocul nu fusese supus postului măcar trei zile, dar feciorii lui Mahomed se spurcau cu bună ştiinţă.

Numai porunca de-a întoarce spatele acelui Dumnezeu al ghiaurilor îndoise grumajii osmanlâilor. Poftind să-i arate lui Alah cât de adâncă le e supunerea, oştenii ce băteau războaie în ţara valahilor şi a moldovenilor dezbrăcau bisericile de odoare, născocindu-le, apoi, foc la temelii. Astfel au pătimit Mănăstirea Sfintei Troiţe, Trei Ierarhi din Iaşi, casele Domnului din târgurile dunărene şi câte şi mai

câte, ale căror lacrimi întunecate au umplut pergamentele cronicarilor.

Califul Muradja Septar îngăduia înghiţind cu noduri lăcaşurile de închinăciune ale trimişilor evropeni din Pera, căci aşa cerea politichia. Numai Sfânta Sofie, cea fără de pereche în frumuseţe, îl vârfuia de pizmă.

O înălţaseră meşterii Arthemius din Trallium şi Isidor din Milet, la porunca împăratului Justinian. Pusese umărul întregul imperiu. Şcoala din Efes dăruise opt coloane de marmură roşie, care fuseseră altă dată mândria templului din Helipolis. Dregătorii lui Justinian jefuiseră monumentele păgâne din Athinai, Roma, Delfi, Cyzic şi Baalbek. Marmura cea albă fusese adusă din Procones, marmura verde din insula Eubeea, marmura galbenă din Chemlu, marmura rozalbă cu vinişoare din Sinada Phirigiei, cea porfirie din Eghipet, marmura verde din Thesalia şi Laconia. 360 000 000 de galbeni cheltuise Justinian pentru a ridica mărturie credinţei sale, rostuind aurul, argintul, ivoriul, pietrele de preţ şi brocarturile care împodobeau sfântul lăcaş. Zece mii de oameni trudiseră doisprezece ani fără hodină. În ziua Domnului din anul 537 minunea fusese săvârşită. Văzând-o, Justinian a strigat: „Solomon, te-am biruit!“ Un cronicar de faţă fiind la târnosirea bazilicii şi-a însemnat degrabă în pergamente: *De la Adam nu s-a săvârşit şi nu se va săvârşi vreodată mai mult!*

Paisprezece veacuri mai târziu, sultanul Mehmet al II-lea, măcinat de pizmă, smulse Sfintei Sofii altarul făcând din casa Domnului moschee pentru slava lui Mahomed. Vrăjit de frumuseţea sfinţilor migăliţi în mozaic, păgânul le îngădui să rămână pe pereţi spre marea mâhnire a şalvaragiilor.

Pizma cea rea l-a muncit şi pe sultanul Ahmet I. Cercând să-l mulţumească pe Alah, i-a poruncit pietrarului Sedefkar Mehmet Aga să înalţe în coasta Sfintei Sofii o moschee care să umilească truda ghiaurilor. Aşa s-a născut la 1616 Moscheea Albastră, fala păgânilor. Privită dinafară, casa lui

Mahomed, numai cuşme şi minarete, câştigă bătălia. Pe dinăuntru însă faianţa lui Sedefkar, de culoarea cerului, roşeşte gândindu-se la minunile de frumuseţe din inima Sfintei Sofii. Iar Muradja Septar o ştia.

Iscoadele Califului făcuseră bătături în căutătură veghind ca nu cumva vreun şalvaragiu să-şi odihnească cugetul la umbra sfintei cruci. Asudau în zadar pentru că osmanlâii, robiţi trândăviei şi cu mintea şi cu trupul, chibzuiau că-şi ostenesc mai vârtos şezutul făcând mătăniile ghiaurilor, decât plecăciunile poruncite de Coran.

Noaptea credincioasă inimioarelor aprinse născocea umbre, cu ţesătura trainică, spre a ocroti umbletul lui Ahmed. Păgânul pogorî gorganul aflat în stăpânirea moscheei Suleymanie. Purta berneveci leşeşti sugrumaţi sub genunche, botfori dohotii, mantie şi pălărie de condotier, cu gardină{19} crescută. Drumul spre inima Perei urca gâfâind, cotea în fel şi chip. Pe margini se înşirau casele evropenilor cu un singur cat, aşa cum poruncise stăpânirea, ca să nu-şi înalţe trufaşe creştetul peste ghimirliile şalvaragiilor. Prin ferestrele deschise miresmelor de algă şi floare se zăreau clipind cuminţi candelele, sfinţilor din icoane le tremura surâsul pe buze.

Dintr-odată văzduhul fu cuprins de vuiet: clopotele plângeau vestind îngropăciunea Mântuitorului. Ahmed se furişă în umbra unui castan trupeş. În ochii puiului de turc năştea mirarea cea fără de margini, căci asemenea privelişte nu se afla zugrăvită nici în cărţile cu basme. Din biserică ieşeau cucernici licuricii lumânărilor. Sute şi sute de flăcări mărunte ciopleau în noapte chipuri pioase care cerşetoreau încet, aproape în şoaptă, mila Celui fără de moarte. Preoţi, în odăjdii cernite, purtau crucea răstignirii, năpădită de flori. Alaiul se opri o vreme în faţa treptelor, apoi purcese să ocolească casa lui Dumnezeu. Cântecul de îngropăciune, înmănuncheat în mai multe glasuri, curgea melopee: „Mergi la cer şi te aşează lângă Tatăl creator.“

Mirosul de smirnă şi tămâie umplea nările păgânului, firicelul de cântec, dar mai cu seamă chipurile încremenite în credinţa lor, îi stârniseră cugetul. Ahmed simţi furişându-i-se în trup o împăcăciune domoală, nemaiîntâlnită până în noaptea aceea.

Roua bucuriei îi năpădi căutătura. Cetluită de neamuri şi slugi, fata postelnicului Balş adumbrea alaiul furându-i luminile. Obrajii jupâniţei, întocmiţi din floare gingaşă de cais, răspândeau frumuseţea primăverilor.

O singură clipită îşi roti căutătura de ametist şi inimioara păgânului se zbuciumă speriată. Ochii jupâniţei alungaseră pioşenia bărbaţilor, sărăciseră trupul celui răstignit de priviri cucernice, căci purtătorii de berneveci o măsurau vrăjiţi.

Ahmed ieşi din adăpostul umbrei. Fata tresări, apoi îşi umezi buzele a surâs. Văzduhul da semne de ameţeală, însuşi chipul Celui Veşnic păru dintr-odată mai senin. Inimioara păgânului şi a jupâniţei întinseră braţele…

* * *

A doua zi, la ceasul când soarele se strecoară cu fereală printre suliţele minaretelor, fata postelnicului Balş îşi mistuia nerăbdarea măsurând odaia în lung şi-n lat. Paşi pripiţi stârniră scrâşnetul prundişului de pe ulicioară şi jupâniţa zbură spre fereastră. Era Zamfira. Plecase în mugurul zorilor să ispitească anume slugă ce hram poartă păgânul cel chipeş. Roaba pătrunse în odaie trăgând de mână spaime noi. Se prăbuşi la poalele divanului, astupându-şi obrajii cu palmele.

— Vorbeşte! porunci şopocăit jupâniţa.

— Vai nouă!

— Leapădă jelania, Zamfiră! Într-o clipită se iveşte mămuca. Ai aflat?

— Da, inimioară.

— Cine-i?

O măsură cu nădejde. Chipul roabei zugrăvea griji lipsite de făţărnicie.

— Rău te-au blestemat ursitoarele, stăpânico! şopti sugrumată ţiganca. Jupâneasa Eufrosina n-a grăit în deşert: darurile domniei tale, cele fără de măsură, stârnesc mânia lui Dumnezeu.

— Ai mântuit?

— Am mântuit, oftă ţiganca. Prepuieşti cine-i păgânul?

— Om de rând?

— Bine ar fi fost. Patimile celor de rând nu stârnesc zaveră. Cerceta cu urechea umbletul postelnicesei: Îl cheamă Ahmed Septar şi e feciorul marelui Calif, părintele şalvaragiilor.

* * *

Dimineaţa sfintelor Paşti îşi sumecase mânecile trudind să alunge orice zdreală de nor. Dovedise hărnicia muierilor valahe căci îndată ce soarele îşi isprăvi treburile dumnealui printre osândiţii la descăpăţânare de la Şapte Turnuri, cerul păgânilor strălucea lacrimă de prunc.

Apele Bosforului îi supseseră degrabă albastrul clipocind vesele, un pui de vânticel şturlubatic mâna miresmele florilor smulse din grădini.

Obiceiurile bătrâneşti porunceau creştinilor să-şi frece obrazul cu un ou nevătămat şi un bănuţ de argint, iar apoi să-şi cerceteze megieşii spre a le vesti învierea Domnului.

Cei cu chiag la pungă porunceau rădvanul sau caicul Prostimea bătea colbul uliţelor.

Rugăciunile postelnicesei către sfântul Elefterie, tămăduitorul de dinţi, bătuseră la porţi închise, aşa că jupâneasa rămase în odăile dumneaei să-şi oblojească cu răşină de brad durerile iţite la spartul nopţii. Patru roabe

încărcate cu poveţe, afurisenii şi spaime de gârbaci o însoţeau pe Raluca păzindu-i căutătura.

Când fata boierului Balş se ivi în prag, vânticelul rămase cu răsuflarea retezată. Jupâniţa îmbrăcase rochie albă, după datină, tot liliacul din Istanbul îi umpluse ochii. Plutea fulg firatic, încălţeii săbuiţi din atlas mângâiau drumul în trepte prăvălit spre poalele apei. Nu purta altă podoabă decât o inimioară îmbujorată şi gândul că păgânul se află într-unul din caicele vrednice care se zăreau venind dinspre Ienicöy[{20}].

* * *

Ahmed-Septar îşi ascunse tremurul mâinilor de căutătura slujitorului, un arab numai buze. Îi zvârli doi taleri din argint poruncindu-i:

— Aşteaptă-mă către prânzul cel bun la dugheana lui Ali, bragagiul.

— Te urmez, stăpâne!

Feciorul Califului îl cercetă cu mirare. Buzatul nu i se punea niciodată de-a curmezişul.

— De ieri, suflă sluga abia mişcând buzele, o iscoadă a părintelui domniei tale ne ţine umbra de poale. O clipă dacă te slăbesc din ochi, catarga îmi va fi bordei! Îngăduie-mă dară, stăpâne.

Ahmed ridică din umeri a nepăsare:

— Treci la vâsle.

Caicul lunecă o vreme spre Marmara, apoi socotind că a ieşit din bătaia căutăturii iscoditoare, păgânul o cârmi spre Cornul de Aur. Harapul trăgea vârtos, chibzuind dacă nu-i cu primejdie să păstreze în chimir şi cealaltă taină, căci o zărise pe Zamfira printre slujitoarele jupâniţei. Hotărî să-şi dezlege limba până la capăt:

— Roaba cea întunecată la obraz m-a ispitit cu o pungă de aur.

— Ce voia?

— Să afle cine eşti.

— I-ai spus?

Buzatul îşi plecă fruntea:

— Da, stăpâne.

Gândul că fata boierului Balş pofteşte veşti despre el îmbujora obrazul smead al păgânului. Ochii de căprior rănit, veşnic umezi, rămaseră aninaţi de văpăile de ametist din căutătura jupâniţei. Harapul clătină din cap adumbrit:

— Socoteam că drumurile domniei tale prin Pera sunt poruncite de sângele cel aprins al vârstei crude spre desfătarea trupului. Răsuflă adânc: Bag de seamă că altcineva îţi porunceşte. Îngăduie-mi, stăpâne, să-ţi spun o istorie fără pereche în învăţăminte. După cum bine ştii, în Saara Mesopotamiei se află încă de pe vremea Vavilonului o amestecătură de neamuri, fiecare cu credinţa sa. E lesne dară de înţeles că duşmăniile nu-s puţine. Feciorii lui Israel, cei ai lui Alah şi ai lui Christos, se mărunţesc în iatagane la colţuri de uliţă, sporind vrăjmăşiile. Odată s-a întâmplat ca o evreică şi un mahomedan să-şi încurce iţele inimii…

Ahmed Septar tresări.

— Şi?

— Cum nu era putinţă de înţelegere s-au lepădat de credinţă, s-au luat de mână şi şi-au rătăcit urma în munţii cei înalţi ai Araratului. Trăiau în deplină înţelegere, închinându-se unui singur dumnezeu: dragostea.

Tăcu. Păgânul porunci fără să-şi desprindă căutătura de ochii jupâniţei:

— Urmează!

— Aflând isprava, neamurile celor doi au încheiat pace pentru o vreme şi au pornit în căutarea fugarilor. Patru ani au cercetat piatră de piatră până i-au dibuit într-o peşteră. Suspină adânc: Iataganele mahomedane l-au mărunţit pe băiat, cele israelite pe fată…

Caicul păgânului spori şoapta apelor tăind Bosforul de-a curmezişul. Înota voiniceşte, tras aţă de ispitele ochilor

liliachii. Ochii jupâniţei şi ai puiului de turc înnodau frânghii trainice, teşeau horbota de spumă a neprihănirii, chindiseau marame. Roua întunecată din căutătura lui Ahmed şi cea de ametist născoceau culori blânde, lumini dezmierdate de soare blând, cântec de bucurie. Vorbele s-ar fi dovedit de prisos, căci mult mai limpede era graiul ochilor. Inimioara lui Ahmed îmbrăţişa inimioara jupâniţei, cu gingăşia florilor de cais.

Clopotele din Pera şi Fanar prinseră să bodogănească chemând creştinii la slujba sfintelor Paşti. Pe celălalt mal, muezinii[{21}] făceau risipă de glas vestind rugăciunea prânzului.

Raluca se închină cu evlavie şi păgânul simţi împunsătura unui gând de care poftise cu tot dinadinsul să se lepede: jupâniţa era roabă supusă Dumnezeului ei.

* * *

Cugetul lui Ahmed se târa greu, ostenit peste măsură. De nouă ceasuri feciorul Califului chibzuia privind ţintă apele Bosforului. Hotărârea păgânuâui învrăjbi dintr-o dată înserarea, iscă valuri şi vântul de la răsărit.

Apele Bosforului văzuseră şi auziseră multe. De-a lungul lor au hăimănit, în vremile moarte, argonauţii cei neghiobi poftind să găsească lâna de aur. Risipă de înţelepciune nu dovediseră nici grecii Peloponezului, trecând strâmtoarea spre a bate război împotriva Troiei, pentru o muiere. Cu douăsprezece veacuri înainte de Isus, firigenii, mizienii, coconii şi alte neamuri, despre care pergamentele nu mai arată ţinere de minte, au semănat sămânţa spaimei pe maluri, torii şi tribalii de la poalele Dunării le-au udat cu sânge. Roadele s-au dovedit pe măsura trudei. Ascuţişurile perşilor lui Darius, pornite împotriva sciţilor, au făcut să tremure noroadele aciuate în Cornul de Aur lăsând pildă corăbierilor lui Xerxes, mâniate pe greci, şi celor optzeci de

mii de oşteni ai generalului Megabis, mâniaţi pe toată suflarea Calcedoniei şi a Helespontului. Păruiala dintre Septimiu Sever şi Pecenus Niger a ţinut trei ani, dând Perinthul palanca la pământ. Apele Cornului de Aur şi-au ridicat apoi a mirare sprânceana când un ţăran din Macedonia pe nume Justinian, ajuns împărat, a îngăduit să trăiască în devălmăşie la Constantinopole statuile creştine şi cele păgâne, bisericile lui Dumnezeu şi templele ridicate în cinstea lui Apollo.

Alte ape, petrecute însă prin acelaşi vad, l-au văzut în 672 pe Eyup el Ensari, ultimul prieten al Profetului, bortit de suliţele creştinilor pentru că îndrăznise să cucerească cetatea de scaun a imperiului bizantin, pe cei patruzeci de mii de cruciaţi adunaţi la Kadicöy, focul, jaful şi grecimea măcelărită în 1204.

Da, apele Bosforului au văzut şi au auzit multe, dar nimeni şi nimic nu le-a tulburat mai adânc ca hotărârea lui Ahmed, feciorul Califului.

Păgânul păşea anevoie printre truditorii căpoşi care nesocoteau ajutorul roţii, născocite cu mii de ani în urmă, cărând în spinare poveri însemnate{22}.

O pădure de fesuri ţeseau cărările umbletului lipsit de grabă, cercetând parcă înadins să-i zăgăzuiască paşii, minaretele înălţau câte un deget ameninţător. Dar puiul de turc mergea mai departe, mânat de icoana jupâniţei. Iar acea icoană zugrăvea cu smerenie semnul crucii…

Feciorul lui Muradja Septar, păstorul mahomedanilor, pătrunse furtună în casele lui Dimitrie Cantemir. Se închină boierului după obiceiul moldovenilor şi vorbi apăsat:

— Poftesc să trec la credinţa ta, învăţătorule!

Capitolul II

STAVROS

Noaptea închisese demult ochii ghimirliilor şi a hudubăilor[{23}] boiereşti, se preumbla prin cetatea de scaun a Valahiei în deplină slobozenie, căci lumina născocită de opaiţe sau făclii murise, nu-i mai înţepa şoldurile. Codrii fără de sfârşit de la poalele Bucureştilor născoceau răcoare odihnitoare, răsuflarea florilor, nelipsite din ogrăzile târgoveţilor, mari iubitori de curăţenie şi verdeaţă, biruise mirosul de iarbă putredă şi mâl izvorât din bălţile lui Dura neguţătorul[{24}]. O ploaie harnică clătise grinzile din stejar sănătos care podeau uliţele mai de soi, potolise colbul şi umbletul întârziaţilor. Viile înşirate, tertel, la poalele târgului şi livezile năpădite de floare făgăduiau rod bogat spre deplina mulţumită a poftalnicilor.

Politichia lui Vodă Brâncoveanu ferea de câţiva ani buni Valahia de muşcătura războaielor, birurile cuminţi statornicite de acelaşi voievod umpluseră oalele flămânde. Hanurile, palatele şi casele lui Dumnezeu, iscate din dorinţa Brâncoveanului de a lăsa pentru viitorime mărturie a osârdiei sale, îşi înălţau capul veghind cetatea de scaun.

Ochiul lunii, făţuit în aramă, privi zidurile Mănăstirii Sărindarului, iţită pe pământurile boierilor Cocoreşti, ciotcă de frumuseţi, apoi îşi lăsa căutătura mai la vale, spre hanul Sfântului Gheorghe Nou. Desluşi limpede turlele Mitropoliei, ridicate în locul bisericuţei din lemn a lui Oprea

Iuzbaşa. Palatul domnesc de la Curtea Veche scotea la priveală stâlpişorii răsuciţi cu meşteşug de Vucaşin şi brâul din flori şi poame cioplit în piatră trainică de la munţii Făgăraşului. Apele Bucureştioarei păzeau somnul lumânărarilor, măcelarilor, tăbăcarilor şi săpunarilor ce-şi aşezaseră meşteşugurile pe malurile ei.

O singură luminiţă mânia noaptea sticlind către marginea de răsărit a târgului[{25}]. Un singur om nu-şi găsise odihna.

* * *

Filipescu cântări lung zdreala de om din faţa sa. Semăna cu un băietan firatic. Braţele lungi, subţiratice dar mai cu seamă căutătura uliţarnică îi pricinuiseră poreclă bine adusă din vorbă: Paingul. Numai urmele grijilor, săpate adânc pe frunte şi la rădăcina ochilor, îi mărturiseau anii. Era un bărbat copt, cu mintea ascuţită şi grai uleios, aşa cum se cere unui mămular[{26}] grec. Privit dintr-o parte, nasul croit după pilda ciocului de vultur părea gata, gata să-şi caute reazem în bărbie. Boier Manolache încruntă sprâncenele:

— Ce diavoli îţi mai dau târcoale, Stavros? Să pricep oare că treburile neguţătoreşti se dovedesc sterpe?

Pricepea greu şi grecul o ştia. Cei din neamul Filipeştilor, boieri neaoşi, putrezi de bogaţi în stirpe şi moşii, moşteniseră judecata săracă a lui Constandin, armaş pe vremea Măriei Sale Mircea cel Bătrân. Anii prăvăliţi către acea noapte de florar, leat 1701, le sporiseră agoniseala dar s-au arătat zgârciţi cu agerimea minţii. Bunelul boierului Manolache, Ştefan Filipescu, chibzuise că obârşia îl îndrituieşte să-l suduie pe Şerban Cantacuzino, domnul Valahiei, în faţă, la praznicul bisericii sfântului care îi purta numele. Iar Vodă chibzuise să-l descăpâţâneze. Tatăl boierului Manolache şi-a osândit mintea în fel şi chip cum să scurteze domnia Brâncoveanului. În cele din urmă a tocmit

zece babe meştere în blesteme şi farmece care să-l descânte de cucă. Măria Sa Vodă, aflând fapta, a tocmit un doftor care să-l tămăduiască printre zăltaţii de minte de la Mănăstirea Sărindarului{27}.

Stavros măsură scurt făptura ultimului pogorâtor al Filipeştilor. Boierul Manolache păşea cu sfinţenie pe urmele neamurilor şi în pofte şi în judecată. La primul ochi azvârlit puteai să juri că Cel de Sus îşi prăpădise măsura darurilor. Era flăcău trupeş, cu părul bălai şi ochii de mătasea-broaştei. Îşi purta degetele încărcate de odoare, după obiceiul boierilor muchelefi, şi bărbia în bătaia vântului, căci moştenise şase moşii şi trufia întregii familii. De îndată ce deschidea gura însă, pricepeai lesne zicala: Dumnezeu dă cu o mână şi ia cu două.

Grecul făcu roată cu privirea. Se aflau în iatacul boierului, ghiftuit de sofale, covoare arăbeşti şi argintărie. Candela născocită de braşoveanul Giorg, nelipsită din casele boierilor valahi, vărsa licurici la picioarele sfântului Gheorghe, izbăvitorul de vrăjmaşi.

— Ai ochiul ager, boier Manolache, răspunse Stavros. De când turcul păzeşte apele Dunării la Giurgiu, caicurile mele nu mai nasc.

— În schimb au deprins năravuri noi. Leapădă in anume locuri pânză de Lund{28} fără ştirea vameşilor aflaţi în slujba Brâncoveanului.

Grecul îşi dosi zâmbetul. Cu asemenea isprăvi se îndeletniceau luntraşii brăileni mărunţi. Spuse potrivindu-şi pe chip mirarea cuvenită:

— Bag de seamă că pentru domnia ta tainele n-au lăcată. Oftă: Îmi fac nădejdi că viitorul principe al Valahiei nu-şi va osândi sluga.

— Astupă-ţi gura, Paingule! şopti speriat boierul. Stolnicul Cantacuzino are câte o ureche în fiecare conac! Astfel de vorbe ascut securea gâdelui!

Grecul râse încetişor:

— Pofteşti să mă sperii, cinstite boier Manolache. Nici gândul nerostit nu iese din casele domniei tale fără a-l fi supus spovedaniei. Slujitorii îţi tem mânia. Iată pricina pentru care am hotărât să-mi desnod limba.

Filipescu păru mulţumit de răspuns. Bătu din palme şi o roabă întunecată la obraz aduse narghilelele. Pufăiră în linişte cercetându-se din priviri. Grecul citi în freamătul degetelor lui Manolache nerăbdarea ascunsă cu stângăcie şi îl lăsă să fiarbă fără apă, până când boierul îi dădu ghes:

— Vorbeşte!

— Căile spre scaunul Valahiei s-au bătătorit de umblet, spuse Stavros în doi peri.

— Ştiu. Până si boiernaşii de ţară, fără stirpe temeinică, le măsoară poftalnici. Numai că turcul, oricât de prost s-ar dovedi, a deprins azbucoavna{29} ruşfeturilor{30}. Galbenii nu se mai cântăresc în pungi, ci în care. Îşi cârmi trufaş nasul spre bagdadie. Iar asemenea încărcătură puţini o au.

Pe buzele Paingului se ivi mierea surâsului grecesc:

— Stau şi chibzuiesc dacă acei galbeni n-ar fi mai de folos viitorului principe al Valahiei, să rămână în sunducuri.

— Numai aurul strâmbă socotelile paginilor, Stavros!

— Dacă domnia ta îngăduie, aş adăuga şi mânia.

Boierul clătină din cap, semn că Paingul nu l-a încredinţat:

— Voievozii pământeni trec pasăre călătoare, n-au vreme nici măcar să-şi însănătoşească averile vlăguite. Ai chibzuit cum stâlpeşte Brâncoveanu scaunul Valahiei de doisprezece ani?

— Nădăjduiesc să aflu.

— Unge zdravăn osiile de la rădvanul dregătorilor turci să nu scârţâie! L-a căptuşit cu daruri, iar stolnicul Cantacuzino, cu iscoade. Fiecare vorbă şoptită la Istanbul se aude şi în Cancelaria Neagră{31} din târgul Bucureştilor.

Grecul asculta cu luare aminte, deşi boier Manolache stăpânea doar un singur bob din hambarul politichiei Cantacuzinului. Stolnicul opintise să-şi ridice nepotul în

scaun ucigându-şi fratele, pe Vodă Şerban, asuda vârtos născocind vicleşuguri care uimeau meşterii hârşiţi în treburile de taină. Olăcarii curţilor împărăteşti, momiţi cu aur şi muieri stup de ispite, îşi lepădau pergamentele în mâinile diecilor[{32}] Cancelariei Negre. Iar acei dieci deprinseseră de mult ştiinţa de a umbla la sigilii fără să le vătăme. Pisari[{33}] domneşti, cu degete iscusite, ştiau să-şi strâmbe scriitura după pilda buchiilor aşternute de craii Evropei. Meşteri aduşi din îndepărtata Bavarie desluşeau învăţăceilor tainele lăcatelor cu şi fără izvod, un spadasin franţuz trudea să-i deprindă cu tăietura vicleană a hangerului. Toate astea şi multe altele i le şoptise un slujbaş aflat sub stăpânirea vinului de la Drăgăşani. Cinci zile mai târziu zăcea în groapa hărăzită vânzătorilor.

Pentru Cantacuzin nu se născociseră încă fapte tăinuite.

Grecul temea ochiul stolnicului. În catastifele Cancelariei Negre se afla înscris şi numele lui, iscoadele îi ţineau cărările. Cheltuise vreme îndelungată şi multă viclenie ca să ajungă în iatacul Filipescului fără umbră aninată de poale. Spaima de caznele hărăzite uneltitorilor se desluşea limpede pe chipul lui Manolache, dar Stavros era hotărât să i-o alunge cu orice preţ.

— Să cred oare că sângele aprins al Filipeştilor nu-ţi mai porunceşte?

— Nu mă stârni, negustorule!

— Spiţa domniei tale are rădăcini adânci, mult mai adânci ca ale Brâncoveanului.

— Brâncoveanu stăpâneşte prin bani. Prin bani o să-l înfrâng!

— Se cer născocite cărări lăsturişe, boier Manolache. Diavolul cel bătrân, stolnicul, veghează asupra celor cunoscute. Rămâne însă o potecă pe care încă nu s-a păşit. Iar acea potecă se cheamă Fatma.

Plăvanul căscă ochii mari:

— Cea din urmă soaţă a sultanului?

— Întocmai.

— Ţi-ai prăpădit minţile, Stavros? Au nu ştii cum e orânduită paza seraiului? Câte zăvoare cetluiesc haremul? Cine ar cuteza să cerceteze chipul cadânei?

— Durerea! şopti apăsat mămularul.

Pleoapele boierului clămpăniră nevinovate şi grecul îşi zise că până la sfârşitul zilelor, plăvanul nu i-ar fi ghicit gândul. Lumânările osteniseră în sfeşnice, picurau lumină cuminte. Stavros le mucări pe îndelete susurând şerpeşte:

— De când e lumea, vorba muierii îndrăgite s-a dovedit poruncă. I-au dat ascultare împăraţii şi prostimea, păstorii creştinătăţii şi ai păgânilor săvârşind fapte fără pereche în înţelepciune dar mai ales neghiobii rămase de pomină… Iar Fatma e piatra cea mai de preţ a padişahului, lumina ochilor lui Mustafa.

— Şi? întrebă gâfâit Filipescu.

— Ai chibzuit bine, boier Manolache. Nici un muritor n-a pătruns în harem spre a îndulci inima turcoaicei cu daruri. Cea dintâi muiere a împărăţiei îşi numără bucuriile pe degetele de la o singură mână… Pentru vestea cea rea însă nu se află oprelişti, oricâte lacăte ar născoci nemţii, oricâţi eunuci ar păzi odăile cadânei. Dacă nu-i chip s-o cumperi pe Fatma spre a-l spurca pe Brâncoveanu, îi poţi stârni mânia împotriva lui.

— Cum? pofti să afle gămanul.

Şoapta grecului îl tulburase peste măsură. Stavros îşi potrivi surâsul pe buze.

— Fatma are un frate. Sunt încredinţat ca ai înţeles încotro bat.

Mai multa nădejde îşi punea Paingul într-un curmei de tei decât în agerimea lui Manolache, dar urmă cu sfinţenie ighemoniconul linguşelilor născocit de neguţătorii Pireului.

— Dacă acel frate statornicit în inima Fatmei şi-ar afla sfârşitul din porunca Brâncoveanului?

— Pricep, spuse Manolache răsuflând adânc. Se cere ca cineva să-l îndemne pe Vodă la asemenea faptă.

— Domnia ta ai rămas credincios vorbei de şagă, o suci grecul, căci cunoşti umbletul Cantacuzinilor. Măsoară de zece ori locul şi numai după aceea păşesc. Pentru nimic în lume domnul Valahiei n-ar lăsa slobodă borta ştiubeiului cu albine pălite de streche. Îşi umezi buzele: Acea faptă poate fi săvârşită de slugile Filipeştilor în numele Brâncoveanului.

— Grăieşti cu noduri, Stavros! Adică?

Grecul îşi dosi suspinele, o luă şcolăreşte:

— Vizirul Suleyman, fratele cadânei împărăteşti, călăreşte către Lvov cu anume carte, alcătuită în cancelaria de taină a mectubgiului Selim Bektaş. Peste trei zile va poposi în târgul Bucureştilor pentru hodina de cuviinţă.

Frământă între degete ceara lumânării, aşteptând să-l ajungă din urmă mintea boierului. Zăbavă zadarnică, plăvanul rămăsese stană.

— Chibzuiam că oamenii domniei tale i-ar putea înlesni odihna cea veşnică, lăsând la locul faptei semne care să-l încredinţeze pe padişah că jungherele le-au mânuit slugile Brâncoveanului.

— A!

„I-au venit boii acasă!“ răsuflă grecul uşurat.

Cugetarea cea adâncă, fără trecere în casele Filipeştilor, schimonosea chipul plăvanului. Măsură cu uimire făptura lui Stavros, minunându-se avan ce poate să dea dintr-o firimitură de om.

— Aş mai adăuga, spuse Paingul ghemuindu-se, că n-am făcut decât să duc mai departe gândul cel vechi al domniei tale.

— L-ai dus bine, grecule!

— Durerea ascute limba! Fatma va sta ciocan pe capul sultanului poftind descăpăţânarea nelegiuitului.

— Care nelegiuit?

— Vodă Brâncoveanu, răspunse grecul zvârlindu-i acul căutăturii.

— Aşa chibzuiam şi eu.

Începu să se preumble prin odaie frământându-şi mâinile. Stavros sta, mâţă la pândă, ferind bătaia lumânărilor. O vreme nu se auzi decât scârţâitul greierilor sihaştri şi ciubotele străjilor, întocmite de Măria Sa pentru tihna târgoveţilor, bătând scândurile uliţei. Plăvanul se opri:

— Fapta nu-i lipsită de primejdii!

— Semnele puterii le poartă cei cutezători.

— Să spunem că totul merge pe roate şi Vodă e mazilit. Pentru care pricină milosârdia sultanului s-ar vărsa tocmai asupra mea?

— Fratele celei din urmă neveste a lui Mustafa călătoreşte însoţit doar de patru slujitori, spre a nu stârni luarea aminte. Unul dintre acei slujitori nu-şi va găsi moartea ci anume stricăciuni, bine chibzuite, ca să-si poată lepăda vestea la picioarele sultanului. Va istorisi, de asemeni, că boierul care a sărit în ajutorul vizirului se numeşte Manolache, din neamul Filipeştilor, credincios semilunii.

— Când am sărit eu, bre omule? făcu mirat boierul.

— Vorba vine…

— Aha! Pentru o sută de pungi jură turcul şi pe barba Profetului.

— Turcul e prea prost ca să-şi terfelească cinstea, îi vei face încredinţarea, îndată ce vizirul şi cei trei însoţitori îşi vor primi moartea, te vei repezi, arhanghel izbăvitor, alungind cumaşii[{34}].

— Care cumaşi?

Mămularul îşi înghiţi greu nodul arducat în gâtlej:

— Adică oamenii domniei tale!

— Pricep.

— Pricepi lesne, boier Manolache, dar îţi place să mă pui în încurcătură.

— Urmează!

— Însoţitorul vătămat îşi va găsi adăpost în casele domniei tale. La zece zile după ce trece apele Dunării, poţi să te socoti Voievodul Ţării Româneşti! Stirpea[{35}] te

îndrituieşte, credinţa se cere răsplătită, iar Mustafa nu-şi uită prietenii.

Tăcu înfruntând căutătura boierului. Plăvanul poftea să ghicească de câte pungi chibzuieşte să-l uşureze, dar privirea îi luneca pe obrazul grecului, veşnic unsuros.

— Care-i preţul? întrebă.

— Scutirea de dăjdii pentru mărfurile aduse în Valahia de nevrednicul slujitor al domniei tale. Îndrăznesc peste măsură?

* * *

Născută în pustă, diminicioara ungurească încărunţea degrabă, se spânzura către ceasurile zece.

Baroneasa Ilinca Silaghi, ultimul rod al boierului Alecu Giurgiu, duse oftând băsmăluţa, terteluită cu horbotă, la frunte. Vipia[{36}] şesului fără de sfârşit pătrunsese în ceardacul castelului, o împingea de umeri în iatac. Hâţână cu credinţă vânturarul, căci poftea să ştie câtă învăţătură a agonisit fratele dumneaei, Ştefan. Baronul Carol Silaghi trudea de două luni să-l deprindă cu iscusinţele spadei şi ale hangerului.

Cumnaţii purtau cămăşi albe de pânză litvană, berneveci sugrumaţi şi ciubote scurte din saftian. Valahul abia adunase şaptesprezece ani. Ungurul, bărbat copt, ostenit de zaiafeturi şi crivaturile muierilor din pustă, tare lacome în ceasurile de dragoste, avea privirea stinsă. Numai zâmbetul trufaş al baronilor Silaghi îi flutura veşnic proaspăt pe buze. Iar acel zâmbet hrănea mânia boierului valah.

— Cu ajutorul Celui-de-Sus, astăzi am să-ţi văd sângele, Carol! strigă. Vreau să mă încredinţez că e albastru, pe măsura herbului.

— Pentru asemenea ispravă s-ar cuveni să ceri reazem diavolului căci lui mi-am vândut cugetul. Fereşte, mânzule!

Vorbă de ocară care îi picura otravă în suflet. Înlătură sabia baronului zvâcnind jungherul din încheietură şi îşi repezi, moarte, celalalt ascuţiş, Dar ungurul se mlădie ferind fierul.

— Nu aşa vei scurta zilele principelui Brâncoveanu! râse baronul. Mă întreb dacă şi în slujba pe lângă muierile din sat dovedeşti acelaşi sârg.

Îl zgândărea cu bună ştiinţă. Ştefan Giurgiu simţi cum sângele cel rău îi năpădeşte albul ochilor. Spuse sugrumat de parapon:

— În Valahia boierii de neam nu-şi arată bărbăţia culcând slujnicele în fânul grajdului…

— Aşa cum opintesc nobilii unguri, de pildă.

— Aşa!

Hohotele baronului umplură curtea.

— Rea învăţătură ai dobândit, mânzule!

— Chibzuiesc că surioara mea şi nevasta dumilale, s-ar bucura nespus să-ţi cunoască deprinderile.

— Le ştie, cumnate! Nu-ţi plac slujnicele, dar le-ai îndrăgit năravul de a iscodi prin borta cheii.

Prepuielile balconului îl răniră mai dihai decât ar fi putut-o face jungherul. Giurgiu cel tânăr nu-i ţinuse umbra de poale. Despre umbletul lui de noapte aflase din şopocăiala rândaşilor şi grijise ca vestea să nu ajungă la urechea jupânesei Ilinca spre a nu-i dogorî obrazul de ruşine. Se năpusti tăureşte, cosind aerul fierbinte. Sabia ungurului încolăci, şarpe, ascuţişul cel lung al boierului şi i-l smulse din mână.

— Carol Silaghi, scrâşni valahul, tot mâna mea o să-ţi aducă sfârşitul, într-o zi!

— Ridică-ţi scula şi îndrăzneşte!

Baroneasa Ilinca ar fi poftit să audă ce-şi spun cumnaţii, dar câinii de vânătoare umpleau curtea de zarvă, îl văzu pe Ştefan ridicând sabia, apoi desluşi pe chipul baronului surâsul trufaş, de care nu se despărţea niciodată.

Poposise în ţara ungurească cu doi ani în urmă, într-o noapte de ghenar, după ce vizitiii răpuseseră opt cai lâsând în târgul Bucureştilor pe părintele său, Alecu Giurgiu, descăpâţânat la porunca Brâncoveanului. Pricina a aflat-o mai târziu din gura boierilor surghiuniţi: Vodă Constantin asuda să-şi sporească numărul moşiilor, scornind adevăr strâmb despre necredinţa căftăniţilor. Aşa pătimiseră neamurile Bălăcenilor, Filipoiu şi Pârvu. Veninul adunat în inimă pentru fapta voievodului curmase la scurtă vreme zilele maică-si, jupâneasa Davida. Ştefan şi Ilinca, îngenuncheaţi la căpătâi, juraseră atunci să nu-şi găsească odihna până când nu-l vor vedea pe Brâncoveanu întins pe năsălie.

Baronul dobândise câştig în inima jupâniţei Giurgiu, căci era bărbat bogat în frumuseţe şi, după cum glăsuuiu hrisoavele dumnealui, de stirpe aleasă. Însoţirea urmase şi anume socoteli. Forinţii ungurului şi galbenii aduşi din Valahia aveau să tocmească oştenii de trebuinţă pentru a-i răpune pe fustaşii[{37}] lui Vodă. Nu temeau mânia turcului. Îndată ce lefegiii boierului Ştefan vor isprăvi de hăcuit neamul Cantacuzinilor, la chemarea noului voievod, nemţii împăratului Leopold se vor revărsa lotru în Valahia. Un gând vechi pe care Viena îl mustăcea în taină.

Soarele pustei îşi arătă colţii. Baroneasa Ilinca făcu bărbaţilor un semn, fluturându-şi băsmăluţa, şi intră în iatac. N-avea să afle niciodată vorbele schimbate de cei doi potrivnici, între două încrucişări de spadă.

Chipul lui Giurgiu cel tânăr se albise de mânie. Destrămă urzeala tesută de hangerul ungurului, cu ascuţişul cel mic, şoptind apăsat:

— Nimeni din neamul nostru nu şi-a terfelit cinstea săvârşind fapte care nu sunt pe potriva unui bărbat de neam! Ilinca nici nu prepuieşte cu ce lepădătură s-a însoţit!

Nobilul râmase în priveală. Măsură lung chipul valahului:

— Te povăţuiesc să-ţi măsori vorbele, boier Giurgiu!

— Ne-ai pus în faţă hrisoave mincinoase ştiind că nu le-am deprins bine graiul. Poftesc să ştiu unde sunt forinţii juruiţi surorii mele.

— Cu ce drept?

— Dreptul sângelui! Ilinca împlinise paisprezece ani când ai îndulcit-o cu amăgele, iar domnia ta băteai pe muchie patruzeci. Te-ai legat să sporeşti aurul nostru pentru a răsplăti cum se cuvine fapta Brâncoveanului. Unde ţi-s galbenii, cumnate?

Înainta alungând din mers ascuţişurile baronului. Carol Silaghi nu-şi prăpădise surâsul, numai că de astă dată dovedea alt obraz.

— Unde se cuvine.

— Adică în lăzile de Braşov ale neguţătorului iubitor de pharaon[{38}].

Sabia şi jungherul boierului deprinseseră îndrăzneală. Carol Silaghi răsufla greu:

— Pune-ţi armele în teacă, boier Giurgiu!

— Aştept răspuns! Aştept de asemenea să aflu unde e aurul nostru!

— Stăpâneşte-ţi dracii, valahule, altminteri ai să afli stricăciuni fără putinţă de tămăduire!

— Am să-ţi spun tot eu. În sunducurile aceluiaşi neguţător!

— Scorneli!

Ştefan Giurgiu trase din chimir un pergament şi i-l vârî sub ochi.

— Citeşte!

Era cartea adusă de un slujitor la spartul nopţii. Neguţătorul iubitor de pharaon îl înştiinţa că baronul s-a tămăduit de aur la joc cinstit, fără urmă de viclenie.

În sfârşit, zâmbetul trufaş muri pe buzele baronului. Se rezemă în spadă murmurând:

— Ticălosul!

— Nu ştiu cine-i şi ce hram poartă străinul care mi-a trimis vestea, dar de un lucru sunt încredinţat. Nu te-a

întrecut în mârşăvie, Carol Silaghi! Ai batjocorit numele Ilincăi în destrăbălări neruşinate, ai amăgit-o, ne-ai prăduit averea!... Îşi simţi lacrimile încolţindu-l: Schimbă-ţi herbul, baroane! În locul căprioarei săgetate s-ar cuveni să zugrăveşti un porc carele se tăvăleşte în noroi!

Tremura, arc întins peste măsură. Nobilul îşi ridică armele rânjind:

— Osândeşte-mă!

— Nu, Carol! Încă nu! Tem inima Ilincăi, şi aşa e hâţânată. Îl borti cu privirea: În ziua când sora mea va afla adevărul, socoteşte-te mort!

* * *

Calul boierului născocea în pământul pustei, uscat piatră, nouri de colb. Soarele picura jăratic, aprinsese văzduhul. Cât bătea ochiul nu zăreai un singur copac, o singură tufă. Ştefan Giurgiu îşi aminti, cu strângere de inimă, drumurile Valahiei, tupilate la poale de codru ori printre livezi, unde vântul cel şturlubatic zburda buiac, răcorind obrajii călăreţului.

Rateşul{39} statornicit pe malul Tisei îşi înălţa cuminte fruntea năpădită de ţiglă roşie. Boierul descălecă din mers, zvârli hăţurile unui rândaş şi pătrunse în trapeză.

Hangiţa, un titirez de muiere croită cu dare de mână, îşi slobozise peste măsură şfara incului, lăsând în priveală bucuriile sânilor. Făcu o plecăciune supusă.

— Poruncă!

— Caut un anume neguţător... începu valahul.

— Dacă domnia ta n-are nimic împotrivă, eu aş putea fi acela!

Vorbele se rostogoliseră unse. În capul scării, Stavros, mămularul grec, surâdea supus:

— Pofteşte, cinstite boierule!

Păşiră pragul unei odăi care aducea mai degrabă a chilioară de schimnic. Laviţa, scaunul şi masa păreau meşterite de un ciobotar ciung, cu vederea slăbită; obloanele ferestrelor, răpuse de soarele pustei, scânceau în acelaşi glas cu podelele; aşternutul se cerea primenit cam de multişor. Grecul văzu sila valahului şi ridică din umeri a neputinţă:

— Rateşul ţinut de muiere tânără are beteşuguri bătrâneşti…

— Dumneata mi-ai ştiricit nelegiuirea baronului Silaghi? i-o scurtă boierul.

— Mi-am luat îngăduinţa.

— Pentru care pricină?

Negustorul zâmbi fără zgârcencie:

— Binevoieşte, rogu-te, şi lasă slobod jungherul. Dacă vorbele mele nu-ţi vor fi pe plac mă poţi răpune cu o răsuflare. Sunt o fărâmă de om.

— Cine eşti?

— Binevoieşte de asemeni, boier Ştefan, adăugi Paingul, să alungi şi hangerele din vorbă, căci opintensc alături de domnia ta. Numele meu e Stavros.

Giurgiu cel tânăr îşi subţie privirea:

— Grec?

— Cu îngăduinţa domniei tale.

— Nu te ştiu.

— Dacă cinstitul boier Ştefan ar avea bunătatea să-şi cerceteze aducerile aminte, i-ar răsări înainte icoana acelor ani binecuvântaţi de Dumnezeu când zburda în ograda conacului de la Adâncata, iar anume neguţător, venetic, îi aducea zaharicale din îndepărtata Athinai.

Valahul măsură făptura bicisnică din creştet până în tălpi şi dintr-odată chipul i se lumină:

— Dumneata cumpărai grâne de la tata?

— Grâne, poame şi lemn bun pentru corăbii. Boier Alecu mi-a făcut cinstea să-mi încredinţeze roadele pământului.

Am temeiuri să cred că nu s-ar fi lepădat niciodată de mine, dacă nu-l osândea securea Brâncoveanului.

Giurgiu cel tânăr păli, nările prinseră să-i freamăte:

— Îi cunoşti sfârşitul?

— Descăpăţânarea celui mai de seamă boier valah, cu stirpe vestită şi fără de prihană, nu poate rămâna taină, oricât ar cetlui Vodă, gurile supuşilor. Vestea a zguduit curţile Evropei cernind multe inimi.

Desluşi pe chipul boierului adiind vânticelul nedumeririi şi înţelese că a ars prea multă tămâie. O răsuci greceşte:

— Pesemne că durerea şi grijile nu ţi-au îngăduit să-ţi pleci urechea la şoapta purtătorilor de veşti.

— Casapii Brâncoveanului au gonit pe urmele noastre până la hotare.

— De ce, boier Ştefan? întrebă Paingul adăugind vorbelor dedesubturi adânci.

— Ucigaşului nu i-au fost deajuns moşiile, potfea şi bruma de aur aflată asupra noastră.

Stavros clătină din cap:

— Cu îngăduinţa domniei tale, aş îndrăzni să cred că alta-i pricina. Şopti apăsat: Ucigaşii ştiu că sângele vărsat porunceşte urmaşilor răzbunare. Nu i-ai auzit îndemnul, boier Ştefan?!

Valahul îşi muşcă buzele năpădit de obidă. Înşelătoria baronului ungur îi stătea arici în gâtlej.

— De doi ani hrănesc un singur gând: să retez mâna cea poftalnică a Brâncoveanului!

— Cum?

— Cu oaste plătită. Într-o singură zi pot tocmi cinci mii de lefegii. Oftă adânc: Din păcate aurul de trebuinţă a luat alte cărări.

Stavros îl asculta măsurându-l hoţeşte printre gene:

— Aurul risipit de baronul Carol Silaghi poate fi lesne întors viitorului domn al Valahiei. Mi-e deajuns un singur semn.

— Ce?!? întrebă buimac Giurgiu cel tânăr.

Grecul izbuti la iuţeală să-şi aducă lăcrămiţa în colţul ochiului:

— Am datorinţe mari faţă de părintele domniei tale. Prieteşugul arătat se cere răsplătit. Norocul m-a ajutat să smulg pungile încredinţate ungurului. Adaugă, rogu-te la numărul lor şi cele zece pe care nevrednicul Stavros le dăruieşte din dragoste şi recunoştinţă.

Puse pe masă un pergament cu pecete:

— Galbenii se află în păstrarea unui zaraf ovrei, pe nume Solomon, din Buda. Îl cunoaşte tot târgul. Arată zapisul meu acelui ovrei…

Valahul îl privea solomonit. Nădejdile neteziră degrabă brazdele frunţii, îi izgoniră negura din căutătură, înainta spre grec cu braţele deschise.

— Stavros, prietene…

— Nu-mi aduce mulţumită, căci n-am făcut decât să mă supun poruncilor pe care mi le şopteşte cinstea.

— Sunt copleşit…

— Eşti tânăr, boier Ştefan! Bucuria cea mare o încearcă inima mea. Mă temeam că ai uitat datorinţele sângelui, adăugi Paingul oftând.

— Să uit?!? Poate fi uitată nelegiuirea Brâncoveanului?

— Se poate! Mărturie stau cei unsprezece ani petrecuţi din hain pe tronul Valahiei, deşi a împărţit moartea multor boieri de frunte.

— Poţi să-i ţii răbojul zilelor Stavros! Nu vei avea multe însemnări de făcut!

Grecul îşi ţuguie buzele. Cerceta uşa dacă nu-i rezemată de urechi flămânde, apoi fereastra. Boierul râse:

— Suntem dincolo de hotarele Ţării Româneşti, prietene!

— Pentru iscoadele Cantacuzinului nu s-au născocit hotare! Teme-le umbletul. Îşi subţie vorba: Viclenia se cere biruită prin viclenie. Logofeţii de taină ai Cancelariei Negre ţin surghiuniţii sub ochi, veghează asupra oştenilor lefegii, gata să-şi vândă meşteşugul. Cer dară îngăduinţa domniei tale să-mi spun gândul.

— Vorbeşte!

— Ceasul judecăţii trebuie ales cu osebită chibzuinţă. Voi purcede în târgul Bucureştilor pentru a dibui acel ceas. Aşteaptă, rogu-te, semnul meu, grijind să nu stârneşti prepuielile ochiului care îţi cântăreşte paşii.

— Să fie oare căutătura cumnatului Silaghi? întrebă boierul.

— Nu, hotărât! Baronul şi-a încărcat sarsanaua cu păcate, e fustangiu, beţiv, pătimaş la jocuri, dar nu s-ar tocmi iscoadă.

Măselele boierului se împreunară scrâşnind. Spuse râsuflând greu:

— N-am linişte până nu-l desfac!

— Răbdare!

— Să nu-mi ceri asta, Stavros! Bruma de răbdare o ţin cu dinţii pentru a osândi fapta Brâncoveanului, căci ţi-am înţeles teama. Pe Carol însă trebuie să-l cercetez pe dinăuntru!

Grecul îşi hrăni luleaua. Ştefan Giurgiu măsura odaia împuns de draci, stârnind şopocăiala podelelor.

— Îngăduie-l, stăpâne! cerşetori neguţătorul. Ungurul ne e de trebuinţă.

— Nu!

— Avem nevoie ca Viana să pună umărul îndată ce lefegiii domniei tale vor trece Curtea Veche prin sabie.

— Leopold aşteaptă de mult asemenea ispravă.

— Dar se urneşte greu. Cugetă două ceasuri înainte a-şi lepăda poruncile. Înlăturarea Brâncoveanului fără învoiala Porţii va aduce degrabă oştile păgânilor din cetatea Giurgiului.

— Ş-atunci? întrebă speriat boierul.

— Leopold dă crezare şoaptei culese de pe buzele ibovnicei. Iar acea ibovnică se înfruptă din dulceaţa crivatului şi cu Silaghi.

Ştefan Giurgiu se cutremură:

— Câtă mârşăvie, Dumnezeule.

— Politichia îşi are cărările ei, cugetă grecul slobozind ticăit fumul. Norocul baronului a fost strâmb la pharaon în noaptea când v-a sărăcit de aur. Am dobândit şi o poliţă pentru moşiile de la Balaton.

— Cel-de-Sus nu bate cu parul!

— După cum binevoieşti să bagi de seamă, Atotputernicul trudeşte pentru noi. Am făgăduit să-i întorc poliţa dacă ne slujeşte cu credinţă. În ziua în care vei primi semnul meu, supuşii ungurului vor urma oştenii tocmiţi, iar imperialii vor aştepta, călări, chemarea noului voievod al Valahiei. Aşadară, mai îngăduie-l.

— Fie! şopti boierul, îl privi lung în luminile ochilor: Voi izbuti oare vreodată să-mi plătesc datorinţele faţă de domnia ta, prietene?

Grecul îşi coborî căutătura.

* * *

De patru zile ploaia opintea harnică asupra Lvovului, zarzărul îşi prăpădise floarea în glod, rădvanele trudeau zadarnic să biruie drumurile betegite, neguţătorii din piaţa mare pieriseră, lăsând în urmă poloboace goale, cu brâiele sărite, şi coşuri din răchită lipsite de trebuinţă.

Târgoveţii cercetau cerul dinapoia ferestrelor înguste, cât palma, se zgâiau lung după vreun călăreţ îndeajuns de cutezător spre a înfrunta clapcele{40} uliţelor desfundate, apoi aşteptau cu plictis ceasul prânzului cel bun, şi al cinei, chibzuind lângă sobele de porţelan alb, încinse, la adăpostul amărăluţ al celor duşi de pe lume. Clătinau din cap cu înţelepciune, mulţumind cerului că i-a mai îngăduit, apoi împingeau gândul pe cărări bătute de soare. Iarmarocul sfântului Vincenţiu… Nu se afla casă în tot Lvovul, conac, gospodărie de neguţător sau bordei calic, unde bătrânii, pruncii şi oamenii în toată firea să nu-şi aţâţe aducerile aminte, vorovind despre petrecerile neasemuite, iscate în

alţi ani de ziua sfântului. De pildă pehlivanii ceia din Toscana! Piereai de uimire la câte drăcii îi ducea capul: înghiţeau flăcări precum satana, scoteau din subţiorile albe hulubi, îţi adormeau dintr-o singură căutătură oştean vârtos cu flintă cu tot. Muierile oftau cu gândul la ţesăturile neguţătorilor frânci, la blănurile şi argintăria braşovenilor, moşnegii fără dinţi suspinau după şerbeturile lui Hassan şi plăcintele grecilor.

La toate acestea chibzuiau târgoveţii Lvovului, nu şi dumneaei Măria Negru ot Viişoreni. Privind flamurile crestate, ce se zbuciumau în creştetul celor opt foişoare ale castelului conţilor de Poniatowski, jupâneasa se întreba dacă nu săvârşiseră păcat greu şi greşeală fără îndreptare, lăsându-şi avutul în Moldova, spre a ţese visuri trufaşe de înălţare. Omul are o ursită a lui, iar cuca domnească, oricât ai îndesa-o, nu se aşează pe ţeastă de boier mărunt. Cine a văzut arici sau popândău împărăţind pădurea? Dumnealor, Negruleştii, avuseseră dintotdeauna boierie neînsemnată şi nu trebuia să scormoneşti adânc spre a pricepe că obârşia nu le era de cea mai aleasă spiţă. Tatăl socru fusese gospodar cinstit, cu chiag de chiverniseală şi traista bucşită de noroace. Se însurase cu jupâneasa Raliţa, muiere robace şi ascuţită la minte, iar la scurtă vreme plugul i se împiedicase într-o oală plină cu galbeni de cei vechi, îşi înălţase conac arătos în Iaşi, apoi, împins de cucoana Raliţa, dobândise slujbă măruntă la curtea domnească.

Povestea o ştia pe de rost boier Nichifor, urmaşul plugarului norocos, acel hârb de moşneag carele urgisea acum crivatul sub două blăni de vulpe. Când Grigore, feciorul dumnealor, băsnea cu ifos despre răsbunica Teodora, fiica unui răzeş, că primise în aşternut pe Pătraşcu Vodă, fecioară fiind, amândoi bătrânii îşi plecau ruşinaţi privirile. Dintâi că fapta se cheamă nelegiuire, chiar dacă ibovnicul e os de domn sau din stirpe aleasă. Al doilea, boier Nichifor şi jupâneasa Măria ştiau istoria cea adevărată: Teodora îşi născuse pruncul la mănăstire, batjocorită fiind

de un lefegiu neamţ, pripăşit la Curte. Feciorul dumnealor, Grigore, săltase lespedea mormântului făcând-o iarăşi de ocară căci, pentru a urca pe tronul Moldovei, trebuia să-şi dovedească obârşia de voievod, chiar dintr-o însoţire care nu primise binecuvântarea bisericii.

Jupâneasa Maria se desprinse de fereastră frecându-şi coatele amorţite. Din fundul crivatului zvoni mormăială nedesluşită şi bătrâna se sperie:

— Oftezi, boier Nichifor?

— Nu.

— Te cearcă vreun neajuns?

— Nu.

— Cum zici dumneata…

Jupâneasa şovăi câteva clipe în mijlocul odăii întunecate. Strânse, înfrigurată, nodul şalului de caşmir, încrucişat după moda leşească peste piept şi legat apoi cu fundă pe şale. Geaba căutai căldură în cămările lungi, gata să adăpostească trei rădvane cu armăsari cu tot. Unde erau, Doamne, iatacurile moldoveneşti cu aromă de sulcină, levănţică şi cetină? Unde erau pruncii cu mere roşii în obraz, care îţi urau sub fereşti în noaptea Sfântului Vasile? Unde erau uliţele năpădite de gură-cască şi glasurile neguţătorilor armeni, gavanoasele cu dulceţuri şi muşcatele din pridvor? Părăsite fuseseră la ceas de noapte cu iscoadele lui Duca pe urme. Până la hotar o ţinuseră într-o întinsoare şi-o spaimă, căci Vodă reteza gândul uzurpatorilor şi odată cu gândul şi capetele. Pildă erau Dobrenii, grămădiţi acum într-o margine de cimitir. Mânia voievodului nu le cruţase nici conacul, dărâmându-l din temelii. Mai doreai pilde despre inima cea pestriţă a lui Duca? Câte pofteşti! Boierii Pârvani, cinci fraţi, trecuţi prin sabie. Albeştii doborâţi de oftică şi cloţani{41} în temniţa Goliei, Păcurarii spânzuraţi în uliţă împreună cu lotrii. Vodă o cruţase, spre batjocură, doar pe bunica Păcurarilor, oloagă şi fără vedere, care cerşetorea acum sub zidurile bisericii Trei Ierarhi.

— Gemi, boier Nichifor?
— Nu gem.
— Mie aşa mi s-a părut.
— Ţi s-a părut.
— Cum zici dumneata…

Cinci sfeşnice de argint, cu câte trei lumânări de un zlot, nu izbuteau, umăr la umăr, să răpună întunecimea hudubăii. Bătrâna se apropie de crivat spre a cerceta făptura şiştavă{42} a boierului. Nu fusese din cale afară de voinic nici în crucea tinereţii.

„Doi coţi şi oleacă“ îl porecliseră târgoveţii, căci se afla scundac şi fără vlagă. Pe faţa gălbejită abia licăreau ochii de un albastru ostenit.

— Eşti încredinţat că nu te năpăstuieste vreun beteşug?
— Încredinţat.
— Poate pofteşti ceva…
— Nu poftesc.

Nu făcuse niciodată risipă de vorbă. Jupâneasa se anină sclimpuş{43}:

— O zeamă fierbinte de găină ţi-ar alunga junghiul.
— N-am junghi.
— De asemenea, nu se află leac pe potriva jaleşului opărit în basamac.
— Nu se află.
— Să poruncesc o cupă, boier Nichifor?
— Nu porunci.
— Cum zici dumneata…

Bărbia bâtrânei tremura a plâns. Atâta se ruga Maicii Domnului, ocrotitoarea pribegilor, să nu-şi lepede dumnealui potcoavele{44} printre pribegi. Opinti, dară, încă o dată ;

— S-o chem pe Ana să te tragă?

Slujnicei nu-i zicea Ana ci Hania, dar jupâneasa n-avea să-i deprindă numele, sucit, în veci.

Boier Nichifor râse scurt. Râs de post, lipsit de veselie. Haniei trebuia să-i lepezi de trei ori porunca spre a ţi-o

îndeplini, în cele din urmă, pe dos. Era făptură suleagă, leneşă şi neobrăzată, iar neobrăzarea nu i-o puteau reteza căci feciorul dumnealor îi ţinea partea. Doua nopţi din trei, Grigore şi le petrecea în odăiţa teleleicii.

— Cum zici dumneata, boier Nichifor.

Uşa se izbi de perete. Negru cel tânăr, scundac, uscăţiv, se ivi în prag,

— Iar vegheaţi, cloşcă, iatacul? Porunceşte bucate alese, mamă, iar dumneata, boier Nichifor, rupe-te de crivatul cela măcar un ceas. Am oaspeţi şi veşti de soi.

* * *

Doi feciori de casă şi patru ţigănci roabe cetluiau trupul bătrânului în veşminte, biciuite de harapnicele din ochii şi de pe limba lui Grigore:

— Trageţi cu nădejde de brâu, adormitelor! Au nu vedeţi că nu-i subţiat îndeajuns? Ai încopciat strâmb anteriul, Ioane! Numai la vinars ţi-e cugetul, nepricopsitule! Dacă te mai prind duhnind a rachiu, pun să te jupească la scară! Sărută mâna boierului înainte de a o atinge, Safto! Bag de seamă că ţi-ai uitat datorinţele de când înfunzi grajdul cu muscalii…

De două ceasuri opinteau slujitorii să-i mulţumească poruncile. Pletele, barba şi musteaţa bătrânului fuseseră cănite zdravăn cu coajă de nucă. O ţigancă îi aşternu pe obraz făină de crez, cuvenită femeilor. Nichifor Negru îndura batjocura cu lăcrămiţă în suflet. Rămăsese răstignit, precum Isus între tâlhari, grijind să nu ofteze, sa nu icnească, să nu dea semne că-l ispiteşte vătămătura.

Ţipătul pietrelor din ogradă vestiră rădvanele oaspeţilor. Într-un sfârâiac de vreme, slujitorii iscară semne de viaţă şi în sfeşnicele care îşi dovedeau datorinţele numai în ochii musafirlâcului, apoi stâlpiră uşile, doi câte doi, după ighemoniconul papistaşilor[{45}].

Grigore Negru se aşează în jeţul cel mai înalt, îşi îndreptă creţurile caftanului şopocăind bătrânilor învăţămintele cele din urmă. Vătaful pătrunse în odaie cu pas măsurat, îşi rupse şalele într-o închinăciune smerită si numai după aceea glăsui desluşit:

— Prea cinstitul medelnicer{46} Vasile Corbu ot Neaga!

Păşi pragul un bărbat trupeş, cu o căutătură ce vestea zloata, îngenunche anevoie sărutând dreapta uzurpatorului, apoi urmă de-a-ndaratelea drumul, rânduit de mâna viitorului Domn spre anume jeţ. Vasile Corbu pogora dintr-un neam de boieri cu slujbe însemnate pe vremuri. Om harnic, croise unsprezece prunci, dintre care zece fete. Pentru a le căpătui cum se cuvine, boierul avea mare trebuinţă să-şi lege la nume o dregătorie, dar mai cu seamă ruşfeturile ei. Domnia lui Constantin Duca nu-i adusese caftanul râvnit, căci voievodul avea datorinţe faţă de sprijinitorii săi la ceasul uneltirilor. După o îndelungată chibzuială, hotărâse să ia calea surghiunului împreună cu feciorul lui Nichifor Negru, căci Steaua lui Grigore da toate semnele izbânzii.

Privirea medelnicerului, îndeobşte înnegurată, ajunsese catran. Se uită prin încăpere muncit de diavoli, apoi spre uşă.

Vătaful păşea aşa cum îl povăţuise Negru cel tânăr, rar şi apăsat, spre a-şi face plecăciunea:

— Prea cinstitul boier Constantin Dumbravă, ot Ciunga.

Era un mălai de flăcău cu ochii bulbuşaţi şi buze de cadână, înveşmântat în straie nemţeşti, după năravul şleahticilor{47} muchelefi.

Pricina pentru care se lepădase de vatră bâtând cărările răzvrătirii îşi avea izvorul în anume istorie petrecută pe vremea omătului. Jupâniţa Smaranda Balotescu, nepoata Măriei Sale Duca Vodă, o zgâtie de copilă deprinsă cu clavirul şi vorbele franţujilor, smintise odihna boierului Constantin Dumbravă legându-l de porţile dumneaei. Numai că Balotescu cel bătrin chibzuia să-şi sporească

fălciile de pământ, printr-o încuscrire cu neamul Costinilor, bogătani aşezaţi din cotul Siretului. Inimile celor doi aveau alte socoteli. Izbutiră să răpună, cu vin viclenit, haidamacii rânduiţi strajă lângă iatacul jupâniţei, fugind într-un rădvan către hotare. Măria Sa, scos din ţâţâni, îşi trimise străjile pe urmele fugarilor, chizbuind să dea pildă şi altora care ar cuteza asemenea faptă. Slujitorii domneşti făcuseră treabă bună. A doua zi, boierul Constantin zăcea legat fedeleş în hruba spătăriei. Vodă pofti la priveală pe boierii buiaci{48} şi porunci armaşului să rupă un snop de nuiele pe spinarea cea moale a cutezătorului. În vremea asta, jupâniţa vărsa lacrămi fierbinţi între zidurile mănăstirii Scorbura. Bucşit{49} de ruşini şi vânătăi, Constantin Dumbravă hotărî să ia drumul Lvovului, unde boierii hainiţi fierbeau piatră scumpă.

Grigore Negru făcu anume semn vătafului si roabele pătrunseră în odaie aducând tipsii încărcate cu vutci şi mizilicuri. Închinară după ighemonicon, apoi fiecare îşi văzu liniştit de treburi. Bătrânul, om petrecăreţ la vremea lui, îşi simţi inima la loc, după cuviinţă. Cercetă rachiul leşilor, apoi basamacul rutean ferind căutătura feciorului. Medelnicerul Corbu trebăluia poftalnic la marinata de stacoji{50}, Constantin Dumbravă da semne temeinice că a îndrăgit lichiorul de mărar, născocit în Île de France

În Valahia şi ţara Moldovei, femeile aveau masa dumnealor, în altă odaie, dar boier Grigore socotise că obiceiul şleahticilor de a cina în devălmăşie nu-i lipsit de foloase.

După mizilicuri se iviră bucatele groase, moldoveneşti, fără de care nu era cu putinţă, întovărăşite de vinul Ieşilor. Poftiţii asudaseră la fălci mestecând, căci printre papistaşi nu se pomeneau asemenea bunătăţi.

— Contele Wolodowsky, începu uzurpatorul îndată ce slujitorii închiseră uşile, s-a învoit să-şi prăvale oştenii către Moldova.

Semnele bucuriei, alungate de mult de pe chipul lui Vasile Corbu, îşi căutau locul. Constantin Dumbravă răsuflă cu credinţă:

— Bine c-a dat Dumnezeu!

— Nu Cel-de-Sus i-a poruncit şleahticului să urnească din loc carul nostru, ci pofta de agoniseli, adăugă Grigore Negru. Iar poftele contelui sunt pe măsura bărdacelor de anison deşertate la spartul zilei… Voiesc să împart noroacele celor ce mi-au dovedit credinţă. Îşi drese glasul: Medelnicere Corbu, ţi-ai lăsat de izbelişte muierea, pruncii şi moşiile pentru a-l sluji pe adevăratul voievod al Moldovei. Aşa e?

— Nedreptatea adusă domniei tale, căruia i se cuveneau demult cuca şi tuiurile, m-a tulburat peste măsură. Singura mea vrednicie e că i-am dat ascultare cinstei.

Născocea găteje verzi fără să-i dogorească obrazul. Cinstea medelnicerului se dovedea încăpătoare, căci mereu îi dăduse, tulburat, ascultare tămâind pe toţi căftăniţii{51} prepuiţi că vor ajunge să ţină pâinea şi cuţitul în mâini. Grigore Negru ştia demult că vorbeşte cu două limbi şi se înţelege, nu credea cuvinţel.

— Te cred, boier Corbu! spuse. Îţi încredinţez ocrotirea, ţinuturilor de jos! Se răsuci spre bătrân: Am chibzuit bine tată?

Nichifor Negru zâmbea domol. Gândurile dumnealui aveau veşnic cerul senin, umblau cuminţi pe moşiile sale din ţinutul Vasluiului, poposeau în priseacă şi în livezi, duceau flinta la subţioară prin ponoare, în aşteptarea vânatului. Lvovul şleahticilor, gâtuit de ulicioare strâmte şi întortocheate, pe măsura sufletului celor ce le croiseră, fără bogăţia de verdeaţă atât de dragă moldovenilor, îi otrăvea sufletul. Poamele leşilor n-aveau dulceaţă, toamnele îşi arătau colţii de lup, primăverile lor păreau fecioare supte de oftică.

Jupâneasa îl trase uşurel de mânecă. Gândul moşneagului lepădă undiţa pe malul ostrovului născocit de

apele Siretului, lângă moşia Adâncata şi se călători zorit spre odaia din târgul Lvovului. Desluşi chipurile celor din jur, clipind des, apoi semnele feciorului şi clătină din cap:

— Aşa e!

Medelnicerul îngenunche încrucişând palmele pe piept, în semn de supuşenie şi mulţumită fără de hotare:

— Doamne!

— Boier Constantin Dumbravă, urmă Grigore Negru, te-ai rupt de bucuriile traiului aşezat, spre a-l sluji pre adevăratul stăpân al Moldovei. Pentru râvna dovedită te împuternicesc cu isprăvnicia Vasluiului!

Alegerea era făcută chibzuit, căci în ţinuturile vasluiene îşi avea moşiile Balotescu, tatăl jupâniţei Smaranda.

Boierul îşi vărsă recunoştinţa la picioarele uzurpatorului, cu vorbe bine aduse din condei.

„Vorbe, vorbe, socoti bătrânul. Oamenii ăştia îşi cheltuiesc jumătate din viaţă născocind zgomote calpe, dar cu atât mai dăunătoare urechii.“

— Când pornim? întrebă medelnicerul.

— Când vom grămădi aurul de trebuinţă. Grigore Negru îşi făcu roată privirea: Contele Wolodowsky s-a învoit cu cinci mii de pungi.

— Cât?! o scăpă Constandin Dumbravă, nedând crezare urechilor.

Boierul Vasile Corbu tocmai sorbea din pocal. Se înecă tuşind vârtos. Lăcomia şleahticului întrecea orice închipuire.

— Aţi auzit bine, boieri dumneavoastră. Cinci mii! Nu se învoieşte să lase un singur zimţ[{52}], căci la curtea dumnealui bat şi alţi boieri poftalnici să urce pe scaunul Moldovei.

— Murgu! îşi aminti paharnicul.

— Şi Murgu, şi Stroe, şi fraţii Calotă, înşiră Negru cel tânăr. E peste putinţă ca cei dintâi să adune atâta bănet. Fraţii Calotă însă ar putea birui neajunsurile… Îi borti cu privirea. Se cere dară să deschidem sundurile…

Bătrânul ascultă o vreme târgul, jurămintele boierilor că nu pot lepăda o leţcaie peste numărul de pungi juruite, apoi socotelile feciorului şi simţi acru în cerul gurii.

„Cât să mai am de trăit? Cinci ani? Zece? Dacă nesăbuinţa lui Grigore se împlineşte, răbojul meu va mai însemna câteva luni, căci domnilor pământeni şi rubedeniilor le sunt hărăzite otrava, jungherul, petica cea neagră de mazilire şi uneltirile boierilor hainiţi.“

Judecata era fără cusur, hronicele musteau de pilde. Nichifor Negru simţea cum se stinge cu picurişul printre străini. Întoarcerea în Moldova, însă, nu era cu putinţă.

Ploaia leşilor, mai slută decât foamea, bătea, încăpăţânată în fereşti. Ochii bătrânului lunecau pe acoperişurile Lvovului, căutau reazem în foişoarele aninate la colţuri de case. Flamurile şleahticilor cu herb se lipeau de vânt, poftind cu tot dinadinsul să vestească megieşilor că stăpânul dumnealor s-a lecuit de umblet şi îşi grijeşte vătămăturile cele vechi.

Tot din pricina vatămăturii, dobândite pe vremea când sărea în şa fără sprijinul scăriţei, gemea şi boier Nichifor. Icnetele se dovedeau sărace, căci bătrânul temea căutătura feciorului.

— Lipsesc, dară, treizeci de pungi, încheie Grigore.

— Zarafii jidovi s-au lecuit de mult să mai dea boierilor moldoveni bani cu camătă, suspină medelnicerul, căci datornicii s-au dovedit certaţi cu cinstea.

Constantin Dumbravă îşi frământă o vreme mintea, apoi ridică din umeri.

— Altă cale nu se află!

— Se află! spuse apăsat uzurpatorul.

Nichifor Negru deschise ochii, medelnicerul şi Dumbravă îl măsurară scurt. Boier Grigore îşi umezi buzele:

— Rugăciunile către cuvioasa Paraschiva…

Jupâneasa îl măsură cu mirare. Feciorul dumneaei bătea de mult cărările satanei, batjocorindu-i pe cei supuşi Domnului. Vasile Corbu îşi lăsă colţul gurii într-o rână. Nu

era încredinţat că sfinţii opintesc alături de hainiţi. Nici Constantin Dumbravă nu da semne că asta ar fi calea cuvenită pentru dobândirea pungilor de trebuinţă.

— Cu îngăduinţa domniilor voastre, spuse Grigore Negru trecindu-şi vorbele prin ardei bulgăresc, rugăciunile mele către cuvioasa Paraschiva, ocrotitoarea Moldovei, au fost primite. Ieri mi-a ieşit în cale omul carele se învoieşte să acopere lipsurile.

— Şleahtic? întrebă medelnicerul.

— Nu.

— Valah?

— Dacă dovediţi oleacă de răbdare veţi desluşi singuri ce hram poartă. La ceasurile şase, se va înfăţişa.

* * *

Când ornicul cu o singură limbă, de pe scrin, bătu de şase ori, în prag se ivi vătaful:

— Un străin se îndeasă să fie primit.

— Pofteşte-l!

Uşile se deschiseră larg şi Stavros, neguţătorul, pătrunse în odaie zugrăvind temenele greceşti.

* * *

Catinca Prisăceanu îşi prăpădise bărbatul, comisul[{53}] Dimitrie, în jungherele poruncite de vodă-Duca, doi prunci, avutul, nu şi frumuseţile. Era muiere în pârg, subţire, cu părul bălai şi căutătura verde. Stavros, mămularul grec, o cântări cu ochi de geambaş.

„La Buna Vestire împlineşte patruzeci de ani. Pun rămăşag că nu se află purtător de nădragi carele să nu-i poftească crivatul!“

Catinca Prisăceanu ridică carafa de vin:

— Mai vrei?

— Mulţumesc, mi-am stins arşiţa, spuse mieros Paingul.

— Ai bătut drum lung…

— Lung şi mai cu seamă plin de primejdii. Trag nădejde că jupâneasa Catinca va fi mulţumită de umbletul slujitorului său.

Comisoaia privi pocitania plină de colb. Grecul surâdea supus, poftind ca muierea să-şi sfârşească răbdarea.

— Să înţeleg, oare, că ai izbutit să-i vorbeşti? întrebă Catinca Prisăceanu.

— Da, jupânească.

— Şi?

— Nu aşteaptă decât porunca domniei tale.

Femeia răsuflă adânc rezemând fereastra. Noaptea moldovenească, născută în munţii cei albaştri ai Ceahlăului, vărsa miros de cetină deasupra conacului. Grecul rămase ghemuit, pândindu-i printre gene fiecare mişcare. Catinca Prisăceanu poftea să-şi înalţe ibovnicul domn.

— Pe când? întrebă comisoaia.

— Hanul socoteşte ca mai întâi să-şi îndemne tătarii asupra cetăţii Brăila.

— Pentru ce?

— Trecând turcimea prin sabie, poate urca spre Iaşi fără grijă că-l vor păli pe la spate ienicerii de la Dunăre.

— Îndrăzneaţă socoteală!

— Mi-aş îngădui să adaug, şi fără de cusur în înţelepciune!

Catinca Prisăceanu chibzui o vreme apoi întrebă:

— Câte pungi?

— Aurul nu-l mai ispiteşte de mult pe marele han, spuse Stavros plecându-şi căutătura.

— Vrea grâne?

— Poate să-şi îndoape oricând hambarele repezindu-şi tătarii către câmpiile ruseşti.

— Atunci?

— Nu pofteşte nimic din ce-ar putea să-ţi lipsească. Dimpotrivă, îţi trimite dar împărătesc…

Scoase din bodroanţe o besactea şi-i înălţă capacul. Dintr-o dată, odaia se umplu de flăcări albe, tremurătoare. Catinca Prisăceanu luă colanul de adamante între degete, fără să-l scape pe neguţător din ochi. Surâsul uleios al grecului îi aduse deslușire: marele han al tătarilor o poftea pe dumneaei.

* * *

Luna răsărise deasupra Cornului de aur pentru a şaizecea oară de când marele vizir Ramy Mehmet aştepta veşti de la Stavros. Zvârli mânios ciubucul şi ieşi din foişor. O umbră gheboşată se desprinse de ziduri, înaintând cu pas de pisică. Vizirul cunoştea umbletul. Numai Kostas, slujitorul neguţătorului grec, izbutea să se furişeze fără a isca zgomot.

— În sfârşit! şopti vizirul.

Atenianul, un ţipar de bărbat cu căutătura încrucişată, îşi făcu plecăciunea:

— Am poruncă să aşez la picioarele înălţimii tale urări de sănătate…

— Poftesc veşti, slujitorule!

— Cinstitul Stavros, stăpânul meu, a sosit la Istanbul dar anume întâmplare, de trebuinţă marelui vizir, l-a priponit în Pera.

Trase din mânecă un pergament cu sigiliu.

Ramy Mehmet întinse răvaşul mămularului în bătaia luminei, buchisind cu greutate.

„Poruncile au fost îndeplinite! Poţi să fii încredinţat, înălţate stăpâne, că până la zămislirea craiului nou,

sultanul Mustafa, umbra lui Alah pe pământ, va avea destule pricini de mânie pentru a porunci paşalâc Ţărilor Române.“

Capitolul III

LOGOFĂTUL DE TAINĂ AL BRÂNCOVEANULUI

Pe Dimitrie din neamul Cantemireştilor, osmanlâii şi trimişii curţilor evropene îl porecliseră Cărturarul. Mânuia cu aceeaşi îndemânare limba credincioşilor lui Alah, a vechilor greci, gramatica şi scrierile celor noi, limba arabilor, a persanilor, a franţujilor, lombarzilor şi a moscoviţilor, fireşte, pe lângă moldovenească cea neasemuită în frumuseţe, suptă din pruncie.

Fiul domnului moldovean Constantin Cantemir şi al celei de a treia neveste a lui Vodă, Ana Bantăş, Dimitrie urmase pravila statornicită mergând ostatec la Istanbul. Patima pentru învăţătură l-a împins la Academia oblăduită de patriarhia ortodoxă din Fanar. De la episcopul Meletie a deprins gândurile lui Thales, de la Iacomi Elena, de la Ieremia Cacavella filosofia. Patru ani mai târziu, Vodă Constantin murind, boierii l-au ales domnul Moldovei. Poarta, socotind că e prea crud pentru asemenea dregătorie, l-a ţinut de prăsilă cărturărească, lepădând cuca şi tuiurile domniei fratelui său, Antioh. Dimitrie Cantemir a zâmbit atunci pe sub mustăcioară, căci gândurile dumnealui băteau mult mai departe, spre scaunul Valahiei. S-a însurat, chibzuit, cu Casandra Cantacuzino, fata fostului domnitor Şerban, de a cărei frumuseţe şi învăţătură pergamentele cronicarilor n-au decât vorbe de

laudă, rămânând la Istanbul. Dascălii academiei greceşti aveau pentru Dimitrie uşile veşnic deschise, trimişii curţilor europene şi mai cu seamă prietenul dumnealui Ferriol, omul Bourbonuluj, îi descurcau iţele diplomaticeşti. Leoni Celebi, păzitorul bibliotichiei împărăteşti, deprinsese gustul peşcheşurilor îngăduindu-i să scotocească printre scrierile vechi şi să aştearnă pe furiş chipurile sultanilor, zugrăviţi în mare taină, căci Profetul nu îngăduia asemenea sminteli. De la boierul Dimitrie au aflat engliterinii, şi apoi întreaga omenire, chipurile acelor sultani. Războiul bătut împotriva Brâncoveanului cerea prieteni de nădejde. Aşa se face că Dalbatan Mustafa Paşa şi vizirul Cerchez Mahomed, cu mare trecere la sultan, erau nelipsiţi de la serbările poruncite de boierul moldovean în casele dumnealui, iscate pe gorganul Sangiacdar Iocussi, pentru înălţarea cărora cheltuise 35 000 de galbeni. Iubitor de frumos şi înţelepciune, Dimitrie adunase în odăile acelei case vase vechi greceşti şi din Italia, hrisoave şi cărţi, peceţi şi arme care stârneau mirarea. Paralele cheltuite pentru dobândirea învăţăturii începuseră să se întoarcă în chimirul boierului, cu dobândă. Bani buni câştigase Dimitrie apărând grecii într-o judecată, a cărei pricină era o uliţă din Fanar, râvnită de dregătorii turci.

Aflându-i isprăvile, te aşteptai, pe bună dreptate, să te întâmpine un huhurez de băietan, cu stecle nemţeşti in sprijinul vederii, cocârjat, umblând veşnic într-un anteriu năpăstuit de cerneluri. Nimic din toate astea. Dimitrie era bărbat muchelef, croit cu chichirez. Ochii dumnealui, deprinşi să descifreze scrierile cele vechi, citeau cu aceeaşi bucurie buchiile noi din umbletul muierilor. Nici vorba cu muşcătură nu-i era străină cărturarului, de dragul ei îşi dobândea cu uşurinţă vrăjmaşi la fiecare pas. Pentru asemenea vorbă în doi peri, plină de tâlc, stârnise mânia lui Voltaire, carele n-avea să-l uite până la sfârşitul zilelor, încondeindu-l pătimaş în scrierile dumnealui; pentru alte

vorbe, cu anume haz, cârnise nasul Măriei sale Vodă Brâncoveanu.

Auzind că dă cu barda în Dumnezeu, puteai chibzui că Dimitrie era străin de prefăcătoriile politichiei. Nimic mai puţin adevărat. Când socotelile dumnealui îi porunceau, cărturarul îşi îndulcea vorba, o înzestra cu balsam, şi miros de floare. Cugetările grecilor de altă dată despre nimicnicie, atât de dragi lui Cantemir, îşi prăpădeau înţelepciunea, daca acele socoteli crâcneau: unsprezece ani mai târziu Dimitrie va netezi cărările fiicei sale, Maria, către inima lui Petru cel Mare, chitind coroana de împărătească a Rusiei. Un singur pas îl va despărţi de asemenea izbândă.

Într-un cuvânt, fusese hărăzit de ursitoare să poarte două sarsanale, una cu patimi şi alta cu virtuţi, căci nimeni nu s-a născut încă fără de beteşug la cuget ori făptură.

Odaia dovedea gustul subţire al boierului. Dimitrie alungase năravul turcului de a-si îngrămădi agoniseala, rezemând de pereţi doar câteva scaune frânce, cu boiul subţiratic şi o masă. În spatele acelei mese se înălţa bibliotichia cărturarului, vestită în tot Istambulul pentru zestrea ei de înţelepciune. Pe dalele de marmură albă se odihnea covorul de Tabriz, iar într-un ungher, ales cu ochiul cel bun, se afla un vas de Armenia cu şase crengi de cais năpădite de floare.

Dimitrie purta straie nemţeşti, cu belşug de horbotă. O mirare fără de hotar îi stăruia în căutătură. Cântări făptura lui Ahmed, nădăjduind că n-a auzit bine:

— Ce-ai spus?!?

— Vreau sa trec la credinţa ta, învăţătorule! poftori puiul de turc.

Anume clopot, care-i vestea primejdiile, prinse să se zbuciume în cugetul boierului. Feciorul Califului nu deprinsese năravul şuguitului. Dimitrie desluşi într-o clipită potopul de năcazuri ce s-ar prăbuşi pe capul creştinătăţii.

— Stai jos, Ahmed!

Păgânul se aşează fără tragere de inimă, căci sângele cel aprins al hotărârii îl stârnise peste măsură. De patru luni ucenicea pe lângă cărturarul moldovean. Califul poftise ca feciorul său să deprindă limbile pământului şi tainele pergamentelor vechi, din care boierul Dimitrie scotea la lumină istoria imperiului. Tulburat de cugetările învăţătorului, Ahmed cheltuia ceasuri bune în tovărăşia acelor cărţi, stup de adevăruri, din bibliotichia lui Cantemir, şi alte ceasuri, la vreme de seară, când boierul îi tălmăcea gândul filosofilor din Athinai.

Cantemir deschise o uşă şi porunci:

— Pregăteşte-mi veşmintele din catifeaua de Ypres, Osman!

Străbătu o vreme odaia pe gânduri în lung şi-n lat, apoi se opri în faţa păgânului.

— Ahmed, nu eu sunt acela carele fac asemenea învoieli.

— Ştiu, boier Dimitrie. M-am legat prea mult de domnia ta ca să-ţi răsplătesc strâmb învăţătura adevărului. Am vrut, dară, să-ţi ştiricesc.

— Pot să aflu şi cine te-a îndemnat?

— Cugetul!

— Pot să aflu pentru care pricină?

— Cred că Dumnezeul vostru e cel adevărat. Din milosârdia lui s-a născut desăvârşirea.

Dimitrie îi văzu licărul din privire şi înţelese.

„E o catrinţă la mijloc.“

Înnodă umbletul prin odaie chibzuind cum să apuce taurul de coarne:

— Aş fi bucuros să-mi spui că nu ai cugetat cu inimioara.

— De trei săptămâni cugetă întreaga mea fiinţă! M-ai învăţat că doar ochiul poate înţelege frumuseţea florilor, doar urechea e îndrituită să judece viersul privighetorii. M-ai îndemnat să-mi întreb inima dacă-i place anume faptă. Iar ochiul meu a văzut minunea, urechea i-a auzit sufletul, inima s-a încălzit la apropierea ei. Pot să le nesocotesc şoapta?

— Nu o dată s-a întâmplat ca şoapta să astupe tunetul vorbei rostite desluşit, spuse boierul zâmbind. Dar să lăsăm asta. Te-ai încredinţat deci că Dumnezeul meu e mai darnic.

— Hotărât!

Dimitrie Cantemir rezemă bibliotichia cercetându-l cu luare aminte.

— Dintre toţi învăţăceii mei, începu într-un târziu, pe tine te preţuiesc cel mai mult, Ahmed.

— Am băgat de seamă.

— Ai băgat de seamă şi pentru ce anume? Pentru că m-ai deprins cu vorba cumpănită. Niciodată nu te-am auzit grăind în pustiu. Răsuflă adânc: Acel Dumnezeu, fără de măsură în dărnicie, e o născocire.

Puiul de turc făcu ochii mari:

— Nu te mai recunosc, Învăţătorule!

— Nici eu. Obişnuiai să asculţi până la capăt.

— Iartă-mă!

Dimitrie îi trecu mâna prin păr surâzând, apoi se aşează alături:

— E adevărat, moldovenii au primit în dar bogăţii şi frumuseţi fără de număr. Fecioarele noastre sunt mai ademenitoare decât pâinea ieşită din cuptor, pământul e harnic şi supus, dedesubturile lui adăpostesc comori. Ai să întâlneşti la fiecare pas oameni blajini, cu vorba domoală şi inima primitoare, şi flori cu zestre mare de miresme, şi ape şăgalnice în mânia lor, şi munţi vârtoşi şi codri doldora de bucurii. Dimineţile noastre se trezesc cu zâmbetul pe buze, soarele zilei dovedeşte cuminţenie, serile au pas de cadână…

Păgânul asculta vrăjit, chibzuind că numai asemenea meleaguri o puteau zămisli pe jupâniţa Raluca.

Cantemir călători cu gândul prin obcinele Bucovinei, la vreme de toamnă, când frunza dă în pârg, deprinzând culori care biruiesc puterea vorbei de a le înfăţişa, pogorî in ţinutul Neamţului năpădit de horbota zăpezii lui Ghenar,

alergă printre ceardacurile de margarete lepădate pe Siret, în Florar, şi numai după aceea căută ochii turcului, oftând:

— Dumnezeul cel darnic, căruia pofteşti să te închini, a avut însă grijă să aşeze Moldova la poalele împărăţiilor poftalnice, s-o înalţe stâncă în drumul tătarilor de la Crâm. N-a uitat să ridice capacul la becsateaua Pandorei semănând sămânţa vrajbei, a năzuinţei deşarte, a pizmei, a chibzuielilor întunecate. Se află şi în Moldova făpturi care-şi ucid fratele, pentru a stăpâni singuri agoniseala părintească, muieri supuse preacurviei, mişei cu deprinderea lui Iuda, şi trenţăroşi.

Privi întunecat dimineaţa zorită la fereşti:

— Dumnezeu, şi Alah, si Buda, şi zeii Romei, de altădată, şi cei de acum la care se închină pieile negre sunt la fel de darnici şi de zgârciţi, la fel de novaci şi de slabi, la fel de adevăraţi!

Feciorul Califului clipi des, nedumerit:

— Nu pricep, învăţătorule!

— Atotputernic e unul singur şi acelaşi, Ahmed, numai că oamenii l-au botezat felurit, i-au dat înfăţişarea pe care au poftit-o. Poruncile lui Moise ai să le întâlneşti însemnate, cu alte vorbe, şi în Coran şi în religia creştinilor, şi a brahmanilor, în învăţăturile lui Confucius, în poveştile preoţilor africani sau ale pieilor roşii. Băştinaşii firimiturilor de pământ zvârlite în apele oceanului cel mare, cred că Atotputernicul a luat înfăţişarea unui anume copac sau dobitoc; dumnezeul chitailor are ochii înguşti, fugiţi spre tâmple, sfinţii moldovenilor, zugrăviţi pe zidurile mănăstirilor, seamănă leit cu sătenii din împrejurimi… Buonarotti e un mincinos fără de pereche, i-a împuiat urechile papei Pius că l-a văzut pe Dumnezeul cel adevărat plutind pe un nour, şi aşa l-a zugrăvit în capela Sixtină; Rafael, un neruşinat, i-a dat fecioarei obrazul şi căutătura ibovnicei; Martin Schongauer, pildă de trufie, căci pruncul sfânt, iscat din văpselurile dumnealui, pare sămânţă de neamţ. Neghiobia n-are hotare, naşte judecăţi strâmbe,

hotărâri schiloade. De mii de ani neamurile pământului se păruiesc, poftind să poruncească megieşilor straiele şi chipul Atotputernicului lor, rugăciunile şi obiceiurile născocite de ei. Sângele vărsat ar putea umple marea grecească, mii de suflete au fost trecute prin sabie în noaptea Sfântului Bartholomeu, de pildă, cavalerii apusului au prăpădit averi şi vieţi fără de număr călătorind sub semnul crucii, spre a osândi Islamul, inchiziţia papistaşilor a născocit cazne, a împânzit uliţele cu iscoade. Citesc cu mânie cugetările filosofilor din Roma, cea de altădată. Cum a fost cu putinţă ca dintr-atâtea minţi bogate, nici una să nu apuce harapnicul vorbei de duh şi să biciuiască nerozia dregătorilor, fără de asemănare în cruzime, care îi zvârleau pe creştini fiarelor? Şi pentru ce? Pentru că zeii creştinilor se chemau sfinţi? Nu ştiu cum arată acea putere deplină, care a născocit viaţa şi moartea, nu ştiu cum se numeşte. Nu ştiu dacă are chipul şi asemănarea voastră. Poate că acea putere izvorăşte din aritmetica stelelor îndepărtate, peste putinţă de a o cerceta. Nu ştiu… De un lucru însă sunt încredinţat: ea se află! Şi mai ştiu ceva: a făurit fiinţe la un singur pas de desăvârşire, dar şi multă neghiobie a risipit!

Tăcu privind cu credinţă puiul de zi.

Lumina vâslea cu spor, croind umbre sulege minaretelor. Ochii boierului mângâiară trupul bisericii Sfânta Sofia şi Moscheea Albastră pe care o ridicase trufia la o zvârlitură de piatră. Casele lui Cristos şi Alah se măsurau potrivnice. Tropote de cal stricară liniştea, apoi se auzi din nou ţârâitul greierilor burlaci.

Păgânul măsura făptura lui Cantemir, fruntea boltită, căutătura aprinsă, obrajii supţi. Izbuti cu greutate sa îngâne:

— Niciodată nu mi-ai vorbit astfel, învăţătorule!

Boierul rămase aninat de zorile Istanbulului. Răspunse fără să se întoarcă:

— Niciodată nu ţi-ai ieşit din matcă, Ahmed! Pluteşte, rogu-te, mai departe în apele Coranului, căci poruncile lui sunt la fel de bune. Se răsuci învăluindu-l într-o privire caldă: Profetul îndeamnă să nu ucizi, să nu furi, să te lepezi de lăcomie şi traiul trândav, să nu-ţi necinsteşti cuvântul. Asemenea învăţăminte ne-au lăsat, şi părinţii creştinătăţii, ţi-am mai spus. La ce bun atunci să opinteşti deprinzând alte obiceiuri?

— Altminteri nu e cu putinţă! Adăugă repede, cu anume bucurie: Eram încredinţat că numai domnia ta îmi poţi aduce liniştea. Temeam mânia lui Alah. Dacă şi Dumnezeul vostru e unul şi acelaşi, nu are de ce să se mânie.

— Asta-i tot ce-ai înţeles, Ahmed?! întrebă întunecat Dimitrie.

— Socotesc că e îndeajuns.

— Dar la mânia oamenilor ai chibzuit? Asemenea faptă va zdruncina din temelii împărăţia.

— Nu din pricina asta se va prăbuşi…

— Aşa gândeşte oare şi acea jupâniţâ? întrebă Cantemir apăsând asupra vorbelor.

Puiul de turc tresări muşcat:

— O cunoşti?

— Nu, dar am priceput bine că numai o purtătoare de cosiţe îţi poate strâmba judecata.

— N-o necinsti, boier Dimitrie!

Vorbele erau date în clocot. Cantemir îi apucă mâinile, poruncind:

— Uită-te în ochii mei, Ahmed! Niciodată, auzi, niciodată n-am necinstit inimioarele din care răsar flori! Mă judeci aspru!

— Iartă-mă, învăţătorule!

— Nu te întreb cine-i…

— N-am îngăduinţa să-ţi spun.

— Altceva aş voi să ştiu. Eşti încredinţat că altă cale nu se află?

Ahmed îşi aminti icoana jupâniţei in noaptea când ghiaurii înconjurau biserica purtând luminiţe, credinţa şi dragostea pentru Cel răstignit, înfipte adânc in ochii liliachii.

— Nu se află, învăţătorule! Dumnezeu nu-i îngăduie traiul slobod. Şi nici n-aş cuteza s-o îndemn. Macul cel alb, rupt din rânduiala statornicită, moare după un ceas, nufărul smuls iazului îşi dă şi mai degrabă ultimul suspin, aburul născocit de răsuflarea pruncului piere într-o clipită. Iar jupâniţa e mai fragedă decât ele. Se cere dară ca preoţii voştri să-mi încredinţeze taina botezului.

Judecând cine era părintele păgânului, asemenea hotărâre ar fi stârnit râsul creştinătăţii. Izbânda bisericii asupra necredincioşilor se arăta deplină, dar boierul ştia că la rădăcină se află lucrătura diavolului.

„Biruinţă deşartă, chibzui Cantemir mai păguboasă decât o sută de bătălii pierdute.“ Îi puse mâna pe umăr.

— Ahmed, poţi să-mi îndeplineşti anume rugăminte?

— Porunceşte!

— Am descâlcit împreună cugetările elenilor, şi nu o dată am cules grăunţe de aur. Printre acele cugetări, multe îndeamnă să nu faci nimic în pripă căci iese lucru prost. E adevărat?

— Adevărat.

— Făgăduieşte-mi, dară, că ai sa laşi o vreme să curgă în linişte apele Bosforului.

— Învăţătorule!

— N-am isprăvit! Zici că ai bătut toate cărările şi că nu se află altă cale. Îngăduie-mi să le cercetez şi eu. Cugetele noastre au nevoie de hodină. Vom călători o vreme spre Meeca şi Damasc, pe urmele Profetului, dând astfel slobozenie deplină gândului. Dacă într-o lună nu născocim nimic…

Puiul de turc sări opărit:

— O lună?!?

Lacrimile ii împânziră ochii. Îngână cu amărăciune:

— N-ai priceput nimic, boier Dimitrie! Când n-o văd răsuflarea se dovedeşte perină de ace. Îmi zgârie pieptul, sângele îmi izbeşte inima cu pumnii. Adierea vântului de la răsărit se preface în harapnic, lumina dimineţii mă înţeapă, întunericul mă gâtuie. Uliţele se arată vrăjmaşe, îmi împiedică paşii, iar minaretele se prăvălesc suliţe Mă năpădeşte din senin sudoarea, si tot din senin simt gheaţă pe şira spinării. Hohoti: Sunt tare bolnav, învăţătorule!

„E limpede, chibzui Canlemir, acea diavoliţă a aprins pălălaie inima păgânului!“

Ahmed rămase aninat de căutătura lui Dimitrie. Şopti cu obidă şi bucurie, cu disperare şi nădejde:

— Jupâniţa e singurul meu leac. Surâsul ei născoceşte balsam, cuminţeşte întunericul şi muşcătura luminii, vântul devine supus, i se gudură la picioare. Ochii ei varsă căldură domoală, împrimăvărează gândul, dreg într-o clipită stricăciunile pricinuite de singurătate. Ochii jupâniţei au adunat tot liliacul Anatoliei, toată zestrea de frumuseţe a violetelor din Parma toate juvaiericaleie de ametist…

Înşiră vreme îndelungată, cu sufletul pe buze, darurile jupâniţei. Boierul îl ascultă dosindu-şi surâsul.

„Cine-o fi drăcoaica?“

Îşi aminti zavera pricinuită printre dregătorii europeni de o anume căutătură bogată în ispite, de neamţul cel nătâng care-şi curmase zilele de dragul unor ochi frumoşi, de trimisul Bourbonului, carele îşi prăpădise minţile la bătrâneţe lăsând de izbelişte datorinţele către Ludovic, nevastă şi prunci…

„…Fata Eufrosinei Balş, postelniceasa!“ hotărî boierul.

Ahmed încheie înfierbântat:

— …iar când păşeşte, pâmântul suspină de bucurie. Pot să mă rup un singur ceas de ochii ei învăţătorule?

Cerşetorea răspuns cu întreaga lui fiinţă. Pentru a treia oară Dimitrie Cantemir prinse să măsoare încăperea.

„Minţile luminate, îşi zise, au mutat munţii din loc, născocind piramida lui Keops, au desluşit umbletul

pământului şi tainele timpului întocmind calendare, au dat corăbierilor învăţătură cum să se călăuzească după stele şi stelelor le-au aflat rostul, dar nimeni n-a izbutit să dea povaţa cea adevărată pentru isprăvile inimii! Grecii cei vechi au umplut bibliotichiiie cu tomuri despre cărările sufletului şi s-au călătorit prunci neştiutori, cei noi bat monedă calpă, cheia găsită de Voltaire va stârni urmaşilor hohote de râs, cugetările lui La Rochefoucauld surâsul amar pe care îl naşte neghiobia, peste sudoarea Madeleinei de Scudery timpul va aşterne crustă groasă de colb… Trepăduşi! Şi totuşi cineva trebuie să cunoască adevărul!“

Se opri ştergându-şi zâmbetul cu horbota băsmăluţei:

— La noi, spuse, umblă o vorbă: poveţele sunt de prisos căci omul ştie să greşească şi singur… În asemenea treburi, altminteri, nu încap poveţe. Am înţeles bine ce se petrece în inima ta Ahmed. Te pizmuiesc şi te plâng! Şi-am mai înţeles ceva: în ziua când îţi vei duce hotărârea până la capăt, primind botezul, creştinii din Pera vor fi descăpăţânaţi!

Tăcu măsurându-l cu coada căutăturii. Păgânul îşi muşca buzele, măcinat de gânduri.

— Trag nădejde că sultanul va judeca şi de astă dată cu dreptate.

— Mânia întunecă judecata, Ahmed, iar osmanlâii sunt iuţi la mânie! Îşi vor scoate jungherele chiar dacă asemenea faptă ar sâvârşi-o un muritor de rând. Nu uita, rogu-te, tu eşti feciorul lui Septar, părintele mahomedanilor.

— Tata mă iubeşte…

— Oricât te-ar îndrăgi, n-ar lăsa nepedepsită palma adusă Profetului. Şi, aşa cum se întâmplă de obicei, vinovaţi vor fi ghiaurii… Surâse trist: Se înţelege de la sine, primul scurtat voi fi eu, căci de la mine ai primit învăţătură…

Păgânul se îndreptă spre uşă, pescăruş rănit. Rămase o vreme în prag, apoi se răsuci încet:

— Nu-mi cere să mă lepăd de ea, boier Dirnitrie, căci e peste putinţele mele! Am să-l înduplec pe tata, sunt încredinţat… O să priceapă…

Îşi ferea ochii de căutătura cărturarului. Adaugă încet:

— Iartă-mă, învăţătorule!

* * *

Peste drum de casele lui Dimitrie Cantemir, un turc, un măgar si o cotigă plină de zarzavaturi proaspete făceau neguţătorie cu dever. În zarva târguielilor, nimeni nu lua în seamă şopocăiala dintre Stavros, mămularul, şi roaba jupâniţei Raluca Balş. Ţiganca se afla de doi ani in slujba grecului, după pilda altor slujnice ale valahilor şi moldovenilor hainiţi, supuşi aurului. Când feciorul Califului părăsi, tulburat, casa cărturarului, roaba şopti:

— Ăsta-i păgânul!

— Eşti slobodă! porunci Paingul. Ai grijă cum o suceşti, Zamfiră! Lăcomia împleteşte şireanguri, înalţă spânzurători! Ai mare grijă!

Ahmed păşea agale, muncit de gânduri. Grecul îi ţinea umbra cu dinţii, ticluind amăgeli. Îndată ce puiul de turc luă pieptiş uliţa înnodată la celălalt capăt de moscheea Suieymanie, mămularul îl împunse cu vorba:

— Nu către casele lui Alah pofteşte anume jupâniţa să-ţi îndrepţi paşii, Ahmed effendi[{54}].

Păgânul se răsuci fulger, cântărind fărâma de om născocită din zâmbre:

— Cine eşti?

— Prieten, Ahmed effendi, căci povaţa pe care îndrăznesc să ţi-o aduc e supusă domniei tale.

— Ascult!

Îl măsură lung, dintr-o parte. Grecul îşi umezi buzele a zâmbet:

— Îţi preţuiesc drumurile poruncite de ochii jupâniţei Raluca, şi tare m-aş bucura să nu fie bătute în zadar. Gândurile ţesute de fata postelnicului Balş se cuvin cinstite.

— Cunoşti acele gânduri?

— Când o fecioară nesocoteşte poveţele părinteşti, făcându-se luntre şi punte să-l vadă pe cel drag, se cheamă că inima dumneaei s-a îmbujorat…

Vorbele grecului umplură cu bucurie cugetul păgânului. Îi puse mâna pe braţ:

— Cum te numeşti, prietene?

— Stavros. Dacă Ahmed effendi îngăduie, l-aş pofti să-mi calce pragul casei, căci asemenea isprăvi se cer chibzuite pe îndelete, în tihnă.

Păgânul se repezi, taur buiac:

— Te urmez!

* * *

Radu Andronic, logofăt de taină al Măriei Sale Vodă Brâncoveanu, îşi îndopă luleaua îndrăgind cu căutătura straturile de lalele. Foişorul născocea umbră domoală, filigeanul de cafea abur cumpătat, şopocăitul Bosforului însăila cântec de slavă dimineţii. Boierul oftă a mulţumire.

Era bărbat vârtos, cercetat în fel şi chip de tăişurile vrăjmaşe pe drumurile împărăţiilor, bogat în umeri şi sărac în şolduri. Deasupra gurii de ibovnic îi sălta veşnic a râs mustăcioara, subţiratică, neagră corb. Negri se dovedeau ochii boierului, negri şi adânci, cu acea căutătură şăgalnică după care se dau în vânt muierile poftalnice. Patima logofătului pentru straiul alb, cu cheltuială, şi giuvaericale, holbase multe guri printre păgânii din Istanbul, osândiţi de Coran să se înveşmânteze în pânză nătângă. Nevestele dregătorilor europeni îi spuneau zeul din Pera, şalvaragiii îl numeau beyul valah, Muradja Septar, părintele mahomedanilor şi tartorul dedesubturilor politiceşti ale împărăţiei, îl poreclise Scorpionul. Şi pe bună dreptate. Nu o singură dată înţepătura Iui Radu Andronic, cu ascuţişul hangerului şi mai vârtos cu al ochiului, îi destrămase

năvodul împletit cu sudoare spre a-l arunca în apele cele tulburi în care se scălda Măria Sa Vodă Brâncoveanu.

Un firicel de doină, slobozit cu zgârcenie, răsuci capul logofătului. Rezemat de umbra unui măslin, Ilie Machidon, slujitorul dumnealui, îşi cioplea bâtă nouă, căci cea adusă din ţara Vrancei se vătămase în încăierările de taină cu păgânii. Alături dormea moldoveneşte Simion, dulăul slujitorului care le ţinuse pulpana din Valahia. Ilie Machidon îl măsură clătinând din cap:

— Bag de seamă, spuse, că tigoarea aiasta de câine o deprins năravuri boiereşti: la mâncare e lup, la treabă vulpe, şi la somn butuc!

Logofătul fluieră a pagubă:

— Iar ţi-ai umplut traista cu pildele moşnegilor din Chipriana, împărate?

Buza slujitorului se ridică într-un peş, a zâmbet:

— Apoi, cinstite boierule, nu ştii domnia ta cum e ţăranul? Pleacă la drum pentru o zi si ia pâine pentru o săptămână…

Ilie Machidon se năimise toiag logofătului, din dragoste, lăsând în Chipriana nevastă, prunci şi acareturi, spre a-i fi sprijin în treburile poruncite de Măria Sa Vodă Brâncoveanu. Radu Andronic îl socotea mai degrabă tovarăş decât slugă, căci mintea plugarului, ascuţită brici, şi vorba cu înţepătură adăugau piper ceasurilor de singurătate, când numai piatra drumului, bătută de potcoave, născoceşte vorbe.

Anii dobândiţi de Ilie Machidon întreceau cu un singur cap pe ai logofătului. Părea mai degrabă un băietan nedeprins cu dulceaţa crivatului de muiere vădană, nici cu grijile pricinuite de o nevastă tânără, ciorchine de frumuseţi, cum se dovedea Smărăndiţa dumnealui. Purta ciubote, berneveci leşeşti şi cămeşă cu împunsătură bogată, în care desluşeai dragostea muierii, iar în căutătură hâtrenia unchiaşilor moldoveni şi sprinteneala cugetului răspândită printre valahi. Chipriana aflându-se la hotarul celor două ţări, e lesne de înţeles că de-a lungul anilor

trecuse când în stăpânirea Moldovei, când a Valahiei, iar Ilie Machidon se îndestulase şi dintr-o parte şi din cealaltă.

Radu Andronic, prăvălit în jeţul de răchită, pufăia tihnit.

— Tare mă tem că o să-ţi zvârli merindele. Cu voia lui Dumnezeu şi lucrătura diavolului, ne-am isprăvit treburile în păgânime mai degrabă decât socoteam. Mâine batem cale întoarsă.

— Aşa o fi, dacă zici domnia ta…

— Dar domnia ta cum zici?

Ilie Machidon îşi rândui musteaţa şi surâsul cu degetul gros:

— De la mintea mea cea nătângă pofteşti judecată, logofete?

— Pui rămăşag că în patru zile trecem Dunărea? întrebă boierul sorbindu-şi cafeaua cu anume dichis. Măria Sa şi stolnicul sunt flămânzi de veşti bune.

— Cine-i sătul?

— De astă dată te-ai procopsit, împărate! Vodă te căftăneşte!

— Îmi fac mari nădejdi să nu se întâmple una ca asta. Plugarul pe picioarele sale e mai înalt decât boierul în genunchi…

Sporovăiră o vreme despre isprăvile săvârşite, apoi Radu Andronic îşi înălţă căutătura peste cuşmele geamiilor. Spuse încreţind sprâncenele:

— Nu mi-a plăcut surâsul vizirului Mehmet… Nu mi-a plăcut deloc! A priceput de mult că Brâncoveanu aleargă alături de ogar, dar e de partea vânatului, şi coace ceva.

— Până una alta, am stins pojarul.

— Până una alta… Alungă gândul dimpreună cu fumul şi prinse a zâmbi. Rămâi în Chipriana, împărate?

— Dacă nu mă fugăreşte fimeea…

Oftă ţărăneşte socotind câţi pui au mai făcut treburile lăsate pe toloacă. Ogorul se cerea plivit, pomoştina[{55}] căruţei dreasă, lamba[{56}] schimbată. Îşi mărturisi gândul.

— Ştii să tâmplăreşti? întrebă boierul.

— Oleacă.

— Lasă, ţi le dreg eu.

Ilie Machidon închise un ochi şi cercetă bâta cu celălalt, surâzând moşnegeşte:

— Umblă vorba, începu într-un târziu, că o firimitură de şoricel i-a spus buhaiului: „Nu ştii să-noţi? Nici o grijă, te trec eu râul în spinare…“ Şuguiesc, logofete. De când e lumea şi pământul boierul asudă la sapă şi procletul de ţăran bé tutun lungit în iatac…

Din uliţă zvâcni tropot harnic de copite. Logofătul le ascultă umbletul, zăticnit dintr-o dată, şi se ridică. Între umerii porţii se ivi Dimhrie din neamul Cantemireştilor. Boierii se îmbrăţişară schimbând bineţe. Se ştiau de prunci, iar păruielile dintre domnii Moldovei şi ai Valahiei nu izbutiseră să le betegeaseă prieteşugul. Radu Andronic preţuia cum se cuvine agoniseala cărturarului, Cantemir isprăvile logofătului.

Boierul moldovean îl zări pe Machidon, rezemat supus în bâtă, şi-i zâmbi:

— Ce mai faci, Ilie? Cum te împaci cu logofătul?

— Mulţămesc de întrebare. De-amu m-am deprins. Vorba ceea, când n-ai ce-ţi place, îţi place ce ai…

Dimitrie râse mulţumit de răspuns. Iubea mintea cea limpede a plugarului din Chipriana şi se bucura cinstit ori de câte ori avea prilejul să-l întâlnească.

— Să prepuiesc, oare, că Brâncoveanu v-a trimis să-i cercetaţi izvorul obârşiei în îndepărtatul Bizanţ?

Dintele lui Cantemir împotriva Măriei Sale se arătase de mult, trudea să-l înfăţişeze pe Vodă sărac în stirpe. Radu Andronic îi ocoli ascuţişul:

— Da de unde! Am poruncit drumul spre inima împărăţiei, gândind că s-o îndura vreun iatagan pagân să mă lecuiască de ciocanul ista de Machidon… Mi-a făcut capul nicovală! Cum ai aflai că sunt la Istanbul?

— Mi-au şoptit bujorii de pe chipul muierilor din Pera, râse Cantemir. Înfloresc numai la căutătura unui anume

boier valah… Se vede treaba că ştie jupâneasa Irina de ce-ţi înnoadă mânecile cămăşilor…

Irina Andronic, mama logofătului, se temea ca nu cumva feciorul dumneaei să tragă la genunchi de teleleică. Cercetase babele târgului spre a deprinde ştiinţa farmecelor care să-l ferească pe Radu de căutătura vătămătoare a purtătoarelor de catrinţe, sulemenite la cuget, stârnind astfel multe zâmbete şi şoapte.

— Sănătoasă? întrebă Cantemir.

— Slavă Domnului!

— Boier Costache?

— Câtă vreme crâşmăriţele nu-şi botează rachiul, pentru tata nu se află primejdie. Domnia ta?

Chipul cărturarului se adumbri.

— Nu ştiu ce răspuns ţi-aş fi purtat ieri. Astăzi… Îi căută privirea: Ţi-ai isprăvit treburile?

— Da. În zori luăm drumul Valahiei.

— Nu încap alte socoteli?

— Pentru ce?

— E pe cale să se petreacă o anume faptă care va aduce pagube însemnate creştinătăţii. Am trebuinţă de sprijin. Rămâi măcar o zi.

— Dorinţa domniei tale e poruncă pentru mine, Dimitrie, hotărî Radu Andronic.

Ilie Machidon râse mânzeşte pe sub musteaţă.

— Ferice de slujitorul cu stăpân înţelept! Adineauri eram gata să închei rămăşag că mâine gonim spre Valahia! Chibzuielile logofătului s-au aşezat însă de-a curmezişul…

Cărturarul îşi sorbi cafeaua pe gânduri:

— Ochii jupâniţei Raluca se dovedesc tare harnici. Au secerat liniştea dregătorilor europeni şi trudesc să îngenuncheze păgânii.

— Moldoveancă? întrebă logofătul.

— Era cu putinţă altminteri? Fata postelnicului Balş.

Radu Andronic ridică sprâncenele a mirare:

— Nimeni din neamul Balşilor nu s-ar putea tângui c-ar fi năpădit de frumuseţe.

— Gurile cele rele, spuse Cantemir într-o doară, prepuiesc că jupâneasa Eufrosina se slujeşte de două crivaturi…

Machidon îşi dosi zâmbetul. Era de tot hazul să-l vezi pe boierul Cantemir vorbind de gurile cele rele… Orice prunc putea să-ţi spună că învăţatul intrase demult în slujba vorbei cu belşug de înţelesuri. Logofătul urmă pilda slujitorului. Tuşi dregându-şi glasul:

— Urmează, rogu-te!

— Diavoliţa a aprins făclie inima învăţăcelului. Bietul băiat, n-are decât şaisprezece ani.

— Căţelandru rău, socoti Radu Andronic.

— Am stat de vorbă împreună. Sărmanul opinteşte să se însoare…

Slujitorul râse încetişor:

— Trebuşoara aiasta îmi aminteşte de văru-meu Vasile a lui Sâsâitu… Aţi auzit de el?

— Cum să nu! răspunse logofătul. Se află oare ispravă a celor din Chipriana care să nu bată la uşa cărturarului Dimitrie?

— Cea pe care, cu îngăduinţa domniilor voastre, poftesc să v-o spun. Îndată ce a simţit o chicătură de musteaţă, a lui Sâsâitu aista n-a mai văzut în calea ochilor decât umblet de catrinţă. Şi într-o zi, iaca îl săgetează cu căutătura o bucăţică de femeie din celea născute din păcat. Asta s-a întâmplat într-o miercuri. Bun! A ţinut-o de vorbă joi, vineri i-a trimis peţitorii şi, poate nu mă credeţi, duminică s-a însurat!

— Te cred, dar scurtează coada vulpii! îl îndemnă Radu Andronic. Boier Dimitrie n-are nici o vină că mi-am luat dădacă, nu slujitor.

— Trec anii, urmă Machidon, şi ce credeţi, boieri dumneavoastră? Şi astăzi, a lui Sâsâitu îşi muşcă pumnii de năcaz. M-am scărpinat eu sub cuşmă şi-am luat învăţătură.

— S-auzim! ceru cărturarul.

Ţăranul îşi scutură ticăit luleaua:

— După mintea mea cea bătută de secetă, se cheamă că cine se însoară în grabă, se căieşte pe îndelete…

Dimitrie Cantemir râse măsurându-l cu acea căutătură pe care ţi-o stârneşte luarea aminte.

— Aşadară, înnodă vorba logofătul, învăţăcelul domniei tale a hotărât s-o ducă pe fata postelnicului Balş în faţa altarului.

— Da. Pentru asta, mai întâi trebuie să primească taina botezului.

— E păgân?! întrebă Radu Andronic. Înţeleg…

— Afurisită treabă! adăugă Ilie Machidon.

Cărturarul îşi plimbă privirea de la unul la celălalt.

— Adevărata primejdie însă nu v-am înfăţişat-o. Şopti: Puiul de turc e Ahmed, feciorul Califului Muradja Septar, părintele păgânilor!

Logofătul şi slujitorul încremeniră. O vreme nu se mai auzi decât gânguritul hulubilor statorniciţi lângă havuz şi chemările îndepărtate ale mămularilor uliţarnici.

Radu Andronic izbuti să îngâne:

— Vai de bieţii creştini!

— Nenorocul l-a împins de umeri pe Calif în Anatolia, urmă Cantemir, aşa că n-am putut să-i ştiricesc hotărârea feciorului. Clătină din cap cu ciudă: Săvârşesc faptă lipsită de cinste faţă de Ahmed, căci el mi-a încredinţat taina…

— Oricare duhovnic ar fi jertfit-o, Dimitrie, spuse Radu Andronic, spre a nu aduce pagube tuturor oiţelor păstorite. Ori pagubele pricinuite de mânia şalvaragiilor se arată fără măsură. Porunceşte!

— Păgânul se cere smuls de sub vraja acelor ochi. Domnia ta îl cunoşti pe boierul Balş. Încearcă, rogu-te, să-i înfăţişezi primejdiile…

Radu Andronic îşi frământă bărbia pe gânduri:

— Postelnicul se află în Viana, cu anume treburi lesne de priceput pentru un hainit. Jupâneasa Eufrosina trudeşte la

Istanbul cu acelaşi gând: tronul Valahiei. Mă tem că n-o să-i dea ascultare logofătului de taină al Măriei Sale Vodă Brâncoveanu…

Dimitrie Cantemir surâse stingher:

— Pentru mine, uşile boierilor Balş sunt şi vor fi veşnic închise.

Radu Andronic cunoştea pricina, o ştia şi Machidon. Cărturarul însemnase în stihuri, după pilda lui Marţial, podoabele muierilor din neamul lor, lipsite de podoabe trupeşti…

— O copilărie… Mă rog. Nu îndrăznesc să încredinţez asemenea taină şi altor urechi. Până diseară ar umple târgul de pui, grăbind fapta lui Ahmed.

— Voi încerca, Dimitrie, hotărî logofătul. Şi dacă se împotrivesc?

— Leagă-le fedeleş şi mână rădvanul peste Dunăre!

Ilie Machidon da semne că are o vorbă.

— Spune! porunci logofătul.

— După ochiul meu, mai lesne ascunzi un snop furat decât două. Nu cred că de dragul postelnicesei Eufrosina, rămasă singură printre păgâni, vreun turcalete şi-ar strâmba credinţa…

— Hotărât! făcu Dimitrie Cantemir. Ai judecat fără cusur.

— Nu-mi mai recunosc slujitorul, o întoarse Radu Andronic.

— Cineva zvârle cu pietre, Ilie!

Cărturarul il îmboldea aşteptând răspuns pe măsură. Machidon zâmbea pe sub musteaşă:

— Apoi, cinstite boier Dimitrie, spuse, să nu te mire asemenea faptă. Piatra se zvârle numai in nucul plin de rod…

* * *

Abia a doua zi, la ceasul prânzului cel bun, izbuti Radu Andronic să se înfăţişeze postelnicesei Balş. Jupâneasa Eufrosina poftise ca slujitorul Brâncoveanului să priceapă că nu poţi ajunge oricând şi oricum în privirea viitoarei Doamne a Valahiei.

“Sfântă deşertăciune!“ chibzui logofătul făcând roată cu privirea prin chiar-chir. Ştia că are de adăstat şi aici o vreme căci ighemoniconul celor care râvnesc la mărire îşi are poruncile însemnate cu venin.

Odaia părea o frântură din bazarul cel mare. Era peste putinţă să mai găseşti o palmă de loc gol pentru a aşeza un văscior, oricât de mărunt. Se aflau îngrămădite hectare de covoare arăbeşti, sofale şi măsuţe încrustate cu sidef şi altele cetluite în aramă bătută, icoane în aur şi argint gata să ierte păcatele, oglinzi de la Veneţia – icoanele necuratului – gata să le înfăţişeze.

După o vreme, destulă ca să bei un cofăel de tămâioasă şi-o lulea, uşile se dădură în lături si Zamfira, ţiganca, vesti:

— Doamna!

Eufrosina Balş păşi ţeapănă şi acră, înveşmântată în rochie de atlas, terteluită cu mărgăritare, dulamă cu bumbi din adamante şi botfori săbuiţi din saftian răsuriu. Capul şi-l purta înfăşurat în muselină scumpă de la Alep, la gât îi spânzurau lefturi tot din adamante cu picioruşe de smaragd, după cum tot din adamante se dovedeau şi cerceii.

Primi închinăciunea logofătului, cântărind-o din colţul căutăturii dacă nu se abate cumva de la ighemoniconul Curţii, şi se aşează.

— Dintâi, începu Radu Andronic, se cere să-mi îndeplinesc datorinţele lepădând la picioarele cinstitei jupânese Eufrosina Balş cele mai bune gânduri din partea părintelui meu.

N-avea asemenea datorinţe dar ştia că chipul boierului Costache, cu surâsul lui cuminte şi căutătura blândă, netezeşte cărările aspre. Logofătul luase învăţătură şi

împărţea cu amândouă mâinile bineţe de la Andronic cel bătrân. Nu o dată boierul Costache primise uimit răvaş de răspuns de la oameni pe care nici în vis nu socotise să-i hiritisească[{57}]…

Zâmbetul veşted al gândului îndepărtat înflori pe chipul postelnicesei şi Radu Andronic îşi zise că a brodit-o şi de astă dată.

— Tot sub imineiul[{58}] jupânesei Irina se află? întrebă Eufrosina Balş.

— Fiecare avem un stăpân…

— Domnia ta ai ales ciubota Brâncoveanului.

Logofătul îşi potrivi cu luare aminte horbota de la mâneci, chibzuind cum s-o aducă din vorbă pe alte poteci. Îl sprijini urechea muierii. Desluşind anume zgomot în odaia alăturată, Eufrosina Balş strigă ascuţit:

— Zamfiră!

— Poruncă, stăpânico! spuse ţiganca vârând capul pe uşă.

— Te-am povăţuit cu duhul blândeţei şi gârbaciul să lepezi năravul iscoadelor de a stâlpi uşa cu urechea. Du-te la cuhnii şi aşteaptă-ţi răsplata!

— Sufletul meu…

— Ieşi!

Nici goarna hăitaşilor domneşti n-ar fi născocit sunete mai tăioase decât cele slobozite de Eufrosina Balş. Muierea pufni o vreme, muncită de draci, apoi cântări lung făptura logofătului.

— Te ascult, boier Andronic!

— Am trebuinţă de anume învăţătură, cinstită jupâneasâ, începu logofătul. Domnia ta vieţuieşte de mulţi ani printre păgâni…

— Aşa a poftit Vodă!

— Se înţelege deci, de la sine, că le-ai deprins rânduiala, urmă repede Radu Andronic. Ce se întâmplă dacă un ghiaur îşi leagă inima de inima unei turcoaice?

Postelniceasa îl măsură dintr-o parte poftind să ghicească încotro bate, apoi izbucni în râs:

— Oare descântecele jupânesei Irina s-au dovedit neputincioase?

— Nu-i vorba de mine.

— Nădăjduiesc! Ridică din umeri: Dacă acel ghiaur, lipsit de minte, se lipseşte şi de credinţă şi de galbenii agonisiţi, nu va întâlni oprelişti. Tare mă miră însă cum a izbutit acel ghiaur să-şi prăpădească inima, căci muierile turcilor sunt ferite straşnic de căutătura purtătorilor de musteţi.

— Din câte ştiu, spuse logofătul, asemenea istorie nu s-a petrecut, dar mă întreb ce s-ar întâmpla la o adică. Mă întreb, deasemeni, dacă e cu putinţă ca un şalvaragiu să-şi lege norocul de, hai să zicem, o grecoaică?

— Haremurile păgânilor, pufni jupâneasa, colcăie de asemenea făpturi nelegiuite…

Radu Andronic îi făcu încredinţarea clătinând din cap. Îşi umezi buzele şi adăugă măsurând-o cu ochi subţiaţi:

— Dar dacă grecoaica nu e o nelegiuită?

— Mă rog?

— Dacă dumneaei pofteşte să fie dusă în faţa altarului?

Uimirea strâmbă chipul femeii şi logofătul pricepu că bătea la uşi închise. Hotărât, Eufrosina Balş n-avea ştiinţă de ultima ispravă a jupâniţei.

— Grecoaica domniei tale va ajunge fată bătrână, logofete!

— Chiar dacă turcul se rupe de Profet şi primeşte botezul?

Râsul jupânesei, slobod, fără urmă de minciună, stârni mila logofătului. La urma urmei nu era decât o făptură nefericită, ruptă de ţară şi prieteni, roasă de pizmă şi griji, acrită de înfrângeri.

„Vestea încurcăturilor pricinuite de ochii jupâniţei o s-o doboare“, chibzui Radu Andronic.

Eufrosina Balş îşi şterse lacrimile râsului cu o băsmăluţă născocită de priceperea maicilor mănăstirii Tismana:

— Deşi îi slujeşti pe vrăjmaşii mei, îţi sunt recunoscătoare că m-ai căutat. Nimeni n-a izbutit să mă veselească aşa cum ai făcut-o domnia ta. Clătină din cap. Umblă pe la noi o vorbă: „Unde s-a pomenit bărbat cuminte, muiere fără păcat şi turc botezat?!?“

— Şi dacă s-ar pomeni? Dacă un pui de păgân îşi prăpădeşte minţile şi face asemenea pas?

— Îţi risipeşti vremea, logofete.

— Îngăduie-mi, cinstită jupâneasa, să-mi duc gândul până la capăt. Fecioarele ghiaurilor din Pera nu-s osândite să-şi ascundă ispitele ochilor sub feregea[{59}].

Postelniceasa tresări biciuită. Azvârli o căutătură spre odaia jupâniţei Raluca, apoi privi înspăimântată chipul logofătului.

— Ce diavoli îţi dau târcoale, boier Andronic?

— Tulburarea domniei tale, spuse încet logofătul, dovedeşte că ştii ce sunt în stare să facă doi ochi neasemuit de frumoşi. De dragul lor s-au păruit trimişii crailor…

Tăcu. Eufrosina Balş îl bortea cu căutătura:

— Urmează!

— Nu-i de mirare, dară, că asemenea pereche de ochi pot sminti judecata unui păgân. Şi cum făptura care-i poartă se dovedeşte fără pată, traiul nelegiuit nu e cu putinţă. Ce-i mai rămâne puiului de turc altceva de făcut decât să primească taina botezului?

— Urmează! şuieră postelniceasa.

— Mă întreb dacă asemenea faptă n-ar vărsa mânia dregătorilor turci asupra creştinilor din Pera!

Postelniceasa Balş roşise de mânie. Întrebă păstrându-şi greu cumpătul:

— Şi ce-ai pofti să facă mămuca acelei jupâniţe?

— Să împiedice cu orice chip nenorocirea!

— Adică?

— Hotărârea păgânului poate muri dacă, pentru o vreme, ochii cei frumoşi ar lumina alte meleaguri…

— Ale Valahiei, de pildă…

— De pildă…

Postelniceasa sări flacără dinaintea logofătului. Buzele i se albiră, tăia cu privirea:

— Ticălos s-a dovedit Brâncoveanu, ticăloasă se cuvine să-i fie şi sluga! Mă scârbeşti, Radu Andronic! Vodă ştie că-i urzesc pieirea şi-mi vrea capul… Prin asemenea vicleşuguri pofteşti să mă împingi în faţa gâdelui din hruba Curţii Vechi? Mi-e ruşine pentru boierul Costache!

Logofătul o asculta mâhnit. Aşteptă să-şi verse fierea şi spuse, privind-o limpede, în luminile ochilor:

— Patima îţi întunecă judecata, jupâneasă Eufrosina. Nimeni din neamul nostru nu s-a înjosit întinzând clapcă unei femei! Adăugă încet: Ocările domniei tale nu mi-au stârnit decât mila, căci vin din fundul unei prăpăstii din care mă tem ea nu vei izbuti să ieşi. Ştii cine e păgânul înrobit de ochii jupâniţei Raluca? Ahmed, feciorul Califului Muradja Septar!

Postelniceasa se sprijini de măsuţa arăbească. Îngână răguşit:

— Nu e cu putinţă! Raluca nu mi-a ieşit o dată din cuvânt!

— Cerceteaz-o!

— Zamfiră!

Strigătul jupânesei umplu casa, dar ţiganca îşi vârî capul pe uşă într-un târziu.

— Pe unde umbli, netrebnico?

— La cuhnii, prinţeso. Aşteptam gârbaciul…

— Nu-ţi fă griji, n-o să întârzie. Scoase o cheie de la piept şi i-o azvârli: Slobozeşte-o pe Raluca şi spune-i că i-am poruncit să vină de îndată aici.

Rămaşi singuri, postelniceasa îi ocoli căutătura. Se preumbla prin odaie murmurând:

— Nu e cu putinţă! Nu e cu putinţă!

Roaba intră şovăind, toată o spaimă:

— Sufletul meu… N-am nici o vină… Odaia e goală…

— Ce?! răcni postelniceasa, rănită de moarte.

— Jupâniţa a fugit pe fereastră!

* * *

Cel mai aprig lovit de poruncile lui Alah era Simion, dulăul slujitorului. Întreaga tagmă a câinilor, fiind izgonită din Istanbul, cotarla ofta înfundat, gândindu-se cu bucurie amară la căţeluşele uliţarnice din Paris pe care, nu mai departe decât anţărţ, le amăgise cu privirea{60}. Umbletul lui Simion prin păgânime îl lecuise pe Radu Andronic de parale bune, căci bostangiii{61} pofteau peşcheş la fiecare pas ca să închidă ochii.

Dulăul moţăia la umbra unui minaret, dimpreună eu doi duglişi{62} din prostime, peticiţi la şezut. Ilie Machidon rezema zidul moscheii, gândind să-i fure răcoarea. Soarele păgânilor perpelea oraşul. Nici o zdreală de nour nu îndrăznea să-i treacă pe dinainte, nici un firicel de vânt nu cuteza să-şi arate capul.

Ochii slujitorului rămăseseră aninaţi de lumetul adunat împrejurul negustorilor de castraveţi. Nu se afla păgân în trecere spre trebile dumnealui, care să nu înfulece hulpav o astfel de verzătură. Dacă îl ţineai de poale cu privirea, aveai prilejul să-l vezi la o zvârlitură de băţ poftorind isprava, căci asemenea marfă se vindea la fiecare colţ. Maldărul de coji necinstea colbul uliţelor, chema roiurile de muşte.

Ilie Machidon se afla pentru a treia oară în cetatea de scaun a păgânilor şi le deprinsese rosturile. Poftind să cunoască hramul fiecăruia, stăpânirea poruncise veşminte anume. Capul turcului de rând, ras încă din pruncie, se cerea acoperit cu turban de muselină albă. Mătasea mai lată de patru degete n-avea îngăduinţa să poposească pe pântecele şalvaragiilor, nici culoarea cea roşie sau galbenă nu era îngăduită decât la încălţări. Încălţările ghiaurilor, dimpotrivă, se cereau săbuite{63} numai din piele dohotie{64}. Nuielele bostangiilor învineţeau şezutul turcului care cuteza să-şi scoată turbanul. Aceeaşi papară o mâncau

şi ghiaurii care îndrăzneau să-l pună. Pentru a-şi feri scăfârlia de urgia soarelui, dregătorilor evropeni le era îngăduită o pălăriucă din piele de oaie neagră, numită calpac. Ighemoniconul păgânilor poftea ca drept-credincioşii lui Alah să-şi schimbe straiele de patru ori pe zi şi să mai aibă alt rând pentru ziua de vineri.

Chivernisiţii îşi terteluiau caftanele cu zibelină în lunile de iarnă şi hermină vara. Prostimea se mulţumea cu blană de iepure.

Poruncile stăpânirii ţineau pasul celor lepădate de Coran. Astfel, turcul, mare iubitor de podoabe, n-avea îngăduinţa să poarte inele din bronz sau fier cu piatră scumpă, ci din cornalină roşie, pe care era încrustat jurământul de credinţă către Alah. Vai de spinarea cea moale a bietului păgân dacă îndrăznea să-şi pună dinte de aur, să mănânce din vase scumpe sau să îmbrace straie evropeneşti şi nu ogoia degrabă mânia lui Bostangi-başa cu o pungă vârtoasă!

La tot pasul te ciocneai de bărbieri uliţarnici ori cuprinşi, cu ghimirlii înălţate anume pentru asemenea meşteşug, căci preţuirea unui şalvaragiu nu se făcea după bogăţia minţii, ci a bărbii. Asemenea podoabă, botezată în fiece dimineaţă cu aloe şi apă de trandafiri, cănită, ţesălată şi grădinarită de foarfec, purta numai turcul cel vrednic, care se lepădase de trândăveală mergând până la Mecca. Slujitorilor şi ostaşilor le era îngăduita numai mustaţa.

Zăpuşeala prânzului o alungau vânturare fără podoabă. Îndrăgiţii de aur aveau pe urme un buzat tuciuriu, care le hâţâna deasupra capului un vânturar cât roata carului, numit sineclic.

Bineţele şalvaragiilor erau de tot hazul. Cei ce purtau acelaşi hram se repezeau să-şi ducă mâna la inimă, căci cinstea se cuvenea aceluia care izbutea primul. Sluga se închina stăpânului culcând palma pe piept, apoi pe frunte. În faţa căftăniţilor se cuvenea să atingi mai întâi pământul cu degetele, apoi buzele şi capul. Bătrânii, aflaţi în

prieteşug, îşi gâdilau unul altuia bărbile în semn de mare preţuire, copiii îşi dovedeau smerenia sărutându-le mâneca halatului.

Ighemoniconul păgânilor statornicise muierilor să-şi îndrepte voroava către bărbaţii dumnealor însoţind-o de effendi sau celebi care înseamnă stăpân. Vorbele subţiri se aflau la mare trecere: genabiniz – adică senioria voastră – şi hazretiniz – adică excelenţa voastră, le puteai culege chiar şi de pe buzele terfegoşilor când pălăvrăgeau între dumnealor.

Fiecare mărturisea că-i sluga şi sclavul celuilalt, până se strâmba din te miri ce înţepătură şi trecea la sudalme…

Ilie Machidon îl văzu pe logofăt ieşind din casele postelnicesei şi, cântărindu-i umbletul, înţelese că n-a izbutit nici o ispravă.

— Nu-ţi fă inimă rea, logofete, spuse, ne rămâne cealaltă cale: o legăm fedeleş.

— Prea târziu! Diavoliţa a fugit.

— Cu pâgânul?

— Ştiu eu? Clătină din cap: Să nu faci copii, împărate!

— Când păcatele să-i croiesc? Nu vezi, mă ţin de domnia ta ca izmana cea udă. Poate doar aşa, să pună megieşii umărul în lipsa mea…

— Postelniceasa era încredinţată că fata nu-i iese din cuvânt. Vai de sufletul ei!

Ilie Machidon mustăcea scociorând colbul cu vârful ciubotei.

— Apoi, cinstite boierule, spuse fără urmă de zâmbet, să ştii că şi trebuşoara aiasta e cu putinţă.

— Adică?

— Jupâniţa să-i fi dat ascultare orbeşte. E la noi în sat una, Rada, fata crâşmarului. Spre toamnă, iaca, se ia dumneaei cu Franţ, băietul morarului, un zdrahon de neamţ tare priceput la maşinării. Bun! Face crâşmăriţa nuntă mare, după datină, şi la spartul nopţii, când mirele aştepta pe capra trăsurii să-şi ducă mireasa la casa lui,

Rada nu se mai putea rupe de la pieptul maică-si. Bocea săraca, de ţi se rupea inima, nu alta. A mângâiat-o crâşmâriţa, a sărutat-o şi i-a grăit: „De-amu draga maichii, lasă-mă pe mine şi du-te cu cel pe care l-ai îndrăgit!“

Tăcu, aşteptând îndemnul boierului.

— Ei? făcu Radu Andronic fără să-şi desprindă ochii de casele postelnicesei.

— Mireasa i-a dat ascultare în graba mare. S-a repezit in braţele lui Tătăraş, cel mai chipeş dintre flăcăii satului. Au sărit amândoi pe un armăsar şi duşi au fost… Să nădăjduim, dară, că şi jupâniţa l-a lăsat pe turc cu buzele umflate.

— Să nădăjduim, spuse logofătul fără credinţă.

Ochii lui llie Machidon urmară căutătura boierului. Zări o perdea mişcându-se la ferestrele casei postelnicesei Balş si clipi cu înţeles:

— Suntem ţinuţi în priviri.

— Ţiganca ştie ceva! murmură logofătul. Dacă i-am buchisit bine cugetul, se va arăta în curând. Să mergem!

Se îndreptară, mărunţindu-şi paşii spre colţul uliţei. Simion căscă lung, apoi îi urmă în dorul lelii. Vrăjmăşia soarelui alungase şalvaragiii târâie-brâu, până şi vânzătorii de castraveţi hotărâseră să-şi împingă negoţul la adăpostul umbrei.

Ochiul logofătului se dovedise limpede, căci în curând îi ajunse din urmă o făptură învăluită în pânzet cernit.

Slobozenie de a umbla singure pe uliţe aveau numai roabele şi muierile bătrâne. Stăpânirea le poruncise să nu lase la vedere nici o fărâmă de trup, spre a nu aprinde cumva sângele poftalnicilor. Astfel, în afara vălurilor dese, turcoaica trebuia să aibă o feregea de la nas până la pântece şi alta de pe creştet până la nas. În schimb, pravila îi îngăduia să poarte lanţ cu cincizeci de galbeni, vânturar din pene de păun şi inele din piatră scumpă.

Arătarea făcu un semn valahilor şi coti spre dărâmăturile băilor, mistuite de pojarul cel mare de la 1696.

Locul era ferit de bătaia oricărei căutături şi Radu Andronic îşi zise că roaba dovedea viclenie de iscoadă încercată.

— Spune, Zamfiră! porunci logofătul.

Ţiganca tresări. Rămase o vreme în cumpănă apoi îşi îndepărtă feregeaua dezvelind un chip întunecat, numai spaime şi prepuieli.

— Cum m-ai citit?

— Ai sa afli în ziua când bostangiii or să-ţi smulgă limba! Unde-i jupâniţa?

— Sunt roabă credincioasă, îşi începu muierea cântecul.

Radu Andronic îi vârî sub ochi o pungă bine împlinită.

— Ajunge?

— Nu. Nu pot să-mi vând stăpânica pentru o mână de galbeni, suflete!

— Dar pentru cât crezi că ai putea?

— Mai caută, rogu-te…

Logofătul îi puse în palmă a doua pungă. Machidon fluieră a pagubă, cercetând-o cu coada ochilor:

— Ascultă, luminato, de câţi taleri l-ai uşurat pe turc ca să înlesneşti fuga jupâniţei?

— Nu vorbi cu păcat, boierule!

Slujitorul îi prinse încheietura, cântărind bâta în cealaltă mână:

— Dacă mai întinzi plăcinta, uit că-s boier si-ţi înmoi oasele ţărăneşte! Când a fugit?

— În zori.

— Cu turcul? întrebă Radu Andronic

— Cu.

Valahii schimbară priviri iuţi, apoi îşi întoarseră căutăturile spre ţigancă. Roaba făcuse nevăzute pungile logofătului printre bodroanţe, măsurând cu spaimă nefăţărită scula slujitorului.

— Încotro s-au îndreptat? întrebă Radu Andronic.

— De unde pofteşti să ştiu eu asemenea taină, inimioară?

— Nu ştii?

— Nu!

— Înmoai-o, boier Machidon!

Slujitorul stupi în palmă si apucă bâta cu credinţă. Câinele simţind că-i rost de păruială se apropie mârâind. Ţiganca prinse să rânjească în doi peri:

— Parcă am văzut cevaşilea, boieri dumneavoastră…

— Ai văzut cevaşilea mai mult, spuse Radu Andronic, căci aveai trebuinţă de marfă nouă pentru unul ca mine, de pildă. Vorbeşte!

— Sub zidurile grădinii îi aştepta un rădvan grecesc. O pocitanie de om ţinea caii de dârlogi.

— Păgân?

— Nu. După nasul bârligat şi căutătura vicleană, socotesc că era din acelaş neam cu rădvanul.

— Stavros! şopti întunecat Radu Andronic. O să avem de furcă, Machidoane!

Clapcele întinse de stolnicul Cantacuzino mămularului se dovediseră neputincioase, trei iscoade puse pe urmele lui îşi găsiseră moartea. Grecul era uns cu toate alifiile.

Când văzu căutătura lui Radu Andronic, ţiganca dădu înapoi speriată. Ochii logofătului născoceau flăcări.

— Ascultă bine, Zamfiră! Din neştiinţă şi lăcomie ai lăsat drum slobod unei sălbăticiuni. Ştiu că nu dai doi zimţi pe viaţa jupâniţei şi a postelnicesei, dar nici a ta nu se arată mai lungă. Cine l-a zărit pe Stavros închide ochii pentru totdeauna! Ca să ajungă în Fanar, rădvanul trebuia să coboare uliţa cea încovrigată. Pentru pasul omului se află o scurtătură, care înjumătăţeşte drumul. Ai urmat-o?

— Da, bâlbâi ţiganca.

— De la capătul acelei scurtături se vede desluşit mahalaua grecilor. Unde au oprit?

Ţiganca şopti împunsă de primejdie:

— Să nu mă vinzi, boiarule. Am puradei…

— Unde au oprit?! scrâşni logofătul.

— La casele părintelui Sofronie de la biserica sfântului ierarh Nicolae.

* * *

Liliacul din ochii jupâniţei împrimăvărase odaia popii, alungase mirosul de singurătate şi untdelemn ars în candele. Păgânul sorbea icoana fetei, îi netezea cu sfială cosiţele.

— Cine eşti tu, Ralucă? murmură.

— Cât i-ai plătit Zamfirei să-ţi spună?

Puiul de turc zâmbi:

— Rama era încredinţat că zeii pogoară uneori din ceruri, spre a zămisli cu anume temei făpturi desăvârşite. Când Dimitrie din neamul Cantemireştilor mi-a descâlcit învăţătura lui am râs. Îi cer iertăciune acelui scit rătăcitor, căci pe atunci nu te cunoscusem!

— Ce tot grăieşti? întrebă tulburată jupâniţa.

— Postelnicul Balş nu putea săvârşi asemenea minune! Nici un muritor n-ar fi izbutit! Te-am pândit zile în şir ascuns după parmaclâcul minaretului, la ceasul când te preumblai prin grădină. La început am crezut că visez: lalelele îţi făceau închinăciuni cucernice, ori de câte ori treceai pe lângă ele, zarzărul îşi lepăda floarea înaintea paşilor tăi, soarele îşi prăpădea pe dată mânia, devenea supus, firul de iarbă n-avea ochi decât pentru tine…

— Ai desluşit din vârful minaretului şi căutătura firului de iarbă, Ahmed?

Surâsul jupâniţei picură lacrimă de bucurie peste inima păgânului. Nările puiului de turc fremătau. Privirea i se umezi. Degetele nu îndrăzniră să atingă mâna fetei, tremurau speriate că ar putea să-i pricinuiască stricăciuni. Căci jupâniţa. nu mai încăpea îndoială, era ticluită din petală gingaşă de floare, din aburul născocit de răsuflarea Cornului de Aur, la ceasurile cele harnice ale dimineţii, din rouă culeasă de pe obrajii trandafirilor.

— Te amăgeşti cu bună ştiinţă, susură fata încruntând sprâncenele. Mă tem de ziua când vei pricepe că nu-s decât o biată fiinţă trecătoare. Mă tem de mânia cerului. Dumnezeu nu îngăduie dragostea fără de măsură.

— Dumnezeu m-a ales! şopti încredinţat turcul. Altă chibzuială nu se află, căci asupra mea ţi-ai oprit privirea.

— Mă tem, mai vârtos, de mânia oamenilor, Ahmed!

Păgânul îşi aminti vorbele boierului Dimitrie Cantemir. Scoase medalionul aninat de gât şi i-l arătă.

— În întreaga împărăţie asemenea firman nu au decât doi oameni: tata şi cu mine. Câtă vreme se află asupra mea, toate cărările îmi sunt deschise iar supuşii Coranului trebuie să-mi asculte porunca. Alungă-ţi spaima, Ralucă!

— Şi Padişahul va opinti s-o asculte? întrebă jupâniţa măsurându-l lung.

Ahmed strânse pitaca de bronz în căuşul palmei. Nu-i răspunse.

* * *

În odaia alăturată, Stavros, mămularul grec, îl ispitea pe Sofronie, un poloboc de preot cu ochii bulbuşaţi şi mintea sprijinită în toiag.

— Cu asemenea prilej nu te intâlneşti de două ori în viaţă, părinte! Înalt Prea Sfinţia Sa patriarhul Neofit va preţui cum se cuvine truda de a găsi „oiţa“ pierdută pentru veşnicie. Nu uita, rogu-te, mitropolia de la Athinai aşteaptă un păstor…

— Singura mea grijă e să aflu preţ în ochii Domnului, spuse duhovnicul.

Neguţătorul îi cântări pântecele. Popa nu se spetise pentru Cel Veşnic cărând povara postului, poruncită de sfinţii părinţi, iar după ştiinţa dumnealui, nici dulceaţa patului de ibovnică nu-i fusese străină la vremea când îl slujeau balamalele.

— Tare mă tem că la judecata de apoi n-ai să faci încredinţarea, căci alte griji ai avut părinţele, o întoarse grecul legându-l cu privirea. Ai grijit să nu-ţi lipsească ghiudemul şi ulcica de vin nici în săptămâna mare, mâna ţi-a poposit mai abitir pe şezut de muiere decât pe aghiazmatar, l-ai slujit pre cel-cu-corniţe semănând zâzanie între boaite[{65}], ai scris pâri şi ai jurat cu strâmbătate în faţa Sinodului.

— Nu-ţi dai seama ce grăieşti, fiule!

— Nu mă cunoşti, părinte Sofronie! i-o reteză mămularul. Jumătate din dovezile culese sunt îndeajuns pentru ca Neofit să te răspopească! Iar eu, în loc să le scot la lumină, îţi netezesc drumul spre scaunul de mitropolit şi singura potecă spre iertarea multor păcate sâvârşite cu bună ştiinţă.

Spaima de mânia necredincioşilor dădea târcoale duhovnicului. Şopti sugrumat:

— Mă scurtează şalvaragiii, Stavros!

— Pentru asemenea faptă se cere să afle isprava. Vom griji să rămână taină…

— Cine-i păgânul?

— Din prostime… Fecior de cavaf..

Preotul se foia încolţit.

— Am datorinţa să cer încuviinţarea înalt Prea Sfinţiei Sale.

— Ai avut şi alte datorinţe, şi nu te-ai repezit să ceri dezlegare! Timpul e măsurat cu zgârcenie, Sofronie. Înciedinţează-i taina botezului şi cunună-l. La noapte pleacă în Valahia.

Duhovnicul măsură, muncit de griji, odaia în lung şi-n lat furându-l pe mămular cu coada ochiului. Ridică într-un târziu din umeri oftând apăsat:

— Cheamă-i!

Stavros cercetă cu privirea uliţele Fanarului, apoi făcu slujitorului, rezemat de zidul bisericii, semn să se apropie.

— Veşti?

— În urmă cu două ceasuri, spuse Kostas, la porţile poslelnicesei Balş a bătut logofătul de taină al Brâncoveanului.

Grecul tresări muşcat de şarpe.

— Radu Andronic!

— Întocmai, stăpâne.

— Câţi oameni ai sub poruncă?

— Doisprezece,

— Pentru o pungă de aur, roaba îi va şopti încotro am luat-o. Iar valahului nu-i tremură mâna. Fii cu ochii in patru. Dacă încearcă să pătrundă in biserică, opreşte-l cu orice preţ!

* * *

Ilie Machidon ţinea pasul logofătului zâmbind mânzeşte. Radu Andronic îl pricepu repede:

— Dă-i drumul, împărate!

— Mă gândesc ce ochi o să facă jupâneasa Irina, aflând că feciorul dumneaei a împiedicat un necredincios să-şi afle mântuirea…

— Nu zi hăis până nu ai înjugat, Machidoane! Parcă aşa mă povăţuiai azi dimineaţă când dezmierdam gând de întoarcere în Valahia. Încă nu l-am împiedicat.

Mergeau ferind vileagul drumului spre a nu stârni luarea aminte. Simion, dulăul ţăranului din Chipriana, da semne de nelinişte mârâind înfundat. Uliţarnicii le zvârleau căutături lipsite de prieteşug, cârmind nasul cu semeţie grecească. Ilie Machidon râse:

— Umblă pe la noi o vorbă: numai spicele goale ţin capul pe sus… La ce chibzuieşti, logofete?

— Megieşii postelnicesei aveau doar cuvinte de laudă pentru jupâniţa Raluca, spuse Radu Andronic răsucind în minte ultima ei ispravă.

Slujitorul îşi potrivi bâta la subţioară:

— Domnia ta ai auzit de văru-meu, Tătăraş? Ei bine, urmă, Tătăraş aista, socotind că i-a venit vremea să se însoare, a venit în Chipriana să-şi caute o bucăţică de femeie. În faţa crâşmei tocmai se încinsese hora. Văru-meu a cinstit-o pe baba Floarea, moaşa satului, cu o măsură de răchie, poftind să afle care ar fi fata cea mai potrivită. Cum e asta, babo? Bună! Dar cealaltă? Tare bună! Dar cea mărunţică? Bună şi aceea! Moş Pandele, carele se afla alături, şi-a rânduit musteaţa a vorbă de duh: Toate fetele, zice, sunt bune. De unde păcatele, atunci, atâtea neveste rele?

Biserica Sfântului Nicolae, o mogâldeaţă de zidire fără fesfesele, dovedea că grecimea Fanarului pune mai mare preţ pe agoniseală decât pe iertarea păcatelor. Treisprezece haidamaci năpădiţi de zdrenţe întindeau mâna la mila târgoveţllor. Când valahii poftiră să pătrundă în biserică, treisprezece hangere făcură ochi între degetele terfegoşilor.

Ilie Machidon apucă bâta cu nădejde, logofătul trase din bastonaşul ticluit anume o sabie subţiratică, dar aprinsă la mânie. Simion îşi sumecă buzele arâtându-şi colţii.

* * *

Sfada armelor ciuli urechea Paingului.

„Radu Andronic!“ socoti Stavros.

— Mai repede, părinte! porunci spre marea mirare a jupâniţei. Puiul de turc îngenuncheat la icoana sfântului Ioan aştepta supus taina botezului. Grecul, muncit de ticăiala duhovnicului, poftori:

— Mai repede!

* * *

Terfegoşii se împărţiseră frăţeşte în două cete pentru a ţine piept valahilor. Sabia lui Radu Andronic ţesea giulgiu subţire printre ascuţişurile haidamacilor, născocea borţi adânci, spre a da slobozenie sângelui aprins. Patru hangere, nărăvite la mişelii, îi căutară pieptul în aceeaşi clipită. Logofătul sări vânteş într-o parte, amăgindu-le umbletul, şi cosi cu credinţă braţele pofticioase.

Ilie Machidon desluşea cârjaliilor ştiinţa bacilor din Vrancea. Ciomagul plugarului, titirit din lemn căpos, numai vlagă, frânse oţelul subţiratic din mâinile grecilor şi se năpusti, în numele Tatălui, spre şalele acelor calici sfădiţi cu cinstea, stârnind urlete de groază.

— Noroc că la Istanbul portul armelor nu-i îngăduit, îşi aminti slujitorul cercetând cu coada ochiului lucrarea lui Radu Andronic. Mai lasă-le o chicătură de viaţă, logofete, să-şi poată însemna vitejia în pergamente. Batâr, celuia cu căutătura încrucişată…

— L-ai recunoscut? întrebă Radu Andronic zvâcnind sabia din încheietură spre a înlătura gândul rău al unui ascuţiş băgăreţ.

— Ai binevoit să-i mai aduci unele stricăciuni pe podul Şerban Vodă, într-o noapte de ghenar. Este slujitorul acelui grec unsuros la vorbă şi cuget, pre nume Stavros, poreclit Paingul, carele până la urmă tot în ascuţişul domniei tale îşi va găsi liniştea.

Slujitorul mămularului lupta cu vicleşug, dar ştiinţa dobândită se dovedea pui fraged pe lângă vulpea strecurată în braţul lui Radu Andronic. Şi dulăul lui Machidon arăta ţinere de minte, căci rupea mai cu seamă din şezutul haidamacului cu ochii crucişi.

Valahii făcuseră treabă cinstită. Cinci terfegoşi prăvăliţi in colbul uliţei îşi astupau deschizăturile cu marame, alţi cinci, rupţi de şale, suduiau pe limba Profetului, tare îmbelşugată pentru asemenea trebuinţi, bâta lui Ilie Machidon şi colţii sălbăticiunii din Chipriana. Radu Andronic împinse omul de credinţă al Paingului spre

treptele bisericii, sărăcindu-l astfel de sprijinul celorlalţi cârjalii. Sabia logofătului îi încolăci volbură ascuţişul şi într-o clipită grecul se văzu cu palmele goale. Căzu în genunchi cerşetorind:

— Iertare!

— Unde-i Stavros? întrebă Radu Andronic.

— Nu ştiu…

— Machidoane!

Plugarul, văduvit de vrăjmaşi, îşi sumecă ţăraneşte mânecile, stupi în palmă şi apucând zdravăn bâta îl mirui cu socoteală spre a putea purta răspuns logofătului.

Slujitorul răcni întâi lung spre cornul lunii iţit la poalele Bosforului şi numai după aceea arătă cu capul spre sfânta biserică.

— Cu jupâniţa şi turcul? pofti să afle Radu Andronic.

— Cu…

Scăpaţi o clipită de priveala valahilor, Kostas şi terfegoşii se făcură nevăzuţi pe ulicioarele Fanarului. Drumul era slobod. Radu Andronic răsuci clanţa dar uşa grea, din lemn trainic întărit cu cingători de fier, rămase mută. Se uită la IIie Machidon:

— Geamurile sunt păzite de zăbrele, Ilie. Nu se află, dară, decât o singură cale…

— Am priceput. Domnia ta pofteşte cu tot dinadinsul să-mi umplu răbojul cu păcate, săvârşind faptă fără de iertare.

Îşi făcură semnul crucii şi se năpustiră cu umerii, berbece, în uşa sfintei biserici.

* * *

Părintele Sofronie tocmai citea datorniţele însurăţeilor când ţipătul lemnului spart umplu pridvorul. Stavros ii văzu cum se luptă cu spaimele şi şopti apăsat:

— Dă-le blagoslovenia!

* * *

Grecimea Fanarului privea cu răsuflurea tăiată isprava valahilor. Radu Andronic şi Machidon trudeau vârtos să răpună uşa bisericii. Abia la a opta opinteală broasca se plecă biruită. Nu mai avură vreme să se năpustească înăuntru, căci în prag apăru icoana jupâniţei sprijinită de Ahmed.

Slujitorii Măriei Sale Vodă Brâncoveanu şi grecii uliţarnici încremeniră.

Ochii jupâniţei Raluca umplură dintr-o dată mahalaua de lumină liliachie, surâsul ei îndulci căutăturile, cuminţi colbul stârnit de terfegoşi.

Radu Andronic o privea cu gura căscată de uimire. Plugarul din Chipriana izbuti cu greu să-şi adune buzele fluierând încetişor:

— Slobozeşte, Doamne, pre robul tău Ilie, căci ochii lui au văzut minunea! Adăugă mai puţin pios: Ptiu drace! Diavoliţa aiasta ar fi în stare să-i sucească minţile Celui Veşnic, darmite unui şalvaragiu!

Se uita spre Ahmed. Feciorul Califului avea chipul scăldat de bucurii tainice, adânci. Machidon zări prin deschizătura cămăşii o cruce mare de aur şi gândul i se adumbri. Căută spre Radu Andronic. Logofătul lăsă umerii să-i cadă, şoptind:

— Răul s-a fost săvârşit!

Capitolul IV

URZEALA

Faianţa care înveşmânta pereţii cămării închipuia poame cum Stavros nu văzuse niciodată. Hotărât, asemenea piersici aurii, asemenea portocale, struguri şi roşcove, nu creşteau nici măcar în grădinile Sultanului. Acasă, la Thesaloniki, părintele lui Stavros, Kir Hristodulo, cavaful, băsnea mereu despre perele din aur, aur bun, adevărat, ce le văzuse în tinereţile domniei sale într-o livadă de la poalele muntelui Olimp. Dar toate acestea erau închipuiri, după cum tot închipuire se dovedise a fi şi comoara îngropată de un răsbunic de-al lui Kir Hristodulo, undeva în preajma ghimirliei cu ziduri strâmbe de la marginea târgului. Stavros îşi amintea cu zâmbet cum, dând crezare istoriei, săpase vreme de doi ani pământul dirnprejurul bordeiului palmă cu palmă, iar Kir Hristodulo îl lăsase să se spetească dându-i poveţe într-o ureche. La doisprezece ani bătea cărăruile Olimpului în căutarea perelor de aur... Aşa deprinsese mămularul adevărul despre minciună.

O slugă în şalvari răsurii şi două junghere la cingătoare intră curmându-i aducerile aminte. Săltă, plin de ifos, bărbia a semn, apoi întoarse spatele. Stavros sări iute de pe sofa şi-l urmă după cuviinţă, cu privirile aţintite în pământ. Retezară patru odăi, furnicar de slujitori, care cercetau cu uimire făptura nevolnică a iscoadei. Ce căuta asemenea

zdreanţă de om la Sadi-Ali-serai? Stavros le ghici gândurile şi îşi astâmpără surâsul.

Se opriră dinaintea unei uşi cu fesfesele de aur, vegheate de doi spahii tuciurii, numai sprâncene. Grecul, rămas în urmă, cercă să desluşească şoaptele slugilor. Vorbeau în persană, grai pe care iscoada îl deprinsese pe vremea uceniciei în cuhniile unei catarge împărăteşti. Tot atunci buchisise toscana, nemţeasca, maura, cum se mânuieşte gârbaciul şi vorba cu două înţelesuri. Nu se fălise niciodată cu ştiinţa dobândită, iar trufia săracă îi adusese câştig îmbelşugat.

…Marele vizir a îmbucat cu poftă şi a părăsit iatacul cadânei de 15 ani abia la spartul nopţii. După toate semnele s-a arătat mulţumit de isprăvile muierei, căci îi lipsea din degetul mic inelul cu piatra răsurie…

Deşi cunoştea bine odaia, Stavros închise ochii. Ghiurghiuliul, aurul şi argintul, care o împodobeau, îţi retezau văzul şi răsuflarea. Cercetând puzderia de fesfesele şi odoare, mescioarele bătute în nestemate, colanele grele de perle, peruzele si adamante agăţate la căpătâiul crivatului, covoarele chindisite{66} în fir de mătase şi argint, blidul de aur cu chenar de rubelite şi alexandrine lepădat lângă sofa, oricine putea lesne înţelege că turcul îşi astupase amândouă urechile la poveţele Profetului. Unde se aflau, oare, în seraiul vizirului, cumpătarea şi sila de trufie si deşertăciune la care îndemna fără odihnă Coranul?

Stavros mai avea ştiinţă, de asemenea nemărturisită, că Ramy Mehmet se spurcă la carne de porc, fără sfială, că joacă zaruri cu un oştean din Savoia pripăşit la Istambul şi – taină mare, pentru care Stolnicul Cantacuzino ar fi lepădat pungi grele – s-a lăsat zugrăvit pe pânză de un meşter veneţian. Numele acelui meşter era Genovese iar Paingul îi numărase 100 de galbeni cu zimţi pentru a-i întocmi, fără ştiinţa vizirului, o pânză aidoma…

Ramy Mehmet, făptură burduhănoasă cu privire ageră şi inele de grăsime la grumaji şi încheietura mâinilor, deschise

un singur ochi şi ridică alene piciorul până la nasul lui Stavros. Îndoit din şale, grecul sărută vârful imineiului, întocmit din perle şi rubine, apoi făcu doi paşi înapoi, după ighemonicon, dând bineţe.

— Pacea şi lumina lui Alah să te ocrotească, zâmbetul lui să pogoare asupra colibei tale.

Se gândi cu zâmbet ascuns cum s-ar holba Dumnezeul păgânilor văzându-i coliba.

Marele vizir deschise al doilea ochi şi râse scurt din grumaji… Alah! Pântecele nu-i mai îngăduia de mult să-şi facă închinăciunile iar nopţile albastre cu parfum de chiparoase, după cum aromeau pletele ultimei cadâne, îl fereau de năpasta sculatului în zori pentru Salat-Subh[{67}]…

— Care ţi-s izbânzile, Stavros, şi câţi galbeni chibzuieşti a dobândi pe ele?

Zâmbetul cel uleios despică buzele grecului, dând la iveală dinţii depărtaţi, de nevăstuică.

— Luminăţia ta va socoti singur dacă-s de soi şi cât se cuvine a lepăda in palma netrebnicei sale slugi…

— Netrebnic de trebuinţă! spuse vizirul râzând mulţumit de întorsătura vorbelor. Eşti dibaci, Stavros… Mă întreb adesea câţi saci cu aur ai ghiftuit şi la ce-ţi slujesc. Pentru muieri îţi lipseşte vlaga, pentru jocurile de zaruri îndrăzneala de a desface punga, pe odoare nu pui preţ.

— Sunt făptură prea neînsemnată, stăpâne, ocoli grecul îndoindu-şi după obicei spinarea, pentru ca ochiul şi mintea ta să zăbovească asupră-mi. Adun bani albi pentru zile negre.

Ramy Mehmet lepădă narghileaua scobită în ambră şi începu să râdă:

— După cum aduni, socoteşti că acele zile nu vor fi puţine.

Grecul îşi ciupi pe furiş cotul spre a alunga piaza rea, dar nu conteni să zâmbească. Ramy Mehmet, iute la mânie, nu trebuia stârnit. De asemenea, trebuia să chibzuiască bine

fiece cuvânt căci turcul era sprinten, la minte şi anevoie de înşelat.

Aşa izbutise, fiind de proastă seminţie – părintele prea-luminatului înjunghia oi, odinioară, pentru câteva mahmudele, la poarta Edirne Capuşi – să ajungă cel dintâi sfetnic al Sultanului Mustafa, iar asemenea dregătorie stârnind pizmă, Ramy Mehmet dovedise prisos de viclenie de vreme ce trecuseră şapte ani de când sta cu dinţii aninaţi de serai.

— Vorbeşte, Stavros, căci vremea mi-e măsurată şi gândesc că nici veştile nu-s puţine. Luna a răsărit pentru a şaizecea oară de când îţi aştept izbânda.

— Am bătut drumurile împărăţiei, stăpâne, şi după cum luminăţia ta ştie, acestea nu-s presărate cu flori de lotus.

— Lasă florile pe seama stihuitorilor, Paingule!

În ochii negri, tăiaţi migdală, se citea nerăbdarea, zâmbetul pierise de pe buzele roşite cu chinoroz.

— Nemţii lui Leopold aşteaptă un singur semn spre a trece hotarul Valahiei, spuse grecul dintr-o răsuflare.

— Semnul cui?

— I-am vorbit înălţimii tale despre boierul Ştefan Giurgiu…

Ramy Mehmet săltă din umeri cu dispreţ.

— Copilandrul acela!… Mă cuprinde mirarea că-mi risipeşti vremea cu asemenea mărunţişuri. Socoţi că i-aş putea înfăţişa lui Mustafa, ca adevărat primejdioase, faptele unui mânz bezmetic?

— Îngăduie, stăpâne, dar mânzul acela bezmetic se întâmplă a fi cumnatul contelui Silaghi, aflat în mare preţuire printre ibovnicele împăratului Leopold. Sărăcit de jocuri si zaiafeturi, ungurul va opinti din greu pentru ca fratele soaţei sale să urce în scaunul Valahiei.

— Dovada! ceru scurt Mehmet.

Grecul scoase din sân un pergament şi i-l întinse având grijă să nu calce ighemoniconul:

— Prin acest zapis, contele se leagă în faţa uzurpatorului să-i vină în sprijin cu oştile lui Leopold, deîndată ce lefegiii tocmiţi de valah îl vor izgoni pe Brâncoveanu. Pentru tocmeala acestor lefegii am adăugit şi eu cincizeci de pungi, chibzuind că stăpânul si binefăcătorul meu o să-mi facă încredinţare.

Ramy Mehmet clătină din cap.

— Câţi pui au făcut pe drum pungile adăugite?

— Stăpâne!

— Nu lăcrima, grecule! Ţi le voi întoarce, deşi pot jura că le-ai înmulţit cel puţin de două ori… Altceva!

— Poţi ştirici sultanului că primejdia bate şi la hotarul Bogdaniei, aşa cum a poftit înălţimea ta, spuse Stavros răsuflând uşurat. Jinduind cuca şi tuiurile domniei, boier Grigore Negru, sprijinit de oştenii contelui Wolodowsky urzesc pierzania lui Vodă Duca al Moldovei. Pânzele au fost astfel ţesute încât nemţii şi leşii vor da năvală asupra Ţărilor Române, în acelaşi ceas…

— Dovada!

Paingul scoase al doilea zapis:

— Am rostuit scrisoarea contelui Wolodowsky. Prin această carte şleahticul se învoieşte să intre cu oştile în Moldova. Chibzui să nu întindă plăcinta: Boierului Negru ii mai lipseau patruzeci de pungi…

— Pe care le-ai împlinit degrabă, spuse vizirul măsurându-l printre gene.

— Înălţimea ta m-a împuternicit să pun umărul la o adică.

Ramy Mehmet căută spre fereastra perdeluită cu muselină. Cerul se arăta blând, o adiere uşoară dezmierda frunzele plopilor: va porunci, dară, caicul.

Îşi întoarse ochii spre grec, cântărindu-i făptura firavă

— Izbânda nu-i de soi, Stavros!

Stavros se închină a încuviinţare. Lui Ramy Mehmet nu trebuia să i te pui de-a curmezişul.

— Am încredinţarea că nu te înşeli, stăpâne…

— Nu eşti deloc încredinţat, i-o întoarse Ramy Mehmet. Urmează!

Paingul clipi repede, arătându-se speriat din cale afară, Marelui vizir îi plăcea să stârnească teamă…

— Hanul de la Crâm se va îndrepta cu oaste numeroasă asupra Moldovei, în aceeaşi zi.

— Pentru asemenea faptă, nu Moldova e aceea care va plăti.

— Chiar dacă îndemnul vine de pe malurile Siretului? Ramy Mehmet îl măsură scurt:

— Hm! Tătarul dă semne de cuminţenie. Cine ar putea să-l urnească?

— O pereche de ochi verzi, neasemuiţi, stăpâne.

— Nu-i cu neputinţă, îl ştiu bine pe Zârne!

— Şi pe dumneaei, Catinca Prisăceanu?

Marele vizir îşi holbă privirea păcurie.

— Ai înnebunit, Stavros? Pofteşti să mă încredinţezi că Zârne şi-a pierdut capul după o bunică?

— Armăşoaia nu şi-a rătăcit nici unul din farmecele tinereţii. Dovadă, ţarul Petru îi ofta pe sub fereşti în urmă cu trei săptămâni, când moldoveanca măcina din şolduri prin Petersburg. Nu-i de mirare dară ca Zârne Han să se supună ispitei.

Ramy Mehmet pipăi mescioara cu cioburi de fildeş până nimeri clopoţelul. Nu-l scăpă o clipă din ochi pe grec. Clinchetul argintiu chemă un buzat în şalvari albi şi ilic mărgeluit cu peruzele. Vizirului, îi plăcea ca slujitorii săi să se poarte muchelefi, orice mărunţiş trebuia să zvonească prisosul de galbeni. Porunci narghilea nouă şi se întoarse la mămular.

— Vodă Duca a lecuit-o de bărbat şi de prunci trecându-i prin sabie. Pentru cine trudeşte atunci?

— Inima muierii coapte roşeşte la căutarea ibovnicului crud şi peste măsură de chipeş. Iar acel ibovnic numără doisprezece ani mai puţin. Armăşoaia i-a trimis vorbă tătarului că-i vine nepot de soră…

— Se înţelege, râse Ramy Mehmet. Dibace femeie!

— Dibace, stăpâne. A aţâţat poftele hanului şi-l fierbe. Scaunul Bogdaniei în schimbul primei nopţi de dragoste, acesta este preţul…

Vizirul îşi mişcă trupul gros, în ochii de migdală se aprinseră luciri pe care grecul le cunoştea.

— Se vinde cu mult mai scump decât o fecioară de cincisprezece ani… Nu-l prepuiam pe Zârne atât de caraghios. Hm! Grăunţele zavistiei, semănate cu belşug de cheltuială, în loc să aprindă mânia padişahului îi vor aduce zâmbetul pe buze, Paingule! Isprava tătarului stârneşte râsul.

— Ai judecat ca de obicei fără de cusur, stăpâne, căci într-adevăr Zârne dovedeşte pornire de căţelandru poftalnic. Îmi fac mari nădejdi că socotelile dumnealui vor alunga zâmbetul lui Mustafa.

— Anume?

— Cineva i-a şoptit hanului să treacă dintâi raiaua Brăilei prin foc şi sabie şi numai după aceea să ia drumul Iaşului spre a-şi feri astfel spatele.

Interesul aprinse căutătura vizirului.

— Îndrăzneaţă povaţă! Să prepuiesc oare că au şopocăit-o buzele unui anume mămular grec?

Stavros surâse umil plecându-şi privirea.

— Împreună cu isprăvile ghiaurilor hainiţi, urmă Ramy Mehinet pe gânduri, ar putea fi un pas, dar nu îndeajuns de mare spre a birui îndărătnicia padişahului. Iar această îndărătnicie se bizuie pe ceea ce el chibzuieşte a fi înţelepciunea strămoşilor. Optsprezece sultani au socotit mai folositoare pentru liniştea imperiului slobozenia Ţărilor Române decât zăbala paşalâcului. Bagă mâna în chimir, Paingule! Dacă te cunosc bine, veştile de soi le strecori cu picurişul, spre asfinţit.

— Mă uimeşti, stăpâne! Şopti numai miere: Nu degeaba s-a împământenit vorba că ai cea mai deschisă minte din imperiu.

Ramy Mehmet strâmbă din nasul scurt şi lătăreţ pufăind din lulea.

— Mi-e silă, Stavros! De zece ani eu însumi vând asemenea marfă celor care socotesc că mi-ar fi de trebuinţă. Vorbeşte dară fără fesfesele!

— Vizirul Suleyman se află în drum spre târgul Bucureştilor.

— Şi? Aceasta este o veste veche. Călătorindu-se spre Lvov trece prin Valahia.

— Domnia ta îi pofteşte de mult pierzania.

Ramy Mehmet tresări. Grecul cunoştea prea multe, iar această ştiinţă îi va aduce sfârşitul. Îşi netezi gândul pentru a-l urma pe al mămularului.

— Socot, rosti în şoaptă Stavros, că nu s-ar putea găsi prilej mai potrivit de a-i smulge potcoavele. Dându-şi sfârşitul departe de Istanbul, prepuielie te vor ocoli, stăpâne.

— Socoata nu-i rea. Cine va mânui jungherul?

— Slujitorii boierului Manolache Filipoiu. I-am şoptit să poruncească la locul faptei anume semne în care s-ar putea citi mâna Brâncoveanului.

— Alergi după două vulpi, Paingule!

— Dacă dovedeşti pricepere, alergătura e de prisos, căci amândouă vor păşi spre clapcă, cugetă Stavros. Fatma, sora lui Suleyman va şti să născocească mânia padişahului.

Ramy Mehmet îl măsură tâlhăreşte.

— Ai chibzuit bine, muierile izbutesc acolo unde împăraţii opintesc în van, iar Mustafa nu o dată şi-a lepădat poruncile ieşind din harem. Încep să cred ca nu ţi-ai irosit vremea-n zadar. Cadâna va spulbera nehotărârea padişahului.

— Cu îngăduinţa luminăţiei tale, începu mămularul, un umăr zdravăn la pieirea Ţărilor Române îl va pune Coranul. L-am sfătuit pe boierul Manolache Filipoiu să-l treacă pe Suleyman şi pe slujitorii dumnealui prin ascuţişul hangerelor la ceasul ultimei rugăciuni, când credincioşii lui Alah se leapădă de arme. Va fi, dară, lesne de înţeles pentru

părintele mahomedanilor că măcelul s-a fost poruncit de dragul sfintei cruci…

— Va fi! poftori încredinţat Ramy Mehmet.

— Chibzuiesc, de asemenea, adăugă grecul, că ultima ispravă săvârşită de feciorul lui Muradja Septar tot pe seama creştinilor va fi pusă, stârnind mânia cea fără de margini a drept-credincioşilor. Îşi umezi buzele: Ahmed s-a lepădat de Alah, primind taina botezului!

Căutătura marelui vizir încremeni pe chipul uleios al grecului.

* * *

Seraiul califului Muradja Septar, păstorul osmanlâilor, se înălţa cuminte pe o uliţă înfundată, pornită în repeguş, către marea de Marmara. Cuminţenia hudubăii îşi avea chichirezul ei, poftea să arate prostimii că urmaşul Profetului se ţine vârtos de Coran care porunceşte drept-credincioşilor să se lepede de bogăţia cea fără de măsură. Puţini însă ştiau ce ascund cămările seraiului, căci califul se dovedise rob aurului. Divan-cane – odaia cea mare din mijloc – era înconjurată de încăperi fără de număr, cu pereţii înveşmântaţi în marmură rozalbă şi bagdadiile împodobite cu faianţă de culoarea cerului. Muierile seraiului, Nene-cadân – mama lui Ahmed –, Sudana-doica şi slujitoarele dumnealor îşi aveau haremul rânduit în aripa supusă răsăritului, partea bărbătească se slujea de odăile de la asfinţit, deşi Profetul povăţuia cu totul dimpotrivă. Muradja Septar călcase povaţa, căci odăile dinspre soare-apune răsăreau pe o stâncă, deasupra mării, şi se afla primejdia ca vreun barcagiu să-i măsoare nevasta cu ochi poftalnici.

Nici Mustafa al II-lea, umbra lui Alah pe pământ, nu prepuia agoniseala califului. Câte trei rânduri de covoare, petrecute unul deasupra celuilalt, acopereau podelele

fiecărei odăi. Erau darurile drept-credincioşilor din Anatolia, Palestina şi Persia pentru moscheile Istanbulului… Candelele, candelabrele, potirele şi aurul trimis de fiii lui Alah din Java olandezilor, India, Burma, Malaya şi Singapore pentru înzestrarea altor sfinte lăcaşe, adăstau uitate în cămările lui Muradja Septar.

Musulmanii şiiti şi vrăjmaşii dumnealor de moarte, musulmanii suniţi, poftind să aibă şi ei câte o casă pentru Alah în Ţara Sfântă, l-au căptuşit pe Calif de daruri cum nici unul din sultanii împărăţiei nu primise. Marele muftiu al Ierusalimului trebuia şi el sâ-şi arate supunerea faţă de urmaşul lui Mahomed punându-i la picioare douăsprezece cămile încărcate cu acele lucruri lumeşti blestemate de Profet, muftiii din Bagdad, Damasc, din îndepărtatele Howeitat, Beni Sakir, Ruallah, Ageyl sau Sarahin îi urmau pilda. Califul le purta răspuns de fiecare dată acelaşi – că Profetul i s-a arătat în vis mulţumit de râvna muftiilor săi.

Muradja Septar era bărbat croit cu zgârcenie, slab şi subţiratic, mai lat în şolduri decât în umeri. Pe chipul, lunguieţ, terteluit de barba roşiatică, străjuia căutătură de crotal. Ochii califului dovedeau blândeţe numai când poposeau asupra lui Ahmed, buzele ascuţite brici cunoşteau surâsul doar în ceasurile când tăifăsuia cu feciorul dumnealui.

— Ai crescut zdravăn, Ahmed, te-a năpădit mustăcioara, spuse Muradja Septar lipind tandurul, o măsuţă din aramă acoperită de velinţe, sub care se afla un vas cu cărbuni. Califul era veşnic înfrigurat, chiar şi in luna lui cuptor. Puiul de turc îi sărută mâneca halatului, după ighemoniconul păgânilor. Îşi simţea inima sfârtecată de bucurii sălbatice şi primejdii fără izbăvire, un nod dureros i se arducase în gâtlej.

— Da, aga-baba[{68}].

— Ce mai face Dimitrie effendi, tot nu i-a secătuit agoniseala minţii?

— Cantemir are înţelepciunea să nu socotească îndeajuns învăţăturile dobândite. Acum trudeşte să aştearnă pe hârtie muzicile noastre.

— Înţeleaptă trudă.

— Nepreţuită, aga-baba, căci nici unul dintre cărturarii împărăţiei nu-i vrednic să săvârşească asemenea faptă pentru viitorime.

Căutătura califului se îngustă. Nu-i plăcuse răspunsul purtat de feciorul dumnealui. Îşi sorbi vinul grecesc dintr-o cupă de aur, bătută în pietre de rubin, mari cât bobul strugurelui, şi binevoi să surâdă.

— Alah a pus în mâna credincioşilor săi biciul şi le-a poruncit să ţină în frâu noroadele bezmetice. Avem destui ghiauri care să asude supuşi asupra pergamentelor.

Ahmed deschise gura să-l întrebe dacă şi neghiobia tot Alah a poruncit-o, dar se stăpâni. Muradja Septar îi simţi zăticneala:

— Gândeşti altminteri?

— Boier Dimitrie ţi-a trimis în dar un vas din vechiul Corint, o răsuci puiul de turc, chibzuind să-l abată, pe alte cărări. Nu era clipa cea mai potrivită ca să-şi verse năduful.

Califul clătină din cap zâmbind cu amărăciune:

— A fost o vreme când între noi nu încăpeau taine. Să prepuiesc că odată cu mustăcioara te-a năpădit şi neîncrederea?

Nedeprins cu năravul minciunii, Ahmed îşi muşcă buzele şi tăcu. Muradja Septar urmă privindu-l ţintă:

— Se împlinesc cincizeci de zile de când am părăsit Istanbulul…

— Nădăjduiesc că drumurile Anatoliei nu te-au ostenit peste măsură.

— Nu eşti dibaci, Ahmed!

— Nu-ţi semăn, aga-baba.

— Te încearcă neliniştea, văd că ai deprinderi noi… Poftesc să aflu ce s-a petrecut în lipsa mea!

Turcul cel tânăr opinti încă odată să stingă pălălăia. Spuse încercându-şi râsul:

— Bătrânii moldovenilor povăţuiesc: „Fiecare lucru la vremea cuvenită.“

— Cugetul meu s-ar bucura nespus, aflând ca n-ai uitat nici învăţătura Coranului despre păcatul minciunii.

— Nu te-am amăgit cu vorbe deşarte niciodată!

— Nici să nu îndrăzneşti! Ce s-a întâmplat în lipsa mea?

Ahmed ridică braţele a neputinţă.

— Să nu uiţi, aga-baba, ca tu m-ai îndemnat.

— Vorbeşte!

— Nu ţi-au ştiricit iscoadele? Doi emiri terfegoşi mi-au călcat pe urme pus cu pas… Pe care din noi doi l-a năpădit neîncrederea, aga-baba?

Muradja Septar râse:

— Aici băteai? E adevărat, eu le-am poruncit să-ţi ţină umbra de poale, căci nu-s puţini acei care doresc sfârşitul singurului meu fecior.

— Pentru a mă feri de asemenea mişei m-ai înconjurat de slujitori?

— De pe marginea uliţei se vede întotdeauna mult mai bine.

Turcul cel tânăr clătină din cap:

— Nu umbletul ucigaşilor au cercetat emirii-iscoade, ci cărările mele! De fiecare dată când am poftit să le vorbesc s-au făcut nevăzuţi.

— Ai ochiul limpede, Ahmed. Mă bucur, spuse califul ducând cupa la gură.

— Mi-e tare teamă, aga-baba, că va veni o zi când agerimea lui n-o să-ţi fie pe plac… Aşadară, i-ai îndemnat să mă iscodească!

Muradja Septar îşi ieşi din ţâţâni, strigă mânios:

— Cutezi să-mi judeci faptele?

— Când ţi le laud, oare nu tot judecată se cheamă? De ce nu te mânii si atunci, aga-baba?

Califul rămase fără grai. Asemenea îndrăzneală nu mai pomenise. Căutătura verde, de bahnă, înfigea suliţe în făptura feciorului. Rosti muşcând cuvintele:

— Citesc în vorbele tale învăţătura ghiaurului Cantemir şi mă căiesc amarnic că m-am învoit să-i calci pragul. Ştiinţa buchiilor naşte nesupunerea, răzvrăteşte cugetul. Vai mie!

Socoatele lui Ahmed de a nu-l stârni se spulberaseră fum. Îşi simţi sângele izbindu-i tâmplele cu pumnii. Toate întrebările dureroase, ce-l munceau de ani şi ani de zile i le îmbulziră pe buze:

— Asta-i pricina pentru care printre osmanlâi se află numai cincizeci de pisari si grămătici?

— Prea destui!

— Cincizeci, la atâta omenire! Am stârnit râsul întregii lumi! Capudan başa{69} a trimis la fund jumătate din corăbiile noastre pentru că n-a ştiut să mânuiască busola şi hărţile apelor! A trebuit să punem la cârma vaselor greci scoliţi! Bimbaşa{70} Kabataş şi-a mânat oştenii la moarte sub zidurile Vianei, întrucât n-a izbutit să buchisească ştirea mectubgiului Selim. Dregătorii evropeni din Pera au hohotit ţinându-se cu mâinile de pântece aflând că purtătorul sigiliului împărătesc nu cunoaşte slovele! Murahaşul{71} Beykoz Ali grijeşte de treburile împărăţiei la curtea Bourbonului, fără să bălmăjească un singur cuvinţel din graiul franţujilor. E oare cu putinţă?

Dispreţul se desluşea limpede pe chipul califului.

— N-am ştiinţă cât s-au veselit evropenii tăi, dar de un lucru sunt încredinţat. De peste două sute cincizeci de ani, tremură vârtos ori de câte ori umbra lui Alah pe pământ îşi îndeamnă căutătura spre hotarele dumnealor.

— Şi în bătălia de la Călugăreni au tremurat, aga-baba? Şi în cea de la Zenta?

— Măsoară-ţi vorbele, Ahmed! Pe cei care poftesc să-şi amintească acele înfrângeri trecătoare, îi asteaptă securea călăului de la Şapte Turnuri!

— Nu aşa va dăinui împărăţia!

— Numai aşa!

Puiul de turc îşi măsură dezamăgit părintele:

— În vremurile cele vechi se aflau două cetăţi greceşti potrivnice, Sparta şi Athinai. Cea dintâi trudea să-şi deprindă supuşii cu sabia şi înfrânarea, cea de a doua cu chibzuinţa şi cugetările, durând şcoliţe pentru nevârstnici şi academii pentru filosofi. Astăzi, după mii de ani, despre Sparta nu se ştie mare lucru. Să-ţi istorisesc ce-a izbutit Athinai?

Se agăţă cu întreaga făptură de privirea Califului.

— Cum nu pricepi, aga-baba, că opintim pe cărări care nu duc nicăieri?! Coranul îngăduie piatra doar moscheelor şi seraiurilor, casele osmanlâilor de rând iscate din lemn rămânâd supuse veşnic focului, în vremea asta. Evropa îşi pietruieşte drumurile, înalţă burguri trainice. Drumurile noastre sunt vătămate de ploi, glodul şi colbul alungă umbletul, leagă de picioare târgurile îndepărtate, le strecoară moartea cu picurişul. Mahomed ne-a poruncit să dăm cinstire milogilor, căci se înrudesc cu el prin Fathma. Ştii câţi trândavi numără Istanbului, aga-baba?

— Măsoară-ţi vorbele, fiule! poftori Califul scrâşnind.

Ahmed urmă înfierbântat:

— Din patru osmanlâi, unul întinde mâna! Unul din patru, fă rogu-te o socoteală! Pilda trândăviei s-a întins pecingine, lenea s-a statornicit printre toţi purtătorii de barbă. Dacă drept-credincioşii au scăpat băsmăluţa, se leapădă de ea decât să se aplece. Nimic nu le aţâţă pofta de cunoaştere. Dregătorii au îndrăgit atât de mult sofaua, încât poruncesc slujitorilor s-o care după dumnealor când treburile îi mână dincolo de hotarele împărăţiei. Născocirile minţilor luminate din Evropa n-au îngăduinţa să-şi găsească loc printre supuşii lui Alah. Tiparniţele lui Gutenberg s-au înmulţit ca ciupercile, răspândesc pretutindeni cărţi stup de învăţături, olandezii îngrădesc apele, smulgându-le pământul, corăbierii Spaniei iscodesc mările cele neştiute, nemţii trudesc să afle tainele stelelor. Noi născocim spaime!

Suntem sperietoarea omenirii, aga-baba, pretutindeni culegem numai ură, chiar şi de la arabi, fraţii noştri de credinţă!

Muradja Septar asculta încremenit cu ochii închişi, cu buzele strânse pungă, sângele îi fugise din obraji. Semăna cu zeii chitaezilor dăltuiţi în piatră. Ahmed răsuflă adânc:

— Profetul a poruncit dezmierdatul pisicilor, mila pentru dobitoace, dar pentru oameni? Păduri de nuiele rup bostangiii pe spinarea bieţilor calici, îi trimit la galere, umplu cu ei temniţele! Calul nu poate fi ucis, în schimb, capetele drept-credincioşilor cad cu miile pentru te-miri-ce fleac. Păsărarii greci sunt osândiţi pentru că cetluiesc zburătoarele în colivii, boscarii armeni primesc aceeaşi osândă pentru că au lipsit fiarele deşertului de slobozenie, purtându-le în cuşti prin bâlciuri. În vremea asta mamele, surorile si nevestele noastre zac zăvorâte în temniţele haremului! Unde-i adevărul, aga-baba?

— Sfârşeşte! porunci califul, răsucindu-se spre fereastră. Copil fără minte…

— Ai poftit să afli ce mă munceşte, între noi nu încap taine…

— Am aflat destul! Învăţătorul tău va plăti cu capul toată nesăbuinţa semănată.

— Boier Dimitrie a fost cel dintâi care m-a sfătuit să-rni slujesc cu credinţă neamul, să mă supun poruncilor lui Mahomed. Aceleaşi porunci pe care muftiii tăi le calcă cu bună-ştiinţă!

Muradja Septar zvârli învelitoarea, sărind suliţă în picioare.

— Cum îndrăzneşti?!

— Şi tu le-ai călcat! izbucni dureros feciorul califului.

Din ochi îi ţâşniră lacrimi amare, obida îl înecă:

— Profetul nu îngăduie vinul. *El khamr ú umm' ul Khabaïs!*[{72}] Arătă cupa: Ce bei, aga-baba? A juca şah, spune Coranul, e ca şi cum ţi-ai băga mâinile în sânge de porc. În fiecare seară joci acel joc cu Baş-buluc-başa[{73}]

Osman. Pipota de zburătoare e oprită, iar eu am văzut-o adeseori în talgerele tale. Talgerele tale sunt din aur, deşi Profetul a poruncit vasele de aramă!

Îşi acoperi faţa cu palmele:

— Pentru ce vorbeşti cu două limbi, aga-baba?! Ce-ai făcut cu aurul drept-credincioşilor trimis moscheelor? Ce pot să cred? Pe cine? Oriunde ai căuta, numai după agoniseală fără trudă umblă toţi. Vorba cea bună iscată cu sprijinul pungilor înalţă în dregătorii nătângi, lipsiţi de carte, aduce slobozenie mişeilor, iar cei fără de prihană cad sub securea gâdelui. De dragul aurului vizirii au ştiricit nemţilor rânduiala oştilor otomane, mii de ieniceri găsindu-şi astfel moartea cea netrebnică. Cunoşti zicala ghiaurilor? „La Istanbul până şi pietrele iau ruşfet.“ Ştii cum îi spun valahii celui lipsit de pricepere: „Eşti turc de nu pricepi?“

Muradja Septar lipea neputincios peretele. Mâinile îi atârnau crengi uscate, căutătura şarpelui, înfiptă veşnic în ochi murise. Izbuti să îngâne:

— Du-te fiule. M-ai umilit îndeajuns.

— Nu asta am vrut.

— Bine, bine, du-te.

Puiul turcului porni împleticit spre uşă. Se opri în prag.

— Iartă-mă, aga-baba…

— Ai… ai un talisman nou?

— Da.

— Apropie-te! Poftesc să-l văd!

Urmaşul lui Mahomed, speriat de moarte, aţintea crucea de la gâtul lui Ahmed.

— Ce-i asta?!?

— M-am rupt de credinţa ta, aga-baba.

Un ceas mai târziu, după ce Ahmed părăsi odaia, urlete de groază umplură seraiul. Muradja Septar, părintele osmanlâilor, se spânzurase.

* * *

Ceainăria lui Ghiorghidis din mahalaua Fanarului gemea de grecime. Aici îşi făceau veacul corăbierii năimiţi pe caicurile turceşti, mămularii uliţarnici şi podăresele{74} şoldii, de trebuinţă drumeţilor rătăciţi pe cărările mării.

Crâşmele fiind alungate din Istanbul, tot aici îşi alinau patimile robiţii vinarsului, căci jupânul vindea holercă în ceşti. Muşterii aveau datorinţa s-o soarbă din farfurioară, spre a amăgi căutătura bătătarnică a bostangiilor. Mare se dovedea mirarea acelor bostangii când după trei ceaiuri omul ieşea ţinându-se de pereţi…

Opaiţele rânduite pe policioare vărsau lumină untdelemnie, unsuroasă, după înfăţişarea vorbelor schimbate între muşterii. La o masă lipită de geamlâc, Radu Andronic şi slujitorul dumnealui duceau stângaci farfurioarele cu basamac la buze, stâlpind din ochi ghimirlia căzută într-un genunchi pe partea cealaltă a uliţei. Simion, dulăul ţăranului din Chipriana, nedeprins cu rachiul si tutunul, ţinea în priveală de afară aceeaşi bojdeucă.

— Cu îngăduinţa domniei tale, logofete, zise Ilie Machidon, socotesc că s-ar cuveni cercetate spusele ţigăncii.

— Dacă nici Zamfira n-a oblicit casa lui Stavros, atunci, hotârât, nu se află făptură în cetatea păgânilor care să ştie unde-şi cercetează grecul odihna! Muierea asta e un diavol! Mă miră că Stolnicul Cantacuzino n-a rânduit-o printre iscoadele dumnealui.

— Cioroaica, urmă slujitorul netezind cu dragoste creştetul bâtei, nu-i străină nici de năravul minciunii. Trag nădejde că domnia ta ai auzit de naşa mea, Evdochia…

Radu Andronic fluieră a pagubă:

— Eu îmi făceam nădejdi că batâr astăzi ai să mă laşi sărac de isprăvile celor din Chipriana. Mi-ai împuiat capul.

— De boierule, nu ştii cum se întâmplă? Cine are prea mult piper pune şi în mămăligă…

Împunsătura ţăranului lumină a zâmbet chipul lui Radu Andronic:

— S-auzim pilda, moară neferecată!

— Naşă-mea Evdochia – îşi începu Machidon istoria, pe îndelete, după obicei – avea printre alte păcate şi două sărăcii de nurori tare harnice la somn. Cum se sculau le era foame şi cum mâncau, le apuca somnul. Nu mult după ce şi-a legat feciorii de fustele dumnealor, iaca o apucă pe babă durerea de ochi. Nurorile i-au înfăşurat căpăţâna cu un ştergar trecut prin oţet din mătrăgună, cu gând s-o tămăduiasca de vedere. Şi dă-i trai odihnit. Aţi făcut cutare? întreba baba. Făcut! răspundeau viclenele din crivat. Azi aşa, mâine aşa, până ce într-o zi îi lunecă naşi-mii ştergarul, crapă încet un ochi şi vede casa lăsată în paragină iar pe nurorile dumneaei dormind boiereşte, deşi băteau ceasurile prânzului.

Tăcu. Radu Andronic pofti să afle:

— Şi care e, mă rog, învăţătura?

— Apoi după mintea mé se cheamă că un ochi află mai mult adevăr decât două urechi... Chibzuiesc dară că mărturisirea balaoacheşei se cere trecută prin daracul privirii.

— Mă tem să nu-l stârnim, Machidoane. Vulpea nu poposeşte într-o vizuină dacă n-are măcar doua ieşiri!

* * *

Socotinţele logofătului se adevereau. De patru ceasuri, Stavros cerceta uliţa din spatele perdelelor şi mai cu seamă muşteriii lui Ghiorghidis. Când Simion îşi arătă colţii în creştetul uliţei, mămularul tresări.

— Kostas!

Omul de încredere al grecului gemea înfundat pe o laviţă. Avea spinarea cea moale doftoricită cu alifii, în ochii veşnic încrucişaţi îi clipocea otrava durerii.

Vicleanul îi făcu semn să se apropie. Slujitorul se urni greu rezemând pereţii.

— Cunoşti câinele?

Căutătura lui Kostas se încrucişă şi mai abitir. Răspunse scrâşnind:

— Colţii lui m-au răpus, stâpâne!

— Neghiobia, băiete!

Răsuflă adânc, încercând să desluşească umbrele învălmăşite în ceainărie.

— Valahii, adăugă, ne-au oblicit!

— Cum? Nu pricep în ruptul capului.

— Nu-i o veste nouă. Pricepi greu, Kostas! Tainele sunt ca untdelemnul, ies deasupra apei dacă le dă ghes aurul sau spaima. Mă întreb care din iscoadele mele s-a supus? Armenilor le-am tăiat pofta de a-mi cunoaşte bârlogul acum un an, lui Tudose, odăieşul dragomanului moldovean, i-am retezat unghiile la cea dintâi încercare, surugiii lui Floriot n-au cutezanţa trebuitoare pentru asemenea faptă.

Scotoci în minte vânzătorii aflaţi în slujba dumnealui şi dintr-o dată zâmbetul cel rău îi strâmbă gura.

— Zamfira! Totdeauna m-am temut de căutătura ţigăncii…

Ciocănit după anume semn zăticni socotelile grecului. Kostas trecu în cealaltă cămară şi se întoarse cu un pergament cireşiu prins, în sigiliu. Stavros se ghemui arici. Şopti fără să-l încredinţeze ochilor.

— Ramy Mehmet! E prima oară când mă pofteşte la Humaiun Serai.

— Din porunca ta, stăpâne, spuse Kostas, am născocit casei trei ieşiri. Poţi dară să-i dai ascultare vizirului fără ca valahii să-ţi ia urma.

— Nu! murmură Paingul pe gânduri.

— Olăcarul mi-a ştiricit că Ramy Mehmet a adăstat toată dimineaţa în ocniţa ferestrei aşteptându-ţi sosirea.

— Altcineva mă aşteaptă, Kostas! Gâdele!

Slujitorul clipi des, nedumerit.

— Pentru care pricină? De trei luni opintim în slujbele poruncite de vizir iar acum culegem rodul.

— Chibzuielile nu au năravul să-ţi alunge somnul, omule! spuse Stavros măsurându-l cu ochii subţiaţi. Felahii care au trudit să sape celelalte ieşiri şi-au aflat sfârşitul într-o varniţă, la ceasul când au isprăvit lucrul. Lucrările poruncite de Ramy sunt gata şi tare mă tem că turcul îmi urmează pilda. Nimeni în afară de mine nu poate adeveri cine a stârnit vântul pierzaniei asupra Ţărilor Române.

Kostas da semne că nu-i încredinţat şi Paingul adăugă:

— E prima oară când mă pofteşte la Humaiun Serai! De ce nu la palatul lui, după obiceiul statornicit? Poate că mă înşel, dar oricum e mai sănătos să aştept…

* * *

— Umblă pe la noi vorba că toate păcatele încărunţesc odată cu omul, numai ticăloşenia rămâne veşnic fată mare, spuse Ilie Machidon cătând strâmb spre ghimirlia lui Stavros. Stau şi mă socotesc: pentru care pricină trudeşte grecul împotriva Valahiei? A împânzit curţile căftăniţilor cu iscoade, în două rânduri a încercat să tragă de limbă slujbaşii Cancelariei Negre a Cantacuzinului, nu strănută bine Măria Sa că vestea gutunarului dobândit a şi ajuns la Istanbul.

— Valahia nu-i singura ţară aflată sub ochiul Paingului, Machidoane, răspunse logofătul. Mămularul a priceput că negoţul cu taine îi aduce câştig înzecit şi şi-a rânduit cumpărători pretutindeni. Aceeaşi marfă o poate vinde apoi şi nemţilor, şi păgânilor şi împăratului Petru.

— Scârbavnică neguţătorie!

— Banul nu are miros, a spus acel împărat Vespasian, carele a rânduit dăjdii pe private…

Îşi isprăvi basamacul surâzând:

— Uite c-am deprins şi eu năravul pildelor…

— Apoi boierule, ştii vorba ceea: degeaba îţi cumperi cuşmă după ce ţi-au degerat urechile…

Se opri căci la uşa ghimirliei de peste drum bătea zorit un şalvaragiu.

— Judecând după veşminte, spuse Radu Andronic, păgânul se află în slujbă la Humaiun Serai.

— Nu-i acelaşi carele a mai fost în două rânduri, de când stâlpim noi coşmelia?

— Acelaşi e, Machidoane!

Un ceas mai târziu, slujbaşul Seraiului veni însoţit de zece delii{75} ciotcă de ascuţişuri. Ciocăni în uşă după obicei, aşteptă o vreme apoi porunci oştenilor sa spargă uşa.

— S-au încurcat iţele, împărate, spuse Radu Andronic bătând darabana pe mescioară. Tare mi-e teamă că grecul nostru se află la ananghie!

Truda deliilor se dovedi în sec. Uşa trainică din stejar, legată cu brâu de fier, rămase mută. Alte brâie, fără fesfesele, apărau ferestrele.

Slujbaşul slobozi iar porunca şi oştenii născociră foc la poalele ghimirliei.

Radu Andronic sări în picioare.

— Grecul se cere izbăvit, Machidoane, căci Cantacuzinul îl pofteşte viu. Numai astfel poate dobândi numele iscoadelor din Valahia.

* * *

Stavros privea flăcările şovăielnice iţite la fereşti.

— Aşadară, nu m-am înşelat. Ramy îmi pofteşte moartea cu orice chip!

— Să ne grăbim, stăpâne, spuse Kostas adunându-şi anevoie bodroanţele,

— Unde?

— Avem două ieşiri de tainã.

Paingul se întoarse măcinat de gânduri. Spaima ii juca în ochi licurici buiaci.

— Pentru marele vizir nu se află piedici. Haidamacii lui vor răscoli piatră cu piatră împărăţia până îmi vor da de urmă…

Gândul izbăvitor îi aduse din nou surâsul drăcesc pe buze:

— Unde-i Ahmed?

— În odăile de sus.

— Urmează-mă!

Liliacul din căutătura jupâniţei se întunecase. Cerceta împreună cu turcul, prin fereşti, zarva stârnită de delii, îşi frângea înnebunită mâinile.

— Padişahul ţi-a poruncit moartea, Ahmed, spuse Stavros intrând val-vârtej. Într-o clipită flăcăriie vor mistui casa. Dacă te dai prins, te aşteaptă gâdele de la Şapte Turnuri!

— Nu e cu putinţă! şopti sugrumat feciorul califului. Tata nu va îngădui să se atingă cineva de mine.

Grecul şovăi dacă să-i ştiricească sau nu moartea părintelui drept-credincioşilor. Chibzui că vestea l-ar secera şi o întoarse:

— Muradja Septar s-a spălat pe mâini, după pilda lui Pilat, cerând padişahului să-ţi hotărască singur osânda. Iar Mustafa a hotărât!

Arătă flăcările hulpave de la fereşti.

— Grăbeşte-te! Ai la gât anume semn, în faţa căruia toată suflarea purtătorilor de fesuri e datornică să îngenuncheze şi să-ţi îndeplinească poruncile!

Jupâniţa se aciuase speriată de moarte la pieptul turcului. Sângele fugise de pe chipul lui Ahmed. Rămase stană de piatră sub căutătura grecului.

— Încă putem scăpa! spuse mămularul apucându-l de mână. Casa are o hrubă tainică legată de un grajd, rânduit pentru ceasurile de primejdie.

* * *

Valahii aflaţi în slujba Măriei Sale Vodă Brâncoveanu, ocoliră grecimea adunată ca la panoramă în faţa coşmeliei supuse focului, pătrunzând într-o ogradă megieşă. Ochiul logofătului, deprins cu întunericul, desluşi un deliu care păzea casa grecului, dintr-o coastă, altul în fundul grădinii. Îi făcu anume semn lui Ilie Machidon şi slujitorul se apropie hoţeşte de oştean. Zvârli bâta cu măsură şi turcul se prăvăli fulgerat.

— Slobod!

Din câţiva paşi, ajunseră la uşiţa dosnică, supusă de pojar, şi se năpustiră în cuhnii. Fumul năvălea vrăjmaş, lemnul bagdadiei sta gata să se prăbuşească.

Valahii cercetară în grabă odăile ferite de foc.

— Au fugit! spuse logofătul tuşind vârtos.

— Pe unde?

Pipăiră pereţii căutând ieşirea de taină. Lătratul lui Simion le răsuci capetele.

Dulăul slujitorului zgrepţăna cu ghearele un sunduc braşovenesc de zestre. Radu Andronic ridică capacul:

— Pe aici! Mulţumesc. Sirnioane, adăugă pătrunzând într-un chepeng, bine că măcar tu îmi eşti de priinţă dacă Machidon s-a rânduit dădacă…

Hruba coti iepureşte o vreme, apoi porni sfoară întinsă la vale. Valahii, lipsiţi de lumină, înaintau cu braţele întinse, pipăind pereţii.

— Isprăvile grecului, spuse slujitorul, le-a îndemnat cel cu corniţe. Nu crezi, logofete, că ăsta-i drumul către împărăţia lui Scaraoţchi? Mergem de un ceas şi tot nu-i aflăm capătul.

O geană de lumină se ivi dintr-o dată. Radu Andronic dibui nişte trepte şi pătrunseră într-un grajd, cu uşile lăsate de izbelişte.

Simion îi făcu înconjurul apoi se opri lângă iesle, mârâind înfundat.

— Fă-ţi pomană, cinstite boier, şi ia-ţi lighioana d-acilea! suspină o voce încolţită de teamă.

Slujitorul stăpâni câinele şi de îndată paiele prinseră să se mişte. Un chip înnourat îşi sticli dinţii.

— Zamfira! şopti cu mirare logofătul.

— Ptiu, drace! spuse Ilie Machidon zugrăvind semnul crucii. Ce cauţi în iesle, luminato?!

Roaba jupâniţei Raluca pogorî pe pământ scuturându-se de paie şi spaime. Surâsul măsliniu îi juca pe obraz.

— Trudeam pentru, domniile voastre, cinstiţi boieri…

— Cu cine? făcu într-o doară slujitorul.

— Au! Sunt muiere bătrână, inimioară, nu spune asemenea vorbă…

Radu Andronic îi curmă zorit limbariţa:

— Unde-i Stavros?

— Aşteaptă, rogu-te, să-mi trag sufletul.

— Ascultă, harăpoaico, spuse ţărăneşte Ilie Machidon dacă întinzi gândul la punga boierului, ca de obicei, te crâmpoţesc!

Zamfira îşi netezi zâmbetul boţit de mânia slujitorului, furându-l pe Radu Andronic cu coada ochiului. Logofătul fremăta muncit de diavoli.

— Aici îşi adăpostea grecul droşca? întrebă.

— Te cred. Cum vă ştiam flamânzi de taine, i-am luat o dată urma. Grajdul şi ghimirlia de pe uliţa cea mare a Fanarului se ţin de mână pe sub pământ. Când păgânii i-au pus foc, am prepuit că pe acilea o să-şi caute izbava…

— Şi te-ai pitit în iesle, înnodă vorba Ilie Machidon.

— Vezi că ştii, frumosule, ochiosule?

Radu Andronic îşi stăpânea greu nerăbdarea. O zgâlţâi de umăr:

— A fugit singur?

— Nu. I-a îndemnat în droşcă pe jupâniţa Raluca şi pe feciorul turcului. Râse: Poci pune rămăşag pe două pungi căptuşite cu zimţaţi, că poftiţi să vă spui încotro au luat-o. Şi mai poci socoti acele pungi câştigate…

Pe Ilie Machidon îl apucă jitia[{76}]:

— Ptiu, spurcăciune! Îngăduie-mi, logofete, să-i arăt diavoliţei ce socoteli are ciomagul aista!

— Vorbeşte! porunci Radu Andronic.

— Stavros zoreşte să ajungă la Crâm, printre tătari.

— Caii, Machidoane!

Degetele ţigăncii îi poposiră pe braţ, căutătura veşnic uliţarnică se anină de ochii boierului. Spuse încet, cu căldură:

— Lasă-l în plata Domnului, logofete! N-ai să dobândeşti decât moartea! În vreme ce se înhămau caii, Stavros i-a şoptit turcului să arate bostangiilor şi oştenilor străjeri de pază din portul Beşiktaş un anume semn pe care Ahmed îl ţine aninat la gât. L-a sfătuit, de asemenea, să le poruncească, în numele califului, cetluirea călăreţilor singuratici însoţiţi de un câine... La Beşiktaş grecul are priponit un caic deprins cu drumurile Mării Negre.

Radu Andronic se întunecă. Cunoştea puterea acelui semn, nelipsit de la gâtul lui Muradja Septar şi a feciorului său. Toată oastea Istanbulului îi aştepta acum la răspântii, frământând jungherele în palmă. Şi apoi era greu de prepuit că, biruind ascuţişurile păgânilor, ar mai fi avut vreme sa ajungă fugarii înainte ca ei să urce pe vas. Socotelile grecului se dovedeau si de astă dată fără cusur. Caicul avea să-l poarte până în Crâmul hanului Zârne, fără oprelişti.

Logofătul rezemă înfrânt peretele grajdului:

— Nu mai e nimic de făcut, Machidoane! Viclenia lui Stavros a izbândit din nou!

— Putem plăti un caiacgiu din Ienicioi, carele să-i ia urma, spuse fără încredinţare slujitorul.

— Zadarnic! Poruncile lui Ahmed au putere şi asupra slujbaşilor împărateşti de la curmătura Bosforului...

Rămaseră cu privirea aninată de întunericul Istanbulului, măcinându-şi pe îndelete paraponul. Roaba îşi potrivi fustele, tuşind uşurel:

— Cu îngăduinţa domniilor voastre, m-aş duce să-mi cercetez stăpânica de sănătate.

— Ce face postelniceasa? întrebă Radu Andronic.

— Are inima hâţânată rău, logofete. Fuga jupâniţei o s-o vâre în groapă.

Se uită speriată împrejur apoi adaugă:

— Întreaga Peră fierbe, boieri dumneavoastră! Moldovenii şi valahii îşi părăsesc conacele, dregătorii evropeni s-au ferecat în cancelarii. Toată suflarea creştinătăţii se teme de mânia păgânilor pentru fapta lui Ahmed.

— Tare mi-e teamă, spuse logofătul, că această mânie va trece Dunărea…

Zamfira îşi umezi buzele, cu ochii la punga care scotea capul din cingătoarea lui Radu Andronic. Slujitorul îi ceti căutătura şi cântări ciomagul.

— Nu poftesc răsplată pentru spaimele dobândite buchisind taina grecului, spuse ţiganca, zâmbărind mânzeşte. Nici pentru că am lepădat la picioarele domniilor voastre acea tainä. Un sfat m-ar mulţumi. Spuneţi-mi, rogu-vă, boieri dumneavoastră, unde se năimesc muierile doritoare să spargă piatră, ca să scoată un bănuţ de trebuinţă gurilor înfometate care aşteaptă acasă?

Cu toată obida înfrângerii, Radu Andronic izbucni în râs şi îi zvârli punga.

— Dacă scapi cu viaţă printre păgâni, caută-l în târgul Bucureştilor pe stolnicul Constantin Cantacuzino şi intră în slujba dumnealui. Ai să faci avere!

Capitolul V

OSÂNDA

În aceeaşi zi, la ceasuri gemene, două rădvane cărau veşti înnourate. Stolnicul Constantin Cantacuzino, tartorul dedesubturilor de taină al Măriei Sale Vodă Brâncoveanu, şi marele vizir Ramy Mehmet rezemau geamlâcurile perdeluite, cercetând fără nădejde, unul forfota târgoveţilor din cetatea de scaun a Valahiei, iar celălalt umbletul şalvaragiilor din Stambul. Rădvanele dumnealor se aflau despărţite de câmpia Dunării, de munţii cuviincioşi ai paşalâcului bulgăresc şi de apele Cornului de Aur, dar socotinţele bărbaţilor cu obrazul ascuns prostimii uliţarnice se călătoreau mână în mână.

Îngrijorarea boţise vârtos chipul stolnicului. Ochii negri, adânci, măsurau cu tristeţe grădinile palatului domnesc de la Curtea Veche. Mânia padişahului avea să secere în curând frumuseţile născocite de gustul ales al Brâncoveanului. În acele grădini, Măria Sa poruncise cărărui din piatră albă, mărunţită, acoperite de coviltirul rozelor sângerii, împreunate boltă. Alte cărărui, străjuite de leandri ori de chiparoşi, se mlădiau şerpeşte în jurul hultanilor şi al căprioarelor cioplite în marmură grecească. Piersicii ninşi cu floare rozalbă, magnoliile trufaşe, azaleea şi ciorchinii liliacului alb primeneau văzduhul, fântâni ţâşnitoare zugrăveau privelişti felurite, de-o clipă.

Grădinarul italian şi cele nouăsprezece ajutoare ale dumnealui făcuseră treabă cinstită, spre bucuria ochiului.

Orologiul cu o singură limbă din turnul palatului desluşea al şaptelea ceas al dimineţii. Constantin Cantacuzino cântări puzderia de dughene care terteluiau uliţele Târgului Dinlăuntru{77}, mărfurile neguţătorilor işlicari, ceaprazari, ale cavafilor subţiri, ale postăvarilor şi giuvaergiilor, trăgeau lumetul de mânecă, aprindeau ochii poftalnicilor. Glasuri mai vârtoase decât trâmbiţele slujitorilor domneşti, plătite anume ca să laude rodul mâinilor iscusite, umpleau târgul. În creştetul Uliţei Mari hanul înălţat de Măria Sa Vodă Brâncoveanu pe pământurile boierilor Bălăceni, vrăjmaşi scaunului, cată trufaş, cu coada ochiului, spre hudubăile căftăniţilor, înşirate pe Podul Mogoşoaei. Şoldurile acelor case, late peste măsură, făcuseră vânt ghimirliilor iscate de prostime, le înghesuiseră către poalele târgului.

Stolnicul măsură trupul de fecioară al Bisericii de Jurământ, statornicită anume ca împricinaţii să-şi afle dezlegarea, apoi lăcaşul Domnului zidit la porunca, şi pe cheltuiala ţiganilor zlătari, care stârnea zâmbetul târgoveţilor luminaţi la obraz. În curând osmanlâii or să le batjocorească pe amândouă cu focul şi cu suliţele minaretelor înfipte în coaste, gândi. Rădvanul trecu pe lângă casele răposatului domn Şerban Cantacuzino şi stolnicul cârni capul într-o parte, poftind să nu le vadă. În acele case, în anume noapte din leat 1688 îşi otrăvise dumnealui fratele, pentru a-şi aduce nepotul, Constantin Brâncoveanu, pe scaunul Valahiei. Gurile rele şopteau că fapta i-o poruncise împărţeala părtinitoare a acareturilor moştenite. Alte guri prepuiau că Vodă Şerban şi-a aflat sfârşitul pentru că deschisese larg porţile Valahiei oştilor lui Leopold…

Mănăstirea Sărindarului – ce vrăjise pre mulţi călători pentru frumuseţile ei – odată rămasă în urmă, târgul da semne de moarte. Pestelcile verzi ale viilor cuprinseră din

amândouă părţile podul Mogoşoaei, până hăt departe, către brâul de păduri care cetluiau Bucureştii.

Răcoarea da târcoale rădvanului si stolnicul înlătură perdeluţa, răsuflând adânc. Veştile aduse de olăcarii Cancelariei Negre pisau mintea Cantacuzinului, îi arducaseră nod dureros în gâtlej.

Curând, zări la un cot al drumului Palatul Mogoşoaei, ridicat din iscusinţa pietrarului Vucaşin Caragea şi gustul Măriei Sale Vodă Brâncoveanu. Ochiul Măriei Sale, deprins cu frumuseţile născocite de cioplitorii Valahi, poruncise să scurteze stâlpişorii loggiei veneţiene, şi să le adauge poame şi frunze chindisite în piatră, după pilda celor din livezile megieşe. Brâul din flori necunoscute pământenilor fusese alungat tot din porunca voievodului, făcând loc bujorului, zambilei şi viţei de vie.

Foişorul, atât de drag Brâncoveanului, cu ocniţe şi stâlpişori răsuciţi, stăpânea împrejurimile. Rădvanul ocoli apele lacului năpădit de nuferi şi opri în coasta palatului, lângă o uşită dosnică, la care nu ajungea bătaia căutăturii.

* * *

Caleaşca lui Ramy Mehmet sfârşi de depănat uliţa Divan Ioly. Moscheea Albastră şi Aia Sofia se înfăţişară cu toată zestrea lor de frumuseţi, dar marele vizir nu le dărui decât o zdreală de privire. Gândurile dumnealui măcinau zavistii, meştereau spaime, plămădeau diavolii.

Toate socotinţele se dovediseră supuse. Avea dovezile de trebuinţă, moartea voită a lui Muradja Septar urma să-i umple padişahului paharul răbdării. Stavros, singurul carele cunoştea dedesupturile urzelii, se mistuise în pojarul poruncit.

Sarayburnu, palatul sultanilor, înălţat la 1464 pe una din cele şapte coline ale vechiului Istanbul, cu vedere încăpătoare asupra Mării Marmara, grămădise toate

dregătoriile împărăţiei. Aici se poruncea războiul şi pacea, aici îşi primeau vizirii blana de vulpe, semn al puterii, şi tot aici îşi găseau moartea, dacă se dovedeau sfădiţi cu cinstea, uneltind împotriva padişahului. Palatul era un talmeş-balmeş de căsoaie, căci fiecare sultan poftise să-şi spună gustul. Dintâi te întâmpina poarta împărătească de la miazănoapte, botezată de păgâni Bab-I-Humayum sau Sultanat Kapisi, care încheia, cataramă, prima cingătoare de ziduri. De aceste ziduri se aflau lipite brutariile, cămările socotitorilor, bolniţa şi fântâna călăului, în apele căreia îşi spăla armaşul sculele după descăpăţânarea hainiţilor.

Patruzeci de brutari frământau pâinea rotundă si teşită, numită *pide*, pentru căftăniţi, cea neagră şi grea – *somun* – pentru slugi şi pâinea seraiului, *khass ekmek*, din care numai sultanul şi ţiitoarele dummnealui puteau să se înfrupte. Zâmbetul cel rău strâmbă chipul marelui vizir: dacă poftea asemenea pâine trebuia să plătească bani grei…

Către răsărit îşi plângea soarta Biserica Sfintei Ecaterina, rămasă din vechime, căci era hărăzită să îndure batjocura păgânilor, adăpostind în spate apa trebuincioasa seraiului.

Caleaşca lui Ramy Mehmet se strecură apoi prin a doua poartă, bortită în al doilea rând de ziduri, numită Bab-Us-Salem, adică poarta de mijloc. Ochiul doritor de frumuseţe zăbovea fermecat asupra fierului bătut cu dichis de meşterul Isa Bin Mehmet, pe timpul lui Soliman Magnificul. De-o parte şi de alta a porţii se aflau două turnuri ţuguiate la capăt, în care îşi aşteptau sfârşitul osândiţii de neam şi se odihneau străjiie. Ramy Mehmet îşi strâmbă din nou buzele a zâmbet. Prin Bab-Us-Salem avea îngăduinţa să intre călare numai padişahul.

Ograda în care pătrunsese adăpostea către răsărit cuhniile, unde zi de zi oalele fierbeau cele de trebuinţă pântecelui pentru cinci mii de oameni, căftăniţi sau mişei. În alte hudubăi, rânduite ceva mai departe, fierbeau piatră

scumpă dregătorii imperiului, căci în ele se statorniciseră sfatul vizirilor pentru treburile de fiecare zi, casa grămăticilor şi a pisarilor împărăteşti, turnul judecătorilor şi vistieria.

Marele vizir pogorî din rădvan. În cea de a treia ogradă, ighemoniconul statornicit încă de pe vremea lui Soliman Magnificul poruncea să pătrunzi pe jos. Pe mâna dreaptă, te întâmpinau şcoliţa seraiului, casa marelui vistiernic al împărăţiei, armurăria, moscheea şi odăile eunucilor albi.

Până la Murad al III-lea, adică până în 1574, haremul se afla în seraiul lui Baiazid, sau vechiul serai. Un an mai târziu, muierile de trebuinţă umbrei lui Alah au fost aduse în Sarayburnu. Cele 400 de odăi ale haremului, lăcătuite şi zăvorâte, îşi făceau veacul către răsăritul soarelui, departe de oricare căutătură.

Ramy Mehmet dădu ocol grădinii cu lalele şi se strecură în pavilionul Bagdadului, unde padişahul îşi petrecea dimineţile.

* * *

Ochii bulbuşaţi ai Brâncoveanului măsurau făptura şiştavă a lui Constantin Cantacuzino. Stolnicul purta strai neguros, ca şi ungherele prin care se furişa. Şi de astă dată întorsese spatele luminii, alegând jeţul năpădit de umbre. Pe chipul noptatec nu-i trăia decât căutătura, ascuţită brici. Se aflau în odaia înstelată, din care voevodul alungase sofaua, atât de scumpă şalvaragiilor, poruncind scaune frânce, subţiratice, mescioare numai pe două picioare, rezemate de pereţi şi jeţuri aduse din îndepărtatul Avignon. Vodă – muchelef încă de pe vremea când era boier buiac la moşia dumnealui din Potlogi – înveşmântase în acea dimineaţă straiul veneţienilor, supus trupului, călcând astfel cu bună-ştiinţă ighemoniconul poruncit de Poartă. Patima pentru giuvaericale se citea limpede în smaragdul măşcat,

tăiat fagure, de pe arătător şi în bumbii din adamante, cât unghia, ieşiţi din cheutorile cămăşii.

Constantin Cantacuzino era singurul bărbat din târgul Bucureştilor care îi cunoştea agoniseala. Aurul Brâncoveanului umpluse cămările zarafilor jidovi din Viena, Padova şi Istanbul, căptuşea tainiţele palatului de la Curtea Veche. Moşiile Măriei Sale, împlinite cu cele aduse de Doamna Maria, îi lepădau la scuturatul frunzelor baniţe de zimţaţi, neguţătoria cu rodul viţei de vie le sporea numărul. Ghiujul cunoştea, de asemenea, si viclenia nepotului – căci nu degeaba îl porecliseră nemţii Vulpea din Balcani – şi dărnicia sa fără de măsură, în ceasurile când opintea să-şi facă prietene până şi pietrele Istanbulului. Dar ce nu ştia stolnicul?

— Judecând după căutătura domniei tale, unchiule, chibzuiesc că veştile care te-au mânat nu-s din cele deprinse să-mi stârnească zâmbetul, spuse Brâncoveanul.

Constantin Cantacuzino nu-l slăbi din priviri. Şopti înăbuşit:

— Hiclenii au izbândit! Valahia şi Moldova vor fi trecute prin foc şi sabie!

Vodă îl cercetă lung, răpus de veste. Stolnicul urmă:

— Cei ce au desfăcut besacteaua Pandorei se dovedesc fără pereche în urzeli.

— Aurul şi politichia Valahiei au izbutit întotdeauna să destrame asemenea lucrături, îşi aminti Măria Sa.

Ghiujul clătină din cap adumbrit:

— De astă dată, toate comorile pământului, adunate laolaltă, nu vor putea să ogoiască mânia Porţii. Focul primejdiilor arde mocnit, dar fumul lor a întunecat cerul Bosforului.

— Postelniceasa Balş? întrebă Vodă.

— Şi ea, deşi scânteia a fost scăpărată fără voinţa ei.

— Şi mai cine?

Constantin Cantacuzino răsuflă adânc:

— Iscoadele din Pesta ungurilor şi-au lepădat în zori agoniseala: Giurgiu cel tânăr adună oşteni lefegii.

— Pentru care pricină? Nu eu sunt acela care i-am poruncit moartea bătrânului.

— Hiclenii au avut grijă să strâmbe adevărul, spre a-i aprinde sângele. Iar sângele aprins peste măsură înlătură socotinţele, spuse stolnicul. Inima lui Giurgiu cel copt a căutat-o jungherul capugiului Selim, într-o noapte de zaiafet, când turcul poftea să pătrundă în iatacul jupânesei. Un singur slujitor cunoştea pricina, dar curând şi-a aflat şl el sfârşitul sub zidurile Colţei. Străjile statornicite de Măria Ta jură că făptaşul înghiţit de întuneric ar fi Stavros, însoţitorul capugiului.

— Stavros! poftori pe gânduri Brâncoveanu. Nu-i prima oară când aud numele ăsta…

— Îl vei mai auzi, căci umbletul grecului bate la porţile hainiţilor. La povaţa lui, boier Ştefan Giurgiu opinteşte să adune lefegii.

— E un prunc, stolnice! rosti mirat Măria Sa.

* * *

— Un copil, Ramy! spuse sultanul lungindu-şi surâsul.

Şedea cu picioarele grămădite sub şezut, pe sofa molatecă cu ciucuri şi terţei din perle roz-albe, învârtind între degete un trandafir cârmâziu, patima luminăţiei sale. Nimeni nu ştia să-l fi văzut vreodată fără asemenea floare în mână.

„Gusturi de muiere!“ socoti marele vizir cercetându-l pieziş.

Pereţii odăii, ţuguiaţi cu meşteşug, erau înveşmântaţi în faianţă albastră, care înfăţişa frunze şi poame din îndepărtata ţară a chitaezilor, linii frânte în fel şi chip, iar pe bagdadie un verset din Coran: *Alah este lumina cerului şi a pământului.* Asemenea învăţătură se afla însemnată

numai pe cupola cea mare a moscheii lui Ahmet. Meşterii persani ai seraiului aduseseră până în ungherul închinat răsăritului un firicel de apă ce se vărsa, cu picurişul, într-un bazin de piatră cât o copaie. De aici, prisosul picăturilor cădea prin două vaduri în alt bazin, ceva mai mare, apoi în al treilea, cel mai încăpător. Meşteşugul răspândea răcoare domoală în încăpere şi şopocăitul izvorului de munte, pe care umbra lui Alah poftise să-l asculte în ceasurile dimineţii.

În stânga sofalei, îngenunchia o măsuţă armenească încrustată cu sidef, iar pe acea măsuţă aştepta tablaua cu dulceţuri şi şoşab, pentru cea dintâi bucurie a pântecului. În dreapta fumega, cuminte, narghileaua ferecată în aur şi pietre de rubin.

Ramy Mehmet îşi rupse căutătura din arabescurile covorului de Smirna şi o ridică cu grijă până la înălţimea şezutului împărătesc, aşa cum poruncea ighemoniconul:

— Cer îngăduinţa luminăţiei tale să-i amintesc că de la acea noapte, când capugiul Selim a plătit necuviinţa bătrânului Giurgiu faţă de Poartă, au trecut unsprezece ani. Boierul Ştefan e năpădit acum de mustăcioară şi gânduri moşnegeşti despre porunca sângelui.

— Anume?

— A jurat să mărunţească întreaga suflare a credincioşilor lui Alah din cetatea de scaun a Bucureştilor!

Urmări printre gene căutătura malului de bărbat, prăvălit pe sofa. Sultanul măsura lung, prin fereastra deschisă, apele Bosforului, mirosind trandafirul.

— Cutezanţă de nevârstnic! spuse fără să-l privească. Fustaşii Brâncoveanului vor şti să-i dea învăţătura cuvenită.

— Dacă Vodă va voi să sloboadă asemenea poruncă…

Padişahul îl privi lung, apoi surâse blând.

— Te amăgeşti, Ramy. Voievodul Valahiei mi-e credincios.

— Cer îngăduinţa luminăţiei tale, rosti supus marele vizir, să fac socoata domnilor din Ţările Române care şi-au cinstit

jurământul de credinţă. Răsuflă adânc: Nici unul! Toţi au uneltit cu muscalii sau cu nemţii…

— Toţi şi-au aflat degrabă sfârşitul la Şapte Turnuri! Brâncoveanu îşi păstrează capul pe umeri de aproape doisprezece ani.

— Pentru că e neîntrecut în viclenie, stăpâne! Pentru că ştie să astupe cu aur borţile prin care oamenii mectubgiului Bektaş ar putea iscodi adevăratele fapte ale Vulpei din Balcani! Aş mai adăuga la toate astea ochiul limpede al stolnicului Cantacuzino, care veghează.

Umbra lui Alah pe pământ goli cupa de şoşab, apoi îşi tipări buzele cu o băsmăluţă din horbotă subţire:

— Viclenia cere o minte bogată…

— Nu de isteţime duce lipsă Brâncoveanul.

— Cu atât mai mult. Numai un pidosnic{78} ar cuteza să dea mână slobodă acelui băieţandru, ştiind că asemenea faptă va stârni mânia noastră.

Ramy Mehmet clătină din cap a încuviinţare deplină:

— Adevărat este şi prea adevărat, stăpâne! Dar dacă Brâncoveanu nu se mai teme de mânia înaltei Porţi? Dacă a dobândit sprijin vârtos din afară?

— Ţarul Petru îşi are necazurile lui cu Carol al Suediei.

— Viana, în schimb, nu s-ar da în lături… Buzele padişahului se lungiră a zâmbet:

— Să nu-mi spui, rogu-te, că Leopold cel nehotărât se va repezi să-şi verse oştile în Valahia, la îndemnul acelui boier buiac!

— Sora lui Ştefan Giurgiu e măritată cu un baron ungur, tare muieratic…

* * *

Carol Silaghi descălecă din mers, zvârlind hăţurile rândaşului ieşit în întâmpinare. Era năpădit de colb şi osteneală. Ştefan Giurgiu îl săgeta cu căutătura din umbra

cerdacului. Se încredinţă că baroneasa se află în iatacul dumneaei şi şopti otrăvit:

— Ai dibuit vreo slujnicuţă neîncepută, Carol? Se vede că s-a dovedit tare îndărătnică, dacă ţi-au trebuit opt zile ca să ajungi în crivatul ei…

— Eşti nătâng, mânzule! spuse ungurul luând carafa cu vin de pe mescioară. Bău îndelung, potolindu-şi arşiţa.

Boierul valah nu-l slăbea din priviri:

— Sau te-au lăsat balamalele şi ţi-ai mistuit ruşinea în pustă…

— Opinteşti zadarnic, feciorule, vorbele tale nu-mi stârnesc decât milă,

— Ţi-s zilele numărate, Carol! Tot în hangerul meu ai să sfârşeşti! scrâşni Ştefan Giurgiu. La urechile Ilincăi au ajuns anume şoşoteli!

Baronul se prăvăli într-un jeţ, meşterit din răchită, şi îşi îndopă luleaua.

— Dar la urechile tale? Uite ce e, mânzule, ca să nu te mai osteneşti cercetându-mă prin borta cheii, am să-ţi ştiricesc eu cărările bătute. Două nopţi am slujit în aşternutul ibovnicei generalului Rabutin de Bussy, alte două în crivatul celei dintâi ţiitoare a împăratului. Şi una şi cealaltă erau înfometate, căci franţuzul n-are snagă, iar Leopold rătăceşte în labirintul politichiei…

Se opri spre a-şi cerceta cumnatul. Ştefan Giurgiu, alb de mânie, sparse cupa în căuşul palmei. Vinul rubiniu se călătorea pe podele dimpreună cu sângele buiac. Ungurul îl aşteptă surâzând să-şi macine obida, apoi urmă:

— Chibzuiesc că muierile au fost mulţumite de slujbă căci înainte de a întoarce spatele Vianei, Leopold a slobozit poruncă oştilor să asculte chemarea lui Ştefan Giurgiu, viitorul domn al Valahiei, de îndată ce lefegii acestuia vor mărunţi curtea Brâneoveanului.

— Scorneli! bâlbâi valahul.

Carol Silaghi îi vârî sub ochi un pergament:

— Cunoşti pecetea generalului Rabutin?

Cartea desluşea limpede boierului Giurgiu că Viana e gata să pună umărul la izgonirea necredincioşilor peste Dunăre, dacă şi viitorul domn o pofteşte. Baronul rămase în priveală, buchisind pe îndelete tulburarea cumnatului.

— Am terfelit încrederea surorii tale, mânzule, nu-mi pofteşti moartea?

— Nu mă înjosi, Carol!

— Răspunde! Ori se cuvine să-mi aducă mulţumită?

Boierul strânse din pleoape.

— Eşti prea nevolnic ca să mă înfrunţi pieptiş, spuse ungurul. În ziua când anume jungher îmi va borti spinarea, muierile pomenite vor schimba hotărârea cancelariei imperiale!

Zâmbetul trufaş îi flutura stindard pe buze. Urmă cu dispreţ:

— Prin mine ai adăugit neamului tău de sărăntoci herbul baroniei, eu te ridic pe tronul Valahiei! Poftesc să nu uiţi, mânzule! Şi-acum, du-te şi adună-ţi lefegiii!

* * *

— Câţi oşteni socoteşti că ar putea tocmi? întrebă Brâncoveanu.

Stolnicul Cantacuzino făcu o socoteală lesnicioasă:

— Dacă spusele zarafului jidov din Pesta sunt adevărate, Stavros i-a numărat galbenii de trebuinţă pentru cinci-şase mii. Adaugă şi oştile imperiale, care nu aşteaptă decât chemarea uzurpatorului.

— Să înştiinţăm Poarta.

— Ştie, Măria Ta!

Brâncoveanu îl măsură pe gânduri.

— Să pricep oare că acei vicleni au strâmbat încă odată adevărul, pentru urechile padişahului?

— Întocmai, Doamne! De ce nu l-ar încredinţa pe Mustafa că Ştefan Giurgiu pofteşte să răzbune fapta capugiului

Selim, trecând prin ascuţişul hangerelor turcii din Valahia? De ce nu l-ar înfăţişa pe voievodul Ţării Româneşti gata să-şi deschidă hotarele lui Leopold?

Măria Sa rumegă prepuielile stolnicului pe îndelete, măsurând odaia în lung şi-n lat. Constantin Cantacuzino nu se înşelase niciodată în treburile de taină, mintea lui limpede şi ochiul deprins să vadă dincolo de ziduri dobândiseră nu o dată izbândă acolo unde alte căutături şi alte socotinţe dăduseră greş.

— Să nădăjduim, spuse Vodă. că Padişahul nu se va lăsa îmbrobodit cu vorbe…

* * *

— Iată dovada, prea fericitule, suspină Ramy Mehmet întinzându-i pergamentul baronului Silaghi, prin care ungurul se lega faţă de Stavros să pună umărul la curtea Vianei, în folosul boierului Giurgiu. Muierile ghiaurilor, deprinse să se înfrupte din bucuriile trupului cu doi-trei ibovnici, au miere pe limbă. Nu o dată şoapta lor diavolească a poruncit măceluri.

Umbra lui Alah pe pământ îşi astupă zâmbetul cu trandafirul sângeriu. De câte ori nu dăduse el însuşi ascultare poftelor Picăturii de Rouă, cea din urmă cadână a haremului? Marele vizir îi întinse al doilea pergament:

— Iată şi legământul însemnat cu sânge al boierului Giurgiu, prin care jură să-i mărunţească pe cei de-un neam cu ucigaşii părintelui său…

Padişahul îi cercetă slovele greceşti şi-l puse lângă celălalt.

— Dacă pe băieţandru îl înţeleg, spuse, fiind la vârsta cea crudă care-ţi porunceşte hotărâri lipsite de chibzuinţă, învoiala Brâncoveanului e lipsită de orice temei. Constantin nu-i casap!

Surâsul înflori pe chipul marelui vizir:

— Îndrăznesc să aduc prea fericitului sultan Mustafa dovada unei fapte fără pereche în îndrăzneală. Ştie Luminăţia ta unde se află vizirul Suleyman?

— În drum spre Viana.

— Nu! Într-o groapă de pe pământul Valahiei!

— Ce?!

Padişahul măsură încruntat făptura lui Ramy Mehmet, poftind desluşiri.

— Hangerele oamenilor de încredere ai Brâncoveanului i-au dăruit moarte netrebnică, într-o poiană de pe malul Dâmboviţei, împlinind astfel porunca lui Vodă.

* * *

— Poruncile le-a slobozit boierul Manolache Filipoiu, răspunse stolnicul Cantacuzino. Slujitorii gămanului erau înveşmântaţi aidoma paicilor domneşti, făcând astfel încredinţarea turcului rămas în viaţă că isprava a fost ticluită la Curtea Veche.

— Ce ticăloşie! şopti Brâncoveanu.

— Pantaleone, doftorul Măriei Tale, a izbutit să dreagă stricăciunile pricinuite unei slugi. De la acea slugă am aflat întreaga tărăşenie. La vărsatul nopţii, Manolache Filipoiu, strâns în chingi, a mărturisit fapta şi numele celui care l-a îndemnat.

— Să fie acelaşi mămular grec?

— Întocmai, doamne! Stavros i-a împuiat capul nătâng, momindu-l cu scaunul Valahiei…

Vodă asculta încremenit. Vestea mustea de primejdii făţişe, altele ascunse.

Cantacuzinul îşi umezi buzele:

— Aş mai vrea să amintesc Măriei Tale că Suleyman şi-a dobândit caftanul de vizir împingând-o pe Fatma, sora dumnealui, în braţele padişahului…

* * *

Un strigăt înfundat, de fiară înjunghiată străbătu seraiul. „Fatma! Grecul a judecat bine, gândi Ramy Mehmet, durerea a biruit zăvoarele haremului.“

Sultanul tresări biciuit şi părăsi degrabă încăperea.

Se întoarse după un ceas şi mai bine, rumen de mânie. Ramy Mehmet îi zări obrazul, căutătura îngustată brici şi îşi zise că Fatma nu şi-a prăpădit vremea în zadar.

Umbra lui Alah rezemă pervazul ferestrei, privind îndelung caicurile Bosforului.

— Urmează! porunci fără să se clintească.

Marele vizir îşi drese uşurel glasul:

— Cutezanţa Brâncoveanului se cuvine judecată şi prin ochii credinţei. Dacă prea fericitul sultan Mustafa îngăduie, l-aş îndemna să asculte mărturisirea acelui însoţitor al lui Suleyman, carele a scăpat din clapca voievodului valah.

Padişahul încuviinţă clătinând din cap.

* * *

— Acel însoţitor, izbăvit chipurile de Manolache Filipoiu, urmă stolnicul, e încredinţat că măcelul poruncit are temeiuri religioase.

— Adică? întrebă voievodul.

— Câtă vreme s-a aflat în casele gămanului, n-a încetat o clipă să murmure că fapta hangerelor ucigaşe a fost îndemnată de credinţa Măriei Tale în învăţătura lui Christos. Năvala asupra lui Suleyman s-a dat, după povaţa grecului, la ceasul când şalvaragiii îşi făceau ultima rugăciune.

Măria sa rezemă peretele, alb la obraz:

— Valahia, murmură, e pierdută!

— Tare mi-e teamă că şi ţara Moldovei îi va împărtăşi soarta, oftă Cantacuzinul. Diavolul de mămular şi-a vârât coada şi printre hainiţii voievodului Duca. Iar printre acei hainiţi se află şi dumneaei, Catinca Prisăceanu.

— Nevasta comisului Dimitrie? întrebă Vodă. Prisăceanu a fost descăpăţânat!

— Adevărat.

— Dimpreună cu pruncii.

— Prea adevărat. Muierea trudeşte acum sub porunca inimii, aprinsă peste măsură de ochii unui boiernaş buiac, doritor să ajungă în scaunul Moldovei. Clătină din cap. Vai de ţara în care fierb piatra scumpă muierile!

Măria Sa îl măsură nedumerit. Soarele amiezii pătrunse prin toate ferestrele palatului, cercetând fiecare colţişor, numai pe obrazul stolnicului nu izbuti să pună stăpânire. Cantacuzinul stâlpea umbra.

— Comisoaiei îi lipseşte aurul de trebuinţă ca să tocmească lefegii, spuse Măria Sa.

— În schimb e muncită de diavolii preacurviei, iar hanul tătarilor de la Crâm se dă în vânt după asemenea făpturi.

* * *

Vipia da târcoale cortului, strecura căutături lungi prin despicatura străjuită de doi suliţaşi. Trântită pe o blană de fiară, dumneaei, comisoaia Catinca Prisăceanu, îşi lăsa farmecele în priveala păgânului. Sânii vârtoşi, sloboziţi cu măsură chibzuită din strânsoarea ilicului, fremătau la fiecare răsuflare a muierii, aprinzând sângele lui Zârne. Căutătura tătarului, hulpavă, năpădită de luminiţele poftei, citi mijlocul cât trestia şi crupa tălăniţei, făcu apoi cale întoarsă mângâindu-i umerii rotunzi. Toată talpa iadului juca în ochii comisoaei, negri, umeziţi de o boare.

Zârne bătu din palme şi se ivi un slujitor, purtând o besactea din care se revărsau şiraguri de perle. Degetele

păgânului îi puse, tremurând, podoabele la îndemână. Catinca Prisăceanu le mătură cu un zvâcnet al mâinii, măsurându-l trufaşă. Tătarul îşi pocni din nou palmele şi alt slujitor aduse altă besactea. O brăţară din adamante, cât fructul lămâiţei, zvârlea fulgere de lumină pe pânza cortului. Mâna muierii o înlătură, fără să-i încredinţeze măcar o singură căutătură. Perniţa din catifea roşie a celui de al treilea slujitor, purta o diademă, cercei şi colan, toate croite din safire aduse de la Ceylon. Albastrul lor făcură să pătrundă în cort înserarea. Hanul tătarilor măsura surâzând muierea, încredinţat de izbândă. Comisoaia râse dezvelindu-şi perlele dinţilor, fără să-l slăbească din priviri:

— Te osteneşti zadarnic, Zârne! Porunceşte năvală asupra turcilor din Brăila şi mă supun poftelor tale în cea dintâi noapte!

* * *

— Îndrăcită muiere! spuse Brâncoveanu. Va izbândi?

Stolnicul clătină din cap. Cunoştea puterea purtătoarelor de catrinţe, cu belşug de ispite, căci la Cancelaria Neagră avea în slujbă optsprezece diavoliţe, meştere în asemenea isprăvi. Marghioliţa, negustoreasa de podoabe de la hanul lui Şerban Vodă, de pildă. În crivatul dumneaei îşi lepădau veştile olăcarii împărăteşti, pe care aurul şi vinul Valahiei nu-i puteau birui. Baronul von Blaremberg, omul Vianei, ţinuse piept o zi şi o noapte boierilor petrecăreţi din târgul Bucureştilor, ciocnind cot la cot, fără să-şi dea rosturile în vileag. Negustoriţei i-a fost îndeajuns un sfârâiac de vreme ca să îngenuncheze vrednicia neamţului.

Măria sa îşi înnodă umbletul prin odaie. Grijile îi prăbuşiseră umerii.

— Unul din slujitorii hanului, urmă Constantin Cantacuzino, şi-a dobândit slujba pe lângă Zârne la porunca mea. Era de faţă când Stavros i-a şoptit tătarului să-şi verse

oastea mai întâi asupra raialei din Brăila. Hanul socoteşte că sfatul e bine chibzuit. Trecând prin sabie şalvaragiii, îşi poate îndrepta apoi fără teamă puhoaiele către cetatea de scaun a Moldovei, spre a-l înscăuna pe ibovnicul ibovnicii…

* * *

— Preţul celei dinţii nopţi de dragoste, răspunse Ramy Mehmet, e măcelărirea drept-credincioşilor din raiaua Brăilei.

— Pentru care pricină?

Marele vizir desluşi în glasul padişahului nourii mâniei.

Mustafa rămăsese sprijinit de ocniţa ferestrei cercetând depărtările.

— Inima comisoaei se află sub porunca unui boiernaş moldovean, ce îşi aşteaptă descăpăţânarea în beciul osândiţilor din cetatea de pe Dunăre, pentru că a călcat cu bună-ştiinţă pravila statornicită.

Socotinţele lui Ramy Mehmet nu crâcneau. Într-adevăr, paşa Brăilei băgase în temniţă un căftănit buiac, iar sultanul aflase. Numai că acel căftănit era fără de preţ în ochii Catincăi Prisăceanu…

— Pricina, urmă marele vizir, se cuvine a fi cercetată în slobozenia ibovnicului şi osândirea osmanlâilor din cetate, pentru suferinţele pricinuite celui îndrăgit.

— Da… şopti înfundat sultanul.

— Opintelile românilor împotriva semilunii, susură şarpe Ramy Mehmet, au sporit primejdios în ultima vreme. Boierul Grigore Negru din Lvov a izbutit să-l aţâţe pe contele Wenceslas Wolodowsky…

Aşteptă nedumerirea padişahului, dar umbra lui Alah rămase neclintită.

— Acest neam de şleahtici trudesc de sute şi sute de ani să-i izgonească pe osmanlâi din cetatea Ierusalimului. Răsbunicii lui Wenceslas şi-au mistuit aurul şi vieţile în

cruciade, urmaşii n-au scăpat nici un prilej de a pune umărul împotriva flamurilor verzi.

* * *

Ploaia bătea îndărăpnică acoperişurile Lvovului, asuprind încheieturile lui Nichifor Neagu. Bătrânul oftă ghemuindu-se la căldura oghialului. Dumneaei, jupâneasa Maria, îşi rupse căutătura de urzeala picăturilor de apă, aninată la fereşti, şi-l cercetă cu inima arici. Îl visase căutând de ouă găini negre, iar găinile negre, ştie oricine, ştiricesc moartea.

— Gemi, boier Nichifor? întrebă, după obicei.

— Nu gem.

— Înseamnă că mi s-a părut.

— Ţi s-a părut.

— Cum zici dumneata…

Tăcu măcinată de griji. Traiul printre şleahtici, departe de moşiile dumnealor din ţara Moldovei, îi picura bătrânului venin în inimă şi dumneaei o ştia. Cercă fără meşteşug să-i aprindă nădejdile.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, mâine-poimâine batem cale întoarsă. Oştenii contelui Wolodowsky aşteaptă călări.

Scrută obrazul bătrânului şi adăugă moale:

— Nu te bucuri?

— Mă bucur…

— Să poruncesc o fiertură de ştevie?

— Nu.

— Cum zici dumneata, boier Nichifor…

În odaia alăturată, Grigore Negru, feciorul dumnealor, îşi cerceta scârbit oamenii de nădejde. Constantin Dumbravă – plăvanul carele mâncase papara lui Vodă Duca pentru că îndrăznise să-i fure nepoata – îmbrăcat subţire după moda leşească, tremura gros, frecându-şi mâinile lângă tăciunii lipsiţi de vlagă din cămin. Vasile Corbu, veşnic înnegurat,

cerceta podelele. Căina amarnic ceasul când hotărâse să-şi caute norocul printre hainiţi, căci aşteptarea dovedea că mai are multă aţă pe mosor, iar în pungă îi sufla vântul.

Grigore Negru îşi pocni pumnul în palma mâinii deprinse cu hangerul:

— Şleahtic blestemat! Îmi vine să-i sucesc gâtul!

— Dacă Măria Ta îngăduie, cutează Constantin Dumbravă, contele Wolodowski s-a învoit să se urnească numai la semnul acelui mămular grec, care a împlinit numărul pungilor…

— Stavros! scrâşni uzurpatorul. Omul ăsta nu-mi place! Nu pricep în ruptul capului de ce s-a mulţumit cu legământul meu scris că-i voi hăcui pe trimişii sultanului. Oricum asemenea ispravă se înţelegea de la sine.

Tăcu privind mohorât ploaia.

* * *

— Grecul a rostuit asemenea legământ de la Grigore Negru şi de la hanul tătarilor, socoti stolnicul. Strâmbând rosturile boierului Ştefan Giurgiu, Stavros poate aduce dovada că valahul opinteşte să-şi răzbune părintele, trecând prin sabie pe cei de un neam cu capugiul Selim. Fapta lui Manolache Filipoiu se cheamă că tot împotriva paginilor e îndreptată. Capac peste toate pune neghiobia fără măsură în primejdii, săvârşită de Ahmed, feciorul califului Muradja Septar… Măria Ta are ştiinţă despre dihonia stârnită printre dregătorii ghiauri din Pera, de ochii jupâniţei Raluca?

— Fata postelnicesei Balş? întrebă Vodă. Era o copilă nevârstnică în ziua când Eufrosina a luat drumul Istanbulului, gândind să mă piardă.

— Şase ani s-au călătorit de la acea zi, Doamne, iar în vremea asta Raluca a îmbobocit. Căutătura jupâniţei i-a sucit minţile bietului Ferioll, al franţujilor. Din pricina

aceleaşi căutături, un şleahtic a dobândit stricăciuni de moarte, luptând în săbii cu trimisul ţarului Petru.

Măria sa îl asculta încremenit.

— Să cred oare, întrebă, că ochii jupâniţei i-au fript şi inima păgânului?

— Asta încă n-ar fi nimic.

— Dumnezeule!

— La îndemnul lui Stavros, puiul de turc a răpit-o pe jupâniţa Raluca.

Măria sa surâse cu amărăciune:

— Eşti încredinţat, unchiule, că nu-mi istoriseşti din poveştile Şeherezadei?

— Vestea mi-a încredinţat-o logofătul de taină, Radu Andronic, printr-un olăcar. Dacă ţinerea de minte mă ajută, nimeni din neamul Andronicilor n-a împrumutat năravul vorbei în pustiu. Un ceas mai târziu, Ahmed a dus-o pe jupâniţa Raluca în faţa altarului.

— Nu e cu putinţă! Pentru asemenea însoţire trebuia să primească taina botezului!

Ochii Brâncoveanului cercetau cu spaimă chipul lui Constantin Cantacuzino. Stolnicul îşi umezi buzele, îngână dureros:

— L-a primit. Feciorul lui Muradja Septar, părintele osmanlâilor, urmaşul lui Mahomed, s-a lepădat de credinţa lui!

* * *

— Dacă ghiaurii din Ţările Române se dovedesc harnici în isprăvi care vor stârni mânia lui Alah, spuse Ramy Mehmet, grijind să adauge obida de trebuinţă, nici creştinii din inima împărăţiei nu stau cu braţele încrucişate. Descântecele şi farmecele lor au izbutit faptă cutremurătoare.

Tăcu aşteptând îndemnul padişahului. Mustafa rămase credincios ocniţei, ferindu-se să-şi arate chipul. Spuse într-

un târziu:

— Urmează!

— Vorbele îmi ard limba, înalţate stăpânie, mi-o peste putinţă sa le rostesc!

Îi întinse după ighemonicon zapisul botezului întocmit de preotul Sofronie.

Umbra lui Alah îl supuse ochilor. Nici jungherul, săgeata sau suliţa, înfipte fără veste în spinare, n-ar fi izbutit să încovoaie mai vârtos făptura sultanului. Mustafa slobozi un geamăt înfundat şi scăpă pergamentul dintre degete…

Ramy Mehmet tresări speriat. Umilinţa, obida, ruşinea cea fără de margini şi mânia schimonosiseră chipul sultanului, în ochi îi jucau lacrimile. Izbuti să bâiguie:

— Alah nu ne va ierta, că n-am grijit să-l ferim de asemenea batjocură!

— Stăpâne!

— Suntem un popor blestemat, Ramy! Azi începe sfârşitul…

Marele vizir încercă în fel şi chip să-i ţină inima de mânecă.

— Dacă luminăţia ta îngăduie, dacă pot îndrăzni, vinovată nu-i nesilinţa drept-credincioşilor, ci lucrătura creştinilor… Răzbunarea pentru faptele ghiaurilor moldo-valahi îi va aduce Profetului, din nou, surâsul pe buze…

— Profetul şi-a întors obrazul de la noi, Mehmet! Nu va trece mult şi vom ajunge o treanţă la picioarele omenirii.

Îşi astupă obrajii cu palmele şi rămase aşa vreme îndelungată. Trandafirul sângeriu zăcea strivit pe podele.

— Califul a aflat? întrebă şovăielnic.

— Da, Înălţate Stăpâne, spuse vizirul cu jumătate de gură.

— Vai lui!

Ramy Mehmet rămase în cumpănă dacă clipa e prielnică sau nu să-i ştiricească şi sfârşitul lui Muradja Septar. Se hotărî:

— Vai nouă, prea fericitule! Aflând fapta feciorului, părintele drept-credincioşilor şi-a curmat zilele…

* * *

Socotinţele celor doi bărbaţi zburau stol de ciori între inima împărăţiei şi târgul Bucureştilor, chibzuiau mute soarta bieţilor români. Gândul stolnicului Constantin Cantacuzino, deprins să buchisească dintâi relele în fiece lucrătură, aşternea peste Valahia şi ţara Moldovei văl întunecat. Măria Sa Vodă Brâncoveanu, civit la obraz, măsura cu ochiul aducerilor aminte înfăptuirile sale pentru viitorime, sudoarea amestecată cu sânge a răsbunicilor în truda lor de a rămâne slobozi, apoi gândul se călători spre Mustafa. Padişahul dobândise zestre aleasă de învăţătură, şi gusturi subţiri, îndrăgea dreptatea, dar moştenise sângele strămoşilor, cei aprinşi la mânie. Oare ce avea să hotărască?

* * *

Izvorul adus în iatacul sultanului lupta din greu să alunge vipia, şoşotind înfundat.

Ramy Mehmet ar fi poftit să-şi lepede caftanul, dar nu era cu putinţă. De peste un ceas, privea spinarea şi umerii padişahului răstignit în ocniţa ferestrei. De peste un ceas, umbra lui Alah pe pământ nu-şi desprinsese căutătura de albastrul Bosforului, şi marele vizir se întrebă dacă nu l-a uitat.

Văzu pe podele, lângă trandafirul cârmiziu, băsmăluţa prea fericitului, îngenunche şi i-o întinse.

— Îngăduie, prea Înălţate stăpâne! Drept-credincioşii s-au adunat câtă frunză şi iarbă la porţile seraiului şi aşteaptă

să afle ce osândă hotărăşti moldo-valahilor.

Mustafa nu clinti. Clipele se călătoreau greu, năduşite, şopocăitul izvorului devenise dangăt de clopot. Umbra lui Alah pe pământ rosti desluşit:

— Paşalâc!

Surâsul mulţumitei se ivi pe chipul lui Ramy Mehmet.

Câştigase.

Capitolul VI

ÎN SLUJBA ŢĂRILOR ROMÂNE

— Grecul dovedeşte astfel, că a luat învăţătură de la anume voievod valah, pipăie de trei ori locul cu piciorul înainte de a păşi, urmă Radu Andronic. Pe cărările Bosforului şi ale Mării Negre nu-l mai puteam ajunge, atâta vreme cât de gâtul lui Ahmed anină semnul puterii depline.

Tăcu măsurând cei doi stâlpi ai Valahiei, Vodă Brâncoveanu şi unchiul dumnealui, stolnicul. Măria Sa avea obrazul sidefiu, osteneala şi grijile săpaseră brazde adânci sub ochii bulbuşaţi. Pe chipul Cantacuzinului, ascuns în umbra ungherului, nu izbuti să desluşească nimic.

Se aflau în odaia limonie a palatului domnesc de Ia Curtea Veche, statornicită către asfinţit, departe de larma târgoveţilor. Logofătul fură cu coada ochiului jeţurile chindisite cu flori mărunte, candela braşoveanului Giorg II, colţul icoanelor, covoarele, şi îşi zise că dragostea Brâncoveanului pentru frumos nu ostenise odată cu anii ce s-au călătorit de la înscăunare.

— Apoi? întrebă stolnicul.

Radu Andronic îşi mărunţi buzele între dinţi. Lăsase cu bună ştiinţă la urmă vestea cea rea, chibzuind cum s-o răsucească din vorbă, dar Cantacuzinul îl citise.

— Am poruncit slujitorului cale întoarsă. La poarta Edârne ne-a ajuns rădvanul lui Dimitrie Cantemir.

Zadarnic aşteptă să se ivească pe chipul Brâncoveanului strâmbătura prilejuită de rostirea acelui nume. Măria Sa, copleşit de griji, se lepădase cu înţelepciune de vrăjmăşiile mărunte. O zdreală de surâs ivit, pentru o clipă, pe chipul stolnicului îi întări prepuielile. Logofătul răsuflă adânc şi urmă, ferind căutătura Măriei Sale.

— Prietenii boierului moldovean de la Humaiun Serai i-au ştiricit osânda poruncită de padişah Ţărilor Române.

— Anume? întrebă Brâncoveanu trudind să-şi alunge spaima din glas.

— Paşalâc!

Rostise vorba aducătoare de moarte cu grijă, cu teamă, abia mişcând buzele. Măria Sa închise ochii strângând tare din pleoape şi rămase astfel vreme îndelungată. Stolnicul se chirci în ungher. Părea şi mai hârbuit, un moşneag firatic, gata să se năruiască la prima adiere de vânt.

Cel dintâi vorbi Cantacuzinul.

— M-am temut că pentru a-i smulge sultanului asemenea hotărâre opinteau neprietenii Valahiei, dar mă aninam de parul unei nădejdi: înţelepciunea lui Mustafa.

Vorbele rostite se târau greu, semănau a oftat. Radu Andronic se uită la Brâncoveanu. Măria Sa părea cioplit în piatră, mut, nu-i desluşeai nici măcar răsuflarea.

— Vestea căsăpirii lui Suleyman, îndrăzni logofătul, dar mai cu seamă isprăvile lui Ahmed, au adunat toată suflarea păgânilor din Istanbul la porţile Seraiului împărătesc. Să fi voit padişahul osândă mai blândă şi n-ar fi fost cu putinţă. Prostimea e dornică de sânge ghiaur.

— Ai gonit spre Dunăre împreună cu Cantemir? întrebă stolnicul.

— Nu. Boier Dimitrie socoteşte fuga din inima împărăţiei, ca o dovadă a opintelilor sale de a-i suci minţile puiului de turc. A hotărât, dară, să rămână.

— Îndrăzneaţă hotărâre, spuse Cantacuzinul. Va fi descăpăţânat!

Radu Andronic ridică din umeri a neputinţă.

— Cantemir socoteşte, deasemenea, că cineva trebuie să apere Ţările Române la Humaiun Serai.

— Cum? întrebă Măria Sa.

Era prima vorbă rostită după ce logofătul îi ştiricise osânda. O pânză sângerie îi înroşea albul ochilor.

— Dovedind că nu farmecele babelor, ci ale unei anume jupâniţe au tulburat judecata puiului de turc, răspunse Radu Andronic.

— Slabe nădejdi, socoti Brâncoveanu.

— Cu îngăduinţa măriei tale, aş aminti că boier Dimitrie are darul vorbelor meşteşugite şi învăţătură temeinică despre fapte asemănătoare. Dacă izbuteşte să hâţâne credinţa padişahului că nu pe seama religiei ghiaurilor trebuie pusă isprava lui Ahmed…

— Dacă izbuteşte! îl întrerupse Brâncoveanu. Spuneai că păgânii fremătau în jurul Humaiun Seraiului aşteptând porunca vărsării de sânge. Asemenea poruncă a fost slobozită. Ce putere nădăjduieşti să mai aibe vorbele meşteşugite?

* * *

Judecata lui Dimitrie Cantemir se săvârşi în faţa acelei curţi a Seraiului, numită Ak-Agialar. Obiceiul îl statornicise sultanul Selim al II-lea, când poftise sa afle jelania ienicerilor răsculaţi. Padişah după padişah, fiecare umbră a lui Alah îi urmase pilda.

Mustafa al II-lea, înveşmântat în caftan roşu, terteluit cu vulpe neagră, încălţei răsurii şi turban alb, sta răstignit pe tronul băţos, născocit din smaragde, rubine şi perle, toate cetluite în email şi aur, darul lui Nadir şahul Persiei către Poartă. Sineclicul din pene mari de păun şi struţ, hâţânat de doi eunuci buzaţi, nu izbutea să alunge zăpuşeala, darul persianului îi osândea şoldurile.

La picioarele celui mai temut dintre osmanlâi, se gudura un covor arăbesc, verde cu fesfesele galbene, iar deasupra, rezemată pe patru coloane din marmură aleasă, se afla o bagdadie făţuită în faianţă. În dreapta şi stânga bagdadiei se înşirau două logii neasemuite în urâţenie, care adăposteau muftiii de pe întreg cuprinsul împărăţiei, căci fapta credincioşilor ghiauri se cerea înfăţişată tuturor slujitorilor lui Alah. Vizirii înconjurau tronul, după ighemonicon, dregătorii împărăteşti ţineau latura din dreapta, trimişii curţilor evropene la Istanbul îşi făceau semnul sfintei cruci cu limba, înşiraţi către stânga. În spatele fiecăruia, se afla câte un ienicer…

Umbra lui Alah pe pământ poftise să dea pildă de dreaptă şi aspră judecată.

Mustafa duse la nări un trandafir roşu purpură, cercetând, cu ochi subţiaţi, cărăruia care avea să-i poarte paşii boierului moldovean. Când Dimitrie Cantemir se ivi, cetluit în lanţuri, un murmur străbătu rândurile osmanlâilor. Şalvaragiii mărunţiră între dinţi anume vorbe, apoi le urlară într-un glas:

— Moarte aţâţătorului!

Trimişii evropeni, năpădiţi de spaimă, opintiră în aceeaşi sâmbătă, socotind că astfel vor ieşi nescurtaţi din Humaiun Serai.

În noaptea care se călătorise, drept-credincioşii, orbiţi de mânie, trecuseră prin ascuţişul hangerelor ghiaurii de pe uliţi, născociseră foc bisericilor.

Surâsul betegit şi căutătura lui Dimitrie le zăticni cuvintele în gâtlej. Rând pe rând îşi plecară ochii în ţărână, căci mai toţi se aflau în prieteşug cu boierul moldovean.

Prostimea adunată în coastele Sfintei Sofia, dornică de sânge, poftori prelung:

— Moarte aţâţătorului!

Dimitrie Cantemir, numai în încălţei, berneveci leşeşti şi cămaşă albă, se opri la locul statornicit osândiţilor şi îi făcu padişahului plecăciunea cuvenită. Ramy Mehmet se

desprinse din ceata vizirilor, şoşoti ceva la urechea lui Mustafa şi primind încuviinţare, cercetă făptura cărturarului cu acea căutătură pe care ţi-o dă credinţa în biruinţă.

— Ai răsplătit strâmb mărinimia sultanului, ghiaurule. Lumina drept-credincioşilor, umbra lui Alah, a încălzit la piept o năpârcă!

— Ramy, spuse cărturarul, îngăduie-mi în numele prieteniei arătate să-ţi dovedesc că săvârşeşti greşeală fără putinţă de a fi iertată. Pofteşti cumva să spui că prea măritul Mustafa n-a avut înţelepciunea de trebuinţă ca să priceapă pe cine îngăduie la Humaiun Serai?

Şalvaragiii rămaseră cu gurile căscate de mirare ca şi marele vizir. Padişahul duse trandafirul la buze, spre a-şi ascunde surâsul. În ochii lui Ramy Mehmet sticleau pumnale:

— O răsuceşti strâmb ghiaurule, după învăţătura nătângă, deprinsă din hărţăloage.

— Săvârşeşti a doua greşeală, Ramy. În acele hărţăloage, asupra cărora trudesc, se află poruncile Profetului şi fărâme din Istoria imperiului Otoman. Chibzuieşte-ţi vorbele, prietene!

— Nu sunt şi n-am fost niciodată prietenul tău!

— Poftoreşte, rogu-te, căci n-am auzit bine.

Marele vizir o făcu, tare şi răspicat, fără să prepuiască clapca. Boier Dimitrie îşi umezi buzele a zâmbet:

— Moşnegii moldoveni, spuse, îi sfătuiesc pe cei ispitiţi de năravul minciunii să dovedească ţinere de minte, altminteri dau de bucluc. Domnia ta m-ai împins de spate, la Humaiun Serai, încredinţându-l pe preafericitul Mustafa că prieteşugul care ne leagă are temeiuri vechi şi stă chezăşie cinstei mele. Umbra lui Alah pe pământ ar putea crede, că ai deschis, cu bună ştiinţă, uşile bibliotichiei împărăteşti, unui aţâţător…

Era limpede că marelui vizir îi va fi greu să-l îngenuncheze pe cărturar cu agerimea minţii. Ramy

Mehmet îşi dosi diavolii în spatele râsului subţiratic:

— Dar pilda păsării care pre limba ei piere o cunoşti, ghiaurule? Aici am poftit să te aduc! Ne-ai dovedit cu vârf şi îndesat că stăpâneşti meşteşugul vorbelor! Ai darul să faci încredinţare celor ce te ascultă, boier Dimitrie!

— Nădăjduiesc.

— Nu-i de mirare, dară, că Ahmed Septar, acel prunc nevârstnic, ţi-a dat ascultare lepădându-se de Mahomed! Adaugă după obiceiul osmanlâilor: *Sal Alah u aleih ve selem!*[{79}]

Dregătorii turci fremătau mulţumiţi de întorsătura marelui vizir, cei evropeni, cântărind surâsul liniştit al moldoveanului, înţeleseră că boier Dimitrie se joacă de-a şoarecele si pisica, joc primejdios care va stârni şi mai abitir mânia şalvaragiilor. Umbra lui Alah pe pământ îşi mută privirea de la Ramy Mehmet la cărturar.

— Ascultă-mi sfatul, prietene, spuse Cantemir, şi cere iertăciunea de cuviinţă pentru cel din urmă gând pe care l-ai rostit, căci stârneşti mânia lui Alah, şi a drept-credincioşilor…

Aşteptă o vreme, apoi urmă ridicând din umeri:

— Cum pofteşti! Acel copil nevârstnic împlinise şaisprezece ani când mi-a bătut la porţi ca să deprindă limbile pământului. Şaisprezece ani, dară, i-a petrecut în casa părintelui său. Califul i-a desluşit în vremea asta, pe îndelete, poruncile Coranului, l-a îndemnat la credinţa cea adevărată. Profetul a rămas pildă de înţelepciune. Nu pot să cred că învăţătura lui Mahomed poate fi dată uitării, după câteva luni petrecute în tovărăşia unui cărturar ghiaur. N-ai să mă încredinţezi, Ramy prietene, că darurile mele întrec pe cele dovedite de alesul lui Alah! Nu-ţi împărtăşesc gândul şi rămân, mai departe, credincios minţii fără de pereche în strălucire a Profetului!

— Mincinos neobrăzat! scrâşni marele vizir. Şarpe!

— Citeşte Coranul, Ramy, şi ai să pricepi că judecata lui Mahomed nu-i sfădită cu adevărul!

Cărturarul aşteptă să se stingă şopocăitul dregătorilor şalvaragii, apoi se închină din nou în faţa lui Mustafa:

— Îngăduie-mi, înălţate stăpâne, să-ţi înfăţişez învăţătura dată lui Ahmed. Feciorul califului e plămădit din aluat ales, după cum tot alese s-au dovedit a fi şi sfaturile părinteşti. Am cercetat împreună graiurile popoarelor învecinate, istoria lor şi a Imperiului Otoman, pe care încerc să o întocmesc.

— Din a cui poruncă? pofti să afle muftiul de la Ienicöy, după toate socotinţele, urmaşul lui Muradja Septar. Împărăţia n-are trebuinţă de scornelile ghiaurilor, doritori să strâmbe faptele marilor sultani.

Surâsul batjocoritor se iţi, din nou, pe buzele boierului moldovean.

— Alungă-ţi spaima, muftiule, căci n-are temei. Letopiseţul întocmit de mine poate fi pus faţă în faţă cu cele scrise de cărturarii osmanlâi, spre a se dovedi dacă a fost sau nu viclenit. Încă n-am întâlnit asemenea întocmiri, dar cuget că ele trebuie să se afle…

Trimişii curţilor evropene căutară unul către celalalt cu coada ochiului. Toţi ştiau că nici un şalvaragiu nu s-a scuturat de lene pentru a trudi asupra istoriei imperiului.

O ştia şi padişahul, iar împunsătura lui Dimitrie Cantemir nu-i fu pe plac.

Porunci scurt:

— Urmează!

— L-am deprins apoi, cu înţelepciunea filosofilor din Athinai şi vechea Romă, adăstând timp îndelungat asupra pildelor de virtute, cinste, adevăr şi dragoste pentru pământul pe care te-ai născut.

— Acele pilde, spuse Ramy Mehmet, seamănă şi sămânţa credinţei…

— Da.

— Mărturiseşti, dară, că i-ai împuiat capul lui Ahmed cu învăţătura creştinilor!

Dimitrie Cantemir râse încetişor:

— Prietenul meu, Ramy Mehmet, a luat năravul moldo-valahilor de a găsi veşnic prilej de şagă. Marele vizir e bărbat şcolit, nu se poate să nu ştie că vechea Romă şi Academia filosofilor de la Athinai au înflorit cu multe sute de ani înainte ca Isus Nazareteanul, părintele creştinătăţii, să se nască…

De la padişah la ultimul purtător de şalvari, toată suflarea osmanlâilor aflaseră demult că Ramy Mehmet e lipsit de învăţătură. Muftiul din Ienicöy, deşi nu-l avea la inimă pe marele vizir, socoti că batjocorirea lui Ramy Mehmet necinsteşte credinţa osmanlâilor. Se desprinse, dară, de ceilalţi slujitori ai moscheelor, poftind să afle:

— Adevărat este că i-ai împărtăşit ucenicului chibzuielile acelui gânditor din vechime, carele povăţuia să te rupi de bucuriile vieţii şi să necinsteşti puterea asupra altor noroade?

— Mă bucur că ştii învăţătura lui Lao Tse, muftiule. Acel gânditor, de pe vremea împăraţilor Tcheu, obişnuia să-şi însemne cugetările în şarade. E peste putinţă să le afli capătul, căci numai călugării sihaştri din Himalaia le cunosc rosturile, buchisindu-le după anume izvod. Aşa dară te poţi socoti printre cei dintâi învăţaţi ai pământului. Mai poţi să pricepi, lesne, că năzbâtiile chitaiezului n-au darul să-l împingă pe careva printre credincioşii creştini.

— Nici bazaconiile despre Treimea Sfântă?

Cărturarul înţelese încotro bate. O răsuci, împingându-l pe poteci nebătătorite de şalvaragii.

— Şi mai puţin, muftiule. Treimea despre care i-am pomenit învăţăcelului meu, Brahma, adică tatăl, Maija – mama şi Vishnu – fiul, este făuritoarea omenirii, în credinţa brahmanilor. Am râs amândoi de născocirile profeţilor indieni şi tot dimpreună am priceput că acei profeţi n-ar cuteza să se măsoare nici cu degetul mic de la piciorul lui Mahomed.

Şalvaragiii găsiră ultimele vorbe ale ghiaurului bine cumpănite. Clătinară, cu evlavie din cap, semn că altă

măsurătoare nu e cu putinţă.

— Când ai aflat de isprava lui Ahmed? întrebă marele vizir.

— Înainte de a o săvârşi.

Un freamăt prelung cuprinse dregătorii, însăşi umbra lui Alah pe pământ holbă ochii a mirare. Ramy Mehmet răsuflă uşurat, în căutătură i se iviră din nou semnele biruinţei:

— Feciorul califului a săvârşit, dară, acea ispravă ticăloasă după ce te-a înştiinţat.

— Întocmai.

— Îţi dai seama că eşti pierdut?

— Inimioara domniei tale, prietene Ramy, lăcrămează prea devreme pentru osânda care mă aşteaptă, spuse liniştit cărturarul. Ahmed mi-a ştiricit ce are de gând, socotind că nu-i cinstit să-mi răsplătească strâmb încrederea. Patru ceasuri m-am străduit din răsputeri să-i desluşesc cât de neghioabă e hotărârea!

Dinţii muftiului de la Ienicöy sticliră a zâmbet:

— Pofteşti să-ţi dau crezare, Cantemir Effendi? Ce biruinţă mai mare putea dobândi biserica decât botezul lui Ahmed, feciorul califului?!

Soarele păgânilor, rămas în priveală, vărsa căldură vrăjmaşă asupra ghiaurului cetluit în lanţuri. Sudoarea năpădise chipul boierului, i se prelingea pe grumaji. Dimitrie Cantemir surâse cu amărăciune:

— După pravila împărăţiei, cel dintâi scurtat pentru fapta învăţăcelului e dascălul. Se cuvenea, dară, să opintesc vârtos spre a-l îndemna să se lepede de asemenea gând. Se cuvenea, de asemeni, să pricep că mânia drept-credincioşilor se va revărsa potop asupra creştinătăţii. Azi-noapte a curs destul sânge nevinovat în Pera…

— Nu-i destul, ghiaurule! mugi marele vizir. Aşteaptă! Mă prind pe o mie de pungi că te-ai zbătut de ceasul morţii să-l împingi la batjocură! Nu o singură dată creştinii s-au jertfit pentru izbânda bisericii!

— Necinsteşti porunca Profetului, în văzul preafericitului Mustafa, a dregătorilor şi muftiilor! Mahomed nu îngăduie rămăşagul, prietene Ramy. Să înţeleg oare că ştii mai bine faptele sfinţilor părinţi decât Coranul?

— Haram! Haram![{80}]

Şopocăiala prinse din nou cheag printre purtătorii de şalvari. În căutătura lui Mehmet încolţi spaima. Umbra lui Alah pe pământ cerceta îndelung făptura boierului Dimitrie:

— Poţi dovedi, cărturarule, că te-ai silit să strâmbi hotărârea acelui copil fără minte?

— Am să încerc, o, lumină a înţelepciunii! răspunse Cantemir, plecându-şi fruntea. În drum spre temniţă, l-am zărit pe odăieşul meu, Osman, pătrunzând fără oprelişti în cancelaria mectubgiului Selim. Prepuiesc, dară, că acel odăieş a fost strecurat cu bună ştiinţă în casele mele, spre a-şi lipi urechea de uşi. Dacă e aşa, sunt încredinţat că mi-a auzit strădaniile.

Cărturarul ştia demult că odăieşul e iscoada mectubgiului. În noaptea când Ahmed năvălise pentru a-i ştirici hotărârea, Dimitrie Cantemir lăsase întredeschisă uşa, spre a-i uşura rosturile lui Osman.

La un semn al padişahului, trei delii se repeziră spre cancelaria lui Selim Bektaş.

— *Eshede, ah lefe, nezere!*[{81}] rosti Osman ţinând mâinile încrucişate pe piept.

Marele vizir îl prinse în cleştele privirii:

— Jurâmântul strâmb e aspru osândit, slujitorule! Ia dară aminte şi cântăreşte bine fiecare vorbă înainte de a o rosti. De când te afli în casele ghiaurului Cantemir?

— La sfârşitul Ramazanului se împlinesc şase luni.

— Tu ţi-ai ales stăpânul?

— Nu, slăvite! Mi l-a poruncit mectubgiul Selim.

Dregătorii evropeni răsuflară uşuraţi. Iscoada se uită surâzând vinovat spre Dimitrie Cantemir. Cărturarul îi prinse căutătura:

— Nu-ţi port pricină, Osman, spuse cu blândeţe. Un singur lucru aş voi: grijeşte, rogu-te, să nu uiţi nimic din tot ce ai văzut şi auzit.

— Ce poftea mectubgiul să afle? întrebă Ramy Mehmet,

— Dacă stăpânul meu nu vorbeşte cu două limbi: una îndulcită pentru urechile prietenilor osmanlâi ai domniei sale, şi alta veninoasă, vătămătoare împărăţiei. Am primit, de asemeni, poruncă să stâlpesc uşa bibliotichiei, la ceasurile când Ahmed Septar îşi primea învăţătura.

Marele vizir da semne de mirare, cântărind făptura iscoadei. Era o zdreală de băietan, cu ochi somnoroşi şi dinţi betegiţi. Pentru asemenea ispravă se cerea să priceapă graiurile popoarelor cercetate de feciorul Califului, înţelesurile ascunse din agoniseala gânditorilor.

Osman spuse fără să-şi lepede zâmbetul:

— Se cere să adaug că am slujit trei ani la Florintia şi alţi trei printre grecii Athinaiului. Cunosc rânduiala bisericii şi vorba moldovlahilor. Selim Bektaş m-a îndemnat să le deprind, fără ca vreun ghiaur să prepuiască.

— Mectubgiul Selim se dovedeşte stâlp de nădejde împărăţiei. Inima preamăreţului sultan Mustafa s-ar bucura să afle că nu ţi-ai irosit vremea în zadar, dobândind izbândă asupra aţâţătorului. Unde te aflai când i-a ştiricit Ahmed Septar hotărârea? întrebă Ramy Mehmet.

— În iatacul cărturarului.

— Ghiaurul ştia?

— Da. Mi-a poruncit să-i scot din sunduc veşmintele de catifea.

— Adică să te îndepărtezi de iatac.

Iscoada clătină din cap:

— Dimpotrivă, slăvite! Acel sunduc se află lipit de peretele bibliotichiei. Am putut dară să aud şi să văd ce se petrece dincolo, căci meşterisem de mult o bortă de trebuinţă… Cer iertare boierului Dimitrie.

— Urmează, Osman! spuse Cantemir. Ce răspuns i-am purtat învăţăcelului, când mi-a ştiricit că a luat hotărâre

nesăbuită?

— Că nu domnia ta eşti îndrituit să-i dai slobozenie.

— Dar nici să-l oprească nu era îndrituit! suflă Ramy Mehmet.

Căutătura boierului moldovean îl măsură îndelung fără răutate, îl cercetă apoi pe Mustafa. Sultanul învârtea trandafirul între degete, poftind parcă să arate supuşilor că gândurile luminăţiei sale se călătoresc pe alte meleaguri. Dregătorii curţilor evropene, nedeprinşi cu judecăţile sub cerul lui Alah, îndurau greu cruzimea soarelui şi cea din ochii ienicerilor, care le călcau umbra în picioare. Pergamentele cancelariilor din Stambul şopotesc că o asemenea judecată, din altă pricină, se mai petrecuse cu peste o sută de ani în urmă. Scos din ţâţâni, padişahul poruncise atunci să fie scurtaţi toţi oaspeţii ghiauri…

— Ahmed, spuse Dimitrie Cantemir, a opintit să mă încredinţeze că Dumnezeul meu e mai bun şi mai darnic. Ce i-am răspuns, odăieşule?

— Să rămână la credinţa lui căci Alah e la fel de mărinimos. După socotelile domniei tale, i-ai zis apoi, Atotputernic e unul şi acelaşi, iar feciorul califului n-ar dobândi nici un câştig lepădându-se de Profet, ci dimpotrivă.

— Ia seama, Osman, strigă marele vizir, dacă născoceşti o singură vorbă o să-ţi blestemi zilele!

— Am jurat, preafericite stăpâne! Osman îşi cinsteşte cuvântul.

— Eşti slobod!

Dimitrie Cantemir încercă încă odată să desluşească ce se petrece în cugetul sultanului, dar pe chipul lui Mustafa nu se citea o singură buche. Muftiii şoşoteau înfundat cerşitorind din priviri sprijinul marelui vizir. Dintr-o dată, în ochii lui Ramy Mehmet se iviră luminiţele biruinţei şi boierul chibzui la ce întorsătură l-au sfătuit diavolii.

— Ne-ai făcut încredinţare, cărturarule! Se cheamă că preafericitul Mustafa a judecat, după obicei, fără cusur

atunci când a poruncit osândă tuturor ghiaurilor, căci, iată, nu lucrătura unuia singur este!

Stolul de hulubi desemnă o roată deasupra Humaiun Seraiului, apoi vâsli către moscheea lui Suleymanie. Cărturarul îl urmă cu privirea, o vreme, chibzuind că abia acum începe greul.

— Cer îngăduinţa domniei tale, Ramy prietene, să-i desluşesc preaînţeleptului Mustafa adevărata pricină a fărădelegii săvârşite de Ahmed. Învăţăcelul meu se află la anii când o fecioară poate să-i alunge repede somnul şi judecata.

— Profetul a avut grijă să poruncească fecioarelor noastre haremul, unde căutătura purtătorilor de musteţe nu poate pătrunde, spuse muftiul din Ienicöy.

Limba cărturarului cea deprinsă cu împunsătura ar fi vroit să le ştiricească păgânilor faptele care l-au îndemnat pe Mahomed să lepede porunca haremului. Fustangiu lipsit de măsură, Profetul băgase de seamă, spre bătrâneţe că ibovnicele, nemulţumite în poftele dumnealor, îşi căutau bucuriile crivatului prin megieşi…

Dimitrie Cantemir alungă gândul:

— Înţelepciunea Coranului n-are putere asupra fecioarei cu pricina, căci e de altă lege.

— Anume? îl îmboldi Ramy Mehmet.

— S-a născut din părinţi ghiauri.

— Anume!

— E fata postelnicului Balş, din Pera, prietene Ramy. Prepuiesc că aici ai vrut să mă aduci.

— Valahă, dară!

Marele vizir îşi călători privirea printre şalvaragii. Ochii dumnealui întrebau, limpede, dacă drept-credincioşii au priceput lucrătura la care fusese supus feciorul Califului. Fesurile prinseră să se zbuciume, se auziră voci rostind:

— Haram! Haram!

Ramy Mehmet se întoarse spre boier Dimitrie.

— Îndrăzneşti, cumva, să-l încredinţezi pe prea înţeleptul Mustafa că acea copilă a izbutit singură asemenea ticăloşie?

— Dregătorii evropeni care au cunoscut-o se află de faţă. De dragul ochilor ei s-au măsurat în săbii, iar trimisul Bourbonului şi-a rătăcit minţile. Jupâniţa Raluca e croită numai din ispite.

— Chibzuiam că ai s-o răsuceşti din vorbă mai dibaci, spuse marele vizir. Alah a înzestrat muierile cu farmece pentru desfătarea stăpânului, nu spre a-l stăpâni!

Surâsul cărturarului îşi schimbase veşmintele, părea croit din şagă şi amărăciune:

— În bibliotichia domniei tale, prietene Ramy, spuse, se află, fără îndoială, însemnările lui Ctesias din Cnidos. Trebuie să se afle, căci toţi marii viziri s-au dovedit dornici de lumină cărturărească… Acele însemnări ne ştiricesc despre frumoasa regină Şammuramat, zisă şi Semiramida, nevasta lui Samaşi Adad, riga Asiriei, care şi-a îngenuncheat bărbatul prin farmecele sale, luând in mâini hăţurile poruncilor. Aspasia din Milet, şoptesc alţi grămătici, nevasta legendarului Pericle al grecilor timpurii, era înzestrată cu atâtea daruri la aşternut, încât biruitorul perşilor şi-a prăpădit capul de tot, slobozind porunci ce ocroteau pre ibovnicii dumneaei. În vechea Romă, Fulvia, fata lui Marcus Flavius cel bâlbâit, a ţinut sub papuc trei bărbaţi, printre care şi pe Antonius, poruncind războaie şi păci. Despre căutătura şi bucuriile trupeşti ale Cleopatrei a VII-a, a egipeţienilor, care bucurii au răsucit fuior minţile împăraţilor, îţi poate ştirici orice prunc. Valeria Messalina împlinea douăzeci de ani când l-a ameţit pe împăratul Claudius. Muiere stăpânită de diavolul preacurviei, Messalina înspăimântase Roma cu dezmăţul. Claudius ofta fără să crâcnească o singură vorbă, căci farmecele nesăţioasei îl supuseseră slugă la dârloagâ. Când împăratul Nero a dat foc Romei, avea mintea hâţânată zdravăn de iscuselile, fără pereche în vicleşuguri, ale Sabinei Poppaea.

Muierea slujise la prea mulţi ibovnici ca să nu deprindă cum trebuie înnebunit un bărbat.

Răsuflă adânc apoi urmă:

— Rog pe prietenul Ramy Mehmet să nu chibzuiască din cele înşirate, că numai stricăciunea are darul să îngenuncheze voinţa bărbaţilor. Poftesc să-i spun că în lumea cea veche, care s-a călătorit, femei ca Zenobia, Victoria, Salonina, sau Iulia Domna, au cucerit nu numai pre bărbaţii lor, prin frumuseţe, blândeţe şi înţelepciune, ci noroade întregi. Despre muierile rămase pildă de virtute sau daruri satanicesti, ştiricesc şi cronicarii evului de mijloc, în Bizanţ...

— Sfârşeşte! mugi Ramy Mehmet, spre necazul şalvaragiilor doritori să afle şi alte isprăvi, căci despre asemenea istorii Coranul, singurul izvor de înţelepciune, nu suflă o vorbă. Mişeii care, în loc să deprindă rosturile iataganului, mânuiesc condeiul n-au pereche în născociri. Batjocorirea lui Ahmed are alte temeiuri! Lipsiţi de snagă, pentru a ţine piept osmanlâilor şi a credinţei lor, ghiaurii leapădă asupra împărăţiei blesteme, farmece şi vrăjitorii. Darul ticăloşit al bailului Giustiniani, din Veneţia, ce altceva a fost? Pentru ce trudesc babele lombarzilor să născocească fierturi cu putere deplină asupra celui ce le încearcă? Câte găini negre n-au zvârlit în cuptor grecoaicele uitate de moarte, poftind pieirea semilunii? Câte petice negre, supuse farmecelor, n-au găsit muezinii la temelia minaretelor? Nu ochii jupâniţei Raluca au betegit mintea lui Ahmed, ghiaurule, ci asemenea scorneli!

Neghiobia, adânc înrădăcinată printre şalvaragii, îşi arătă din nou colţii. Dregătorii turci, oştenii şi muftiii prinseră să şoşotească, încredinţaţi de vorbele marelui vizir. Nici umbra lui Alah pe pământ nu da semne că ar fi de altă părere. Cărturarul desluşi un nour pe chipul lui Mustafa şi opinti să-l alunge.

— Moldo-valahii, spuse Dimitrie Cantemir, s-au veselit dintotdeauna aflând cu ce năzbâtii îşi prăpădesc vremea

italienii şi grecii. Gospodarii noştri, prietene Ramy, au inima caldă, pe măsura pâinilor moldoveneşti, la noi ai să găseşti veşnic o uşă deschisă, un blid de mâncare şi o vorbă bună, atâta vreme cât vii fără gânduri întunecate. Vinul, bucatele, graiul domol, frumuseţea muierilor şi a pământului, au grămădit sodomă de omenire. Târgurile noastre sunt năpădite de neguţători greci şi osmanlâi, de bulgari pricepuţi la grădinărit, de leşi meşteri în postavuri, de argintari nemţi, de ruteni, şi sârbi, pentru că traiul e dulce iar moldo-valahii se dovedesc şugubeţi, gata să lege prieteşug. Pământenii noştri nu se mânie văzând că neamţul a cioplit-o în piatră pe Sfânta Fecioară, că jidovii îl cinstesc pe Dumnezeul lor sâmbăta, iar osmanlâii în ziua de vineri. Pământenii noştri au un zâmbet de înţelegere pentru fiecare şi îşi văd de necazuri, şi le râde primăvara în ochi când culeg bucuriile. În ceasurile de tihnă, plugarii noştri, în loc să caute pricină veneticilor pentru că Dumnezeul lor nu-i prea breaz, se adună în jurul unei balerci de vin şi îşi grădinăresc vorba, născocind cimilituri şi zicători bogate în tâlcuri, iar dacă se află şi vreun scripcar printre ei, încing horă îmbelşugată, şi bat pământul cu ciubotele până la ziuă. Muierile noastre au mijlocul croit după pilda trestiilor din baltă, chipul rumenit de jăraticul cuptorului, ochii rupţi din frumuseţile obcinelor moldoveneşti. Nu cu farmece băbeşti dobândesc muierile noastre izbândă, prietene Ramy, ci cu râsul care le hohoteşte în căutătură, cu dulceaţa zâmbetului, cu mierea umbletului de căprioară. Credinţa osmanlâilor nu le sminteşte odihna. Dumnealor grijesc să născocească prunci sănătoşi, să-şi ţină casa pocal, să-şi mulţumească bărbaţii cu bucate alese, să chindisească ştergare, şi ii, şi scoarţe, pentru bucuria ochiului. Nu înţelepciunea Coranului alungă somnul gospodinelor noastre, ci teama că ar putea să-şi prăpădească slobozenia. Hronicile imperiului istorisesc cât aur şi sânge au vărsat moldo-valahii ca să rămână slobozi, iar padişahii, în

înţelepciunea lor, au priceput că altminteri nu este cu putinţă şi ne-au lăsat în plata Domnului.

— Se cuvenea să preţuiţi milosârdia Înaltei Porţi, ghiaurule, nu să ne batjocoriţi credinţa! spuse printre dinţi muftiul din Ienicöy.

— La rugămintea mea, slujitorii Brâncoveanului, aflaţi în Istanbul, şi-au luat pe cuget păcat fără de iertare, spărgând uşile bisericii spre a zădărnici botezul lui Ahmed. Pot să depună mărturie bostangiii şi grecimea Fanarului.

— Dar pentru isprăvile principilor din Moldova şi Valahia cine poate să depună mărturie că au fost şi sunt izvorâte din supunere? întrebă Ramy Mehmet.

Cărturarul se uită printre gene la Mustafa. Sultanul îl asculta cu luare aminte, plimbând trandafirul în lungul buzelor. Dimitrie Cantemir răsuflă adânc şi urmă:

— Este adevărat, voievozii pământeni n-au dovedit întotdeauna credinţă faţă de Înalta Poartă, trăgând cu coada ochiului spre nemţi, ori spre ruşi. Se cere spus că asemenea politichie n-a îndemnat-o dorinţa de a ţine pe grumaji călcâiul de fier al Vianei, ori ciubota muscalului, ci tot dragostea de slobozenie. Oricare dregător din Istanbul ştie că nu-i port prieteşug Brâncoveanului, şi n-am, dară, pentru ce să-i laud isprăvile. Voi să dovedesc astfel că gura mea spune adevărul, îngăduie-mi, o, lumină a înţelepciunii, să-ţi stârnesc aducerea aminte. În anul care s-a călătorit, voievodul Valahiei, văzând căutătura de hultan a Habsburgului îndreptată spre Ţările Române, a ştiricit degrabă înaltei Porţi orânduirea armatei imperiale, tainã culeasă de iscoadele Cancelariei Negre. Dumnezeu ne-a aşezat prag la poalele împărăţiilor şi datorinţa noastră este de a veghea să nu-l calce poftalnicii. Se cuvine oare osândit acel norod carele îşi iubeşte pământul şi asudă sânge spre a-i afla slobozenia? Pe bună dreptate buzele luminăţiei tale, slăvite Mustafa, s-au strâmbat a dispreţ, atunci când oştenii flamurilor verzi au cucerit noi pământuri, iar oamenii acelor pământuri n-au ridicat un singur deget spre a li se

împotrivi. Alungă-ţi mânia, o, înţeleptule, şi îngăduie-ne să vieţuim paşnic, să netezim drumurile, să înălţăm ctitorii pentru viitorime, să grijim de roadele pământului. Când am părăsit Moldova, am văzut într-un apus de soare un ţăran măsurând belşugul holdelor cu lacrima bucuriei în ochi. L-am văzut apoi luând o mână de ţarină şi ducând-o la buze. Îngăduie gospodarilor noştri să potolească setea pământului cu apa râurilor şi a bălţilor, nu cu sânge, căci vestea despre osânda poruncită va ridica stavilă la Dunăre întreaga suflare a pământenilor. Ce câştig poate aduce împărăţiei o Moldovă şi o Valahie plină de morminte, în care numai păsările cerului vor vieţui? Şi pentru care pricină? Pentru că o jupâniţă a înrobit inima unui băieţandru?

Ramy Mehmet ridică mâna semn că pofteşte să vorbească:

— Şi opintelile Catincăi Prisăceanu pe lângă Zârne, hanul tătarilor, de a trece drept-credincioşii din cetatea Brăilei prin sabie, tot ochii jupâniţei le-a poruncit? Şi poftele boierului Grigore Negru de a-i borti pe dregătorii turci din Iaşi, cu ajutorul şleahticilor? Şi jurământul făcut de boierul Ştefan Giurgiu că nu va rămâne sământă de osmanlâu în Valahia, la ceasul când va năvăli în fruntea oştilor imperiale? Şi măcelărirea vizirului Suleyman şi a prietenilor săi pe malurile Ialomiţei, tot ochii jupâniţei Raluca a poruncit-o?

Dimitrie Cantemir, străin de faptele ştiricite, rămase mut. Umbra lui Alah pe pământ aşteptă o vreme să-i afle răspunsul, apoi se ridică. Întreaga suflare a şalvaragiilor îl stâlpiră în priviri. Trimişii curţilor evropene îşi făcură încă o dată semnul crucii cu limba, măsurând iataganele ienicerilor. Cărturarul rezemă bărbia în piept chibzuind cine se afla în spatele isprăvilor pomenite de marele Vizir. Padişahul prinse căutătura lui Dimitrie Cantemir şi o boare de surâs îi lumină chipul.

— Eşti slobod, cărturarule!

Nici trăsnetul n-ar fi izbutit ispravă mai temeinică. Vizirii, muftiii, dregătorii şi oştenii încremeniseră uitând să răsufle. Umbra lui Alah pe pământ făcu un semn şi temnicerii se repeziră să-i scoată boierului moldovean lanţurile.

— M-ai încredinţat că nu ai amestec în isprava acelui băitan, lipsit de judecată, şi că dimpotrivă, te-ai străduit să-l împiedici. Îţi preţuiesc mult lumina minţii, Cantemir effendi, dar şi mai vârtos, dragostea domniei tale pentru pământul pe care te-ai născut. Inima mea s-ar bucura nespus aflând că printre drept-credincioşi se află măcar un singur cărturar cu învăţătura şi cugetul domniei tale.

Tăcu o vreme, fără să-şi desprindă privirea de pe chipul moldoveanului, îşi umezi buzele şi urmă:

— N-ai izbutit să spulberi dovezile duşmăniei purtate împotriva credinţei noastre, de către moldo-valahi. Avem asemenea dovezi, Cantemir effendi, iar împărăţia nu-şi poate îngădui să închidă ochii, căci ar da apă la moară şi altor vrăjmaşi de-ai noştri. Osânda hotărâtă rămâne, dară, spre pildă noroadelor de la Dunăre!

* * *

Constantin Brâncoveanu rupse tăcerea:

— Nu, n-are sorţi de izbândă! îl cunosc bine pe Mustafa, se urneşte greu, dar şi mai greu e să-l opreşti. Lanţul uneltirilor a fost ticluit cu iscusinţă grecească…

— Stavros! mormăi înfundat stolnicul. Omul ăsta e un diavol! Mă tot socotesc cine se ascunde în spatele lui.

Măria sa surâse cu amărăciune:

— Valahia şi Moldova n-au dus niciodată lipsă de neprieteni.

— Iţele fac cel dintâi nod în pustă, apoi în Lvov, apoi printre tătarii de la Crâm, şi sfârşesc în inima împărăţiei, spuse Cantacuzinul pe gânduri. Cunoşti ţesătura, logofete?

Radu Andronic clătină din cap şi stolnicul îi ştirici desluşit lucrătura Paingului, adăugând:

— Se cere, dară, arcănit şi supus caznelor, căci altfel nu vom afla cine pofteşte pieirea Ţărilor Române.

— Încă nădăjduieşti să strâmbi hotărârea sultanului? întrebă Vodă.

— Nu. Dar avem datorinţa să batem toate cărările. Iar una din aceste cărări, necercetate până acum, a croit-o grecul.

Logofătul de taină al Măriei Sale asculta muncit de diavoli, în ochi îi ardeau flăcări negre. Cantacuzinul îl măsură scurt:

— Vorbeşte!

— Am datorinţe mari faţă de Domnul Valahiei. De patru ori Stavros mi-a stat sub poruncă şi tot de atâtea ori mi s-a prelins printre degete, îngăduie-mi, Măria Ta, să mai încerc odată.

Brâncoveanu îşi cercetă unchiul cu o privire scurtă, apoi încuviinţă. Stolnicul chibzui cuprinzându-şi bărbia în căuşul palmei:

— Semnul puterii depline, aninat de gâtul lui Ahmed, îşi prăpădeşte vlaga dincolo de hotarele împărăţiei, dar mai poate să găsească ascultare printre iscoadele păgânilor, dregătorii şi mămularii osmanlâi. E de prepuit că Stavros se va ţine scai de feciorul califului.

Ochii i se îngustară dintr-odată şi logofătul pricepu că un gând nou îi dă târcoale.

— După socotinţele mele, se află două temeiuri pentru care grecul s-a aninat de pulpana lui Ahmed, fugind la tătari. Ori se teme de mânia Porţii pentru ticăloşiile înşirate mărgele, ori se teme de cel ce le-a poruncit. Iar dacă cel ce le-a poruncit se numără printre mărimile Istanbulului şi nu e nătâng, sunt încredinţat că a opintit să astupe gura uneltei pentru veşnicie…

Se răsuci spre Radu Andronic:

— Îmi pun mari nădejdi în iscusinţa domniei tale, logofete. Nu uita, rogu-te, avem trebuinţă de Stavros, viu!

Înserarea îşi lipise ochiul de ferestrele odăii galbene, clipind nedumerită, căci Brâncoveanu nu poruncise sfeşnice, după obicei.

Logofătul de taina Radu Andronic părăsise demult încăperea, dar Vodă nu cutează să dea glas socotinţelor. Cantacuzinul, supus cu desăvârşire umbrelor, îi stâlpea umbletul aşteptând. Grijile apăsau povară grea pe umerii voievodului, îi stăpâneau chipul şi răsuflarea.

Slujitorii aprinseseră fanarele în grădina domnească, născocind bolţi de lumină, încununate cu trandafiri, atât de dragi Brâncoveanului, dar Vodă nu băgă de seamă. Se opri dintr-odată în faţa stolnicului, neajutorat, ca pe vremea prunciei:

— Mi-e peste putinţă să hotărăsc, unchiule!

— Numai Vodă e îndrituit s-o facă!

— Cel mult, Dumnezeu! clătină hotărât din cap Măria Sa. Viaţa n-au născocit-o voievozii. Cu ce drept ar porunci ei să se înfăţişeze, miel nevinovat, în faţa iataganelor păgâne doritoare de sânge? Poarta a prepuit de mult că ziua osândei va deschide ochii într-o dimineaţă şi a grijit să n-avem oaste închegată, în stare să pună stavilă puhoaielor de osmanlâi. Sătenii şi-au văzut, dară, paşnici de nevoile ogorului, târgoveţii de meşteşugurile lor, iar în loc de sâneţe, dulgherii şi fierarii valahi au născocit tiparniţe şi ctitorii. Pot porunci palmelor goale să înfrunte oştenii Padişahului?

Cantacuzinul îl privi iute:

— Dar să vezi întreaga Valahie îngenuncheată, opintind la jugul paşalâcului{82} ai putere, Doamne? Ai putere să înduri în locul ciupercăriei de biserici, moscheele păgânilor, să ştii că fecioarele noastre sunt pângărite, că bărbaţii vârtoşi sunt trimişi pe catargele împărăteşti, că toată snaga pământului e suptă de poftele cele nepotolite ale dregătorilor osmanlâi, că graiul e betegit, că în locul

doinelor ţiuie cât e ziua de lungă meterhaneaua şalvaragiilor? Nici unul din domnitorii pământeni n-a îndurat asemenea batjocoră şi nu vreau să cred că din neamul Cantacuzinilor se va naşte cel dintâi.

Măria Sa rămase o vreme descumpănit apoi clătină din cap:

— Nu voi slobozi poruncă să rămână cu braţele încrucişate, dar nici să piară! Ştiriceşte moldo-valahilor primejdia şi să hotărască singuri![{83}]

Capitolul VII

RĂSPUNSUL

Semnele primejdiei stăpâneau aşezările românilor. Tulnicele bacilor mugeau lung, înăbuşit. Neliniştea pogora căprioară speriată din stâncă în stâncă, se revărsa izvor, cădea grindină asupra aşezărilor ţintuite la poalele munţilor. Clopotele mânăstirilor şi ale bisericilor strigau într-un singur glas, ştiricind vorba aducătoare de năpastă:

— Paşalâc.

Toaca poftorea aceeaşi vorbă mărunt, tobele spătăriilor îi urmau pilda, ciuberele, doniţele şi poloboacele dogarilor din Ţara Moţilor, Oaş, munţii Vrancei şi ai Olteniei trudeau s-o deprindă, glăsuind fiecare după puteri:

— Paşalâc!

Morile, proptite în bătaia vântului, scrâşneau vestea, râurile zorite o şoşotau malurilor năpădite de sate, fumul căpiţelor de fân aprinse pe toloace, zugrăveau pe cer buchiile aceluiaşi cuvânt:

— Paşalâc!

— Paşalâc! strigau în goana armăsarilor olăcarii domneşti, ai conacelor şi vestitorii aşezărilor de la câmpie. Vântul le smulgea vorba de pe buze, o purta prin cătunele pescarilor şi cele de munte, o lepăda ostenit în târlele rânduite în locuri uitate de Dumnezeu. Ştirea avea iarba fiarelor, deschidea fără oprelişti porţile ocnelor, pătrundea prin borţile de cârtiţă din adâncul pământului, unde

blestemaţii de soartă trudeau să aducă la lumină aurul, argintul, arama şi sarea.

— Paşalâc! suspina cetina din prăvălişurile muntelui.

— Paşalâc! poftoreau, gemând cumplit, trunchiurile stejarilor, străjeri pe dealuri. Paşalâc! murmurau în graiul lor păsările cerului. Peste obcinele Bucovinei, deasupra Transilvaniei şi a Moldaviei cerul prinse să lăcrămeze. Ploaia scria cu degete ude în colţul uliţelor şi pe fereşti osânda hărăzită:

Paşalâc!

Cei dintâi se urniră opincarii. Moşnegii aveau să povestească nepoţilor că la ceasul când ştirea se abătuse trăsnet asupra satelor de români, plugarii n-au rostit o singură vorbă. Au privit o vreme, înnouraţi, depărtările dunărene, cu sămânţa mâniei încolţită în căutătură, apoi prinseseră să-şi ascută tăişurile. Necazul cel mare n-are trebuinţă de voroavă, nici de îndemn la vrednicie.

Ţăranii dimprejurul cetăţii de scaun a Valahiei deschideau drumurile. Veneau din urmă plugarii de la Putna, de pe Siret, şi ai Olteniei, toţi năpădiţi de aceeaşi credinţă şi ascuţişuri aidoma: topoare, securi, coase, furci şi ţepuşe, cu vârful trecut prin flacără. De la mânjii, abia încercaţi de musteţe, la moşnegi, întreaga vlagă a sătenilor opintea spre Giurgiu. Portul oamenilor de la deal, de la munte şi de la câmpie zugrăvea pete felurite pe sineala cerului, ciubota şi opinca băteau într-o sâmbătă colbul drumeagurilor, adunate pâraie către calea cea largă, poruncită de voievodul Valahiei spre Dunăre.

Seara îşi lepăda cenuşa dimpreună cu vestea purtată fără odihnă de clopotele Mănăstirii Fundenii Doamnei şi ale bisericuţelor ridicate din milosârdia sărăntocilor, fumuri înnegurate zvoneau la răspântii.

Furnicarul pălmaşilor şerpuia grăbit lăsând în urmă bocetele muierilor.

* * *

— Smărăndiţa lui Machidon o bolânzit de tăt, spuse baba Safta morfolind între gingiile goale un morcov păstrat în răcoarea pivniţei. Din zori n-are astâmpăr, o răsturnat satul ca pe o faţă de perină. Şi-aiasta numai din pricină că omul diavoliţei, în loc să-i moaie târtiţa cu un ciomag, umblă după coada prepeliţei pe cărările împărăţiei.

Se afla pe băncuţa din faţa bordeiului, chiar peste drum de Fântâna Tătarului. Ochii înfipţi la rădăcina nasului cercetau cu ciudă uliţa. Aglăiţa, o fetişcană cu hurmuz la gât, abia ieşită la horă, o repezi oţărâtă:

— Ia n-o mai dondăni, babă Saftă. Ce pricepi dumneata?

— Irra! S-o apucat oul să înveţe găina mersul istei lumi. Sau te-ai pus şi tu pe clocit, ai? Prea te înghesuia prin popuşoi băietul clarinetaşului…

Fata îşi struni mânia lipind pâlcul de muieri. În focul voroavei obrajii Smărăndiţei ardeau pară, pletele bălane îi scăpaseră de sub maramă, ochii codaţi scăpărau flacără verde.

— Fa, zghihuito! ţipă Safta. Nu mai da aşa din mâini, c-oi mai păţi vreun beteşug, Doamne fereşte! Ştii că de când te-a lepădat bărbatul, le-ai deprins să lenevească în poale.

Vorbă pricinaşă, dar fără temei, căci nevasta lui Ilie Machidon nu-şi afla pereche în vrednicie. Smărăndiţa se răsuci şopârlă, cu mâinile înfipte în şolduri. Prin ia subţire se vedea zbuciumul pieptului, vârtos, cu împunsătură ispititoare,

— Ce vrai, babă Saftă?

— Ia, să nu mai asmuţi muierile! Unde le mâni, zdruncinato? Ce să cate ele la Dunăre? Poamele Rusalimului?

— Ascultă, babă hăi, nu mă stârni că eu n-am gura umplută cu păsat. Amu îţi trag o pleftoriţă de nu te spală şapte ape!

Ochii Saftei înlemniră de mirare, căci atâta neobrăzare încă nu pomenise. Dintâi îşi prăpădi graiul, într-o clipă însă îl dobândi şi sări de pe băncuţă, sprintenă, mai dihai ca o fată mare. Morcovii îi alunecară din poale şi Aglăiţa începu să râda.

— Fa, Smarando, cu cine vorbeşti tu aşa?! Nu ţi-e oleacă pe la obraz? Bine a zis cine a zis că muierea fără de stăpân îi ca pârâul ieşit din matcă. Şi iarăşi mă întorc să spun că de vină-i numai lunatecul cela de Machidon, sări-i-ar Sâmbăta!

— Să nu-mi blastemi omul, babă, că-ţi netezesc cânepa dracului!

— Oi cuteza-o şi pe aceasta, sunt încredinţată. Acum pricep eu de ce bietul Machidon, om aşezat şi cu frică de Dumnezeu, şi-a luat lumea-n cap. Când creştinului nu-i e dragă muierea, ţine calul înşeuat tată ziua. Iar acea muiere, fără crac de izmana în bătătură, începe a căuta împerechere hăt la apele Dunării!

Îşi bătu sub nasul Smărăndiţei pumnii negri şi scorojiţi:

„Na, că ţi-am zis-o!“

Smărăndiţa începu să râda cu poftă dându-şi capul pe spate. Dinţii şi cerceii de mărgăritare, aduşi de Machidon din împărăţia turcului, sclipiră deopotrivă în lumina soarelui.

— Doamne, că repede îţi mai umblă judecata, babă Saftă! Mi-ai desluşit taină la care nu m-a tăiat capul oricât am opintit. Mă tot miram la ce cercetezi în fiece noapte apele Milcovului. Pofteai ibovnic…

— Ptiu, spurcato!

Muierile chicotiră cu băsmăluţa la gura, măsurând trupul Saftei, o mână de oase sfrijite, strânse peste mijloc cu o frânghie. Smărăndiţa nu le lăsă răsuflet şi întorcând spatele babei îşi urmă înfierbântată vorba:

— Sunt şase ceasuri de când oamenii noştri au făcut închinăciune troiţei din capul satului, şi s-au pornit către Dunăre să secere păgânimea poftalnică. Dimpreună cu

Chiprinaşii, s-au însoţit cei din Văleni, Ciotca, Dumbrăviţa şi Cătunaşu.

— Pune şi Lunca Veche la socoată, îi curmă vorba Aglăiţa.

Muierile o priviră cu uimire lipsită de credinţă. Anevoie de prepuit că plugarii din Lunca, ortomani şi hapsâni de li se dusese buhul, îşi lepădaseră gospodăriile în bătaia vântului, spre a asuda la drum lung, presărat cu păpădie si nu cu galbeni, ferit-a sfântul.

— Ascultaţi ce ştiricesc morile şi fumul căpiţelor! strigă Smărăndiţa. Pe toată valea Siretului n-au mai rămas decât babele si muierile fricoase. „Dumnezeu i-a poruncit femeii să-şi urmeze bărbatul“ i-a zis Paraschiva lui Badea Dumitru alaltăieri, când omul dumneaei poftea să purceadă singur la Ieşi. De ce nu l-ai urmat si-acum Paraschivă?

— Nu m-a îngăduit ştiind că-s muiere slabă…

— Dar când pui creştinul jos şi-l mărunţeşti cu melesteul, fiindcă o dus prea multe vutci sub musteaţă, nu dai dovadă de slăbiciune? Nu râde, Zamfiră, că şi cu tine am o vorbă! Cât îi noaptea de lungă îl munceşti pe bărbatu-tău în crivat, de umblă, sărmanul, a doua zi ca lămâia cea suptă. Cine socoteşti să-ţi astâmpere sângele în lipsă? Moşnegii rămaşi au de făcut slujbă trudnică pe lângă Mărioara vădana, de vreme ce şi-n ceasurile de pace dumneaei vlăguia de puteri patru bărbaţi. Te doboară vântul, ţaţă Glafiră, aşa-i? Numai când îţi goleşti crâşma de petrecăreţi prinzi oleacă de inimă, se vede treaba, de ies gospodarii cu căpăţânile sparte.

Privi uliu mânios muieretul grămădit:

— Tălăniţelor! Unde vi-i jăratecul din căutătură? Puneţi degrabă mâna pe seceri şi căutaţi-vă bărbaţii, căci nici un tăiş nu-i de prisos!

— Bărbaţii noştri au slobozit poruncă să nu părăsim bătătura, îndrăzni un godăcel de muiere. Ştii bine, Smărăndiţă, că am poftit cu toatele să-i urmăm.

— Aţi poftit dar n-aţi opintit! strigă Smărăndiţa lui Machidon. Nu-i o taină pentru nimeni că muierea, dacă

vrea, face din bărbat nevastă! De asemeni, ştiut este că la vorbe îndulcite nu vă întrece nimeni. Într-un sfârâiac de clipă le puteţi înfrânge cerbicia, strâmbându-le porunca. Eu una ştiu că nu m-apucă prânzul cel bun în Chipriana. Primejdia mână o ţară la Dunăre, până şi popândăii au scos capul din borţi, şi noi stăm la soare şi-ascultam voroava babei Safta!

Bătrâna, înciudată, îşi făcu loc şi se vârî muscă în ochii Smărăndiţei.

— Şi pruncii cui îi laşi fa, nescărmănato!

— Mai sunt babe şi moşnegi în sat pe care nu-i munceşte gândul preacurviei… De-amu mă duc să grijesc de merinde. Cine-o vrea să mă întovărăşească, ştie unde mi-e bordeiul!

Smărăndiţa îşi răsuci fustele şi-o luă cu pas sprinten pe uliţă. Muierile cercetară câteva clipe în urma ei, apoi se răspândiră grăbite prin ogrăzi, smulgând secerile din mers.

Aşezată pe băncuţă, baba Safta chibzui o vreme, scociorându-şi cu ghiara un dinte găunos care o cam necăjea. Se clătina fără să se lase dus.

Zvonul primejdiei pisa îndărăpnic Chipriana. Peste sat mijea un soare blând. Dezmierdate, mixandrele şi micşunelele săltau ochişori miraţi spre dimineaţa înaltă. Un cucoş trândav îşi cercă odată glasul apoi amuţi lângă răsadul de bujori ce aromeau dulce a primăvară.

Baba Safta sări de pe băncuţă, tăie într-o clipită ograda şi năvăli în casă.

— Vanghele! Plec la Dunăre! Tu rămâi să grijeşti de bordei şi ia seama la Steluţa când o mulgi! Dintâi o adăpi… Ce stai, Vanghele, staţi-ar norocul! Pune mâna şi tai-o pe Pestriţa, să am ce îmbuca la drum.

Moşneagul o tuli iute pe uşă fără să-şi creadă urechilor. În ogradă închină cruce adâncă, făgăduind liturghie de mulţămită Sfântului Mina, ocrotitorul Chiprianei.

* * *

În cetatea de scaun a Valahiei, vestea osândei poruncită de padişah era rostită fără odihnă. O strigau sculele fierarilor, orânduiţi pe malurile Bucureştioarei, tălăngile harabagiilor, o şopteau calapoadele cavafilor şi hârdaiele meşterilor lumânărari şi săpunari. Ucenicii jimblari ştiriceau năpasta ciocănind după anume rânduială în covate, zlătarii oploşiţi în mahalaua Broştenilor le urmau pilda, născocind sunete ascuţite din căzănele de aramă.

— Paşalâc!

Clopotele bisericilor plângeau înfundat pisând dimineaţa cuminte. În asemenea hărmălaie de zvonuri ai fi poftit să crezi că nici glasurile târgoveţilor nu stăteau cu mâinile încrucişate. Şi totuşi cronicarii aveau să însemneze în pergamentele dumnealor că în acele ceasuri de restrişte, nu s-a auzit un singur bocet. Oamenilor le pierise graiul, odată cu zâmbetul atât de drag veneticilor. Nimeni n-a aşteptat îndemnul lui Vodă pentru a-şi dovedi bărbăţia. După o clipă de buimăceală, meşteşugarii, neguţătorii, cărăuşii crâşmarii, căftăniţii şi prostimea îşi rostuiră degrabă merinde şi arme luând calea Giurgiului.

Ilie Machidon, slujitorul logofătului de taină Radu Andronic, rezemat de crupa bidiviului, privea lumetul zorit de pe podul lui Şerban Vodă. Gândul că târgoveţii s-au ridicat fără zăbavă, spre a înfrunta ienicerii şi spahiii târnosiţi în bătălii, îi picură o lacrimă de bucurie în suflet. Inima plugarului se chirci, apoi, fulgerată de alt gând: Smărăndiţa rămasă singură în Chipriana…

— Oftezi, împărate? întrebă Radu Andronic ivit pe neaşteptate.

Boierul înveşmântase, din nou, straie de drumeţie după gustul şleahticilor şi ducea de dârlogi un armăsar odihnit, în căutătura neagră îi clipocea nerăbdarea. Măsură chipul slujitorului şi mustăcioara i se ridică a zâmbet:

— Am priceput, pofteşti să facem ocoliş prin Chipriana.

— Ţăranul pofteşte şi boierul porunceşte, oftă Machidon. După cât mă slujeşte pe mine ţinerea de minte, pofta şi porunca încă nu şi-au dat bineţe.

— Te muncesc grijile pentru Smărăndiţa, Ilie? Chibzuieşti că are trebuinţă de sprijoană?

Slujitorul îşi potrivi, suspinând, bâta la subţioară.

— Tare mă tem, logofete, că-n umbletul după blestematul cela de grec, printre tătarii lui Zârne, mie mi-ar trebui ajutorul muierii. Vorba ceea: într-o mână ţin sabia, în alta, scutul, nu-mi rămâne nici una slobodă ca să mă bat…

Logofătul sări în şa, poruncind calea Urzicenilor. Venind din urmă, Ilie Machidon scoase din traistă diavolul dumnealui, cel şugubăţ:

— Hm, sfântă se dovedeşte învăţătura moşnegilor din Chipriana. Toţi întoc spatele izvorului după ce au băut pe săturate…

* * *

Vestitorii primejdiei puseseră stâpânire asupra Vasluiului, târg cuminte, cercetat în tot locul de focul tătarilor şi al megieşilor poftalnici din cele patru vânturi, fără să-şi plece fruntea.

În uliţa Cavafilor, acolo unde cu puţine zile înainte haiducul Petrea fusese hăituit de străjile lui Duca Vodă, pentru pagubă însemnată adusă la chimirul unui neguţător armean, se afla la vremea aceea o dugheniţă măruntă, aidoma la înfăţişare cu cele ce se ridicau în dreapta şi în stânga sa. Avea pereţi scundaci, văruiţi cu sârg, ulcele de mixandre şi coada-purceluşului în pridvor, şi o ciubotă spânzurată într-o ancoră, ţâşnită din zid, spre a vesti târgoveţilor cu ce soi de meşteşug se îndeletnicea stăpânul acelei ghimirlii.

Într-o cămăruţă erau rânduite sculele: calupuri, astragaci, ghinţ, cleşte, ciocan, dichiciu, bedreag, piedică,

hască şi alte unelte de trebuinţă. În cealaltă, odaia mare, se aflau un crivat, două laiţe, un ciob de oglindă, puzderie de scoarţe şi chiar o blană de jivină, căci dumnealui, Ioanichie, cavaful, avea dever.

Muierea, o fărâmă de om bălană şi slăbie îşi cercetă cu grijă bărbatul. Se arăta voinic si rumen în obraji, dar femeia ştia că-i numai părere şi la fiece bodroanţă azvârlită în straiţă, băierele inimii i se nodau mai vârtos.

Aduse dulama, botforii leşeşti cu ţinte, obielele, apoi închise geamlâcul, căci nu mai îndura bombănitul clopotelor. De patru ceasuri ştiriceau într-una, fără clipă de răgaz.

— Unde vă întâmpinaţi? întrebă cu glas stins.

Tărăgăna vorba spre a dobândi parcă vreme. Cunoştea locul, cişmeaua lui Ştefan cel Sfânt, unde aveau să se adune cei cincizeci şi şapte de cavafi vasluieni spre a lua drumul Dunării. Tot de acolo hotărâseră să se pornească harabagiii, ciumgiii şi fierarii. Le ştia şi răsştia, dar se anina fără putere de poalele bărbatului.

— Rămâi, Ioanichie! Te călătoreşti pe stele şi eşti beteag de piept. La asemenea beteşug, junghiul nopţii răpune.

Cavaful clătină din cap cu zâmbet şi-i prinse umerii firavi.

— Nu-i acum vremea de vegheat vatra. M-o ocroti Dumnezeu şi Sfânta Paraschiva şi mai ştii, poate mă întorc tămăduit.

Jupâneasa începu să plângă astupându-şi chipul în palme.

— N-ai să te mai întorci, Ioanichie!

Cavaful o privi lung apoi ridică ochii spre icoane.

* * *

Zvonul osândei ciocănea cu degete de gheaţă la ferestrele ghimirliilor prăvălite într-un genunchi, se strecura şarpe prin puzderia de ulicioare aninate de Uliţa Mare a Bucureştilor. Tarabele cu prisos de mărfuri altădată,

îşi dovedeau acum goliciunea, porţile dughenelor erau cetluite cu brâie de fier, lacăte mari, născocite de nemţii îngăduiţi în cetatea Bucureştilor, se spânzuraseră de belciuge.

— Paşalâc!

Vorbă grea, de blestem, de ocară. Nicicare alta n-ar fi izbutit să pălmuiască mai vârtos fala târgoveţilor.

Căpetenie – hotărâseră neguţătorii – avea să le fie dumnealui, Proca Cupeţul, blănarul din Uliţa Mare. Dintâi, se afla mai tânăr între cei cu osânză la pungă şi dacă ceaunele cu galbeni, îngropate sub podelele iatacului dumnealui, se înmulţeau cu fiece an, pântecele, dimpotrivă, îi rămăsese tot calic. Cine-l cerceta mai cu seamă acum, în strai leşesc, ar fi jurat că e lotru. Privirea aspră, glasul repezit, obrajii supţi, nasul de acvilă, toate tăgăduiau îndeletnicirile domniei sale. Şi-apoi te minunai de câte săvârşise bărbatul acesta, subţire ac, în numai zece ani!

Poposise din Roşiorii de la Vede, ififliu şi sărmanel, într-un singur rând de straie, având o opincă spartă. Mai cu seamă despre acea opincă bortită de umblet le plăcea neguţătorilor să pomenească ori de câte ori îi uimea deverul lui Proca. Ucenicise un singur an la Dracea Cârloman, postăvarul, apoi izbutise, te miri cum, să se mute pe cuptor. De la o dugheniţă, rostuită în ziua când primise botezul de calfă în Oborul Vechi, ajunsese la patru prăvălii în Uliţa Mare şi Sfântul Gheorghe. Ce nu găseai pe tejgheaua Cupeţului! Cele mai scumpe brocarturi, atlasuri florii şi muselinuri din Alep, zaramfir şi canavăţ, blănuri albe, muscăleşti, vidră şi preţiosul cacom, vulpea neagră îngăduită doar curţii domneşti, şi iarăşi damascuri şi postav de Flandra, catifea de la Ypres iar acum, de curând, se vârâse şi în neguţătoria de odoare. Dreptu-i, o luase de nevastă pe Zlata, fata lui Udrea cojocarul. Vorba aceea, ban la ban trage, şi păduche la sărman…

La Proca îşi făceau târguielile Iordache Creţulescu, ginerele muchelef al Măriei Sale, logofătul Radu Andronic,

alt zălud robit straielor cu cheltuială, Ioniţă Fărcăşan, a cărui patimă era la spart de chef să se scalde pe de-a-ntregul şi învestmântat în poloboacele de vin ale crâşmăriţelor.

Acum, călare pe un bidiviu rotat, stâlpit de douăsprezece calfe şi nouă ucenici, jupân Proca încerca să pună rânduială între caretele şi rădvanele neguţătorilor, îndesate în Uliţa Mare. Se aflau cam la patru mii de suflete şi, pricepe orişicine, îmbulzeala se lăţea dincolo de mahalaua Scorţarului[{84}], de la hanul lui Şerban Vodă până sub zidurile Curţii domneşti. Poruncile Cupeţului călătoreau din gură în gură. Aveau să se pornească de îndată, luând drumul Mihalcei, din Mahalaua Calicilor[{85}], spre a feri grămădeala pe podul umblător de la Sinteşti. Carele cu merinde vor ţine mijlocul convoiului, vegheate de neguţători tineri ca alde dumnealor Simeon armeanul, Ieremia, Paisie, Corniş şi Andriaş. Neguţătorii vârstnici, precum Luca Fărâmiţă, din Sfântul Neculai ot Şelari, Defta, Iane cojocarul, Mânu şi Panait vor alcătui sfatul cu drept de hotărâre şi poruncă.

La Giurgiu se vor supune celor cu ştiinţă şi deprindere în meşteşugul bătăliilor. Până ce vor da piept cu păgânii, însă, oricine s-ar ivi în cale cu vreo nevoie, bărbat, prunc, muiere, târgoveţ şi plugar, calic, sau dimpotrivă, avea să fie dăruit cu merinde ori alt soi de ajutor.

— Trăim vremi de mare primejdie, sfârşi Proca, şi se cuvine să ne dăm mâna şi să stăm reazem unul altuia, după cum iar se cuvine, acum în prag de drum lung şi vrăjmaş, să înălţăm rugăciune Sfântului Ierarh Neculai spre milosârdie şi binecuvântare.

Patru mii de neguţători, tineri şi vârstnici, calfe şi ucenici, cuprinşi şi de toată mâna, îngenunchează în ţărâna uliţei strângând între degete arme felurite. O vreme se auzi doar bubuitul prelung al clopotelor, apoi vorbele se înălţară într-un singur glas spre cerul lui florar:

— Doamne Atotputernice, Tu carele…

* * *

Vestitorii hrăneau focurile iscate pe culmile Postăvarului, cel fără de asemănare în trufie, cu stoguri de paie trecute prin apă, pentru ca să ardă mocnit. Fumurile zugrăveau primejdia pe cerul pâcliu, astupând Blumăna, aşezare străveche, aninată într-un bold de poalele cetăţii.

Sabina, fiica cea mai mică a jupânului Eustaţiu Crăpusnic, meşter argintar din Scheii Braşovului, dădu năvală în cuhnii.

— Mamă! Mamă! Te cheamă!

Muierea, o bălană cu chipul ostenit înainte de vreme şi sprâncene într-atât de albe încât păreau trecute prin făină, îşi lepădă iute pestelca, rândui horbota de la cornetul ţintuit cu spelci pe creştet şi, înainte de a trece pragul, făcu semnul crucii. Pe poliţele lungi licăreau stins vase pântecoase de aramă, bine lustruite, căni de bere şi porţelănărie de Bohemia. Un cui şugubăţ, ieşit din perete, îi apucă fustele creţe şi jupâneasa se opri, după cel dintâi pas. Cercă zadarnic să se desprindă. Din pricina tulburării, mâinile i se dovedeau neputincioase. Sabina îngenunche iute:

— Lasă, mamă, te descurc eu.

Jupâneasa Evdochia îşi muşcă buzele. Obrajii pufoşi deprinseră purpura, înainte de a slobozi întrebarea, căci se sfia să arate odraslei spaima ce i-o pricinuia argintarul.

— Cum se arată? Îi posomorât?

— L-ai văzut vreodată senin? De Crăciun îi tună, de Paşte îi ninge, în cestelalte zile e fulger şi grindină.

Era o fetişcană subţirică, bălană precum mumă-sa, dar, deşi crudă încă, dovedea alt aluat. Privirea alunie căta chipul oamenilor şi nu vârful încălţeilor, urechile ascuţite şi mişcările iutace – avea trupul zămislit doar din freamăt şi

neastâmpăr – îţi purtau gândul spre veveriţele din pădurea Tâmpei. Jupâneasa o mustră fără vlagă:

— Cum cutezi, tu, Sabină, să vorbeşti despre tată-tu?

— Lasă, mamă, du-te! Cutezăm şi noi ca miaua dinaintea lupului. Nu mai zăbovi, că acum începe să ocărască.

Muierea îşi făcu din nou cruce şi-o apucă cu paşi grăbiţi în lungul săliţei întunecoase. Scump la arginţi, jupân Crăpusnic nu îngăduia luminare aprinsă la vreme de zi, nici lemne în sobă înainte de cea dintâi zăpadă.

Jupâneasa zgrepţănă de două ori uşa de stejar şi luându-şi inima în dinţi, apăsă pe clanţă.

Era o odaie înaltă, cu jeţuri ţepene, sunduce florentine bine cetluite la colţuri, şi un altar în ungherul răsăritului, căci jupânul se afla pios peste măsură. În cămara mohorâtă, doar candela de la poalele Domnului Isus părea însufleţită.

Meşterul Crăpusnic, bărbat vârtos, cu ţeastă pleşuvă şi ochi lăptoşi, prea căscaţi, gata să iasă din găvane, îşi măsură muierea din creştet până în tălpi.

— Unde ţi-ai aninat fustele?

Jupâneasa se fâstâci.

— Se află un cui pe săliţă… Tot chibzuiarn să-l înlătur dar am uitat.

— Altă dată să dovedeşti ţinere de minte! Aceasta-i o ţesătură trainică pe care neguţătorul mi-a luat parale bune. Mumă-mea, fie odihnită, a purtat rochie din asemenea postav vreme de treizeci şi unu de ani, iar astăzi o îmbracă soru-mea Maria, fără să se fi clintit un singur bumb.

Jupâneasa Evdochia, roşie pară, îşi lipi palmele asudate de zid.

— Mi se cuvine mustrarea, căci n-am fost cu luare aminte. N-am făcut-o însă cu dinadinsul, ci din pricina grabei de a răspunde chemării domniei tale.

— Acestea sunt doar cuvinte pustii şi de tăgadă, iar după cum ştii, nimic nu-mi stârneşte silă mai mare decât vorbitul în deşert…

O privi cu dispreţ nefăţărit. Din pricina luminii sărace, straiul păcuriu al argintarului se topea pe zidurile noptatece. Desluşeai doar capul chelbos, ca un bulgăre de cretă.

Jupân Crăpusnic reteză de câteva ori cămara, apoi se opri sub icoane, cu braţele încrucişate peste piept. Ca toţi zgârciţii, ţinea pumnii ascunşi în cochiliile subţiorilor.

— Ia aminte, Evdochie! Mă pornesc în călătorie lungă şi anevoioasă, ce duce tocmai la Dunăre.

— Sfântul Neculai şi cuvioasa Ana să te binecuvânteze şi să-ţi lumineze cărarea. Care-i pricina ce te împinge la asemenea drum primejdios?

Argintarul privi pe fereastră fumul care vestea osânda românilor, apoi o fulgeră cu căutătura.

— Cercetează-ţi lungul nasului, muiere. Nu spre a tăifăsui despre datorinţele mele te-am chemat, ci pentru a-ţi porunci cele ce vei avea de săvârşit în ăst răstimp! Dintâi! Am lăsat prăvălia în seama neamţului Bruno. E om cinstit şi dovedeşte pricepere în ale neguţătoriei. Vei griji, doar, în fiece sâmbătă să primeşti câştigul de peste săptămânâ. Argintul îl vei depune tot în sunducul talienesc, fără a cerca să-l descui. Are crăpătură, anume ticluită, pentru a putea strecura talerii.

Jupâneasa deschise gura cu gând să întrebe de paralele trebuincioase gospodăriei, apoi se răzgândi. Zâmbet trufaş întinse buzele meşterului.

— Nu vei avea nevoie de parale, căci am încheiat înţelegere cu Pavel jimblarul şi măcelarul Iosif. Îţi vor aduce merindea de trebuinţă fără ca să lepezi un singur zimţat. Le-am dat bani înainte, tu fiind cheltuielnică şi fără socoteală. Vei avea, dară, pâine şi carne. Poame şi verdeţuri sunt câte pofteşti în grădină, deşi aş pofti să pofteşti cu măsură. Ce-i, Evdochie? Dacă ai ceva de spus. vorbeşte si nu te hâţâna trestie. Eşti muiere în toată firea, iar mie nimic nu mi-e mai urât pe lume ca omul şovăielnic.

— Sabina, îngână Jupâneasa, umezindu-şi buzele. E o copilă…

Meşterul i-o reteză scurt:

— Nu cerşetori acadele şi cofeturi, căci iar urât mi-e omul cu gândul doar la pântece. Eşti toată o osânză şi opinteşti ca fată-ta să-ţi semene. Trăim vremi de restrişte şi zaveră, argintu-i scump, şi nu creşte la margine de lan. Fiindcă veni vorba, o vei ţine strâns de poale. A împlinit cincisprezece ani şi nu se mai cuvine să bată uliţa. Biserica şi ghergheful, iată ce i se îngăduie şi la ce trebuie s-o îndemni, iar bărbatu-său, de o fi om cumsecade, mi-o aduce cândva mulţămită. Ai priceput, Evdochie?

Jupâneasa dădu din cap. Îi zvâcneau tâmplele şi o cerca o singură dorinţă: să iasă mai degrabă din cămară.

— S-o molcomeşti, Evdochie, şi să-i răsădeşti în inimă cucernicie şi supunere faţă de poruncile Domnului, şi mai vârtos faţă de cele pământeşti! Dovadă că v-aţi străduit va fi chilimul cel cărămiziu ce-l poruncesc isprăvit când mă voi fi întors, precum şi două mii de versete din Biblie ştiute pe de-a rostul. Care anume, are slobodă alegere. Mai ai ceva să-mi spui, Evdochie, căci eu poruncile le-am isprăvit.

— Nu, îngână zăpăcită jupâneasa.

— Atunci rămâi sănătoasă şi grijeşte să nu se clintească nimic în gospodărie, de la stâlpii porţii până la cea mai măruntă bodroanţă!

După care-i întoarse spatele, iar jupâneasa Evdochia ieşi deandăratelea.

Sabina îi sări de gât.

— Pleacă, mamă, aşa-i că pleacă?

Muierea se aşează pe un scăunaş scundac cu trei picioare. Rosti cu gândurile rătăcite:

— Nu se cuvine să te bucuri de drumurile lui tată-tu.

— Unde se duce?

— Am priceput că la Dunăre.

Tunetul vestitor îi anină urechea şi jupâneasa tresari.

— Dumnezeule!

— Ce-i, mamă?

— La spartul zorilor, trocarii din Schei au luat şi ei drumul Dunării spre a sta reazem românilor năpăstuiţi de primejdia Paşalâcului.

Ridică ochii spre fiică-sa. Fericirea îi vopsea obrajii slăbii, privirea învăpăiată zburda în lungul poliţelor cu alămărie. Jupâneasa îşi aduse aminte de chilim şi de cele două mii de versete. Avea să i le ştiricească la vărsatul serii. Măcar o singură zi să-i rămână bucuria neadumbrită.

Auziră tropot de cal şi săriră amândouă la fereastră. Jupân Crăpusnic ieşi din curte, fără să întoarcă o singură data capul. O slugă grăbi să încuie porţile înalte.

* * *

Clopotele bisericilor pisau mărunt noaptea pogorâtă asupra Bucureştilor. Pe gorganul Mitropoliei ardeau focuri haiduceşti, iscate anume ca să ştiricească celor betegi de urechi osânda poruncită de sultan. Flăcările născoceau umbre speriate pe zidurile palatului domnesc de la Curtea Veche şi printre ghimirliile prostimii din mahalaua Broştenilor[{86}].

— Când chibzuieşti să ne urnim? întrebă un glas ascuns în beznă.

Se aflau pe malurile cele bâhloase ale Bucureştioarei, ocrotiţi de păcura nopţii. Odată cu înserarea, nu mai cutezau să se avânte în bahnă nici cei mai vrednici dintre străjerii Măriei Sale Constantin Brâncoveanu. La primul pas lăturiş îi înghiţea mlaştina, iar dacă norocul le ocrotea călcătura, nu-l iertau jungherele cumaşilor, ţâşnite din întuneric. Un vânticel subţire aţâţa miasmele putrede. Crai-Nou, slobozit din chinga nourilor, scoase în priveală un ciot de aur.

Sub suliţa firatică de lumină, se iviră chipurile tâlharilor. Erau cam la vreo sută de făpturi, novaci şi plini de vlagă, cu căutătură neagră şi aprigă, tupilată sub frunţile noptatece. Îşi ţineau jungherele la cingătoare, cei mai dibaci în teacă de piele, la subţioară. Ici-colo se zăreau puşcoace, câteva suliţi şi spade, căci hainii tâlhăreau după cum se ivea prilejul, şerparele avuţilor, dar nu se sfiau să-i jecmănească nici pe fustaşii şi arnăuţii lui Vodă.

— La răscrucile nopţii, răspunse Prisparu. Luăm Calea Mehedinţilor, cu ocoliş, căci podul Şerban Vodă e sodom de omenire.

Se afla mai mare printre cârjalii, bărbat răsărit, puternic în boi, cu căutătura albastră, de arhanghel. Căutătură primejdioasă căci ademenea lesne, fără a vesti gândul vrăjmaş. Dar ceea ce tăgăduia privirea, nu izbutea să ascundă trupul cu urmă de rană în tot locul.

— Porunca mea, urmă căpetenia curmând voroveala şi zăngănitul armelor, este ca din această clipă şi până ce primejdia se va fi istovit, să supuneţi postului desăvârşit degetele poftalnice de aur, bucate, sau veşminte. Cel ce se va încumeta a săvârşi dimpotrivă, va sfârşi în jungherul meu, de mi-e frate ori prieten vechi.

— Nici pungile păgânilor n-avem îngăduinţă a le cerceta?

Întrebarea o slobozise, cu râs, un tâlhar tinerel şi sprinten, căruia tovarăşii îi spuneau Ţiparul.

— Aceasta o vom hotărî la Dunăre.

Din nou, glasurile arse de vinars şi mahorcă începură a se amesteca, zgâriind liniştea bahnei. Un cumaş vârstnic, cu musteaţă căruntă, strecură căpeteniei privire piezişă.

— Mult trebuie să te fi îndatorat Măria Sa, Prisparule, şi dulce trai ai dus, pesemne, în ăşti unsprezece ani de domnie, de ne îndemni la drum vârtos, cu mâinile legate. Ieri te hăituiau străjile Brâncoveanului, azi opinteşti să-i aperi scaunul.

Prisparu răsuci capul, înţepat de bondarul vorbei deşarte. N-ar fi îngăduit nimănui asemenea cutezanţă.

Bătrânului îi fusese însă ucenic în ale tâlhăritului şi-l ştia credincios. Ar fi spintecat mai degrabă icoana sfintei Maria de la Olari decât să-şi vateme dascălul. Izbuti să-şi potrivească zâmbetul pe buze.

— Pricepi anevoie, codoşule! Nu pentru cuca şi tuiurile Brâncoveanului opintesc într-o inimă opincarii, căftăniţii, boaitele mănăstirilor sau meşteşugarii. Porunca le-o dă Valahia, care se cuvine să rămână slobodă. Aceleiaşi porunci mă închin şi eu!

Cumaşii tăcură ascultând clopotul de bronz al Bisericii de Jurământ.

* * *

Tulnicele moţilor împingeau noaptea de umeri, răsuflarea muntelui o fugărea peste ţinutul Zarandului. Dogarii din Ţebea, meşteri vestiţi în întreaga Transilvanie, primiseră vestea în ceas târziu de noapte şi-acum îşi ştiriceau hotărârea de a pogorî către Valahia, spre a răspunde cum se cuvine necredincioşilor. Cei din Albac, Abrud şi Zlatna, le trimiseseră cuvânt buciumat că poftesc să se întâmpine la Alba Iulia, pentru a purcede într-o suflare.

Nouă mii de moţi vârtoşi, vârfuiţi de arme şi de amărăciunea osândei poruncită de umbra lui Alah pe pământ, băteau odată cu zorile drumul Sibiului.

* * *

Zâmbetul cel blând al soarelui de dimineaţă se ivi de după cula dealurilor, semănând mirişti de lumină peste Valea Oltului. Călugăriţele de la Schitul Vechi îşi făcură semnul crucii, apoi prinseră să trebăluiască furnici.

„Trei lucruri se cer călugărului, zice Ava Andrei: singurătatea, sărăcia şi tăcerea întru răbdare…“

Era cea dintâi învăţătură pe care o primise măicuţa Taisia când intrase în Schit. Ucenicea pe lângă ecleziarha Mitrodora, şi tot pe lângă dumneaei împlinise, la Rusalii, şaisprezece ani.

Măicuţa Taisia nu isca pricină de cleveteală, nici de pizmă – până şi ieromonaha Maximilia, cea slabă de ochi, îşi întorcea căutătura de la camilafca nevoiaşă, ţesută din păr aspru de cal, după pilda cuvioasei Anastasia – săgeţile vrăjmaşilor o ocoleau. Căci spune Pimen cel Mare: „Dacă vei tăcea, vei avea odihnă în locul în care vei sălăşlui…“

Cu adevărat înţelepţi se dovedeau şi Ava Antonie, şi Ava Pamvo, şi Ava Moise, îndemnând la smerită cugetare, între păreţii chilioarei: „Cine fuge de oameni este ca un strugure copt, iar cine între oameni petrece este ca agurida…“

Toate aceste apoftegme{87} se înşirau în mintea măicuţei Taisia precum mătăniile pe lănţugel de argint. Chibzuia singură, departe de soborul călugăriţelor grămădite în curtea schitului. Dincolo de pâlcul de stejari, cărăruia şerpuia domoală spre apele Oltului, cel veşnic clevetitor. Ameţită de post şi dulceaţa soarelui, măicuţa închise ochii frământând între degete un firicel de ciuboţica-cucului.

Sora Tecla bătea harnică toaca, opintind zadarnic să răpună voroava maicilor. De-acuma se hotărâse totul. În mai puţin de un ceas, aveau să părăsească schitul spre a purcede pe urmele moţilor şi ale meşterilor oţelari din Valea Domanului. Spre veghe, în lăcaş, vor rămâne doar maica Apolinaria, oloagă şi neputincioasă, dimpreună cu uceniţa dumneaei, sora Ioana. Pe măicuţa Taisia o cerca lacrima. Se împlineau şaisprezece ani de când ducea trai tihnit la Schitul Vechi, închinat priveghiului, şi rugăciunii, şi înfrânării, şi dragostei întru Christos, şi simţea spaimă pentru zilele ce aveau să vină. Un glas îi şoptea, precum Savei în pustiul Rubei: „Rămâi, Taisie, căci cel ce se amestecă cu mulţimea, dese răni primeşte…“

Dar tot sfinţii părinţi glăsuiesc: „Nu cârtiţi şi supuneţi-vă mai marelui vostru, precum trestia şi firul de iarbă la

porunca vântului.“

Iar maica Singlitichia, stareţa, poruncise întregului schit călătorie ce se vestea anevoioasă, tocmai la Dunăre. E înţeleaptă maica Singlitichia şi nu se cuvine s-o cleveteşti nici măcar în adâncul cugetului. Dar oare nu s-ar fi dovedit dânsele, cele patruzeci şi nouă de călugăriţe ale Schitului, mai de folos postind şi rugându-se cu osârdie pentru izbânda şi izbăvirea celor ce s-au dus să înfrunte păgânii la Dunăre? Oare nu secându-şi ochii în plâns, priveghi şi umilită rugă întărise cuvioasa Eulampia de la Sihăstrie braţul lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, acum două sute şi mai bine de ani?

Se cuvenea oare, mireselor lui Christos, în loc de trai pustnicesc, a se amesteca în viaţa de toată ziua a mirenilor?

Se cuvenea, socotise maica stareţă a înfrunta şi ochii pofticioşi, şi lacoma desfrânare şi virtutea săracă, căci, a spus ea dinaintea soborului adunat, „dacă la vreme senină şi blândă priveghiul, postul, umilinţa şi lacrima desăvârşesc călugărul, tot asemenea la vreme vrăjmaşă, se cere lui dimpreună cu rugăciunea, să opintească şi cu umărul. Nu puţini vor fi cei vătămaţi de păgâni. Pe potriva puterilor, le vom alina rănile trupului, după cum vom înălţa rugăciune spre mântuirea sufletului. Iar vouă să nu vă fie teamă, căci cetatea tare nu poate fi răpusă de toate oştile lui Belzebut, după cum la cuget slăbănog, iute îi vine de hac şi un pui de drac chiar beteag de-ar fi…“ Şi iar a mai spus înţeleptul Sirah: „Este ruşine care aduce păcat şi este ruşine care aduce slavă şi dar.“

Măicuţa Taisia suspină. Se va dovedi ea, nevrednica, cetate îndeajuns de tare? Păcatul trufiei n-o osândise niciodată, ba dimpotrivă, se ştia şovăielnică şi temătoare. Păşea tot cu ochii în ţarină spre a cerceta bine unde pune piciorul, de-o întrebai cu dinadinsul ceva, nu-ţi purta răspuns de-a dreptul, ci ocolit, grijind să apese: „Eu aşa am auzit, de văzut n-am văzut.“

Stareţa Singlitichia, încotoşmănată căci se afla împovărată de ani şi era şubredă tare, se ivi în pridvor poruncind călugăriţelor să urce în căruţe. Măicuţa Taisia îşi cercetă încă o dată bocceaua săracă – Vieţile Sfinţilor, Patericul, ceaslovul, un şăluţ de lână şi un găvănoşel cu dulceaţă de coarne, darul unei jupânese milostive – apoi se alătură cu paşi împiedicaţi celor patruzeci şi opt de camilăfci pâclii.

* * *

Drumeţii apelor îşi făcuseră obiceiul să poposească în portul cel mare de la Tulcea, vestit pentru vinul şi muierile sale, şoldii, supuse păcatului. Zarva stârnită de muşterii în cârciumi nu izbutea să astupe zvonul primejdiei. Clopotele ştiriceau fără odihnă, în acelaşi glas cu cornurile luntraşilor moldoveni şi ale pescarilor de la Isaccea.

Oamenii bălţilor lopătau în susul apei către Giurgiu, pe furiş, spre a nu stârni prepuielile osmanlâilor de pe catargele împărăteşti. Cuţitoaie lungi şi harpoane ascuţite luceau stins sub năvoade, în ochii vâslaşilor se desluşea o singură dorinţă. Să ajungă la vreme.

Bordeiul ridicat din chirpici şi vălătuci, cu acoperiş ţuguiat şi oale vârstate, în care înfloreau anghelica şi coada-purceluşului, se afla în Mahalaua Betegilor, la numai câţiva stânjeni de crâşma lui Dumitrache Rachiu Dulce. Pescarii buiaci ai acelor vremi porecliseră bordeiul „La trei muieri“, voroveau despre stăpânele lui, clipind cocoşeşte din ochi, când jupânesele domniilor lor nu se aflau prin preajmă.

Coşmelia celor trei muieri avea fereştile oblonite din zori şi până ce înserarea teşea pânză groasă deasupra portului. Atunci se iscau umbre prelinse în lungul zidurilor, muşterii corăbieri şi târgoveţi bezmetici, munciţi de patimi ce le cetluiau buzele când îngenuncheau spre spovedanie, în sâmbăta mare. Domniile lor se mulţumeau să aprindă

luminări spăşite la icoanele sfinţilor Ilarion cel Mare şi Vitalie, acei mucenici vârtoşi la cuget, care dormind şapte ani în aşternut de desfrânată izbutiseră să nu cadă în păcat.

Cele trei muieri, Dida Lunga, Pătlăgica şi Muscăliţa se socoteau podărese subţiri, căci meşteşugul satanicesc nu şi-l istoveau la margine de drum, ori sub lotcile pescarilor. Prinseseră chiar oleacă de cheag şi aceasta o desluşea orişicine, cercetând cămăruţele cu belşug de scoarţe, perini şi alte bodroanţe, droşca şi caicul aurit pentru ceasurile de odihnă.

Pătlăgica, muiere cumplit de rotofeie, cu chipul rotund lună plină şi mărgeluşele ochilor înfundate în obrajii prea bucălaţi, rezema perinile crivatului gustând alene dintr-un blid cu roşcove. Dida Lunga, slabă, cu nas bârligat şi o clădărie de păr negru şi ţepos, umbla fără rost prin odaie, când săltând colţul perdelei, când cercetând cu nerăbdare ograda întunecată.

Muscăliţa, înaltă şi lată cât un oştean, îşi ridică ochii verzi din poale. Înşira pe un fir de mătase boabe de hurmuz.

— Clopotele se zbuciumă într-una…

— Primejdie mare! spuse Dida pe gânduri.

Pătlăgica dădu de-o parte blidul cu roşcove:

— Pescarii din Murighiol s-au urnit din zori.

— Şi cei din Beştepe.

— Şi! întări Muscăliţa.

Tăcură o vreme. Chemarea unui corn subţiratec astupă clondănitul clopotelor. Dida rezemă fereastra căutând lung în noapte.

— Duma, starostele din Sfântu Gheorghe a umplut zece lotci cu muieri, rosti într-un târziu.

Muscăliţa îşi potrivi perna sub cap poftind să afle:

— Pentru ce? Pescarii ştiu să-şi rostuiască singuri bucatele.

— Se cer mâini iscusite care au deprins tămăduitul rănilor. După toate semnele, va curge sânge din belşug,

desluşi Dida. Gospodinele din Tulcea au trimis pânză înălbită. Două mii de coţi! Multe şi-au urmat bărbaţii.

Muscăliţa o privi cu ochi subţiaţi.

— Ce gând te munceşte, Didă?

Nu primi răspuns. Muierea îşi turtise nasul de geam, stâlpind întunericul. Vestea primejdiei secera liniştea nopţii. Murmură fără să le privească:

— Chibzuiesc că s-ar cuveni să punem şi noi umărul.

— Ai bolânzit?! întrebă roşcovana. Vrei să te măsori cu păgânii?

— Am putea fi şi altminteri de folos.

— Cum? Nici un gospodar cinstit nu s-ar atinge de talerii tăi, ştiindu-ţi rosturile, iar muierile lor te-ar izgoni cu pietre. Asta-i soarta podăreselor!

Dida cumpăni o vreme, apoi prinse să smulgă de pe ea straiele de slujbă. Prin cămară începuseră să zboare cămeşuica de mătase zmeurie, catrinţa scurtă, prinsă într-o singură copcă, floarea de la ureche.

— Te-a pălit strechea, fată hăi?! întrebă Pătlăgica zvârlind un colţun care-i nimerise în obraz.

— Maică Precistă! suspină cealaltă muiere.

Dida Lunga nu le luă în seamă. Descuie, asuprindu-şi degetele din pricina grabei, o ladă braşovenească, căutând straie cuviincioase. Tălăniţele erau numai ochi. În veştminte leşeşti, fără bibiluri şi croială satanicească, muierea părea o jupânească sfioasă deprinsă numai cu ghergheful şi ceaslovul.

Dida porni furtună spre uşă, zvârlindu-le din prag:

— Mi-am pângărit trupul, nu şi cugetul! Rămâneţi sănătoase!

Pătlăgica îşi făcu semnul crucii.

* * *

Zorile pătrundeau anevoie la stâna baciului Gavrilă, din Făgăraş. Iscată fiind într-o pâlnie a muntelui şi înconjurată de brazi, lumina se limpezea la târlă, chiar în moţul lui cuptor, abia spre ceasurile prânzului cel mic.

Trei lucruri îndrăgise baciul când se statornicise aici: păşunea, florile albastre şi belşugul de răcoare, căci în toiul verii chiar, răsuflarea pădurii nu-i îngăduia să-şi lepede cojoaca.

O singură mioară nu-i murise de molimă – pacostea turmelor de la şes – iar alt vrăjmaş de temut rămânea doar lupul. Hămeseala fiarei, cugeta dumnealui, îi lăsată de la Dumnezeu, precum seceta ori grindina, iar jivina tot are un bun: strică până se satură, pe când molima îi hulpavă şi nu dă semne de saţ decât la soroc. În acea primăvară, leat 1701. Gavrilă, baciul, împlinise şaizeci de ani, avea cinci sute de oi, zece dulăi şi trei feciori iscaţi din cremene. I-i dăruise o fărâmă de muiere, mare iubitoare de gâlceavă şi podoabe, al cărei sfârşit se întâmplase într-un început de brumărel fumuriu, când se prăvălise în cazanul cu untură de porc, dată în undă. Căci din pricini felurite, statornicite la stâna lui moş Gavrilă, porcii erau jertfiţi toamna, de Ignat răpunând doar unul ori doi godăcei, după cum poruncea creştineasca datină. Pe atunci, mezinul Gheorghieş avea cinci ani, dar vremea se călătoreşte pârâu iuteş căruia cerul nu i-a născocit zăgaz.

Cătând la fecioru-său, baciul se tot minuna socotind că abia mai deunăzi i se încurca între ciubote, prunc codalb, pirpiriu şi cu urechile roşii. Roşii se înfăţişau mereu, căci acolo îl dezmierda şi mumă-sa Catrina şi fraţii. Baciul ştiricea mioarelor, în ceasurile de singurătate, că mezinul dumnealui, Gheorghiaş, se culcase cârlan şi, petrecând noapte vrăjită, se ridicase în zori flăcăuaş de paisprezece ani, cu păpădie de musteaţă şi umeri voinici.

Părintele baciului Gavrilă, vornicul Iacob din Trestienii înalţi, avea vorbă: „Ce nu pricepi acum, vei pricepe mai

târziu. Şi dacă nici mai târziu nu te duce capul, atunci musai pe lumea cealaltă. Nimic nu rămâne nedesluşit.“

Ăilalţi feciori, cei cu căutătură noptatecă, se foiau acum în nădragi, nerăbdători să purceadă la nevoile târlei. Nu ghiceau la ce-s zăboviţi când soarele a biruit muntele, iar treaba, atât cât îi tăia capul, n-a săvârşit-o vreun duh al pădurii, pentru a se hodini ei cu palmele rezemate în genunche.

Răspunsul se cerea, oare, cercetat în zbuciumul tulnicelor vestitoare de primejdie? Acele tulnice ştiriceau grindina oştilor păgâne, dar dumnealor ştiau demult ca nici turcul, nici tătarul nu cutezaseră să bată potecile de munte pentru a prădui mana oilor.

Moş Gavrilă, mirosindu-le cârteala, îşi îndesă luleaua cu mahorcă şi cuprinzându-i într-o singură căutătura începu a grăi cu glas scăzut. Nu era cuvântăreţ, căci oierul şi muntele îs tot una, şi se cheamă singurătate. Să poftească cineva a-i spune câte vorbe sloboade pe zi un cioban! Şi cu cine să tăifăsuiască, mă rog?! Mai îndemni oile, te răsteşti la zăvod, afuriseşti lupul şi sudui măgarul, rar schimbi o vorbă de bineţe cu mioarele. Atât! Rânduiala la stână e statornică, ceasurile poruncesc singure roboteala şi hodina. La ce să-ţi răceşti gura de bogdaproste, îmboldindu-l, de pildă pe Ştefan, să mulgă oile, sau pe Ilie să opărească botele, sau pe Gheorghieş sa dreagă zăplazul, sau să-şi tragă sumanul peste căpăţână şi să horăie un ceas-două? Toate se ştiau singure şi fără îndemn.

De aceea îşi simţea limba împiedicată, şi la o adică, îşi zise că după cum caşul e bun proaspăt, feciorilor li se cuvin vorbe pe potriva caşului. Cum i s-or dezlega din cuget, aşa le-or primi. După hotărâre, glasul baciului slobozi bubuit de flintă:

— Ne urnim la Dunăre!

Trei perechi de sprâncene îmbinară creţuri într-aceeaşi clipă. În răbojul tainic al baciului, Ştefan era cel mai bogat în ani dar şi cel mai nărod. Îşi vârâse degetul în nară, semn

că-i pălit cu leuca, şi pofti să afle ce drăcovenie o mai fi şi Dunărea:

— După nume, se cere a fi târg de mioare.

Celălalt haidău, Ilie, dădu din cap încredinţat, stârnind râsul mezinului.

— Dunărea-i apa cea lată şi lungă, care ţine hotar Valahiei.

Baciul îi repezi pe ceafă ceaunul palmei, spre a lua învăţătură că nu se cuvine să te bagi muscă în vorba celor mari, apoi mormăi întunecat:

— Într-acolo năvăleşte păgânul şi datori suntem a-i ţine piept.

Ilie, mereu însomnurat şi cu gândul la fătuca cea rotofeie a pădurarului, întrebă:

— Departe-i de târlă?

— Departe. Vom avea de drumeţit călări şi cu popasuri scurte trei ori patru zile. Ne pornim înainte de amiezi. La stână rămâne Gheorghieş, singur.

Ştefan, un goblizan bălai, întrebă cu sfială:

— Îngădui, tătucă?

— Vorbeşte!

— După socotinţele mele, asprimea muntelui va zăticni singură poftele păgânilor.

— Pune-ţi botniţă, nătângule! mugi baciul ridicându-se de pe scăunaşul cu trei picioare. O Valahie şi o Moldovă s-au scurs la Dunăre, împunse de primejdie, iar ţie ţi-i gândul la Dochia, nevasta popii din Sânzieni.

Se repezi spre mezin, lepădând poruncă straşnică:

— Gheorghieş, aici să-mi încremeneşti, stâncă! Dacă piere vreo mioară, cu mâna mea te jupesc!

Ilie se ivi de după şopron ţinând caii de dârlogi. Într-o clipă toţi trei fură în şa, şi, până să-şi şteargă Gheorghieş lacrimile, pieiră înghiţiţi de pădure. O vreme se mai auzi tropotul copitelor, apoi numai ştiriceala buciumelor.

Suru, măgarul, trase un nechezat straşnic şi începu să se preumble, mirosind florile albastre.

* * *

Ploaia ciobănească şi vestea primejdiei asupreau târgul Ieşilor. Cei dintâi care ascultaseră povaţa datoriei fuseseră harabagii din Podul Iloaiei. Căruţele dumnealor, boltite cu coviltire, porniseră la primul cântat al cocoşilor, căci aveau de înfruntat drum lung până la Dunăre. Meşteşugarii aninaţi de apa Bahluiului şi neguţătorii îi urmară un ceas mai târziu. La spartul nopţii, purceseră boierii mărunţi şi căftăniţii.

Văduvite de târgoveţi, ghimirliile şi hudubăile Cetăţii de Scaun a Moldovei lăcrămau a pustiu.

— Pesemne Vlădica s-a smintit de tot, mormăi furioasă baba Anghelina. Şi Vodă dă semne de beteşug. De cincisprezece ceasuri bombăne clopotele, de nu poţi pune geană peste geană.

Strânse de pe masă blidele, trântindu-le cu zgomot. Bătrânii o priveau pe sub sprâncene, cu inima arici. Era mereu mânioasă. Moş Toma cutează:

— Îi primejdie mare, babă! Ne pun păgânii juvăţul. Vezi, asta e…

Moş Grigore îl cercetă uimit din cale afară. N-ar fi îndrăznit în veci să se pună de-a curmezişul hoaştei. Când ocăra prea tare, făcea pe cela fără urechi. Bătrânii se ştiau de pe vremea şolticăriilor, când amândoi dobândiseră câte un pumn sărac de anişori. Vremea care se călătorise nu le slăbise prieteşugul, iar acum, în asfinţit, lungeau aţa de pe mosor în casa veche părintească a lui Toma.

Baba îşi strânse nodul maramei la ceafa, cuprinsă de stenahorie.

— Ce juvăţ?! Care juvăţ?! Unde vezi domnia ta juvăţul?! Uite cum vorbeşti în deşert, mă mir că nu ţi-e oarecum pe la obraz!

Moş Toma, roşu sfeclă, lăsă nasul în pământ. În săliţă se făcu dintr-odată frig, liliacul îşi strânse miresmele. Anghelina pufni ciudoasă, luă blidele murdare şi trânti uşa cu piciorul.

— De ce-o stârneşti? întrebă moş Grigore în şoaptă. Ştii că a pocnit-o popa cu capul de cristelniţă la botez. Las-o în pânzele ei…

— Eu o las, dar mă lasă, guştera? Ţine minte vorba mea, Grigore, procleta aiasta de babă are să ne mănânce comândul!

— Acuma nu le mai pune şi matale pe toate la inimă. Am vorbit cu părintele Vasile. Cunoaşte el o copilă sfioasă, orfană… O năimim şi scăpăm de babă.

Bătrânul tăcea cu capul în piept. Bărbia ascuţită, năpădită de creţuri, îi tremura. Moş Grigore se săltă anevoie de pe laiţă. Trase după el o cergă chindisită cu flori, care i se încurcă între picioare, o păturі, privind cu teamă spre uşă, apoi, rezemat în toiag, se apropie de tovarăşul dumnealui. În ochi i se aprinse lumina zâmbetului.

— Poate te cearcă vătămătura cea veche, ce zici? Să cercetez în ocniţa sobei? Răchia lui jupân Nuhăm e leac fără greş…

Moş Toma rămăsese la socotelile dumnealui.

— Doi taleri şi patruzeci de arămioare îi numărăm în palmă la soroc şi fără zăbavă! rosti înfundat. Doi taleri şi patruzeci de arămioare pentru o fiertură, câteva trenţe spălate şi o mătură dată în dorul lelii, când şi când! Ne fură ouăle, ne bea holerca, ne sileşte la toate posturile mai abitir ca pe schimnici, ne suduie! Doi taleri şi patruzeci de arămioare nu dobândeam eu într-o lună, nici când mă aflam calfă!

Tremura tot de mânie, ochii abureau lacrimi.

Moş Grigore cercă să-l domolească.

— Aşa-i, Tomiţă… Acuma, las-o boalelor de babă. Adăugi cu glas scăzut: Mâine, în zori, ne pornim.

Moşneagul ciuli urechile.

— Mâine?

— Mâine, chicoti Grigore, şi-n căutătură îi scăpară lumina şturlubatecă de pe vremea când prunc fiind, juca oarba şi inelele pe dealul Copoului dimpreună cu prietenul Tomiţă. Mâine negreşit.

— Ai socotit toate celea? Sa nu prindă păcatele zgripţuroaica de veste.

— Să n-ai grijă! La ce crezi că chibzuiesc de patru ceasuri? Mâine baba se duce tocmai la Socola. L-am tocmit pe Chirică… Ai văzut ce cai voinici are? Până la Dunăre o ţinem într-o întinsoare, cu un singur popas.

— Şi securile? Unde-s securile?

— În sobă, Tomiţă, în scutece trecute prin seu spre a-şi prăpădi rugina.

Moş Toma îl cercetă buimac. În gura căscată se vedeau trei cioturi de dinţi.

— Mare pehlivan eşti, Grigore! Te cuprinde mirarea cum ştii să le potriveşti pe toate.

Moşneagul, fudul, îşi semeţi gâtul subţirel, aţă. Îi lipseau două copci la giubea.

— Tot ce săvârşim noi se cheamă că e pentru Moldova, Tomiţă! Aşa să ştii!

Nodul arducat în grumaji îl împiedică să-şi urmeze vorba. Moş Toma îşi aminti vremurile vechi, când bortiseră dimpreună tătarii, apoi oftă.

— Mi-e frică de babă, Grigoriţă. Să n-o ţină vreun junghi de poale, acasă.

— Mâine, la cel dintâi ceas, Vanghele, ologul, îi va ştirici că o cheamă popa de la Trisfetite. Pentru slujba aiasta, l-am uns cu o pungă de mahorcă muscălească. Când o afla vidma că-i e de trebuinţă popei, se scoală şi din mormânt!

— Tii! Cum le potriveşti matale pe toate! poftori Grigore.

Gândul că vor izbuti să păcălească baba îi bucura straşnic, începură să râdă, dinţii înfundat, apoi rezemară sughiţând pereţii înveşmântaţi cu scoarţe. Anghelina îşi vârî nasul bârligat pe uşă cercetându-i acră:

— Aferim, moşnegilor! Ţara arde şi voi vă veseliţi!

Noaptea îşi lipi ochiul de fereastră clipind vulpeşte.

* * *

Se desluşeau de departe după trenţe, după orăcăitul plozilor, după galbenii prinşi în plete sau bătuţi salbă, pe sânii despuiaţi. Sticleau în lucoarea înserării, căutătura le lumina chipurile oacheşe. Nu se afla muiere fără prunc în braţe şi alţi doi-trei aninaţi de fustele bălţate şi creţe. Bărbaţii, în nădragi strâmţi, cămeşi murdare, dar cu împunsătură aleasă, şi cercel de aur la o singură ureche, ţineau marginea drumului veghind convoiul. Din vreme în vreme, îşi plesneau botforii cu harapnice lungi, ţintate. Babe cu chipuri de vrăjitoare, ghemuite sub coviltire, cercetau zarea cu căutătură lungă, de nepătruns.

Dinainte mâna bulibaşa, pe bidiviu rotat. Era bărbat în crucea vârstei, gros în pântece, cu chimir lat, bogat în fesfesele, clapce şi ciucuri roşii, în părul pieptului strălucea cruce grea de aur, pe degete zâmbăreau ghiuluri cu pietre sălbatice, roşii, albastre şi verzi. Îşi stăpânea şatra din privire şi şfichiuială de gârbaci, fără a îngădui crâcnet. Pe lângă urechi îi luneca frântură de voroavă.

— Când ajungem?

— Când îi vedea gârlă mare.

— Nu ne-or alunga rumânii, Chivule?

— Ne-au îngăduit pe senin, ori face-o şi pe furtună. La pădure primejduită îi bun şi ursul, şi ariciul, şi nevăstuica. Cuvenit dară este să punem şi noi osul.

Negura pogora cu paşi de lup. Şătrarii, deprinşi cu haimanalâcul, îşi urmau drumul spre Dunăre. Pruncii îşi

istoviseră scâncetul, adormiţi în căruţe sau în braţele muierilor. Un ţigan tinerel viersuia încetişor:

„Ce-ai, Didino, ce boceşti?
Păi vin liftele turceşti!
Să n-ai teamă, fă, Didină,
Nici de foc, nici de grindină,
Nici de lotrii, nici de paşa,
Ne păzeşte bulibaşa…“

* * *

Numărau opt sute de suflete, toţi truditori în ţesătoria iscată din osârdia Măriei Sale Vodă Şerban Cantacuzino la Târgovişte. Aici, în hudubaia lungă, mai lată decât grajdurile domneşti, se urzeau postavul albastru din lână îndărăpnică de Bugeac, canavăţul din păr de cămilă, trebuincios caftanelor divăniţilor şi feţelor subţiri din tagma bisericească, abaua sumanelor calice şi chiar zarpa cea scumpă pentru broboada ce şi-o prind cu căpeţele de adamant muierile în duminica Floriilor.

Breasla se afla alcătuită din făpturi de toată suflarea: ţărani, târgoveţi sărmani, şi osândiţi. Aceasta era pricina pentru care postăvăria din vechea Cetate de Scaun a Valahiei, fusese poreclită Corabia lui tata Noe.

După sfat scurt, oamenii alergară să-şi rostuiască arme. Fuseseră slobozi să-şi urmeze starostele, ori nu, fiece creştin având îngăduinţa să arate pricină de cârteală. Inimile dovediseră, însă, o singură bătaie.

În dangăt de-clopote, cei opt sute de postăvari trecură porţile cetăţii, luând în piept calea Giurgiului.

* * *

Târgoveţii îi cercetau holbaţi, cu silă, şi inima strânsă. Ocnaşii aveau obraji gălbinii, precum buruiana zăcută în beznă, erau năpădiţi de bărbi cărunte ori ca dohotul, vântul scormonind în trenţe le despuia mădularele vlăguite. Întinau văzduhul cu miasmă de mucegai şi bahnă stătută. Se aflau tineri şi bătrâni, făpturi cu căutătura înverşunată. Urma haină de gârbaci li se citea în tot locul.

Ochii târgoveţilor poposeau cu spaimă mare, mai ales la cei văduviţi de ureche şi palma mâinii drepte. Aceştia erau vieţaşii, osândiţi pentru nelegiuiri fără de seamăn. Stăpânirea îi slobozise pe toţi, nedeosebind între hoţul mărunt şi cârjaliul primejdios, înduplecându-se la rugăciunea osândiţilor de a-şi spăla numele de ruşine, lepădându-şi viaţa pe malurile Dunării.

Păşeau crunţi, aprigi, cu palmele goale. Nici o adiere de zâmbet nu însufleţea chipurile cioplite în stâncă. Răsuflau până în adâncul pieptului şi cercetau cu privire lacomă cerul suliţat de clopotniţe.

O bătrână scorojită de ierni întinse şovăielnică un ulcior de lapte acru. Osânditul avu zvâcnet de fereală, apoi prinse văsciorul în amândouă mâinile. Căută cu privire de miel spre babă, dar nu izbuti să înnoade cuvinte de mulţămită.

Mirosul de ocnă stărui pe uliţă multă vreme, după ce osândiţii pieriră, înghiţiţi de colbul drumului.

* * *

— Paşalâc! şoptea vântul.

— Primejdie, oameni buni! zvoneau cu glas răguşit tulnicele bacilor şi clopotele mănăstirilor risipite Ia poalele Moldovei.

În conacul domniei sale, de pe malul Trotuşului, boier Pană Boldur îşi întocmea diata[{88}]. La flacăra sfeşnicului de cleştar, desluşeai chipul uscăţiv, ale cărui tinereţi se mistuiseră acum zece ori cincisprezece ani, tâmpla abia

cărunţită, gura croită cu cosorul şi barba smolită, retezată rotund. Din vreme în vreme, muia pana în călimara grea de argint. Atunci ochii răscoleau ungherele cămării si ale gândului, albastrul căutăturii, îngheţat, îţi purta închipuirea spre anume zile din ghenar ori făurar, cu cer senin, arse de ger vrăjmaş.

...Las moşiile Răchita, Grauri si Scărişoara, nepotului meu Ioan, feciorul hatmanului Duma Jumătate, şi a dumneaei jupâneasa Stanca, dimpreună cu satele de ţigani Chioreni, Dumbrăvioara şi Pârlita. Tot asemenea, trei lefturi de diamante şi icoana Sfântului Vasile cel Mare de la Kiev. Livezile şi via din Vadul Oii, fratelui meu, Cozma Boldur, fiind ca fiu dintâi şi prea iubit îndreptăţit peste măsură de diata părintelui meu, şi al său, pârcălabul Constantin al Hotinului. Asemeni, surorii mele Casandra, însoţită cu dumnealui, boierul muntean Danciu Buzescu, fiind înzestrată din belşug, când s-a fost măritat, cu moşii, sate de robi, galbeni şi odoare, dumneaei – zic – nimic alt decât iconostasul de argint, cu picioruşe de rubin al maicii noastre jupâneasa Nastasia ot Baia...

Boier Pană Boldur mai lepădă urmaşilor moşiile din preajma Ieşilor, o vie – Raţa – lângă Panciu, pungi cu galbeni slujitorilor şi unui lefegiu leah, cu care domnia sa legase prieteşug temeinic în vremile de odinioară.

Ceti încă o dată cele aşternute pe piele de viţel, dând din cap cu mulţumire. Nici o muiere din neam, ori de alt soi, n-avea să se bucure la moartea lui de danie însemnată. Nu se ştie când dobândise boierul pizmă împotriva femeilor. Surorile şi cumnatele domniei sale şoşoteau ca ar fi fost batjocorit de o leaşcă cu pletele ca zmeura, la curtea lui Ladislau. Dreptu-i că boierul petrecuse o vreme în Lehia, dar despre cele ce săvârşise domnia sa pe acele meleaguri îndepărtate umblau doar prepuieli.

Prea zorit după catrinţă nu se arătase însă nici în tinereţea abia înmugurită. Vânătoare, şoimi domesticiţi şi preumblări lungi pe unde cutreiră doar vântul, iată ce cunoscuse dintotdeauna bărbatul cu tâmpla înspicată. Cu adevărat însă, în conacul de pe malul Trotuşului nu se afla o singură slujitoare, nu răspundea nicicând la bineţele muierilor din sat, primise cu vin şi plăcinte calde peţitorii, dar numai spre a-i putea împinge de umeri, cu binişorul, şi fără supărare afară.

…Aştern acestea spre ştiinţa tuturor, aflându-mă acum la răscrucile vieţii, în prag de călătorie şi zile trudnice, căci mare primejdie s-a abătut asupra Moldovei. Dacă soarta nu-mi va îngădui cale de întoarcere, răpunându-mă vrăjmaşul, fie din altă pricină, să se ştie care mi-e vrerea şi porunca. Şi pe oricine va săvârşi dimpotrivă, blestemul meu cel neadormit să-l ajungă în veci, şi tot asemenea pre neamul său până la judecata din veac! Amin!

Pană Boldur, tretilogofăt, florar a saptesprezecea zi, leat 1701, la conacul nostru, Bouri.

După care boierul presără cenuşă asupra slovelor, îşi puse pecetea de ceară verde şi chemând slujitorul porunci scurt:

— Cămeşa de zale!

* * *

În crâşma Rădiţei, vestită la acea vreme în tot târgul Bucureştilor, ba chiar şi prin aşezările megieşe – boierii buiaci şi bezmetici ca alde dumnealor Ioniţă Fărcăşan, clucerul Negoescu şi însuşi ginerele lui Vodă, căminarul Iordache Creţulescu, aici îşi istoveau blăstămăţiile – era zor mare.

Răcliţa, împlinită la trup şi vârstă, îşi forfotea fustele prin cămară, punând cep vârtos butoaielor cu holercă sârbească, mastică de la Pireu şi basamac de Piteşti. Pe chipul istovit doar ochii ca aluna stârneau muşteriilor mai copţi dulci şi tainice aduceri aminte.

Soră-sa, Agripina, un muscal de muiere cât poarta mănăstirii Sfântul Ioan, rămasă fără crac de izmană în bătătură din pricina umerilor de haiduc şi a ghioagei cu care astâmpăra beţivanii ce se obrăzniceau din cale afară, acoperea butiile cu păturiş gros de rumeguş si rogojini.

Li se încurca între picioare Stănică, târgoveţ cu stare în mahalaua Brostenilor, dar ticăloşit pentru vecie de tămâioasa de Cernăteşti şi de pelinul Perişului. Lepădat de muiere, îşi câştiga vremea în crâşma Rădiţei şi-n cea a lui jupân Leiba din Copăceni, fiind tovarăş de nădejde, întru deşertarea cupelor, lui Ioniţă Fărcăşan şi celor pe potriva domniei sale.

Prin uşa încuiată, spre a nu da năvală te miri ce alt beţivan înrăit, se strecura larma târgoveţilor ce se îndreptau către Dunăre. Trecând zgomotele prin sită, desluşeai dintâi clopotul Bisericii Scaune, de peste drum, înălţată de măcelari, apoi huruitul carelor mari, silnice la mers, lunecatul roţilor înecate în dohot ale rădvanelor boiereşti. Carete uşoare, caleşti vieneze, pântecoase, trufaşe şi strălucitoare, droşti verzi, zugrăvite cu flori şi poame, butci cu coviltir, şi călăreţi, se strecurau anevoie prin puzderia de căruţe, orătănii şi dobitoace.

Rădiţa, răsucindu-se fără veste, se împiedică în ciubotele lui Stănică şi-l ocărî mânioasă:

— Ci du-te-n calea dumitale, omule, nu-mi sta plop în mijlocul odăii!

— Merg cu voi, frumoaselor!

Sughiţul aromea de la cinci paşi basamacul de Piteşti.

— Ptiu! Ăsta-i Pepelea!

Rădiţa rândui câteva bărdace de lut pe o policioară şi cercetă din ochi cămara, bombănind cu ciudă:

— Mi l-a lepădat în poale Ioniţă Fărcăşan şi acum pas de te mai descotoroseşte! Caută-i urma, creştine, şi lasă-mă nevoilor! Bărbat nu-mi eşti, nici ibovnic, rachiul a secat. Atunci, de ce-mi ţii catrinţa?

Beţivanul suspină cuminte măsurând din ochi ghioaga Agripinei.

— Adevăr spui, Rădiţă! Fărcăşanu m-a lepădat şi asemeni lui clucerul, armăşelul şi ceilalţi truditori ai crâşmelor. Am spintecat tot târgul fără să le dau de urmă.

Agripina se înălţă din şale şi conciul cânepiu rezemă opaiţul spânzurat de bagdadie.

— Şi ce pofteşti de la noi, jupâne?

Dintâi Stănică sughiţă, apoi zâmbetul viclean îi trase gura până la urechi.

— După domnia mea, Stănică Pară din mahalaua Broştenilor, n-or să asude cercetându-mă. Dar împunşi de sete, pe domnia ta, Rădiţă, te-or dibui, de-ar fi să-nalţe scară la cer.

Crâşmăriţa apucă reteveiul vorbei şi năvăli asupra beţivanului:

— Nu-ţi dogoreşte obrazul, jupâne?! Păgânii cad grindină la Dunăre şi pe dumneata te trage aţa la blestămăţii?

— Vreau să pun şi eu umărul.

— Chibzuieşti oare să culci şalvaragii cu răsuflarea? pofti Agripina să afle.

— Socoteşti să-i mărunţeşti cu ulcica, ori cu pocalul? întrebă Rădiţă. Pe altă sculă n-ai pus mâna de la născare!

Înaintau spre dumnealui bortindu-l cu căutătura. Stănică îndesă paşi de-a-ndăratelea. Pentru a le răsuci gândul, îndreptă degetul către palma de ferestruică, prefăcându-se mirat peste măsură.

— Ce de-a boaite, Maică Precistă!

Muierile îşi lipiră nasurile de geamlâc. Puzderie de călugări, care pe jos, în încălţări de lemn, şi opinci, care călări pe măgăruşi, năpădiseră uliţa îndreptându-se spre Calea Şerban Vodă.

— Ne apucă noaptea, spuse Rădiţa, mistuită de nerăbdare.

Agripina îşi deznodă pestelca, o zvârli pe vatră şi înveşmântă caţaveica.

— Eu am mântuit.

— Şi eu! se vârî muscă, beţivanul.

Agripina săltă trei desagi cu merinde şi ieşi în curte în urma ei. Stănică pipăi traistele, cătând rotunjime vârtoasă de clondir ori ploscă. Semnele se arătau bune. Urcă în careta dumnealui şi aşteptă supus ca muierile să înhame, hotărât să se ţină scaiete de crâşmăriţe.

* * *

Ochiul încleiat de somn al lui Ioniţă Fărcăşan crescu covrig când îl recunoscu pe clucerul Negoescu. Dintâi, roti privirea prin iatacul năbuşit în scoarţe şi chilimuri, apoi îşi săltă trupul gros într-o rână.

— Ce-i, bre?! Ai bolânzit?

Clucerul zâmbi eu dulceaţă, muind mânia gămanului:

— Deşteaptă-te, Ioniţă.

— Ce să mă deştept, că abia m-am culcat. A adus jupân Panaitakis, din Copăceni, vin nou…

— Îl ştiu, Ioniţă, doar l-am băut, aseară, împreună.

— Aşa-i, bre! Pricep, ţi s-a făcut iar sete pe rouă nescuturată.

— S-a scuturat, Ioniţă, îi prânzul cel mare. Am venit să-mi iau rămas bun.

De astă dată uimirea Fărcăşanului nu-şi mai găsi marginea. Trase cu urechea la dondănitul clopotelor, îşi ciupi obrajii dolofani spre deplină încredinţare că nu visează, apoi cercetă cu luare aminte făptura clucerului. Negoescu înveşmântase, împotriva obiceiului, strai de canavăţ, giuvaerurile împodobite cu ametiste – patima domniei sale – lipseau. Da, ceva se întâmpla cu clucerul.

Pesemne că totuşi, îşi prăpădise minţile şi Ioniţă se hotărî să-l cerceteze cu blândeţe:

— Ia spune, tu, fătul meu, ce te doare? Să ştii că vinul cela lasă un soi de ameţeală, aşa, ca un abur…

— Dă-l păcatelor de vin, Ioniţă! se mânie clucerul.

Fărcăşan rămase cu gura căscată. Nici pocnit cu crucea, din senin n-ar fi cercat buimăceală mai mare.

— Păcatelor?! Nu blestema singurul lucru bun pe lumea asta, că te-o bate Dumnezeu.

— Ci lasă-mă să vorbesc, creştine! Sultanul a poruncit Valahiei paşalâc! După ştiinţa Cantacuzinului, două sute de mii de turcaleţi se prăvălesc încoace. Plec, dară la Dunăre.

— Tu?!

— Toată Curtea pleacă. Rămân în târg doar Doamna, coconii şi două steaguri de suliţaşi. Am venit să-mi iau rămas bun, dar pas de te înţelege cu duşii de pe lume.

Ioniţă, dezmeticit, sări dintre perini şi începu să-şi adune bulendrele în jurul trupului.

— Vin şi eu!

Cea dintâi vorbă rostită îi umplu gura de bucurie şi o poftori:

— *Vin!* N-am să te las de izbelişte printre păgâni!

— Aceasta nu-i cu putinţă, Ioniţă, spuse clucerul cu lacrimă în glas.

— De ce? Suntem prieteni din totdeauna şi nici măcar jupâneasa Ilinca n-a crâcnit împotriva tovărăşiei noastre.

— Acum crâcneşte Vodă.

Sprâncenele Fărcăşanului se rotunjiră.

— Vodă? Ce l-a pălit? Nu i-ai desluşit că de douăzeci şi doi de ani ne ţinem de mână?

Inima clucerului se strânse. Cu adevărat, de douăzeci şi doi de ani, adică de îndată ce deprinseseră a păşi, nu se aflaseră departe unul de celălalt. O singură săptămână, când Negoescu se însurase, Ioniţă bezmeticise cuc prin crâşmele târgului.

Straja Brâncoveanului bătea uliţa. Glasul slobozi lung:

— Primejdie, oameni buni!…

Fărcăşan scutură mâneca clucerului.

— Spune! I-ai desluşit, ori ba?

— I-am desluşit, oftă Negoescu. Nu pofteşte să te ia. L-au mâniat blestămăţiile tale din crâşma Rădiţei.

— În tot locul am fost împreună. Şi împreună cu noi au fost şi vornicul Stroe şi armăşelul Creţu…

Negoescu îşi trecu degetele prin barba castanie şi săltă din umeri a neputinţă.

— Înţelege-te cu Brâncoveanu la mânie! Dintâi, că te socoate capul răutăţilor, şi cu închipuire bogată în a născoci altele şi mai de soi…

„Boscarii, ticăloşiţi de basamac, nu-mi sunt de trebuinţă la Dunăre!“ spusese Vodă, dar clucerul îl cruţă. Pe obrazul Fărcăşanului alunecă o lacrimă, pe care o dosi repede, prefăcându-se apucat de strănut.

Negoescu cercă să-l aline.

— Şi apoi tu n-ai dregătorie, Ioniţă.

Gămanul privi o vreme umbletul zorit al târgoveţilor, pădurea de suliţe meşterite în pripă, şi ferindu-şi chipul întrebă cu obidă:

— Ăştia au dregătorii? Au cerut învoirea lui Vodă să reteze poftele şalvaragiilor?

Negoescu se ridică de pe marginea crivatului şi îi prinse umerii.

— Leapădă necazul, Ioniţă. Sunt încredinţat că ne-om întâmpina curând. Rămas bun…

Părăsi iute cămara, căci privirea înrourată a Fărcăşanului îi răsucea piron in inimă.

În urma lui, boierul îşi prinse tâmplele în palme şi începu să chibzuiască. După puţină vreme, porunci slujitorilor strai de călătorie.

* * *

Adumbrit la chip şi la cuget, dar mai cu seamă buimăcit, trecea dumnealui Ioniţă Fărcăşan, în rădvan mititel cu un singur cal, pe uliţele Bucureştilor.

Nu-şi credea ochilor. Inima târgului încetase să bată, cetluită de o vrajă blestemată. Peste tot porţi închise, fereşti oblonite, pustietate cenuşie în care boierul simţea zvâcnetul primejdiei. Ici, colo, ultimele pâlcuri de târgoveţi, cu chipuri neguroase, împietrite, se îndreptau spre Dunăre, câte o babă, uitată de moarte, rezema ulucile zăplazului.

Tristeţea înfipsese gheară de hultan în grumajii lui Ioniţă. Unde, Doamne, erau Bucureştii de ieri-alaltăieri, cu muieri chipeşe şi bărbaţi lumeţi? Ce mână satanicească mânjise cu păcură culorile dulci sărbătoreşti ale târgului? Unde au pierit caftanele, şi atlasurile florii, râsul şi voia bună a uliţelor, aroma caişilor şi a prunilor daţi în floare, de ce-au amuţit glasurile mămularilor?

Iacă Uliţa Mare. Deunăzi, abia te puteai strecura printre tejghelele ciotcă de marfă, urechile îţi vuiau de larma armenilor, şi a grecilor, şi a ovreilor ce-şi făleau neguţătoria, în cuvinte şi stihuri iscusite. Aici, în dugheniţa lui jupân Avram, poposea dumnealui Ioniţă dimpreună cu ceilalţi tovarăşi de petrecere, în zori de ziuă, spre a se desfăta cu covrigi şi plăcinte fierbinţi, alături, în prăvălia lui Mihalcea postăvarul, risipea câte două ceasuri spre a-şi atege ţesătură ori cingătoare de caşmir. Damascurile, brocarturile, catifelele, muselinurile şi zaramfirul iscat, din fir de aur, curgeau valuri, iar neguţătorul te trăgea de mânecă, nu-ţi lăsa răsuflet, scotea altă mătase şi alţi coţi de atlas, spre a te împiedeca să tragi cu ochiul la marfa lui Proca Cupeţul ori Limbă Dulce, ori Lambru…

Unde sunt meşterii braşoveni, aurari şi argintari cu o avuţie întreagă de odoare şi ghiuvaeruri pe tejghea? Unde-i Ali bragagiul, şi Nikos plăcintarul grec, unde se află jupân Antohie, cititorul în stele, care pentru cinci arămioare îţi turna la minciuni să ai la ce chibzui o lună? Unde au pierit Ilie, milogul cel orb, şi Marghioliţa cea frumoasă,

negustoriţa de bibiluri şi Dobre cavaful, şi Pavel Gabroveanul? Tocană de berbec, ardei iuţi, şi ghiudem ca la dumnealui nu se mai aflau!

Erau toţi prieteni de-ai domniei sale şi dacă se avânta în Uliţa Mare, Ioniţă îşi prăpădea jumătate din zi. Toii îl ţineau de poale, îl îmbiau cu marfă, iar Fărcăşanu, cel mai îndrăgit boier din târg, cunoscut de la Curte şi până în Mahalaua Calicilor, şi din bahnele Bucureştioarei până la cişmeaua lui Dura, sta cu ei la voroavă, îşi deşerta desaga cu snoave şi râs, chimirul de parale... Da, toţi îl îndrăgeau şi chiar în inima lui Vodă găsise, cândva, petec de loc…

Boierul îţi înghiţi lacrima. Nu pricepea ce anume stârnise atât de amarnic mânia Măriei Sale. Ticăloşii săvârşise dintotdeauna, căci era icoană geamănă părintelui său, boier Zaharia, dar nu-şi amintea în ultima vreme de nici o ispravă mai gogonată.

Pustie se afla şi Curtea Domnească. Treptele albe i se păreau acum lui Ioniţă iscate din oase şi nu din marmură, pe parmaclâcul înalt nu-şi mai dădea drumul să lunece în volbură de fustişoare domniţa Bălaşa. Străjile, neclintite, nu mai zâmbeau, priveau ţeapăn, cu chipuri de piatră. Pe Podul Mogoşoaei nu se vedea ţipenie de om şi aceasta i se păru Fărcăşanului cu adevărat de neînchipuit. De buna seamă, dacă cercetai cu dinadinsul, zăreai doi-trei străini în curtea hanului Şerban Vodă, dar şi ăştia aveau calabalâcul strâns şi caii înhămaţi, un moşneag stâlpea zidul cel răsuriu al Bisericii Zlătari, potcapul unui călugăr sălta, ca o flamură neagră, dincolo de gardul Bisericii Doamnei, iar la Sărindar, zăluzii şi duşii de pe lume îşi primeau tainul de dimineaţă.

Un gând pişcă, ţânţar, inima Fărcăşanului. Unde sunt crâşmarii? Au luat şi ei drumul Dunării? Acum băga dumnealui de seamă că toate Tunelurile Vieţii, după cum le numeau veneticii aciuaţi ori în trecere prin Bucureşti, aveau porţile cetluite. Ferecat la Rădiţa, ferecat la Botezatu, la Uşurelu, la Pantelimon Rachiu-Dulce, la Silvestru, la Dumitrache. Şi unde, anume, se aflau tovarăşii

de petrecere? Bun, logofătul Andronic, Negoescu, armăşelul Stroe şi alţii, pe potriva dumnealor, sunt cu Vodă, dar ceilalţi? Târgoveţii de toată mâna, cu care Ioniţă se întâmpina înaintea meselor negeluite şi a cupelor pline. Făcuse ocolul Bucureştilor şi nu întâlnise un singur nas roşu!

Înciudat şi nedumerit, Ioniţă întoarse spatele conacului domniei sale aflat peste drum de Mănăstirea Sărindar, îndreptându-se spre Biserica Scaune. Pe aici foarte aproape de uliţa Filipescului{89}, se afla *Cocoşul Negru*, o crâşmă înfundată într-o pivniţă, despre care puţini târgoveţi ai acelor ani aveau ştiinţă. Jupânul, Haralamb Plătică, ţinea basamac vârtos, dar mai ales îngăduia muşteriilor să joace *musca*, zaruri şi *conţina*, aprig osândite de Brâncoveanu.

Stolnicul Cantacuzino, ale cărui iscoade se strecurau pretutindeni, cunoştea fără îndoială aceste nelegiuiri, dar punea prea mare preţ pe veştile şi zvonurile culese aici pentru a-i ştirici ceva Măriei Sale.

Din uliţa Cavafilor răzbi până la urechile boierului glasul străjii:

— Primejdie, oameni buni!

Deunăzi, aceleaşi glasuri ştiriceau altminteri: „Ceasurile cinci. Sănătoşi oameni buni?“

Ioniţă Fărcăşan suspină cu cârcel în inimă şi dădu bici calului.

Primejdie! Vorba străpungea Cetatea de Scaun a Valahiei, bătea cu pumnii în porţile oamenilor, săgeta văzduhul înalt, fără păsări.

Mirosul de holercă ajungea până în uliţă şi, înainte de a lega dârlogii bidiviului, boier Fărcăşan ghici că de astă dată a nimerit-o. Izbi uşa de perete şi coborî treptele adânci, asupra cărora stăruia anevoie flăcăruia unui opaiţ. Rămase în prag preţ de câteva clipe, cercetând prăpădul.

În pivniţa mucegăită, cu ziduri linse de firicele subţiri de apă, zăceau betegiţi de holercă vreo douăzeci din cei mai

cercaţi beţivani ai târgului. De bună seamă, nu puteau lipsi jupân Niţă, cu potcovărie în Mahalaua Vergului, Mitrică Pântece, vornicel la Banul Dudescu, Bălănică, al treilea calemgiu al boierilor Buzeşti, Iordache Cuculeţ, dascăl la Biserica Dintr-o zi – bineînţeles, cine a pomenit lâna la broască şi petrecere fără lăutari? – Ghiţă Păun, alt glas de aur, dar cu slujbă de pisar mărunt, la armăşoaia Ştirbey.

Fărcăşanul nu-şi mai urmă socoata. Îi ştia pe toţi, şi chiar dacă acum dormeau horăind vârtos, care pe mese, care dedesubt; era de ajuns să vadă o mânecă de dulamă, un nas vânăt, ori un vârf de ureche, spre a ghici bezmeticul.

Cârciumarul săltă de sub tejghea un cap unsuros şi ciufulit. La vederea Fărcăşanului, dădu să se ridice, dar genunchii moi nu-i îngăduiră.

— Cine v-a răpus, bre jupâne?

Boierul se topea de uimire. Aici se simţea că fusese urgie mare, chef lat, căruia i se duce vestea, şi se minuna că o asemenea ispravă se putea întâmpla fără ca dumnealui, Ioniţă, să aibă ştiinţă.

— Holerca de Piteşti, cucoane, rosti greu Plătică. De trei zile… Domnia ta pricepe… Mi-am cinstit patronii, sfinţii Petru şi Pavel.

— Păi pe tine te cheamă Haralamb, blestematule!

Plătică clătină din cap arătând cu degetul spre betegiţi.

— Domniile lor m-au fost încredinţat că-mi zice Petru şi Pavel.

Închise ochii şi alunecă moale sub tejghea. Boier Fărcăşan, cuprins dintr-odată de mânie, slobozi răcnet năpraznic, stârnind zarva clondirelor!

— Deşteptaţi-vă, ticăloşilor!

Trezit pe neaşteptate şi încă bezmetic, nepricepând ce se petrece, dascălul Iordache Cuculeţ începu să cânte cu inimă:

— Auzit-aţi de un oltean/De un oltean de un craiovean/Ce nu-i pasă de sultan?…

Ghiţă Păun clipi din ochi, îşi sumeţi gâtul suleag şi se grăbi să-i ţină tovărăşie:

— …Auzit-aţi de un Mihai/Ce sare pe şapte cai/De strigă Stambulul vai?/Auzit-aţi…

— Dar de harapnicul meu, auzit-aţi?

Fărcăşan izbi aprig cu pumnul în masă şi simţi durerea furnicându-l până la cot.

— De ajuns, netrebnicilor! Dacă nu încetaţi, vestesc străjile Brâncoveanului.

Cuculeţ întrebă cu nedumerire.

— Ce ţi-am făcut, cucoane Ioniţă?

— Dă-i ’nainte! îl îndemnă cu limba împleticită pisarul armăşoaiei.

Glasul Fărcăşanului mugi.

— Tâlharilor! Primejdia a golit Bucureştii şi vouă vă arde de cântec şi zaiafet! Toată Valahia-i la Dunăre.

— Nu chiar toată, sughiţă Niţă potcovarul. Nici domnia ta nu te-ai urnit.

Începuseră unul câte unul să-şi ridice ţestele năclăite, străduindu-se să desluşească ce anume iscase stenahoria boierului.

— Poftesc să taci sau scot gârbaciul! tună Fărcăşanu. Pui de căţele! Luaţi aminte la ce vă spun. Nu sunteţi de folos nimănui, nu săvârşiţi nimic cu judecată şi căpătâi. Uliţa, rachiul băut pe lună holbată şi podăresele din Mahalaua Calicilor, iacă asta-i toată ştiinţa şi truda voastră. Iar bezmeticul de mine, asemeni vouă!

— Ce vrei de la noi, coane? se tângui Ghiţă Păun.

— Să vă ispăşiţi mărunţişul păcatelor mergând la Dunăre, căci cele mari în veci nu vor fi iertate! Fiece creştin poate fi de folos acum hotarului şi oricât de netrebnici ne-am afla, nu suntem de prisos.

Beţivanii se priviră lung. Har Domnului, nici unul nu aducea a oştean! Pântece, vornicelul Dudescului, slobozi întrebare sfioasă:

— Şi cum socoate domnia ta c-om ajunge acolo?

— Cu rădvanele mele. Le poruncesc şi în jumătate de ceas ne urnim. Tot eu voi griji de merinde.

Niţă potcovarul se ridică, rezemându-se de mese.

— Îi bine, boier Fărcăşan. Domnia ta rostuieşti bucatele, jupân Haralamb holerca…

— Pofteşti holercă?! se răsti Ioniţă. Veţi depune la cea dintâi biserică jurământ, sub blestemul afuriseniei, şi a bubei rele, şi a vinului oţetit, că n-o să gustaţi picătură de basamac, atâta vreme cât primejdia ce ne asupreşte nu se va fi mistuit.

— Mai degrabă îmi retez o mână! strigă Niţă potcovarul.

Ceilalţi betegiţi îl ajunseră degrabă din urmă:

— Sfinţii părinţi poruncesc să nu-ţi furi singur viaţa!

— De la botez nu mai cunosc gustul apei!

— În ruptul capului!

Gârbaciul Fărcăşanului le curmă îndărăpnicia, zvârlind şerpi pe spinările netrebnicilor. Când vaietele conteniră, dascălul Cuculeţ întrebă cu tâlc:

— Şi domnia ta te supui postului?

Ioniţă chibzui o clipă apoi rosti apăsat:

— Şi eu!

Ghiţă Păun prinse să îngâne încetişor:

— Alelei! Mihai, Mihai!/Că de noi milă nu ai,/Să ne scapi de-amar şi vai…

* * *

De ce se numea acel sat de la potcoava Prutului, Plopşoru, avea să rămână în veci o taină, căci singurul copac care umbrea meleagul era salcia bocitoare.

Cătunul număra vreo treizeci de case, două sute de suflete, opt porci, patru văcuţe, douăzeci de gâşte brumării, o bisericuţă de lemn, o fântână – a Tătarului – si o sumedenie de câini uliţarnici, neasemuit de blajini, ce o duceau într-un post necurmat din ghenar, zi de întâi, până

la asfinţitul lui indrea{90}. Plopşoru era aşezare sărmană din pricina pământului ticălos, doar piatră seacă, urzici şi scaieţi, iar bieţii creştini, pentru a dobândi o îmbucătură, se aflau siliţi să slugărească în sate mai procopsite ca Voineasa, Volbura, şi chiar Albiniţa, aflate la depărtare de mai multe poşte. Oamenii din cătun se socoteau cei mai oropsiţi din întreaga ţară a Moldovei, căci, după cum spuneau bătrânii, dacă pământul n-are margine, sărăcia şi-a găsit-o aici, la Plopşoru.

Cea mai nevoiaşă gospodărie o ducea Iliuţă, un băietan de vreo zece ani, bălan, şi cu obrazul stropit de pistrui cârmizii, asupra căruia urgia lui Dumnezeu căzuse ţeapănă în urmă cu vreo doua primăveri, când apele peste măsură de mânioase ale Prutului năruiseră podul de la Măgura. Atunci pieriseră părinţii dumnealui, Ioan şi Safta, întorşi dintr-o cumetrie, lăsându-l pe Iliuţă stăpân peste un bordei de lut, o fărâmă de ogradă cu un măr pipernicit, câteva trenţe, şi un gâscan, pe nume Tilică.

Muierile din sat cercară dintâi să-l aciueze pe lângă o bătrână, văduva văcarului din Plopşoru, apoi lângă foalele fierarului, unde ar fi putut deprinde un meşteşug. Iliuţă însă se dovedise sălbăticiune, îndărăpnicindu-se să-şi poarte singur de grijă. Nu bătea la uşa nimănui şi nici măcar la pomana porcului, de Ignat, nu se îngrămădea.

De la o vreme, muierile cu gospodăria burduşită de necazuri, osteniseră să-i mai ţină seama. Iliuţă se deprinsese să-şi amăgească foamea cu te miri ce, născocind merinde şi rânduială nouă bucatelor. Iacă, de-o pildă, floarea de soc şi salcâm, fiartă ori prăjită, îi cu osebire gustoasă. De unde oloi sau untură? La Voineasa, zâna soarelui creşte şi pe margine de uliţă, totul e să te grijeşti din vreme şi apoi să fii răbduriu, să freci cu nădejde sământa între două pietre netede. Pentru o cană de untură, faci rânduială în Biserica Sfântului Gheorghe din Măgura, iar părintele Gavrilă, dacă-i mulţumit, nu se scumpeşte să-ţi

vârfuiască bocceluţa cu două-trei ouă, o felioară de şorici şi câţiva pumni de grăunţe, pentru Tilică.

Dar castanele coapte? Dar găluştele de hribi? De făină nu ducea lipsă. În fiece lună lua drumul Albiniţei, şi petrecea două nopţi la moara lui Dumitrache, căci Iliuţă se dovedise meşter mare în vânatul cloţanilor. Înşiruia prada la privealã şi jupânul începea să numere. Pentru treizeci de chiţorani primea o baniţă de făină de grâu şi una de păpuşoi. Acasă, Iliuţă le răsturna în ulcioraşele de lut, care lipeau peretele. Îi plăcea rânduiala şi de curată ce se afla, cămăruţa părea dezmierdată.

Tilică, gâscanul, îşi avea culcuşul într-un paneraş lângă vatră, ca prieten singur şi de credinţă.

Iliuţă îi mângâie creştetul şi înainte de a sufla în opaiţ, se aşează pe marginea crivatului, grăindu-i cu dulceaţă:

— N-am uitat nimic, Tilică. În straiţă se află ciubotele, cojocul, cuţitaşul de la tataia, iconiţa, o azimă întreagă, un boţ de brânză şi grăunţe pentru domnia ta. Cu aceasta chibzuiesc că am mântuit... Tot astfel, chibzuiesc să ne ajungă merindea până om da ochii cu păgânii, la Dunăre, şi i-om birui. De-amu să tragem oghealul, căci mâine ne pornim în zori şi socot că avem oleacă de drum a străbate. Cam de aici până în Albiniţa, de două, ori trei ori. Nu poate fi mai departe, Tilică! Ar însemna să ajungem la prăpastia cea mare, care hotărniceşte pământul. Îţi doresc domniei tale somn dulce.

Iliuţă suflă în opaiţ şi se strecură sub învelitoarea de câlţi.

Semnele primejdiei dobândiseră vlagă, vestind fără de odihnă:

— Paşalâc!

Capitolul VIII

LA HANUL TĂTARILOR

Numai cine a bătut drumurile apelor ştie cât sunt de anevoioase, mai cu seamă în ceasurile când vântul stârneşte mânia adâncurilor, născocind valuri flămânde. Catargele şi caicurile încep atunci un dans bezmetic, se înalţă şi se năruie, sfârşind între colţii stâncilor viclene.

După socotinţele lui Stavros, la licăritul stelelor, fugarii trebuiau să pună piciorul în Crâm. Marea se zvârcolise, însă, stăpânită de dihonie şase zile şi şase nopţi, purtând caicul pană nevolnică. Abia în a şaptea zi, apele osteniseră lepădându-i la mal.

Sunt lesne de înţeles patimile jupâniţei Raluca, de vreme ce mămularul, hârşit printre drumeţii mării, rezema, galben ceară, catargul. Fata postelnicului Balş îşi trăgea anevoie sufletul, cu căutătura pierdută în urzeala norilor şoricii. Nici lacrimile, nici chemările lui Ahmed, îngenuncheat la căpătâi, nu izbutiseră să-i trezească luarea aminte. Jupâniţa părea un crin peste care o mână netrebnică zvârlise apă opărită, părea ram de cireş în floare bătut de grindină, firicel firatic de iarbă, strivit de călcătura zloatei. În ochii jupâniţei liliacul se ofilise.

Feciorul califului îi ispitise cu rugăciuni fierbinţi şi pe Domnul Isus şi pe Alah. Cerul rămăsese surd stârnind blestemele lui Ahmed. Abia pe ţărm ametistul cercetă sfios

ochii jupâniţei, iar degetele fetei căutară mâna puiului de turc.

Stavros îşi lepădă paraponul, suduind greceşte, şi măsură beteşugurile slujitorului. Primejdiile încrucişaseră şi mai abitir căutătura lui Kostas, dar, spre marea mirare a mămularului, păşea fără sprijin.

— Unul din noi e mărăsin! spuse încredinţat zbanghiul, căci prea numai cu belele a plouat.

— Unul din noi e binecuvântat de ursitoare! o întoarse Stavros. Sub ochii noştri s-au prăpădit în adâncuri şase caicuri şi două catarge împărăteşti! Îşi redobândi surâsul uleios: Se cuvine dară să-mi aduci mulţămită…

Kostas socoti repede noroacele mămularului, dovedite în puzderie de prilejuri, şi îşi zise că, hotărât, unchiaşul făcuse legământ cu diavolul.

Se aflau sub zidurile vechii cetăţii Chersonesus, de pe limba Crimeii, udată din belşug cu sângele grecilor – întemeietorii cetăţii –, al mongolilor, al tătarilor şi al oştenilor osmanlâi, care izbutiseră încă de la 1475 să-i pună zăbală. Grecul măsură mulţumit flamurile verzi de pe ziduri, apoi îşi plecă privirea. Lângă pântecele caicului norocos, Ahmed strângea la piept icoana jupâniţei. Vântul le lipea veşmintele ude de trup, îi împingea de umeri să-şi rostuiască adăpost. Puiul de turc îşi plângea bucuria, cerşitorind cerului iertare pentru vorbele necugetate.

— Copil fără minte! pufni a dispreţ grecul. Cercetează-le stricăciunile, Kostas!

— Soiul rău nu piere, stăpâne! Ori, după socotinţele mele amândoi s-au născut din păcat.

Îşi cuprinse înfrigurat umerii în palme oftând:

— Bine că s-a isprăvit cu bine!

— Dar s-a isprăvit? întrebă Stavros, într-o doară.

— Pojarul a mistuit ascunzăoarea domniei tale din Istanbul, în vreme ce deliii lui Ramy pândeau să nu scape cloţan, spuse nedumerit slujitorul. Marele vizir şi iscoadele

valahilor sunt, dară, încredinţaţi că ai închis ochii pentru vecie.

Neguţătorul zâmbi strâmb.

— Nu prea năduşeşti cugetând, Kostas! Toate cancelariile de taină ale Evropei mi-au întins clapce peste clapce, poftind să mă piardă. Ştii de ce n-au izbutit?

— Te ţin noroacele de subţiori.

— Eu le ţin! Cercetez de zece ori, de o sută de ori locul înainte de a păşi şi nu uit să întorc capul spre a mă încredinţa că n-am lăsat urme. Ori urmele lăsate în ghimirlia mistuită de foc sunt limpezi, le poate descâlci şi un prunc. Radu Andronic nu-i nătâng şi mă cunoaşte îndeajuns ca să fi prepuit că ascunzătoarea e vizuină. Dibuind hruba, ajungea la grajd. Să-ţi istorisesc unde nimereşte, urmând semnele lăsate în colb de roţile rădvanului? Dacă vrei să trăieşti mult, poftoreşte-ţi că şi Ramy Mehmet a făcut aceleaşi socoteli!

Slujitorul îşi anină privirea de apele întunecate. Surâsul cel uleios se ivi din nou pe buzele Paingului:

— Drumurile mării sunt păzite de catargele turceşti şi logofătul o ştie. Ştie de asemeni, că atâta vreme cât Ahmed se află printre noi, acele catarge vor primi poruncă să-l arcănească. Îndreaptă-ţi ochii spre uscat, Kostas, căci dintr-acolo va veni. Pe mare s-ar putea ivi caicul trimis de marele Vizir. Pentru el nu se află oprelişti.

Semnul puterii de la gâtul lui Ahmed îngenunche dregătorii cetăţii, aşa cum era de prepuit. Fură poftiţi, de îndată, cu plăcinte calde, li se rostuiră veşminte uscate şi adăpost în seraiul paşei.

Fugarii dormiră neîntorşi optsprezece ceasuri, dobândindu-şi vlaga prăpădită pe mare, după care Stavros se înfăţişă mectubgiului.

Era un poloboc de bărbat, robit pântecului, cu ochii năpădiţi de grăsime. Mămularul îi dădu să înţeleagă că

feciorul Califului se călătoreşte spre tătarii lui Zârne, împins de anume dedesubturi politiceşti.

— Muradja Septar, urmaşul lui Mahomed, urmă grecul îngustându-şi căutătura, pofteşte ca nimeni drept-credincios sau ghiaur, să n-aibă ştiinţă despre drumurile noastre.

Mectubgiul îşi culcă barba in piept, semn că a deprins poruncile treburilor de taină.

— Neprietenii Coranului, susură mămularul, opintesc să ridice stavilă rosturilor lui Ahmed, iar printre acei neprieteni se află şi două iscoade valahe.

— Prepuiam de mult că Vodă Brâneoveanu şi mai cu seamă stolnicul Canlacuzino au două limbi. Vor sfârşi la Şapte Turnuri!

Stavros încuviinţă zorit, adăugând:

— Se cere, dară, ca Valahii să fie mărunţiţi.

— Domnia ta îi cunoşti?

Grecul îi înfăţişă, prin vorbe puţine dar bine alese, pe Radu Andronic şi Ilie Machidon, având grijă să-i ştiricească:

— Ţăranul se slujeşte de ciomag şi de câine. Dacă chibzuielile îl silesc să se lepede de dulău, bâta, în schimb, îl va urma credincioasă, căci nu cunoaşte meşteşugul ascuţişurilor. Sunt, dară, lesne de oblicit.

— Fii fără grijă. Oamenii mei vor trece prin ciur fiecare caic sosit.

— Am temeiuri să cred că iscoadele Cantacuzinului vor bate cărări uscate. Trei asemenea cărări leagă meleagurile românilor de aşezările tătăreşti.

— Vor fi cercetate!

Boarea zâmbetului sfios umezi buzele lui Stavros. Spuse alegându-şi cu grijă vorbele:

— Războinicii padişahului au dobândit în inima mea loc de cinste, pentru vitejia lor fără de pereche. În lupta dreaptă, nimeni nu-i poate birui! Iscoadele valahilor, însă, sunt deprinse cu viclenii netrebnice…

Mectubgiul râse:

— Patru ieniceri chibzuieşti că-s de ajuns pentru a-i hăcui?

— Prea luminatul Muradja Septar m-a învrednicit să-ţi ştiricesc că ar pofti să îndrepţi câte douăzeci de iatagane pentru fiecare valah…

Turcul holbă ochii, barabule, dar nu îndrăzni să crâcnească.

* * *

De îndată ce trecură hotarul Moldovei dinspre soare răsare, slujitorul logofătului mângâie creştetul lui Simion poruncindu-i:

— Înainte!

Câinele, deprins cu asemenea slujbe, o zbughi cercetaş.

Radu Andronic privi pe furiş chipul lui Machidon. De două zile călărea înnourat, măcinat de griji.

Trecuseră prin Chipriana, căci Ilie poftise să-şi hrănească traista cu primeneli şi pilde noi. Satul, sărăcit cu desăvârşire de gospodari şi orătănii, ghemuise arici inima slujitorului. Dibuiseră cu greu, într-un poloboc de curechi murat, o scovergă de babă care se ascunsese, prepuind că bat păgânii. De la ea aflase Machidon isprava Smărăndiţei…

Puhoaiele de români, bărbaţi, muieri şi moşnegi ,care-şi croiau matcă spre Dunăre, împestriţând drumurile, nu izbutiseră să îmblânzească privirea slujitorului. Radu Andronic socotise să-l lase în zeama lui o vreme, şi abia acum, când păşiră pe pământ vrăjmaş, căută sămânţă de vorbă:

— Martor mi-e Dumnezeu că nu-s eu omul carele opinteşte să semene dihonie, dar tare mă tem că nevasta domniei tale bate cărări stâlpite de ochi poftalnici…

— Tare mă tem, o întoarse slujitorul, că am ajuns nevasta nevestei mele! Dacă rezemam pridvorul, cu parul la

subţioară, aşa cum se cere, diavoliţa n-ar fi cutezat să mâne muierile la Dunăre.

Logofătul oftă fără credinţă, osândit, chipurile, de grijile slujitorului.

— Să nădăjduim că Cel de Sus n-o să ruşineze obrazul Chiprianei, plouând cu prunci nelegiuiţi…

Pe chipul ţăranului îmboboci, cuminte, zâmbetul. Spuse armăsarului:

— Umblă pe la noi o vorbă: când boierul te suduie să fii mulţămit că nu te bate.

— Mi-a venit şi mie apa la moară, Machidoane. Îmi fac nădejdi că nu te-am mâhnit pentru că nu găseşti răspuns.

— Ştii domnia ta, logofete, ce-o zis fluturele când s-o aşezat pe o creangă de stejar: „Hm! trag nădejde să n-o rup!“ Dă-i, rogu-te, cu credinţă înainte, căci bidiviii aiştia sunt numai urechi, dornici de hâtrenie căftănită…

Logofătul băgă, mulţumit, de seamă că diavolul cel şugubăţ din Ilie Machidon îşi arată iar corniţele şi porni în galop pe urmele lăsate de coada lui Simion.

Drumul prin pusta tătarilor umbla neghiob, lipsit de sprijoana pădurii, sau a gorganelor moldoveneşti, înveşmântate în livezi şi viţă de vie. O ploicică vădană cuminţi colbul. Noaptea ajunse călăreţii din urmă, culcând la pământ zdreala de lumină. Apele bătânului fluviu mai luciră o vreme, apoi intrară în stăpânirea umbrelor.

Înaintau orbeşte, bizuindu-se pe ştiinţa armăsarilor. Ilie Machidon şopti cu fereală:

— Opreşte, logofete!

Auzise scâncelul lui Simion, tupilat printre brusturii de la poalele drumului. Slujitorul descălecă poftind să afle ce anume stârnise prepuielile dulăului. Îi urmă căutătura. La o zvârlitură de săgeată, desluşi trupul suleag al podului, născocit din lotci, lipite pântece lângă pântece.

— Ce ştiriceşte Simion? întrebă Radu Andronic.

— Cu îngăduinţa domniei tale, spuse slujitorul, fără urmă de zâmbet, cânele e de părere că cine se fereşte de copita muştei, e pălit de cea a calului…

— Nu-i şi el din Chipriana? M-aş fi mirat să nu cugete… Aşadară?

— După socotinţele lui Simion, nu prin cele pârloage se cuvine cercetată primejdia, ci la buza podului. De, ţăran prost, nu trebuie să pui temei pe spusa lui…

Radu Andronic borti întunericul cu căutătura.

— Dneprul e apă mânioasă, năpădită de vârtejuri. E peste putinţă s-o treci călare. Câinele a chibzuit, dară, mai sănătos decât stăpână-su, ca de obicei. Toate cărările pustei se adună la pod. Dacă Stavros şi-a presărat urma cu clapce, acolo ne aşteaptă cea dintâi. Vezi ce poţi afla, Machidoane.

Ţăranul se rupse de drum şi lipi pământul târându-se şerpeşte.

Umbletul Iui Ilie Machidon nu stârni o singură frunză sau vreasc. Se ivi pe neaşteptate, după vreun ceas, zâmbind mânzeşte.

— Ai avut şi de astă dată dreptate, logofete. Ferice de slujitorul cu asemenea stăpân!

— A dat Dumnezeu să te întorci? Simion era încredinţat că ai adormit… Spune!

— Patruzeci de şalvaragii păzesc podul, ştirici Machidon.

— Tătari?

— Turci. Cercetează noaptea cu urechea şi căutătura. Aşteaptă, se vede treaba, călători de la Moldova…

— Pe noi ne aşteaptă! Hm! Greu de răzbit! Cum sunt apele?

— Mânioase Bistriţă!

Radu Andronic îşi muşcă buzele pe gânduri:

— Se cere născocit un vicleşug!

— Aşa chibzuiam şi eu, spuse slujitorul.

Scoase în priveala logofătului un fanar arăbesc meşterit anume pentru vreme de furtună, şi-i cercetă nemţăşugul.

— Cu îngăduinţa, domniei tale, logofete, drăcovenia aiasta ar putea amăgi păgânii.

— De unde ai rostuit-o?

— De pe prispa podarului. Dacă-i aţâţâm feştila şi-l anină̆m de gâtul unui cal, iar acel cal va dovedi ascultare pornind singur în josul apei, am putea curăţa capătul podului de şalvaragii…

Radu Andronic îl privi cu luare aminte prefăcută:

— Nu te mai recunosc Machidoane! Ştii c-ai brodit-o?

— Ştiu, boierule. Vorba ceea, cere ajutor de la ţăran şi povaţă de la sătean…

Înfăşurară copitele armăsarilor în petice, spre a scuti de veşti urechile păgânilor, şi porniră cotiş, pe pârloage. Vântul, stârnit de dihonia norilor, născocea zgomotele de trebuinţă.

Radu Andronic privi cerul:

— Grăbeşte-te, Machidoane, acu, acu, biruie luna! Gâlceava apelor le vesti că malul se afla prin apropiere.

Radu Andronic se adăposti într-o beucă, săpată de valuri, ciocni amnarul de cremene aprinzând fanarul. Machidon scoase şaua de pe bidiviul dumnealui şi-i anină̆ luminiţa de gât, îmboldindu-l:

— La vale!

O poruncă lepădată în limba păgânilor strică liniştea. Zgomote dese de copite ştiriciră că viclenia ţăranului dăduse în pârg. Valahii făcură cale întoarsă o vreme, apoi cotiră oblu, spre pod. Luna izbuti să se scuture de nouri, arătând cu degetul şase fesuri rămase de strajă, îşi împărţiră, frăţeşte, prada prin semne, apoi se năpustiră scoţându-şi armele.

Bâta lui Ilie Machidon muie un şalvaragiu înfipt, apoi zugrăvi bătaia grindinei, potolind ascuţişurile celorlalţi doi, aflaţi în grija dumnealui. Logofătul lupta cu amândouă mâinile, după obicei, împărţea lovituri iscusite, aducătoarele giulgiu. Simion cuminţea, deplin, betegiţii care-şi scăpaseră hangerele şi umblau să le ridice.

Urletele drept-credincioşilor, bortiţi, ori numai speriaţi, chemară înapoi grosul oştenilor. Radu Andronic strigă:

— Lasă-i pe cei rămaşi în seama mea şi rostuieşte-ţi un cal, Machidoane!

Slujitorul ochi un bidiviu rotat, printre armăsarii aninaţi de parmaclâcul podului, şi sări în şa.

— Drumu-i slobod! vesti logofătul culcând ultimul şalvaragiu.

Porniră în galop, strânind toacă padina. Calul slujitorului da semne de nesupunere. Radu Andronic, văzând puzderia de turci venită din urmă, strigă:

— Lasă-l şi sări în spatele meu!

— Or să ne-ajungă.

— Fă ce-ţi poruncesc!

Ilie Machidon se supuse, măsurând cu coada ochiului păgânimea care se apropia. Ajunşi pe celălalt mal, logofătul trase de dârlogi. Descălecă fulger şi reteză odgoanele ce priponeau podul. Slobozite din cetluială, lotcile ascultară îndemnul apelor, pornind către mijlocul fluviului,

Urlete de spaimă şi năcaz se învălmăşiră în noapte.

* * *

Corturile tătarilor se înşirau în noapte mogâldeţe cuminţi. Muierile născociseră focuri din găteje şi mestecau fierturile, ocărând cu vorbe scurte, repezite, plozii care le viermuiau printre picioare. Flăcările flămânde zugrăveau chipurile păgânilor. Bărbaţii, cu picioarele încrucişate sub ei, beau tutun, hăcuind întunericul cu căutătura ascuţită brici. Luna, scăpată din vămile norilor, aduse în priveală cortul lui Zârne, mult mai trupeş şi mai bogat în fesfesele. Patru oşteni stâlpeau intrarea.

Hanul tătarilor, prăvălit între perini, asculta sâsâitul de şarpe al mămularului. Stavros grăia cu blândeţe grecească, învelindu-şi vorbele în zâmbete:

— Am bătut drum lung, Luminate stăpâne, cercând să-ţi dovedesc, încă o dată, dragostea şi supunerea pe care ţi le port.

— Să fie ăsta semnul aşteptat? întrebă Zârne. De trei săptămâni, oştenii mei îşi ascut iataganele şi poftele, diavolii Catincăi Prisăceanu au făcut pui.

O spuse parcă într-o şagă şi grecul îşi îngustă privirea:

— Dacă socotinţele nu mă amăgesc, aş prepui că jupâneasa a şi plătit preţul statornicit.

— Ai mintea sprintenă, grecule, râse hanul. Şase nopţi i-au fost de trebuinţă ca să-mi astâmpere sângele.

Zârne îşi lăuda bărbăţia, după obiceiul tătăresc, dar era limpede că Prisăceanca îşi vânduse marfa. Stavros clătină din cap.

— Muierea tot muiere rămâne!

— Asta-i drac, nu muiere!

— Chibzuiam că o să te joace în buiestru până îţi urneşti oştenii.

Hanul îi fulgeră cu privirea:

— Zârne nu-şi necinsteşte cuvântul! Peste trei zile, la spartul zorilor, războinicii mei vor porni, oricum, asupra Brăilei.

— Prea târziu, Luminate stăpâne! suspină Stavros. Toată oastea otomană se revarsă acum spre Dunăre.

Ştirici hanului mânia Înaltei Porţi, iscată de uneltirile hainiţilor şi de botezul lui Ahmed. În ochii lui Zârne se aprinseră luminiţe întunecate:

— Anume gură ticăloşită a şoptit mectubgiului Selim, gândul jupânesei Catinca şi rosturile dumneaei la Crâm…

— Pentru ochiul şi urechea iscoadelor de soi, tainele n-au lăcată. Iar acea iscoadă mănâncă de mult fiertura tătarilor. Am ascultat, dară, sfatul preţuirii si a datorinţelor pe care le am faţă de Înălţimea Ta, zorind să te înştiinţez. Ienicerii au înconjurat cetatea Brăilei cu clapce.

Aşteptă o vorbă de mulţămită, dar cum tătarul tăcea, îşi lungi surâsul uleios.

— Vor adăsta mult şi bine căci marele han are prieteni statornici şi belşug de înţelepciune ca să nu le aducă pagube zadarnice oştenilor săi.

Creţuri adânci năpădiră fruntea lui Zârne. Spuse răsuflând adânc:

— I-am juruit muierii…

— Nici un cârmaci de oşti nu şi-a trimis războinicii la moarte fără de scăpare, de dragul făgăduinţei lepădate între sânii unei muieri, iar înţeleptul Zârne va fi ultimul, sunt încredinţat. Altminteri judecând, Prisăceanca va înţelege că vremea cireşelor coapte a trecut. Într-o zi, două, oştenii semilunii vor culca Ţările Româneşti la pământ.

— Vai lor! şopti hanul. Vei fi răsplătit cum se cuvine, Stavros.

Mămularul îşi dosi căutătura în spatele pleoapelor scorojite. Spuse mieros:

— Prieteşugul dovedit de Înălţimea Ta e cea mai preţuită răsplată. Îngăduie-mi, Luminate stăpâne, să-mi aflu adăpost şi ocrotire dimpreună cu cei doi copii lipsiţi de judecată, până când osteneşte furtuna.

— Cine-i copila?

Grecul buchisi în căutătura lui Zârne licuricii unei anume bucurii, prevestitoare de primejdii.

„Ochii diavoliţei l-au vătămat şi pe han“, chibzui mămularul.

— Fata postelnicului Balş, spuse, şi nevasta lui Ahmed Septar.

— Ştiriceşte-i, rogu-te, că am poruncit zaiafet cu muzici şi danţ, în semn de preţuire…

Grecul o luă pe pârloage:

— Jupâneasa Septar şi-a prăpădit sănătatea pe mare. Are trebuinţă de odihnă.

— Spune-i, atunci, ca voi veni să-i aştern la picioare urările de însănătoşire.

Porunca lui Zârne nu îngăduia crâcnet, şi mămularul îşi făcu plecăciunea ieşind de-a-ndaratelea.

* * *

Cortul Catincăi Prisăceanu se afla într-o coastă a aşezării. Muierea măcina draci, sub căutătura iscoditoare a mămularului. Purta strai viclean, din muselină supusă, croit cu ştiinţă, ca să-i ghiceşti bucuriile trupului. Faclele, aninate în belciuge pe stâlpul din mijlocul cortului, răspândeau lumină tulbure, geamănă cu sufletul moldovencei.

— Cu voia lui Dumnezeu, spuse jupâneasa, peste trei zile pornim!

Grecul cumpăni dacă-i cu politichie să-i ştiricească vestea cea rea. Hotărî s-o lase în apele dumneaei, măcar până ce noaptea va da semne de moarte. Catinca Prisăceanu îşi domoli umbletul cercetând lung făptura lui Stavros:

— Cine-i fata cu căutătura liliachie?

— Nevasta lui Ahmed Septar, feciorul califului.

— După chip nu pare turcoaică. Pentru care pricină o împingi sub ochii lui Zârne?

Mămularul îşi dosi gândul, abia încolţit, surâzând cu blândeţe.

— Poftim adăpost. Păgânul s-a lepădat de credinţa lui stârnind mânia Porţii.

— De dragul jupâniţei?

— Copil fără minte, putea să-şi grămădească în harem jumătate din muierile împărăţiei.

Buzele Catincăi Prisăceanu se adunară pungă. Şopti apăsat:

— Nu-mi place!

— Nici mie, o întoarse mămularul. E numai piele si os…

— Hanul îi dă târcoale, o copleşeşte cu daruri…

— Hanul are gusturi alese, să nu-mi spui, rogu-te, că o asemenea făptură i-ar putea aprinde călcâiele!

Muierea clătină din cap.

— Eşti viclean şi prefăcut, grecule! Ai ghicit înaintea mea cât de primejdios pot să încurce iţele ochii jupâniţei.

— Vorbeşti cu păcat, stăpână…

Catinca Prisăceanu îl măsură ascuţit:

— Ia-o şi pleacă!

— Unde? întrebă Stavros. Casapii marelui Vizir străjuiesc drumurile, având poruncă să ne treacă prin hangere, iscoadele Brâncoveanului opintesc să ne arcănească. Nu-ţi fă griji, cinstită jupâneasă, farmecele domniei tale l-au înlănţuit pe Zârne pentru veşnicie.

Moldoveanca îşi plecă privirea, suspinând adânc.

* * *

Ochii jupâniţei Raluca umplură cortul cu lumină dulce de ametist. Fata postelnicului Balş se odihnea înconjurată de perini şi darurile hanului. Adamantele, rubinele sângerii, safirul întunecat de la Ceylon, îşi căutau zadarnic strălucirea, căci ochii jupâniţei dobândiseră izbândă deplină.

Tătarul o privea solomonit. Îi poruncise lui Stavros să-i arate puiului de turc aşezarea, dar îndată ce rămase singur cu Raluca nu izbuti să îngâne un singur cuvânt. Ochii jupâniţei îi înnodaseră limba, dar şi mai vârtos baierele inimii.

Raluca desluşi primejdia. Îşi aminti vorba postelnicesei:

„Dumnezeu nu îngăduie prisosul de daruri. N-ai să fii fericită, tu, fată!“

Lacrimi liliachii prinseră să i se rostogolească pe obraji si hanul tresări muşcat.

— Ahmed! strigă, fără vlagă Raluca.

— Îngădui-mi, jupâniţă…

— Să vină Ahmed!

Hanul făcu o plecăciune adâncă şi ieşi clătinându-se.

Catinca Prisăceanu lipea umbra cortului, îl văzu pe Zârne ieşind, şi măsurându-i călcătura, înţelese că jupâniţa, numai ispite, îi răsucise minţile, fuior. Muierea îşi muşca buzele învârtind pe deget inelul veneţian, cu răcliţă, în care păstra un bob de otravă, apoi pătrunse, hotărâtă, înăuntru.

Spaimele cele rele, prevestitoare de primejdii, hâţânau inima grecului. Păşea alături de Ahmed, desluşindu-i obiceiurile tătăreşti, dar socotinţele lui Stavros pisau mărunt acelaşi gând: în scurtă vreme avea să se petreacă anume faptă păguboasă pentru liniştea de care avea mare trebuinţă. Trecând pe lângă cortul jupâniţei, o zări prin deschizătură pe Catinca Prisăceanu, tăifăsuind cu Raluca. Grecul îi făcu semn lui Ahmed să stea liniştit şi se apropie împuns de prepuieli. Mâna muierii frământa asupra pocalului cu lapte, de la capătul jupâniţei. Aceeaşi mână i-l întinse apoi fetei.

— Nu bea! strigă Stavros năvălind furtună.

Îi smulse pocalul. Catinca Prisăceanu ţâşni furie în picioare:

— Cum îndrăzneşti?! Afară!

— Diavolul meu cel credincios îmi şopocăieşte că cinstita jupânească Catinca e la un singur pas de pierzanie. Poftesc să-ţi văd inelul.

— Afară! poftori moldoveanca.

Îşi rătăcise bujorii din obraji, în căutătura întunecată clipocea veninul.

Mămularul n-o slăbi din ochi.

— Îţi doresc din toată inima ca diavolul de care pomeneam să mă fi amăgit. Dacă băutura jupâniţei e otrăvită, poţi să-ţi faci diata!

— Afară, lepădătură!

Vru să se azvârle asupra grecului, dar în aceeaşi clipă îl văzu pe Zârne în despicătura cortului. Hanul înaintă încet, întrebând:

— Ce s-a petrecut?

— Cer iertare Luminăţiei Tale, spuse mămularul, dacă prepuielile mele se dovedesc deşarte.

Istorisi întâmplarea, adăugându-i sos grecesc din belşug. Zârne mirosi laptele din pocal, plimbându-şi privirea de la jupâniţa încremenită între perini la Stavros, apoi la Catinca Prisăceanu. Muierea izbutise să-şi adune duminicile, spuse dezvelindu-şi larg perlele dinţilor:

— Poftesc să ştiu cui faci încredinţare, Zârne, mie sau acestei otrepe.

— Îndeamn-o să bea, Luminate stăpâne! şopti grecul.

Hanul îi întinse pocalul şi jupâneasa dădu înapoi, îngrozită. Surâsul cel rău răsări pe buzele lui Zârne.

— Îndrăzneşte, femeie! Dacă Stavros a strâmbat adevărul, băutura nu-ţi va aduce neajunsuri. Îndrăzneşte!

Catinca Prisăceanu rămase stană de piatră stârnind pornirea hanului:

— Ai cugetul mai sulemenit decât obrazul, muiere! La anii tăi, s-ar fi cuvenit să dezmierzi nepoţi şi nu să preacurveşti fără ruşine. Mi te-ai dăruit, dovedind la aşternut vicleşuguri de podăreasă. Chibzuiesc că ai uitat de mult răbojul bărbaţilor care ţi-au frământat trupul.

Vorbea cu patimă, muşcând cuvintele. Jupâneasa privea înmărmurită chipul hanului.

— Te-ai ostenit zadarnic, muiere! urmă Zârne. Farmecele tale, veştejite, n-au să-mi urnească războinicii!

Tăcu măsurând cu mirare surâsul apărut fără veste pe chipul jupânesei. Catinca Prisăceanu înainta spre han, fără să-l slăbească din priviri, şi întinse mâna apucând pocalul.

Cei de faţă rămaseră în cumpănă. Râsul muierii umplu cortul.

— Poftesc să-ţi fac încredinţare! spuse jupâneasa.

Goli pocalul apoi îl stupi pe Zârne lat, între ochi.

Hanul duse mâna la jungher, dar în aceeaşi clipă, Catinca Prisăceanu se năruí, fulgerată.

* * *

Luna biruise lotrii cerului şi sta de priveghi peste ţinuturile tătarilor. O lumină limpede stăpânea aşezarea, desluşea fiecare umbră mişcătoare.

Radu Andronic, Ilie Machidon şi dulăul dumnealui lipeau pământul cu ochii aninaţi de moara iţită pe un gorgan. Zăriseră sus, sub cuşma hudubăii de lemn, un turban de strajă.

— Trebuie să-i venim de hac, Machidoane, şopti logofătul, altminteri ne obliceşte la cea dintâi mişcare.

Trase jungherul pitit în tureatca ciubotei şi porni şerpeşte. Slujitorul îi apucă braţul.

— Aşteaptă, logofete! Voi sâvârşi eu lucrarea, fără vărsare de sânge. Prăpăditul cela poate că are muiere şi prunci…

Simţi împunsătura diavolului său statornic şi adăugi:

— Sau vreun stăpân, carele aşteaptă reazem…

— Dă-i drumul! încuviinţă boierul. Trag nădejde că batâr acum, în al doisprezecelea ceas, vor catadicsi păgânii să mă lecuiască de dădacă.

Ilie Machidon stupi în palmă, apucă bâta cu nădejde şi se urni ferind buruienile înalte, gata să se clatine. Înainta pe coate şi genunchi, căutând peticele de umbră. În faţa morii, un tătar trupeş însănătoşea focul cu găteje, veghind fiertura. Slujitorul îi ţinu spinarea, ridică ciomagul şi-l mirui cu socoteală, la rădăcina capului, chibzuind să nu-i pricinuiască pagube însemnate. Nohaiul se nărui fulgerat şi cât ai zice ocinaşile, Ilie Machidon îl legă fedeleş cetluindu-i gura cu un căluş.

Scara morii, vătămată de umblet şi ani, prinse să se tânguie. Tătarul de strajă pofti să afle:

— Tu eşti, Timur?

Îi purtă răspuns bâta slujitorului şi păgânul se lepădă de priveghi. Ilie Machidon îl dichisi după pilda nohaiului de la

buza morii, şi numai după aceea slobozi anume semn pentru Radu Andronic.

— Curată ispravă! spuse logofătul apropiindu-se. Îmi îngădui, rogu-te să-ţi dau un sfat?

— Sunt deprins cu îngăduinţele, boierule…

— Când vrei să-mi vesteşti izbânda în pusta tătarilor, nu mai născoci ţipătul gâtlanului de baltă. Celelalte străji de pe pârloage ar putea intra la prepuieli…

Ilie Machidon îşi rândui cu degetul gros musteaţa şi zâmbetul:

— Umblă vorba, spuse, că într-o bună zi, sita i-a zis acului, mirată tare: „Văleu! Ai o bortă!“

Focurile nohailor osteniseră, deasupra aşezării poruncea somnul. Slujitorii Măriei Sale Vodă Brâncoveanu se furişară tâlhăreşte căutând anume cort printre movilele ţuguiate din pânză sau piele de bivol. Îl dibuiră repede, căci purta în creştet o petică albă, cusută semn. Logofătul îi şopti lui Ilie Machidon:

— Rămâi în piiveală!

Se strecură înăuntru, grijind să ferească clapcele întinse de tătar la deschizătură. Lumina unui opaiţ sărăntoc veghea odihna nohaiului, bărbat răsărit, lipsit de mâna deprinsă cu iataganul.

Radu Andronic îi zări aţa căutăturii, ascunsă între pleoape, văzu cum degetele mâinii norocoase lunecă spre jungherul vârât sub perină. Porunci în valahă:

— Stai liniştit, Hultanule!

Mirarea lărgi căutătura păgânului. Omul se ridică într-un cot, poftind să vadă chipul lui Radu Andronic.

— N-ai nimerit-o, prietene, spuse, numele meu e Sârdai. Oricum, fii binevenit!

Izbuti să apuce pumnalul dar în aceeaşi clipită, logofătul îi cetlui încheietura între degete şi-o strânse până când ciumpavul lepădă fierul.

— La cel dintâi sunet necugetat, te mărunţesc! scrâşni Radu Andronic.

— Ce pofteşti?

— Să-ţi ştiricesc mulţumita lui Vodă Duca al Modovei, pentru tainele smulse hanului!

Nohaiul îşi dobândi râsul de post:

— Îţi prăpădeşti vremea, prietene. Nu eu sunt cel pe care-l cauţi.

— Mă recunoşti? întrebă logofătul apropiindu-şi opaiţul de chip.

Hultanul bâigui speriat.

— Radu Andronic!

— De cinci ani Cancelaria Neagră a stolnicului Cantacuzino îţi stâlpeşte umbletul. Ştiu că eşti iscoada voievodului moldovean, şi nu pentru a-i vesti lui Zârne vânzarea am bătut pusta nohailor!

Ciumpavul rămase o vreme pe gânduri, măsurându-l lung, apoi oftă înfundat:

— Porunceşte!

— Poftesc să aflu dacă ai auzit de un neguţător grec, pe nume Stavros, poreclit Paingul.

— Da.

— După socotinţele mele trebuie să sosească, pentru a-şi căuta ocrotire printre oştenii hanului.

Pe buzele ciungului înflori, stângaci, zâmbetul cinstit:

— A sosit acum şase zile. dimpreună cu o jupâniţă doldora de ispite, şi feciorul lui Muradja Septar, părintele mahomedanilor. Ochii acelei jupâniţe i-au alungat hanului somnul, stârnind zaveră printre ibovnice… Catinca Prisăceanu, de la Moldova, a opintii chiar s-o otrăvească. Şi-a găsit sfârşitul golind, ea însăşi, pocalul.

Îşi duse mâna norocoasă la inimă, jurând:

— Gura mea a rostit numai adevărul, logofete!

Radu Andronic îi zvârli o pungă, fără să-l slobozească din chingile ochilor:

— Du-mă la cortul lui Stavros!

— Ia-ţi aurul îndărăt, logofete, căci nu-ţi pot fi de trebuinţă. Grecul a făcut legământ cu diavolul!

— Adică?

— Acum optsprezece ceasuri ne-a lăsat cu cât ne-a găsit, îndemnând armăsarii rădvanului către Lehia.

Capitolul IX

CANCELARIA NEAGRĂ

Anastasia, pre numele de fată Buhuş, mama voievodului Constantin Duca al Moldovei, îşi căuta zadarnic în mirază frumuseţile de odinioară. Fusese muiere chipeşă, cu ochi negri, învăpăiaţi, nas subţire şi gură mititică, ce stârniseră, după cum şoşotesc cronicile, multe patimi.

Nevasta acelui tejghetar grec, Gheorghe Duca, carele sub Vasile Lupu vindea pânză într-o dugheană din Iaşi, iar mai apoi izbutise, prin linguşeli si proptelele prietenilor săi din Fanar, să ocărască obrazul Moldovei, ajungând Domn, Anastasia îşi cârciumărise ţara şi bărbatul. Patima dumneaei pentru agoniseală şi îmbrăţişările lui Şerban din neamul Cantacuzinilor stârniseră lacrima prostimii şi râsul căftăniţilor. Când bunul Dumnezeu binevoise să-l cheme la Dânsul pe tejghetarul, în cinci rânduri voievod, Anastasia, supusă păcatului, umplu încă o dată de ruşine hronicul Doamnelor moldovence măritându-se la Istanbul cu un pirat grec, Liberiu Gheralkari care opintise şapte ani pe galere. La scurtă vreme după nuntă, grecul sfeterisise şi aurul şi giuvaericalele Anastasiei şi se duse Duluţă.

Bătrâna alungă gândurile cele vechi odată cu miraza, chibzuind cum să-l dezbrace de averi pe bărbatul nepoatei sale de soră, boierul Ilie Catargi.

Un odăieş îi scurtă socotelile, vestindu-l pe Măria Sa Vodă Constantin.

Feciorul tejghetarului pătrunse în iatac, năpădit de griji.

„N-o să facă pureci prea mulţi pe scaunul Moldovei, chibzui bătrâna măsurându-l. N-are viclenia şi snaga lui tătâne-su iar neamurile grecilor, căftăniţi de răposatul Gheorghe, au şi început să cate prin alte ogrăzi.“

— Am poftit să astupi gura clopotelor, spuse Anastasia. Toată noaptea au bodogănit!

— E primejdie mare, mămucă! Primejdie mare!

Bătrâna îşi strâmbă buzele a dispreţ:

— Vai voievodului carele îşi pleacă urechea la spaimele prostimii!

— Vestea cea rea mi-au lepădat-o olăcarii marelui dragoman de la Istanbul, spuse Constantin Duca. Iscoadele au oblicit puhoaiele păgânilor, revărsate către Dunăre. Se cheamă că nu-i de şagă!

Anastasia rămase în cumpănă:

— Câtă vreme socru-tău nu dă semne de nelinişte, poţi să te scuturi de griji. Brâncoveanu e vulpoi bătrân, ar fi mirosit primejdia din faşă.

Inima lui Vodă se strânse. De patru ani era văduv, căci nevastă-sa, Maria, fata domnitorului valah, se stinsese pe malurile Bosforului, răpusă de ciumă. Spuse răsuflând adânc:

— Din ceas în ceas sosesc ştafetele Cantacuzinului, iar cărţile lui ştiricesc sfârşitul Ţărilor Române! Padişahul grămădeşte două sute de mii de turci!

— Chibzuieşti, oare, să le ţii piept? întrebă într-o doară bătrâna.

Spaimele puseră din nou stăpânire pe căutătura lui Constantin Vodă.

— Nici unul dintre supuşii mei, boier sau opincar, nu m-a întrebat care mi-e voia! Toată suflarea moldovenilor se îndreaptă, acum spre Giurgiu. În Iaşi, de pildă, n-au rămas decât ologii, Curtea, şi grecii căftăniţi.

— Nu e cu putinţă!

— Ieşi din palat, mămucă, şi preumblă-te prin târg. Ai să întâlneşti doar câinii uliţarnici!

Bătrâna clămpăni din pleoape a nedumerire mare.

— Ce-a hotărât Brâncoveanu?

— Să-şi urmeze supuşii. În cea din urmă carte, mă îndeamnă să ne unim bruma de oşti…

— Şi? întrebă Anastasia îngustându-şi căutătura.

Feciorul tejghetarului-voievod îşi astupă faţa hohotind.

— Mi-e frică!

* * *

Jupân Antohie, cititor în stele, aflat în slujba lui Vodă, Brâncoveanu, îşi ciupea ţăcălia sură, mânios din doua pricini. Dintâi, bubuitul clopotelor de bronz – domnia sa îşi avea conacul la treizeci de paşi, număraţi, de Mitropolie – îl ostenea peste măsură. Al doilea, zeama de mătăcină şi jaleş, de trebuinţă pentru a-i îmboldi pântecele prea trândav, se dovedea a fi fără folos. Zadarnică amărăciunea rămasă pe gâtlej, zadarnice durerile din vintre, ce urmau negreşit deşertării cupei.

Gândul mânios se îndreptă spre Glafira, cămărăşiţa, care se fudulea fără temei cu leacuri neghioabe. Furios era şi pe domnia sa, căci se lăsase îmbrobodit de voroveala ticăloasei, împăcându-se să-i plătească pentru asemenea slujbă proastă zece taleri.

Se ridică de la masa plină de harţaloage şi, cu mâinile la spate, începu să măsoare cămara în lung şi-n lat. Era o odaie înaltă, cu câteva scăunaşe şi puzderie de cărţi înghesuite în tot locul. De ziduri aninau piei de viţel, pe care era zugrăvită bolta cerească.

Trudind să întocmească horoscopul poruncit de Măria Sa, jupân Antohie nu izbutea să dibuie anume taină, ascunsă în rânduiala stelelor. Bun! Jupiter împotrivindu-se lui Mercur vesteşte călătorie. Aceasta o pricepe orice ucenic, iar

dumnealui, care dobândise învăţătură pe lângă vestitul Aga-Al-Khar din îndepărtatul Aram, număra patruzeci de ani de când drumeţea cu ochii şi gândul printre luceferi. Iar răstălmăcirea era lesnicioasă: întreaga Valahie se călătorea la Dunăre.

Tot drum lung vestea şi Saturn, aflat în aceeaşi cămară cu Marte. Dihonia o stârnea, ca întotdeauna, Mercur… Mercur – văzut-ai neguţător să nu stârnească zâzanie şi şiretlic? – se lăfăia, bimbaşă, în a opta casă, din aceeaşi cămară, cu Uranus cel blajin.

Vorovind cu voce tare şi dând din mâini, jupân Antohie se propti iarăşi dinaintea ocheanului înalt de un stânjen.

— Care-i pricina pentru care Mercur ţine poalele lui Uranus?

Uşa se deschise şi Glafira îşi vârî înăuntru capul mustăcios. Tulpanul şofraniu îi alunecase, după obicei pe o ureche.

— Ai poftit ceva, stăpâne?

Jupân Antonie, cuprins de stenahorie, ţipă bezmetic:

— Tihnă poftesc! Ieşi!

Muierea cântări trupul rotunjor, în strai şoriciu, şi potcapul vânăt, după cum poruncea ighemoniconul breaslei, ochii holbaţi, ouă răscoapte, întreaga făptură muncită de draci, şi se închină de ducă-se pe pustii.

Jupân Antohie se desprinse lehămeţit de ochean şi se întoarse la masă. Muie pana în călimară şi porni, de la capăt, cifrăria şi măsurătorile. Ce să caute oare Mercur peste Uranus? Să se lase cu târg între valahi şi păgâni? Şi unde se ascundea oşteanul Marte? Iacă, oricât scormonea cămările cerului, nu-l dovedea. Tot astfel nimic nu vestea biruinţă, căci pentru asemenea ispravă, Marte se cerea împreunat cu Jupiter…

Suspinând a pagubă, jupânul lepădă pana în teaca de bronz şi hotărî să pogoare pe pământ, spre chibzuială sănătoasă. Nu se putea înfăţişa Brâncoveanului. şi mai cu seamă acelui stolnic a cărui căutătură pătrunzătoare o

temea vârtos, cu proorociri tulburi. Şi-apoi, vreme de patruzeci de ani, deprinsese învăţătură că împăraţii şi craii nu îndrăgesc desluşiri proaste asupra viitoriei, ci, dimpotrivă, cu saţ te răsplătesc dacă acestea merg într-o suflare cu vrerea lor.

Chiar de-ar fi citit, neizbândă pe bolta cerească, jupân Antohie tot ar fi şovăit să o vestească la Curte. Din învăţător, lesne ajungi cobe şi piază rea. Primejdia urnise o Valahie întreagă, mânând-o la Dunăre, şi poate doar Cel Veşnic, ridicând zid până la cer, i-ar mai fi putut pune stavilă.

Închise harţaloagele, hotărând că glasul stelelor ştiriceşte biruinţă şi încă răsunătoare. I-o va vesti Brâncoveanului, chiar în clipa când vor purcede la drum.

După care, uşurat la cuget, începu sa chibzuiască dacă nu cumva Glafira a greşit te miri ce mărunţiş în rânduiala fierturii pentru pântece.

* * *

Kir Pylarino, doftorul Curţii Domneşti, se gătea de drum. Porunca o primise spre chindie, printr-un olăcar al Brâncoveanului, şi de atunci o ţinea într-un zor. Dintâi trebuise să cotrobăiască prin pod după sunducul de leacuri, căci iacă, se împlineau de Sântă Mărie şapte ani de când dumnealui nu mai părăsise Bucureştii. Atunci se călătorise ultima oară până în îndepărtata Bavarie, unde ducesa de Saxa, gingaşa Francisca-Adelaida, sta să nască… Înainte de aceasta fusese în Florintia, spre a-l tămădui pe ducele de Rosignoli, dezumflându-i pântecele, şi cu mult mai înainte, făcuse un scurt popas la curtea Bourbonului, unde îl cunoscuse pe vestitul Bartholomeo.

Diavolul acela era cu adevărat priceput şi avea ştiinţa otrăvurilor. În schimbul unui leac pentru tămăduirea urechilor surde, italianul îi dăruise un corn de bou umplut

cu arsenic. O născocire satanicească! Luată cu picurişul. otrava îţi alina junghiul din pântece, alunga sughiţul şi duhurile cele rele din trupurile smintiţilor. De întrecea măsura cu o singură gămălie de ac, erai grabnic răpus, fără ca cineva, în afară de Dumnezeu, să ghicească pricina.

Trecuseră cincisprezece ani de atunci. Bartholomeo sfârşise în chip tainic, dar cornul dăruit de dânsul se mai afla în sunducul lui jupân Pylarino. Doftorul suspina gândind la răbojul domniei sale. Nu mai avea nici jumătate din vlaga de altădată şi chibzuia înfricoşat la vorbele acelui împărat înţelept, Augustus: „Şaizeci şi unu de ani, iată pragul de care cei mai mulţi oameni se împiedică. Anno fatidice…“

Iar Kir Pylarino, care avusese prilejul în nenumărate rânduri să se încredinţeze de adevărul cuprins al cugetării, socotea că-l despart doar două luni de acel prag. Ridică ochii spre ciobul de mirază, aninată între fereşti, şi spaima îi lunecă gheaţă în lungul spinării. Semnele se iscau limpezi: nările de ceară, urechile gălbejite, umbre vineţii îi muşcau colţurile gurii.

Clopotele Mitropoliei, care se odihniseră preţ de câteva clipe, prinseră din nou să zbuciume văzduhul, smulgându-l de la oglindă. Lângă cornul de bou rândui pietrele tămăduitoare. Nefretica, leac fără greşeală pentru rinichi, judaica, neasemuită, căci alunga răutăţile din trupul omului, selenita, atât de preţioasă oştenilor şi paladinilor. De ajuns s-o lipeşti de rană şi opreşti cât ai clipi sângerarea. Nu, piatra-vulturului, cea care păstrează pruncul în pântece, neîngăduind lepădatul, nu-i era de trebuinţă, în schimb beica{91} nu trebuia uitată. O săptămână purtată în sân dă vlagă nouă şi vârtoasă trupului slăbiu.

În cealaltă despărţitoare a sunducului, Kir Pylarino rândui clondiraşele cu sânge de viperă şi de cocoş negru, pulberea de broască ţestoasă, alifia de melci fierţi în răşină pentru alungarea păduchilor – văzut-a cineva tabără fără asemenea pacoste de gângănii? – nalba îmbinată cu hreanul opărit în miere de albine.

Tocmai dedesubt, la fereală de orice privire, jupânul ascunse cartea de vrăji şi descântece a lui signor Visconti, acel călugăr benedictin afurisit de Papa Clement al X-lea şi alungat din tagma bisericească. Cartea aceasta se dovedise fără preţ – doar douăzeci de doftori în toată Evropa izbutiseră s-o rostuiască – şi, deşi pe faţă Kir Pylarino se arata tăgadnic şi plin de dispreţ pentru asemenea vrăjitorii, în taină se minuna de ştiinţa italianului şi nu şovăia să ia pildă.

O făcea şi celălalt doftor al Brâncoveanului, Pantaleone, fără să se sfiască a o mărturisi, şi chiar Ioan Comnenul. Cel mai şiret dintre toţi se dovedea însă Pandele, plătit de Vodă cu o mie de taleri pe an. Când îşi încerca leacurile asupra betegitului, dintâi îi lua jurământul că va păstra taină asupra celor săvârşite, şi tot asemenea, nu îngăduia pe nimeni să stea la priveală. Nu mai departe de anul trecut, o alungase pe însăşi doamna Marica din iatacul lui beizadea Ştefan. Iar Vodă nu crâcnea, punând mai presus de orice viaţa coconilor şi a domniţelor.

Kir Pylarino oftă sastisit. Lăcătui cufăraşul şi îşi puse potcapul cenuşiu. Careta aştepta dinaintea casei, iar arnăuţii ce aveau să-l însoţească la Curte îşi pierduseră de mult răbdarea, privind ultimii târgoveţi care luau drumul Dunării.

Doftorul înfipse un cuţit în mijlocul casei, pentru a cetlui duhurile cele rele, împiedicându-le astfel să ia urma stăpânului, şi chemă slujitorii să-i ridice sunducul.

* * *

Crai-Nou stăpânea târgul Bucureştilor. Rezemat de fereastră, Măria Sa urmărea îngândurat vânzoleala din Curtea Domnească. Pretutindeni mişunau slujitori şi oşteni, străjile măsurau paşi în stânga şi dreapta, veghind uşile cu oprelişti, boierii adunaţi în pâlcuri schimbau vorbe scurte,

şoptite, asupra primejdiei. Două slugi de la cuhnii trecură, clătinându-se răpuse de povara hârdaielor de apă, un cal nechează flămând, ori poate doar ostenit.

Ochii lui Vodă cercetau mereu şi fără voie spre cer. Privea ca pe un semn rău luna aceea ciopârţită, smulsă cu dinadinsul parcă din creştetul unei geamii şi înfiptă pe bolta Valahii, simţea pe grumaji tăişul secerei de aur. Ca întotdeauna când îl năpădeau spaima şi gândul cel rău, îşi răsuci privirea spre icoana Sfinţilor împăraţi Constantin şi Elena, înveşmântată în aur. I-o dăruise în pruncie mumă-sa, vorniceasa Stanca, şi de atunci îl însoţea pretutindeni şi în fiece clipă. La vreme blândă ori vrăjmaşă, în divan sau în cămările domneşti, icoana îşi avea loc statornicit în anume clapcă a caftanului.

O tuse uşoară îi întoarse capul. Chipul stolnicului Cantacuzino, ivit ca de obicei fără veste, părea neguros trecut prin funingine. Cerând din ochi îngăduinţă, îşi lepădă caftanul.

— Cald? întrebă Vodă într-o doară.

— Zăduf.

— Ce vesteşte jupân Antohie?

Stolnicul aţinti iute covorul. Doi zimţi nu lepăda pe bazaconiile astrologului. Credinţa fără margine pe care o punea nepotu-său în asemenea năzdrăvănii îi scăpăra ciuda şi dispreţul. Nu pricepea cum Vodă, a cărui minte limpede şi cuprinzătoare o cunoştea bine – n-ar fi opintit altfel să-l ridice în scaun, şi nici nu şi-ar fi legat cu nod strâns soarta de a Brâncoveanului – se lasă amăgit de şiretenia unor potlogari. Magi, cărturărese, cititori în stele şi aurfăurari din te miri ce pulbere, umpleau curţile domneşti la Mogoşoaia, Bucureşti, Brâncoveni si Doiceşti, bucurându-se de belşug şi aleasă cinstire.

— Jupân Antohie vesteşte biruinţă, doamne, şopti stolnicul privind lăturiş.

Obrazul Brâncoveanului se lumină.

— Adevărat?

— Adăugeşte însă că aceasta se va săvârşi cu sârg şi osteneală, şi jertfă de vieţi.

Vodă oftă şi ochii i se aninară iar în secera lunii. Rosti pe gânduri:

— Românii de pretutindeni ridică zid la Dunăre…

— Zid ridică şi osmanlâii. Iscoadele noastre ştiricesc potop de turcime, grămădit pe malul bulgăresc. N-au loc de răsuflet, îndesaţi unul într-altul precum seminţele în căpăţâna de zâna-soarelui.

Brâncoveanu îşi cuprinse în palme tâmplele înfierbântate.

— Fie ca pronia cerească să ni se arate milostivă. Din asemenea înfruntări poate pieri o ţară, aducerea aminte zădărind-o doar slova de letopiseţ. Pe oamenii aceştia doar moartea îi va îndupleca!

Se aplecă asupra pergamentelor care desluşeau socoata oştirii.

Cantacuzinul puse faţă în faţă agoniseala lui Vodă cu puhoaiele de războinici osmanlâi, căliţi de bătălii, şi surâsul amărăciunii îi înflori pe buze. Măria Sa ridică din umeri a neputinţă.

— Să nădăjduim că Duca al Moldovei va rostui tot pe atâta.

— Să nădăjduim, poftori stolnicul fără încredinţare.

Nu-l iubea pe fostul ginere al Brâncoveanului şi nu se bizuia nici de-un sfanţ pe vrednicia feciorului de tejghetar. Căută privirea lui Vodă adăugând cu blândeţe:

— Oricâtâ vitejie ar dovedi oştenii români, e peste putinţă să ţină piept păgânilor. Se cuvine dară a bate şi alte cărări.

— Anume?

— Numai vicleşugurile ne pot aduce izbânda.

Scoase capul pe uşă şi făcu semn scurt. Cât să-şi numere Vodă degetele de la o singură mână, se ivi cu închinăciune plecată un moşneag cocârjat, în strai prăzuliu. Pe chipul hârbuit, cu bărbiţă gălbejită de mahorcă, vieţuiau doar ochii albaştri, două pietre de lapislazuli, încrustate în

găvane adânci. Măria Sa îl cunoştea, era Toncu pisarul, cel mai vechi slujbaş al Cancelariei Negre.

Câte nu văzuse moşneagul în cămările cele tainice, de câte dedesubturi politiceşti, ce în veci aveau să rămână necunoscute, nu dobândise ştiinţă? Ghiujul îndemânatec, cu „praxis“ îndelungat, cum spun grecii, şi cugetul cusut, era unealta de nădejde a Cantacuzinului în toate diavoliie. Dumnealui, Toncu pisarul, întocmise asudând patru zile cartea prin care Paşa de la Vidin, potrivnic Brâncoveanului, îşi dovedea trădarea faţă de padişah. Stolnicul grijise ca pergamentul măsluit, îndreptat vezi-Doamne către Mazepa al cazacilor, să nimerească în mâinile unei iscoade otomane. Şi aşa, turcul de la Vidin îşi prăpădise căpăţâna sub securea gâdelui, vinovat doar de-a nu-l fi ţinut lângă inimă pe Vodă Constantin.

Dar cartea născocită pentru hanul de la Crâm? Pară şi foc ţâşnise pe nările lui Zârne, aflând că ibovnica, de dragul căreia şi-ar fi retezat braţul drept, preacurveşte cu nepotu-său Nadâr. Cât ai scăpăra amnarul, poruncise moartea ticăloşilor, izbăvind Valahia de potrivnici ce urzeau să-l aducă în scaun pe beizadea Iordache, în acelaşi gând cu nemţii. Dar hrisovul către bailul Giustiniani? Dar câte şi mai câte…

Într-o vreme Cantacuzinul, a cărui minte doselnică nu îngăduia nimănui traistă burduşită de taine, chibzuise chiar să se lepede de Toncu, dăruindu-i moarte blândă în somn. Căci, cugeta stolnicul, gura astupată cu ţărână nu sloboade taine. După îndelungi socoteli, îl îngăduise pentru meşteşugul său neasemuit, mulţumindu-se doar să-l ţină strâns şi sub veghea necontenită a trei iscoade.

Însă nici moşneagul nu era nărod, iar Cantacuzinul, care n-avea mulţi sfinţi, aducând închinăciune doar vicleşugului, îi preţuia în sinea dumnealui iscuseala de vulpe. Simţind gândul stolnicului, moşneagul se ferea să dea învăţătură desăvârşită ucenicilor, alungându-i din Cancelarie în clipele cele mai însemnate. De pildă, nici un învăţăcel nu se afla de

faţă când, dumnealui, jupân Toncu pisarul, alcătuia peceţile calpe, nimeni n-avea ştiinţă cum şi din ce zeamă, ori pulbere, îşi tocmea vopselurile pentru ca ceara cea verde să fie idoma cu a ţarului Petru, cea sângerie totuna cu a lui Leopold, cea şofranie, vârstată cu negru, leită poleită pecetea generalului Rabutin de Bussy al Trasilvaniei. Toate aceste gânduri retezau mintea stolnicului în vreme ce aştepta ca mâinile moşneagului, mici, de muiere, să deznoade panglicile purpurii ale unui hrisov aşezat pe piele de viţel.

Bătrânul aşternu zapisul la priveală, pe o mescioară scundacă, stropită cu cioburi de fildeş. Deşi deprinşi cu meşteşugul de aur al lui Toncu, Vodă şi stolnicul rămaseră pieriţi de mirare. Să juri în nouăzeci şi nouă de biserici că fusese ticluit chiar în cancelaria padişahului, preafericitul Mustafa al II-lea. Pielicica trandafirie, tuşul negru şi roşu, slovele cu prisos de zorzoane, după pilda lui Isa din Arasi, cei dintâi calemgiu al cancelariei Porţii, pecetea cu roze, ce avea să cetluiască hatişeriful, toate înmănuncheau asemenea desăvârşire, încât însuşi slujbaşul turc n-ar fi dibuit minciuna, de s-ar fi holbat prin toate ocheanele jupânului Antohie!

— Temeinică ispravă! şopti stolnicul.

Toncu clipi mărunt, cu oarecare tulburare. Cantacuzinul, zgârcit cu dezmierdările, se dovedea astfel din cale afară de mulţămit. Vodă apropie sfeşnicul şi se aplecă asupra cărţii.

Către Mecid Aziz Yavuz, paşa de la Ienicöy, poruncim:

Îndreaptă fără zăbavă trupurile de spahii precum şi steagurile de ieniceri spre hotarul muscalilor, unde avem veste că Petru, dimpreună cu hanul de la Crâm, mânia lui Alah să-l fulgere, purtându-ne gând vrăjmaş, grămădesc oaste. Răgaz spre a îndeplini porunca ai atât cât sclipeşte pumnalul sub rază de lună scăpărată dintre nouri. Profetul, Alah în saleh, să-ţi călăuzească paşii. Mustafa al II-lea,

cireşar în a şaptesprezecea zi, leat 1079 de Ia Hegira[{92}], *Humaiun Saray*[{93}] *– Haz Odasi*[{94}].

Chipul lui Vodă se lumină a zâmbet. Atinse cu două degete umărul pisarului, spre mulţumită, apoi îşi răsuci ochii căutându-l pe Cantacuzin.

— Şi acum? răstălmăceşte, stolnice, isprava in cifre. Ce-am dobândit?

— Lepădăm din cârcă, dintr-o singură suflare, povara a cincizeci de mii de oşteni, care, abătuţi din drum, vor aştepta la celălalt hotar năvala muscalilor şi a hanului. Va curge apă multă pe Dunăre până să se dezmeticească Mecid. Dacă degetele jupânului Toncu se vor dovedi la fel de dibace şi în „poruncile“ către paşa de la Vidin, chibzuiesc să mai punem pe drumuri calpe încă cincizeci de mii.

Brâncoveanu clătină de câteva ori din cap. Secera lunii pierise din priveală şi Vodă se simţi dezmierdat de nădejde nouă.

— E bine! Domniei tale, jupâne, îţi vom aduce cuvenita mulţumire după ce năpasta se va fi călătorit, întocmindu-ţi hrisov de danie asupra moşiei noastre Gligani…

Un fustaş se ivi în pragul uşii. Stolnicul îi făcu semn să vorbească.

— S-a înfăţişat Marghioliţa, negustoreasa din Sfântu Gheorghe.

Vodă cerceta cu mirare înfăţişarea muierii. E drept, auzise multe vorovindu-se despre negustoriţa de bibiluri din Sfântu Gheorghe, zvonul frumuseţilor dumneaei ajunsese până la Curtea Vianei. Avea de asemenea ştiinţă că stolnicul o socoate iscoadă dibace, dar până în acea înserare de cireşar nu avusese prilejul să o vadă. Marghioliţa se dovedea chipeşă ca Duminica Paştelui, iar Brâncoveanu, bărbat cumpănit, cu pofte ce nu păşeau dincolo do pragul iatacului domnesc, desluşea acum cu ochi limpede zestrea de bucurii îndesate în trupul diavoliţei.

Muieri frumoase se aflau în Bucureşti câţi brotaci în lăcovişte. Cine n-o cunoaştea pe vorniceasa Leurdeanu, ori n-auzise de Ocheşica Brăiloiu, nepoata bănesei, ori de Ecaterina, logofeteasa Ştirbey? Chiar Domniţei Bălaşa, bălană ca grâul dat în rod, începuse să-i meargă buhul. Da, chipeşe să nu-ţi mai desprinzi căutătura, dar dinaintea negustoriţei, şi aceasta o simţea orice păreche de nădragi, îţi pierdeai cumpătul.

Marghioliţa avea frumuseţea muierilor ursite să pună sfinţii la grea încercare, să vâre în ispită băietanii cu puf de musteaţă şi moşnegii, bărbaţii în putere ori schimnicii. O dovedea întreaga înfăţişare. Căutătura negustoriţei dezmierda, buzele rumene făgăduiau dulceaţa mierii, boiul mlădiu cu zvârcoliri molatece, şerpeşti, iscau jar chiar şi-ntr-un vreasc de inimă. Muierea ştia privi catifeliu, ştia surâde, cunoştea vraja călcăturii unduioase, avea ştiinţa straiului care învălind, desluşeşte cu viclenie belşugul de farmece.

„Îi toată o flacără“ îşi zise, zâmbind, Brâncoveanu.

Marghioliţa simţi căutătura aţintită a Domnului şi îşi netezi catrinţa. Era deprinsă să fie cercetată hulpav, din toate părţile, dar acum, în faţa lui Vodă, încerca un soi de stânjeneală. Socoti că-i cam despuiată, potcoava iei nu-i acoperea umerii, prin ţesătura străvezie se desluşeau sânii slobozi, între care înfipsese boboc de trandafir sângeriu.

Stolnicul o cercetă din creştet până-n tălpi. Negustoreasa se zgribuli sub privirea de gheaţă.

— Vei schimba veşmintele, Marghioliţă!

Muierea roşi socotind că înfăţişarea îi e cu adevărat necuviincioasă. Iar diavolul de stolnic încă o dată îi citise cugetul. Duse mâna la piept cercând să se acopere.

Cantacuzinul îşi aminti cum se zâmbeşte:

— Pentru a bucura ochiul târgoveţilor valahi, s-ar cuveni să umbli în straiele de la botez. Slujba pe care poftim să ţi-o încredinţăm cere însă alt soi de veşminte, pe gustul unui anume lefegiu din oastea otomană.

Ochii Marghioliţei se răsuciră spre chipul neguros.

— Acelui lefegiu, urmă liniştit stolnicul, având cuvenita învăţătură şi dovedind mare pricepere, i-au fost încredinţaţe tunurile turceşti. E neamţ de felul său, pe nume Klein, iar ştiinţa şi-a dobândit-o în ducatul Bavariei. Pe el avem trebuinţă să-l îngenunchezi cu ispitele.

Muierea suspină cu uşurare şi îşi ridică pleoapele frănjurite poftind să afle:

— Bărbat lumeţ ori supus unei singure catrinţe?

— Bărbat cu măsură, desluşi scurt stolnicul. Cumpănit, şi la cupă şi la muieri, de aceea pentru a-l ameţi se cere oleacă de trudă şi învăţătură de soi.

Vodă îşi astâmpără surâsul. Iacă o marfă de care negustoreasa nu ducea lipsă. Stolnicul o măsură cu ochiul cusătoreselor din Târgul de Mijloc:

— Vei înveşmânta strai leşesc, căci ia şi catrinţa nu-i sunt pe plac. O rochie de tafta răsurie, cu horbotă de Anglia şi poalele chenăruite cu cacom{95}, îi vor fi, socot, pe potriva gustului. Nu trebuie să te socoată nici stareţă, nici podăreasă.

Vodă zâmbi. Nu-l prepuia pe stolnic atât de priceput în bodroanţe muiereşti. Constantin Cantacuzino îşi ciupi, după obicei, obrazul stâng şi urmă:

— Te vei da drept boieroaică ce se întoarce acasă din ţara grecilor. Pe neamţ trebuie să-l încovoi fără putinţă de îndreptare, încât să-şi uite datorinţele şi să vlăguiască cu bună ştiinţă, puterea tunurilor turceşti.

Brâncoveanu îl privi iute. Unchiu-său încredinţa muierii slujbă neasemuit de grea.

— Să le vlăguiască, apăsă Cantacuzinul, fără ca şalvaragiii să-i poată ghici vânzarea. Cum? Umplând cu paie ghiulelele ce le va îndrepta la poruncă asupra Valahilor, ori prin altă iscusează. Cine-şi cunoaşte meşteşugul îi ştie şi vicleşugurile. Ţi-e limpede, Marghioliţă?

Negustoreasa dădu din cap.

— Atunci eşti slobodă, porunci Cantacuzinul.

Îndată ce muierea pieri, trestie adiată de vânt, Vodă căută chipul stolnicului cu anume zâmbet.

— Hm, încep să cred că nu aurul şi vinul sunt avuţiile cele mai de preţ ale Valahiei…

„Din zece oameni, chibzui Cantacuzinul călătorindu-şi privirea pe uliţele goale, nouă sunt la Dunăre“.

Olacii îi vestiseră că hotarul mulţimii se lăţea – hăt! – departe, dincolo de bătaia ochiului, iar puhoiul părea fără capăt. Ceas de ceas soseau căruţe, şi rădvane, şi oameni călări, ori din ceilalţi, calici, cu traista-n băţ, colbuiţi de drumul străbătut cu piciorul.

„Nicicând, spusese Vodă, atât cât ne ştiricesc letopiseţele, valahii şi moldovenii nu s-au strâns într-o inimă şi o răsuflare ca în aste zile…“

Tulburat peste măsură se dovedise şi fratele stolnicului, Mihai Cantacuzino, trimis de Măria Sa să rânduiască mulţimea. Însoţit doar de armaşul Ştirbey şi vreo doi arnăuţi, spătarul Mihai colindase malul legând voroavă cu prostimea, minunându-se ici de un român, purces tocmai din ţara Zarandului, dincolo de un prunc, băietan de doisprezece ori treisprezece ani, ce-şi cioplea harnic par spre a veni de hac şalvaragiilor. Cu fiecare pas, uimirea Cantacuzinului sporise. Adevărat, Brâncoveanu nu le pusese pielea-n băţ precum vecinul şi ginerele său din Bogdania[{96}], Vodă Duca, totuşi îi strânsese binişor în chingi şi valahii nu o dată cârtiseră. Ba, de un Sfânt Ioan, la ieşirea alaiului domnesc din Mitropolie, cutezaseră chiar să-i cânte în nas: *Bir pe cap/Bir pe căciulă,/Bir pe şatră/Şi pe şură/Şi pe bucata din gură/Bir pe oi/Şi pe groapa cu gunoi…*

Oamenii opinteau pentru Moldova şi Valahia, aceasta o pricepuse spătarul, dar, iar adevărat era, că dacă stăpânirea îi prea neîndurătoare şi dragul de obcină osteneşte. Astfel, cu inimă îmblânzită şi ochii înrouraţi, Mihai Cantacuzino împărţise vorbă bună şi taleri acolo unde calicia se iţea prin straiţe şi în căutătura flămândă, iar când

nimerise în staniştea milogilor din Bucureşti, zdruncinat pe de-a-ntregul, poruncise tain zilnic pentru nemernici, din cuhniile Măriei Sale.

Douăsprezece ceasuri şi tot atâţia cai îi fuseseră de trebuinţă spătarului spre a ajunge în târgul Bucureştilor, gonind furtună, pe căi ocolite.

Mihai Cantacuzino se afla bărbat în crucea tinereţii, muieratic, dar cu măsură. Semăna cu mumă-sa, Ilinca, de la care luase portul băţos, spaima de deochi şi pântecele supt. Deprinsese învăţătura de oştean în şcolile Vianei.

Constantin Cantacuzino îşi îngăduia fratele – celorlalţi le mâncase comândul ori le purta vrajbă veche şi neodihnită – dintâi fiindcă, mezin fiind, îl ridicase singur pe cheltuiala domniei sale, al doilea, pentru că Mihai nu se dovedise prea bogat la minte. Rost şi socoteală despre slujbă îi da lui, nu lui Vodă. Adevărat însă că urmându-i povaţa, o făcea pe ascuns. Măria Sa, blând ca miaua si şiret vulpe, stârnit ajungea urs mânios.

Acum, în amiaza tulbure de cireşar, ostenit de drum, îşi lepădă agale veştile.

— Aseară am zărit cele dintâi fesuri…

— Pedestrime?

— Întocmai, bădiţă. M-a cuprins mirarea căci, după ştiinţa mea, osmanlâii împing dinainte mamelucii şi spahiii.

— Câţi flăcăi ai ales dintre opincari?

— Zece mii.

— Şi dintre calfele meşteşugarilor?

— Cam la jumătate.

— E bine.

Mihai Cantacuzino îşi aminti cazna sa de a-i deprinde ştiinţa armelor. Rosti cu oftat:

— La trudnică slujbă m-am înhămat, Constantine! Pentru asemenea mărunţişuri, în şcoala din Viana, dascălii nu prăpădeau nici măcar un minut. Eu cheltuiesc câte trei ceasuri, iar Gheorghe a Irinei, ori a Ilenei, îmi zâmbăreşte în nas şi-mi desluşeşte că n-a priceput.

Stolnicul îşi îndopă luleaua. O depuse pe mescioară şi se răsuci încet spre fratele dumnealui. În glas îi pâlpâia mânia:

— Gheorghe a Irinei, ori a Ilenei, s-a rupt de gospodărie, muiere şi prunci, i-a lepădat în bătaia vântului, a trântit plugul în ţarină, primejduindu-şi bucatele şi vieţişoara, şi a dat navală la chemarea dragostei pentru Valahia. La şcoala din Viana v-aţi aflat toţi feciori de principi, crai, ori din neam cu herb vestit în Evropa. Despre ce vi se desluşea acolo, mai aşa ori altfel, aflaserăţi din fragedă pruncie. Ceri aceeaşi pricepere, căci sârgul nu-i cu îndoială, unor plugari ori neguţători?

Spătarul Mihai îi cercetă chipul cu mirare.

— De ce eşti mânios, bădiţă?

— Mă mânie nerozia. Vii de la Dunăre. S-au îmbulzit acolo pentru Moldova şi Valahia, pentru Moldova şi Valahia nu pentru Vodă şi coconii lui, nici pentru mine ori domnia ta, tot ce-i suflare purceasă din încrucişarea Râmului cu a Daciei. Boieri, neguţători, calici, plugari, milogi şi teleleici, prunci, ciobani, muieri şi ologi, şi moşnegi stâlpiţi în toiag. Cunosc oamenii, sau cel puţin aşa m-am făcut până acum, le ştiu viclenia, ştiu cât pot fi de haini, le ştiu milosârdia la parastase şi când ia foc bordeiul vecinului, şi mai ştiu când închină cruce, cât le e drag de Domnul Christos şi cât le e teamă de urgia cerului. Am ştiinţă, Mihai, dar nu îndeajunsă închipuire şi asta am priceput-o în aceste zile. Nicicând n-aş fi prepuit că o ţară întreagă, la singur zvon de primejdie, primejdie mare, e adevărat, se poate scula într-un răsuflet, într-un gând şi o inimă, să-şi pună trupul stavilă vrăjmaşului.

Spătarul Mihai căscase ochii amuţit. Stolnicul adăugi mai domol:

— Nu li se cuvine dispreţul nostru, Mihai, ci fală şi închinăciune. Ce-i mai ciudat, e că nici n-ar pricepe-o. Ce săvârşesc ei acum li se pare firesc, precum gânguritul pruncului, râsul ciocârliei ori omătul şi gerul Bobotezei. Şi-n aceasta le stă preţul!

Străbătu de câteva ori lungul cămării şi ochii neguroşi, aburiţi de tristeţe, zăboviră la forfota slujitorilor. Se opri în prag, cu mâinile încrucişate peste piept.

— Le-ai rânduit umblatul?

— Da, bădiţă Constantin. Am lepădat câte zece oşteni la fiece pod, spre a veghea scurgerea carelor în desăvârşită rânduială. Răscrucile drumurilor sunt vegheate de panţâri. Am întreit numărul străjilor care răscolesc pădurile în căutarea iscoadelor păgâne.

— S-au şi ivit? întrebă stolnicul.

— Se află unele semne…

— Altceva?

— Drumurile cele bune au fost arate, croind altele, strâmbe, ce duc în mlaştină, după porunca domniei tale.

Stolnicul clipi de câteva ori mărunt, semn de încuviinţare. Mai apoi, vor avea oleacă de caznă gospodarii, spre a îndrepta cărările, dar acum hotărârea o socotea înţeleaptă.

— Altceva!

— Am desăvârşit clapcele. S-au fost săpate cinci sute de gropniţe, cu înveliş de rogojini şi buruieni, zăplazurile de ţăpuşe au fost împletite şi rânduite la locul potrivit.

După obicei, stolnicul îşi înfipse bărbia în piept. Aceste garduri, folosite încă de Ştefan al Muşatinilor şi olteanul cel dibaci, Mihai, aveau să fie de mare ajutorinţă. Culcat, ochiul nu le desluşea, mai cu seamă în goana bidiviului, apoi, săltate în răstimp prielnic, puneau piedică, bortind şi vătămând călăreţii. Se uită la fratele dumnealui. Atâta avea bun: vlagă şi ascultare deplină.

— Pe drumurile de pădure, urmă spătarul, am născocit alte clapce.

— Anume?

— Au fost aninate de crengi năvoade pescăreşti. Retezând acele crengi, năvoadele vor cădea asupra călăreţilor.

— E bine, murmură Cantacuzinul pe gânduri.

Spătarul Mihai îşi umezi buzele:

— Nici iscuselile bătrâneşti nu le-am uitat. Dulgherii au retezat arborii în aşa fel încât să se prăvale la cea dintâi opinteală. În stejarii trupeşi se vor tupila arcaşii şi purtătorii de sâneţe.

— Şi născocirile lui Vauban?

— Aici am avut oleacă de furcă. Când le-am înfipt şpanga în puşcoace, nu-i tăia capul cum pot fi deodată şi pedestraşi şi suliţaşi, de parcă i-ar fi chemat Ion şi Gheorghe în acelaşi timp. Cât despre vorba „baionetă“, abia dacă au deprins-o clucerul Negoescu şi armăşelul Stroe.

— Clucerul şi armăşelul au deprins, în schimb, tare de grabă nume noi de holercă…

— Chibzuiesc că, la vreme de pace, nu-i un păcat, bădiţă.

— Aşa să fie? Nu asta are însemnătate acum. Urmează!

Spătarul Mihai ridică din umeri.

— Aceeaşi pătăranie si cu fortăreţele. De ce adică iscate sub pământ, căci au doar de înfruntat fesuri nu cârtiţe, şi nu pe deasupra, aşa cum ştie orice creştin.

— Le-aţi isprăvit? întrebă sâcâit stolnicul.

— Cu voia lui Dumnezeu, în două-trei zile sunt gata.

— Aş fi poftit să fie gata cu voia ta!

Mihai se ridică.

— De ce-mi porţi mânie, Constantine? Am depus strădanie şi chiar dacă se întâmplă să chibzuiesc cu greşeală, ştii bine că nu ies din voia domniei tale.

Stolnicul îl cercetă lung:

— Nu-s mânios, Mihai. Mi-e teamă.

Pavel, starostele pescarilor din Tulcea, era tulburat din cale afară. Nu visase vreodată că o să se înfăţişeze celui dintâi dregător al ţării, iar acasă, chiar dinaintea popei, nu sălta privirea din ţărână şi nu cuteza să deschidă gura înainte de a şi-o şterge în mâneca dulămii. Se foia pe picioarele răşchirate, chibzuind ce să facă cu mâinile zdravene, două cazmale butucănoase şi roşii. Era un novac

bălan, cu obraji arşi de soare şi căutătură blânda, făptură născocită de ape, cu umeri de căpcăun şi suflet slobod.

Cantacuzinul rosti încet:

— Eşti starostele pescarilor din bălţile cele mari ale Dunării.

— Sunt.

— Te cheamă Pavel.

— Mă cheamă.

— Înseamnă că a ajuns şi la voi vestea primejdiei.

— A ajuns.

Şovăi încurcat de ighemonicon. Cum se cuvenea să-i răspundă? „Boierule“, i se părea prea neînsemnat pentru sfetnicul Domnului, poate „stăpâne“, dar aici cugetul novacului se răzvrătea. Nu fusese nicicând slugă, nu-i fuseseră nici răsbunicii, oricât de departe ai fi cercetat şi tot asemenea tovarăşii săi.

Cantacuzinul îl înţelese dintr-o privire.

— Zi-mi „stolnice“.

Pescarul îl cercetă zăpăcit. Dădu din cap, fără o vorbă, cu grumajii uscaţi iască.

— Ce veşti ne-aduci din baltă?

Pavel înghiţi de câteva ori în gol înainte de a purta răspuns.

— După prepuielile noastre, turcii chibzuiesc la bătălie aprigă. Douăzeci de fregate, cinci galioane şi paisprezece catarge împărăteşti adastă acum la gurile Dunării.

Glăsuise repede, fără şovăire, căci cu asemenea lucru era deprins şi răsdeprins.

— Câte tunuri numără?

— Peste două sute.

— Câţi osteni?

— Peste o mie.

— Mda, făcu Cantacuzinul pe gânduri.

Toate acestea le cunoştea si dumnealui, căci i le ştiriciseră iscoadele. Voise doar să pună la încercare ochii şi priceperea pescarului.

— Straja-i de soi?

— De soi, stolnice. Au mai poposit ele, corăbiile turceşti, la Dunăre, dar păgânii se dovedeau mai puţin grijulii, se înghesuiau la vinars şi crivat de tălăniţă, iertată fie-mi vorba, şi-apoi dormeau ţeapăn de puteai să le retezi musteaţa fără să te simtă. Acum, străjile, câte douăzeci de fesuri la fiecare fregată ori galion, se primenesc tot la două ceasuri.

— Pricep… Câţi pescari pot să pună umărul, la o adică, Pavele?

— Patru sute, fără ucenici.

— Patru sute, poftori îngândurat stolnicul. Ascultă Pavele, chibzuieşti că aţi putea răpune acele corăbii?

Novacul dădu din mâini, încurcat.

— Prin vicleşug, stolnice, căci de-am fi de cinci ori pe-atâţia, tot n-am izbuti să-i trecem prin cuţite. Sunt oşteni de apă, cu deprindere.

— Tot la vicleşug m-am gândit şi eu.

— Domnia ta porunceşte, şi noi pescarii om opinti.

— Se cer patruzeci de oameni zdraveni în bojoci şi dibaci în retezatul apei pe dedesubt.

Pavel cutează a zâmbi pentru întâiaşi dată:

— Dintr-aceştia ne numărăm mai mulţi, stolnice.

— Îi vei cerne pe cei mai vrednici şi în puterea nopţii, înotând doselnic pe sub undă, vă veţi strecura dedesubtul corăbiilor păgâne. Fiecare pescar va purta asupră-i ascuţiş de nădejde, în stare să bortească fundul galioanelor fregatelor şi catargelor. Socoţi că-i cu putinţă?

— Om închina rugăciune smerită Sfintei Ana, ocrotitoarea pescarilor, făgăduind şi strai de aur icoanei preamilostivei, ce se află in Biserica Blidarilor, şi-om izbândi. Primejdia însă-i mare, căci orice clipocit poate stârni luarea aminte. Asta dintr-o parte. Din cealaltă, lemnul corăbiilor îi vârtos şi nu se lasă lesne răpus. Aşa că vom reteza apa, înotând pe dedesubt, cu stuhul în gură, iar în loc de patruzeci, vom porni optzeci de pescari.

— Adică?

— Adică doi oameni de corabie, fiecare având de săvârşit o singură bortă. Stricăciunile le vom aduce, astfel, mai iute si mai temeinic.

Stolnicul îl cercetă lung, apoi încuviinţă dând din cap.

— Ai chibzuit bine, Pavele. Nu uita, voi pescarii bălţilor rezemaţi nădejdea lui Vodă. Singuri aţi priceput ce primejdie sălăşluieşte în acele corăbii pentru întreaga Moldovă şi Valahie. Iar straiul de aur al Sfintei Ana, spre mulţumită şi recunoştinţă, va intra în cheltuiala visteriei.

Pescarul îşi lăsă încurcat nasul în pământ.

— Cer iertăciune, stolnice, dar aceasta nu-i cu putinţă. Veşmântul scump al preamilostivei trebuie dobândit prin jertfa noastră, a pescarilor. Aşa porunceşte legea şi datina bălţii.

Cantacuzinul surâse:

— Nu noi ne vom împotrivi legii şi datinei pescarilor, Pavele.

Într-aceeaşi zi, se înfăţişară stolnicului două făpturi ciudate, care răsuciră cu mirare capetele slujitorilor.

Damian, sârbul, avea înfăţişare de cârjaliu, două junghere pe potrivă la cingătoare şi flintă de argint. Era iutac, suleag, şi vânjos, privirea neagră pârjolea, iar muierile, fie jupâneasă cu hram, fie mişaucă, îi cădea la ciubote muscă ameţită.

Celălalt, Runcu, o cruce de creştin croit din stâncă, purta strai din piele de fiară şi harapnic împletit în şaisprezece. Rămase afară în priveala acelor gură-cască, în vreme ce Damian, însoţit de slujitor domnesc, pătrunse în Cancelaria Neagră.

Pe chipul stolnicului adie zâmbetul. Se cunoşteau de mult, din vremea domniei răposatului Şerban Vodă. Pe-atunci. Damian se afla lotru tinerel, pus pe faimă şi căpătuială, şi întorcea, din porunca stolnicului, carele de

aur – peşcheşul Valahiei – îndreptate spre împărăţia turcului.

Mult trudiseră păgânii să pună mâna pe hoţii nenumăratelor pungi de galbeni, înteţiseră straja, pândeau drumurile, dar toată cazna se dovedise zadarnică. Aurul era prădat îndată ce trecea hotarul. Valahii nu purtau vină după cum vină nu puteai îndrepta nici împotriva străjilor. Leşurile lor semănau drumul.

Pentru asemenea faptă, Damian primea răsplată îmbelşugată, tot a douăsprezecea pungă, şi socotind că săvârşise lucrări asemănătoare şi în folosul Moldovei, sârbul trebuia să fi fost azi om straşnic de bogat. La patruzeci de ani rămăsese la fel de sprinten, la fel de buiac şi la fel de mujeratic. Cantacuzinul îl preţuia cu osebire, căci în atâta amar de vreme, izbutise să nu-şi piardă capul. Şi aceasta nu era lesne, sârbul având de înfruntat hingherеala păgânilor, pizma tovarăşilor, clapcele iscoadelor, şi mai cu seamă vicleşugurile muierilor.

Îndată ce slujitorul pieri, Damian scotoci şerparul după lulea şi începu să râdă încetişor.

— Ce anume te veseleşte? întrebă stolnicul.

— Încerc să ghicesc ce soi de slujbă pofteşti să-mi încredinţezi. Pesemne niscai liturghii şi rugăciuni, ori altceva pe potrivă, căci, de când te cunosc, doar spre faptă bună şi smerită te îndeamnă cugetul. Sfânt mucenic, ţintuit pe zid de mănăstire, cu nimb şi porumbel alb pe umăr, aşa te-or pomeni urmaşii, stolnice…

Cantacuzinul îl fulgeră cu căutătura. Încă unul care ştia prea multe…

— Nu pentru gândul cel bun al urmaşilor trudesc,

— Dar nici pentru a stârni cuvinte de laudă printre căftăniţii ăstor ani. Ai auzit şoaptele boierilor…

— Un singur zimţ nu dau pe cleveteala lor!

Damian râse din belşug:

— Pun rămăşag că ai cheltuit avuţii ca să le culegi şoapta!

— Nu mă zădărî, cârjaliule.

Sârbul râdea mai departe, trăgând din lulea.

— Aştept porunca. Cui îi porţi sâmbetele? Pe cine pofteşti să-l răpun? Pentru divănit cer plată îndoită, pentru os de domn întreit.

Hohoti iar arâtându-şi dinţii puternici. Privirea Cantacuzinului îl aţinti cu mânie ascunsă.

— Nu-ţi cer viaţă de om, rosti încet şi rar stolnicul, ci lucru mărunt, pe care l-ai mai săvârşit. Va trebui să abaţi carele cu arme şi merinde pentru oastea otomană îndreptată spre Dunăre. Trebuie să grijeşti ca fapta să nu cadă în seama Valahiei, ci-a unor tâlhari de toată mâna. Turcul n-a năvălit încă asupra noastră, iar noi nu dorim a-l stârni fără temei.

Sârbul îi strecură privire scurtă, apoi îşi urmă pufăitul. Pe degetul cel mic îi sclipea un mărgăritar, rozalb, de toată frumuseţea.

— Ce fac cu marfa?

— Armele le vei îndrepta pe căi doselnice spătarului Mihai. Cu bucatele, ce te taie capul. Le scufunzi în mlaştină, le neguţătoreşti, ori le împărţi sărmanilor.

Damian îşi ajunse din urmă râsul.

— Tot inima domniei tale cea largă, bat-o vina! Bine, am priceput.

— Vei primi cincizeci de pungi, spuse scurt Cantacuzinul, dacă lucrarea se dovedeşte curată.

Cârjaliul chibzui o clipă, apoi clătină clin cap.

— Păstrează-ţi aurul, stolnice! De astă dată trudesc în pagubă.

— Ce te păli?

Sârbul îşi dosi gândul adevărat.

— Am luat pildă de milostivenie de la domnia ta. Duse un deget la chivără şi ieşi râzând.

„Iacă unul, gândi Cantacuzinul în urma lui, care e isteţ, dar nu îndeajuns spre a o tăinui. Pieirea ta, prin tine Israile…“

Omul rămase în prag cu mâinile înfipte în chimirul de piele conabie{97}. Dintr-odată în odaie se făcu întuneric, căci munteanul era făptură zidită din belşug, răsărit şi lat în spete.

— Vorbeşte, Runcule, îl îmbie Cantacuzinul.

Novacul mârâi în barbă.

— Apăi ce să spun, stolnice?! Eu mi-s aici şi tot asemenea mieii.

Zâmbet fugar lumină chipul stolnicului. Runcu grijea, pe o toloacă din munţii Caraimanului, de sănătatea zimbrilor Valahiei. Aceştia erau, după poftă, când miei, când cucoşeii taichii, când fluturaşi.

— Trag nădejdea că nu i-ai mânat pe Podul Mogoşoaiei spre Curte.

— Dacă domnia ta porunceşte, şi asemenea faptă se poate săvârşi.

— Câţi ai?

— Şaizeci şi nouă, dar, cu voia domniei, tale am pogorât de la munte numai cu cincizeci.

— De ce?

— Dacă-şi află sfârşitul în întâmpinarea cu păgânii, se cere să rămână câteva capete de prăsilă.

— Ai judecat bine, Runcule.

Stolnicul îşi chemă aducerea aminte. Cu vreo şapte ani în urmă, într-o vară, însoţindu-l pe Vodă în Transilvania, se abătuseră pe meleagurile lui Runcu. Trecuseră stavila de uluci, fără să prepuiască primejdia, şi dintr-o dată le ieşiseră dinainte – urgia pământului – vreo douăzeci de dihănii. Se izbăviseră ca prin minune, căci de nu s-ar fi ivit Runcu, dimpreună cu argaţii, să stingă pornirea fiarelor, şi-ar fi dat duhul fărâmaţi sub copitele de câte zece ocale. Întrebă din vârful buzelor:

— Unde-i ţii?

— Într-un luminiş din codrii Vlăsiei,

— Câtă pagubă socoteşti că vor aduce turcimii? Runcu chibzui cale de vreo trei clipe, zgrepţănându-şi barba

castanie.

— Bine stârniţi – şi voi desluşi domniei tale că pentru aceasta-i îndeajuns să-i înfometez şi să le trec un chiper iute pe sub coadă – aşadară, aţâţaţi pe de-a-ntregul şi sloboziţi pe neaşteptate, când turcul chibzuieşte la Coran ori la altă năzbâtie, pot culca lesne cinci mii de fesuri.

— Ai putea să-i aduni sub poruncă, după năvală?

— Se poate, dacă îmi aud tulnicul.

— Pentru ca să-i năpusteşti a doua oară asupra păgânilor unde se află grosul…

— Şi asta se poate.

— Una peste alta, ar veni vreo opt-zece mii de şalvaragii.

— Aşa socotesc şi eu. Îs iutaci, cutezători, iar la mânie vlaga le sporeşte împătrit. O singură făptură vie tem, un beteşug, de pe vremea când se aflau prunci, căci îi ameţeşte duhoarea…

— Care a acea făptură, Runcule?

— Dihorul.

Stolnicul îşi trecu palma peste bărbia pleşuvă, rostind încet:

— Vom griji să nu se afle asemenea dobitoace prin preajmă. Eşti slobod. Când îmi vei fi de trebuinţă, te voi vesti.

* * *

Din pivniţa Cancelariei Negre – Cabinetul Negru îi spuneau doar câţiva dregători ai însoritei Florintii, veşnic călători pe cărările împăienjenite ale politichiei de taină – se târa un drumeag firav, căpătuit cu o portiţă doselnică, a cărei rânduială o cunoştea doar dumnealui, stolnicul Cantacuzino.

Drumeagul sfârşea în beciul unui anume conac din mahalaua Broştenilor. Cândva, fusese o hudubaie cu ifos şi încă acum vreo cincizeci de ani, sub domnia luminatului

Matei Vodă, mai păstra ceva din vechea strălucire. Stăpânii conacului, boierii Boldeni, scăpătaseră din pricini felurite. Gospodăroşi şi cumpăniţi nu se prea aflau, iubeau caii persieni şi muierile grece din uliţa Brezoianului, le plăceau fala şi pungile de galbeni istovite la drum lung.

De pildă, bunicul, biv-vel-logofătul Lupu Boldeanu, se călătorise în Rusia, în Aram, sărutase lespedea mormântului sfânt, şi ajunsese în îndepărtata împărăţie a Chitaezilor înaintea spătarului Milescu. Dar cum domnia sa nu îndrăgea pana, bucuria cugetului stârnindu-i-o doar priveliştea nouă şi soiul felurit al făpturilor născocite de Dumnezeu, despre aceste drumuri letopiseţele nu grăiesc. Dovadă, după ce şi-a dat suspinul, rămăseseră doar un conăcel ticluit în jad, după gustul acelor meleaguri, cu sumedenie de cuşme parcă într-aripate, şi două pergamente pe care se afla zugrăvit chipul uneia şi aceleiaşi muieri: gingaşă trestie, cu migdala ochilor negri trasă spre urechi şi pieliţa obrazului argintie.

Mărturiile acelor călătorii sălăşluiau încă în iatacul nepotului, boier Dragu Boldeanu, făptură oloagă şi nevolnică, la vreo treizeci de ani. Înalt de-o şchioapă, din pricina ghebului, nepotul avea chipul fraged al fecioarelor de paisprezece ani, căutătura umedă şi şovăielnică a căprioarelor, patima pentru muierile grece ale buneilor săi şi o minte ageră, ce nu se lasă prepuită de orice căutătură. Ghebosul era cea mai dibace iscoadă a Cantacuzinului, poate mai dibace decât logofătul de taină Radu Andronic, căci înfăţişarea pidosnică alunga ochii oamenilor, dar şi cea mai primejdioasă. Primejdioasă pentru Măria Sa, iar stolnicul o ştia. Ura zăticnită în inima pocitaniei nu era întrecută decât de teama ce i-o stârnea sfetnicul lui Vodă.

La sfântul Ilie se împlineau opt ani de când Cantacuzinul îl strângea în chingi, din pricina unor zapise de moştenire rostuite cu vicleşug. Şi-atunci tot o greacă stârnise necazul. Varvara, cea cu mijloc mlădiu şi priviri de catifea…

Ghebosul suspină cu năduf şi deschise o uşă perdeluită. Coborî câteva trepte, aţinti urechea, apoi înfipse într-un inel din zid o feştilă aprinsă, spre a descâlci cărarea stolnicului. Glasul Cantacuzinului ţâşni din întuneric:

— Nu te osteni, boier Boldeanu, căci sunt deprins şi cu întunericul hrubei şi cu cel din cugetul domniei tale.

— N-aş zice. Dovadă, încă trăiesc.

— Pentru că-mi eşti de trebuinţă!

Făcându-i loc să se strecoare în cămară, pocitania cercetă cu pizmă făptura Cantacuzinului. Deşi moşneag, căci lăsase binişor în urmă jumătatea veacului, trupul Stolnicului nu se hârbuise. Avea călcătura sprintenă şi, în ciuda drumului tainic ce-o ţinea într-un urcuş, răsufla domol şi fără opinteală.

— Uită-te la mine, boier Boldeanu, şi nu în pământ, căci dragi mi-s oamenii cu căutătura dreaptă şi inima pe potrivă!

Aceasta era o minciună fără pereche, Cantacuzinul preţuind doar făpturile doselnice, cu mintea vicleană. Nici măcar pruncii domniei sale nu ţineau piept ochilor păcurii, doamna Marica şi coconii îşi ocoleau unchiul, pe cât le-o îngăduia ighemoniconul, boierii divăniţi, ori de rând, lipeau zidurile atunci când n-o puteau coti. Vodă era singura făptură din Valahia care îşi păstra cumpătul dinaintea acelei căutături. Ochii Cantacuzinului străpungeau zidul, iscodeau şi desluşeau fără greş negura din cugetul semenilor.

Luându-şi inima în dinţi, ghebosul ridică privirea aninată de straiul păcuriu al stolnicului.

— Ştiu. Temniţele de la Curtea Veche sunt bucşite de îndrăgiţii domniei tale… Şi-apoi, poate nici nu opintesc să-ţi fiu pe plac.

Cantacuzinul surâse. Surâdea rar, atât de rar încât nevastă-sa ajunsese să-i teamă mai mult zâmbetul decât pâcla de fiece zi a chipului.

— Iată vorbe ce se cereau mai îndelung chibzuite.

Patima vopsise obrajii pocitaniei. Vorbi aţâţat, glasul îi şuiera.

— Pentru ce? Oricum eu nu mai am nimic de pierdut.

— Oare?

— Nimic, stolnice. Port un firicel gheboşat de viaţă care nu preţuieşte o arămioară. Teme-te, dară!

Cantacuzinul izbuti să-şi potrivească zâmbetul pe buze.

— N-ai să mă încredinţezi chiar dacă ţipi. Cel mult poţi face încredinţare altor urechi,

— Iscoade nu se află în conac.

— Trag nădejde.

— Domnia ta, care cunoaşte orice taină, chiar înainte de a fi zămislită, o ştii foarte bine. Ştii, sunt încredinţat, şi cât preţuieşti în inima mea.

Stolnicul îl cântâri lung. Ghebosul îşi ieşea adesea din fire dar teama îl mulcomea singură.

— Prisosul de drag chiverniseşte-l pentru greaca din uliţa Brezoianului, boier Boldeanu! Eu mă mulţumesc cu mintea domniei tale, atunci când nu-i tulburată de gând răzvrătit, şi cu credinţa ce ne-o datorezi din pricina acelor zapise aflate în sipetele noastre.

— Un om care s-a vândut o dată, temând acele zapise. susură ghebosul, lesne vinde şi a doua oară. Nu te temi, stolnice?

Cantacuzinul îşi dezmierdă bărbia, despicată. Pe arătător sclipi scarabeul iscat în onix, singura podoabă ce şi-o îngăduia. Bumbii straiului neguros nu erau nici măcar de argint, ci din fier bătut, ca la veşmintele târgoveţilor de proastă seminţie.

— Nu mă tem de cel care tremură, boier Boldeanu. Şi-acum, aibi, rogu-te, bunăvoinţă şi ascultă. Părăsesc Bucureştii dimpreună cu Vodă şi am a-ţi lepăda poruncă. Ascultă-mă cu luare aminte căci vremea mi-e săracă.

Boier Dragu Boldeanu îşi rezemă ghebul de zid. Prin fereastră se prelingea o lumină albastră, o adiere de vânt înfiora înserarea, aţâţând mireasma glicinei.

— Vei rămâne în târg, urmă stolnicul. Când spun târg, pricep drumurile şi rateşurile şi nu ghimirlia galbenă a

grecoaicei din uliţa Brezoianului.

— Să cred că ţi-ai rătăcit agerimea ochiului? Ce muiere s-ar încurca cu o stârpitură?

— Adevărat. Letopiseţele ştiricesc că de când e lumea şi pământul nici o catrinţă nu s-a lăsat ispitită de daruri… Îmi iroseşti vremea, boier Dragu! Aşadar, vei veghea mai cu seamă hanurile spre a cerceta străinii ce fac popas în Bucureşti. Mulţi nu vor fi, căci oaspeţii nu dau năvală la casa cuprinsă de flăcări. Despre rosturile veneticilor şi tot ce-ţi stârneşte luare aminte, îmi vei ştirici, la fiece trei zile, prin Cristea, olăcarul.

Zâmbetul cel rău schimonosi chipul ghebosului:

— Doamna Marica rămâne la Curte. Ori nici ei nu-i faci încredinţare?

— Am spus Cristea, olăcarul, i-o reteză aspru stolnicul. Doamna nu se află printre slujitorii mei. Cunoşti pe acel mămular grec Stavros, poreclit Paingul?

— Nu…

— O să-l desluşeşti repede. Are surâsul uleios, boi de copilandru şi chip peste măsură de boţit. Dacă se arată prin târg ţine-i urma pas cu pas. Grijeşte să nu-i sari în ochi, căci e dibaci şi primejdios. Vestea despre popasul lui mi-o vei ştirici în grabă mare, fără a-l aştepta pe Cristea, cerând Doamnei olăcarul lui Vodă. Ai priceput, boier Boldeanu?

— Am priceput.

Stolnicul se îndreptă spre uşa tainică, în prag se opri:

— Pot să-ţi dau o povaţă?

— Până acum, ce-i drept, m-ai încărcat doar cu plocoane…

— Astâmpără poftele nesăbuite ale greacăi. A cumpărat zgărdiţa cu adamante a giuvaergiului Silvestru…

Chipul Boldeanului roşi de mânie.

— Se află vreun hatişerif{98} care să nu i-o îngăduie?

— Acea zgărdiţă, urmă apăsat stolnicul, o poftea Domniţa Stanca. Greaca a fost mai iute şi acum se fuduleşte în tot târgul că-şi poate împlini orice poftă, chiar peste cele ale

coconilor. Nu-i bine să asmuţi Curtea, boier Boldeanu! Şi iar nu-i bine să te îndatorezi peste măsură de dragul muierilor. Ar fi trebuit să tragi învăţătură. Şi Aspasia venea din Pireu, şi ea te iubea… Desluşeşte-mi drumul!

Pocitania luă sfeşnicul şi coborî treptele hrubei. Braţul îi tremura de mânie şi ocară. Când ajunse în dreptul lui, stolnicul îi prinse mâna.

— Bagă de seamă, boier Boldeanu. Mă încred în domnia ta.

— Faci rău, stolnice!

— Aceasta eu am a o chibzui, spuse Cantacuzinul. Apoi pieri în întuneric.

* * *

Icoana Sfinţilor împăraţi Constantin şi Elena, bătută în aur şi mărgăritare, stăpânea ungherul de răsărit din iatacul Doamnei Marica. Chilimurile ţesute în îndepărtatul Damasc, precum şi covoarele de Esfahan şi Tabriz, ţineau culoarea verde după pilda smaragdului, cât nuca, de la degetul cel mic al lui Vodă. Brâncoveanu dovedea mare patimă pentru această nestemată şi înşişi paicii şi fustaşii Măriei Sale purtau pietricică verde la tâmpla chiverei.

Prin ferestrele perdeluite cu brocart de argint, un soare târziu trimetea căutături ostenite cernind în cămară lumină blândă şi tihnită. Tihna nu se afla şi în inima Doamnei. Pe chipul uscăţiv, stors de griji şi de priveghi îndelungat, ochii arşi de jarul spaimelor mocnite, ce alungă nălucă somnul, licăreau istoviţi.

Vodă privi cu milă gura boţită de gânduri nerostite. Bărbia lungă, prea lungă – nicicând fiica lui Antonie Vodă din Popeşti nu fusese vestită în frumuseţe – glăsuia despre firea domniei sale, şovăielnică şi anevoioasă la hotărâre. Pe trupul slăbiu, cele unsprezece naşteri lăsaseră semne adânci. Straiele, odoarele de preţ puse fără ştiinţa şi

rânduiala muierii ce se ştie chipeşă, îşi rătăceau strălucirea, semănând a tarabă de neguţător cu stare.

Doamna Marica îşi strecură căutătura prin crăpătura perdelelor. Fustaşii, arnăuţii, seimenii şi oştenii de rând roiau împrejurul rădvanului domnesc, aşteptând porunca de pornire. De cealaltă parte, la poalele treptelor de marmoră, se grămădeau divăniţii şi căftăniţii, care aveau să-l însoţească pe Vodă la Dunăre. Printre ei, doamna Marica, îl desluşi pe clucerul Negoescu, tovarăşul acelui bezmetic de Ioniţă Fărcăşan, pe medelnicerul Ştefanache Şipote, pe vornicul Leurdean şi pe armăşelul Stroe…

Vodă îşi prinse bumbii caftanului neguros şi Doamna simţi sfredel în inimă. Postavul păcuriu al veştmântului îi aminti năpasta abătută din senin asupra Valahiei. Brâncoveanu îndrăgea atlasul, caşmirurile rozalbe şi damascurile luminoase de Veneţia, tot straie însorite, înmănunchind culorile dulci şi înflorite din duminica Paştelui.

Doamna Marica îşi lipi fruntea de umărul lui Vodă, şoptind înfiorată:

— Ai hotărât dară…

— Nu eu, Mărie! Mulţimea!

— Mi-e teamă!

— Tuturor ne e teamă, surâse Măria Sa. Si socot că-i bine. Cine nu se teme, mai lesne cade în greşeală.

Trase un trandafir alb din văsciorul burduhănos de aur, îl purtă la buze apoi îl înfipse, cu gingăşie, în leasa de mărgăritare a Doamnei.

— Din!

Din, nume de dezmierdare ce nu trecuse niciodată dincolo de uşa iatacului. Nu-l auziseră nici coconii, nici feciorii de casă. Îl cunoştea doar stolnicul Cantacuzino, deşi Vodă şi Doamna ar fi putut jura că el nu fusese niciodată rostit altundeva decât în această cămară.

— Era o vreme când nu-ţi prisosea. S-au călătorit oare acele clipe?

Brâncoveanu o măsură clipind cu nedumerire:

— Nu pricep.

— Ţi-am stat totdeauna stâlp, după cât m-au ajutat mintea şi vlaga.

— N-am uitat.

— Pentru care pricină te rupi de mine tocmai astăzi? Îngăduie-mi, Din, să te însoţesc. O fac atâtea muieri, jupânese de neam, negustoriţe, nevestele târgoveţilor, chiar şi măicuţele din schituri. Îngăduie, Din…

Era rugă umilită, bântuită de spaimă, căci mai greu înduri de departe teama pentru făptura îndrăgită. Domnul îi dezmierdă cu degete reci fruntea năpădită de creţuri.

— E peste putinţă.

— De ce?

— Ai văzut oare, surâse Brâncoveanu, cetate părăsită de cel din urmă oştean? Iar acel oştean eşti tu, Mărie, şi ţie îţi încredinţez cheile spre chibzuită pază. Îţi cunosc judecata, şi atunci când e de trebuinţă, viclenia. Iar de-ar pândi vreo primejdie Bucureştii, şi scaunul din care păstoresc cine oare mi-ar vesti-o mai grabnic şi cu inimă curată decât Doamna noastră?

— Povara s-ar putea arăta prea grea pentru umerii mei, Din. Nu mi-e teamă că n-aş îndura-o, ci doar să nu mă dovedesc nevrednică.

— Alte spaime te încearcă, Mărie, şopti Vodă cercetând-o cu căldură. Îmi temi viaţa…

— Niciodată nu s-a abătut asupra noastră primejdie mai mare.

— Niciodată nu s-a ridicat întreaga Valahie spre a o zăticni!

— N-ar fi oare mai pe potriva încercării, să rămână unchiul nostru Cantacuzino?

Vodă clătină capul.

— Ne e de prea mare trebuinţă la Dunăre pentru a-i îngădui să vegheze in Bucureşti. Să nu-ţi fie teamă, Mărie! Las la Curte două steaguri de arnăuţi, o iscoadă care va culege şi adulmeca orice zvon de uneltire, şi, de asemenea,

doi olăcari de nădejde, gata în orice clipă să-ţi poarte fulger veştile. Rămas bun!

Brâncoveanu îi prinse mâna depunând sărutare apăsată. Doamna izbucni în lacrimi, îngână gâtuită:

— Din!

— Fii binecuvântată, rosti tulburat Vodă, şi facă-se ca voinţa pământenilor să biruie!

Capitolul X

PE DRUMURILE GIURGIULUI

Jupân Eustaţiu Crăpusnic, meşterul argintar iubitor de agoniseală largă şi vorbă scurtă, carele pornise pe urmele românilor trocari din Schei, lepădând muierii dumnealui porunci aspre de a-şi drămui îmbucătura, dar mai cu seamă fiece para, cerceta locul cu dispreţ nefăţărit.

Trăsese la hanul *Calul murg*, aflat cam la vreo poştă de Roşiori, căci în târg, ca şi în aşezările apropiate, Ciocan şi Gresia, nu găsise palmă de loc pentru popas din pricina sodomului de omenire îndreptat spre Dunăre. De bună seamă că nu-i plăcea grămădeala, iar acasă, în Braşovechi, nu îngăduia jupânesei Evdochia să înnopteze în iatacul dumnealui. Suferea anevoie răsuflarea mulţimii, glasurile de câmpie ascuţite şi gureşe, mişcările iuţi, lipsite de cumpănă. Meşterul argintar se simţea ostenit, căci gonise paisprezece ceasuri, dar nu îndeajuns pentru ca slăbiciunea strecurată hoţeşte în oase să-i mulcomească mirarea.

Iată, de pildă, cele două muieri care se călătoreau singure. Adevărat, nu plezneau de tinereţe, însă cuviinţa nu îngăduia decât călugăriţelor hârbuite de ani să drumeţească fără însoţitor. Vorbeau în gura mare – aflase într-o clipită că se numesc Rădiţa şi Agripina – râdeau şi tăifăsuiau cu hangiul, gogonat, ca o pătlăgică, de parcă le-ar fi fost frate ori prieten vechi. Barem când Agripina, o dropie de femeie şoldie, cât Biserica Neagră, poruncise fără

bob de sfială un clondir de basamac vârtos, meşterul Crăpusnic, înlemnit de silă, uitase să ducă lingura la gură. Acasă, doar doborâte de junghi, jupânesele aveau îngăduinţa unui degetar de holercă, altfel sorbeau câte un păhăruţ de vin, îndulcit, la Paşte sau la Crăciun. Şi atunci, buna cuviinţă cerea să se înece, să tuşească, şi după prima înghiţitură, ţinând marama la gură, să împingă cupa către mijlocul mesei.

Rădiţa şi Agripina, acele crâşmăriţe vestite în târgul Bucureştilor, care-şi cuminţeau muşteriii, una cu ghioaga, cealaltă cu ascuţişul vorbei, închinară muscăleşte pentru izbânda românilor, încreţind ţeasta argintarului.

Jupân Crâpusnic răsuflă adânc. Muierile ca muierile, dar putea cineva să-i desluşească ce caută aici, singur, la ceas de noapte, pruncul acela aciuat lângă vatră? Ce sămânţă de părinţi ticăloşi lăsau plozilor asemenea slobozenie?

Băietanul nu da semne să fi împlinit zece ani. Sta chircit, cu genunchii aduşi la gură, şi din obrăjorul slăbuţ se vedeau doar ochii iscoditori. Alături ţinea o bocceluţa amărâtă, iar de o sfoară roşie, un gâscan căruia îi şoptea, cu fereală, cuvinte nedesluşite.

Iliuţă din Plopşoru – pe care ceasul cel rău îl sărăcise de părinţi, lăsându-i tovarăş doar pe dumnealui Tilică, gânsacul – feri căutătura argintarului.

Până la cincizeci de ani, cât avea să numere pe răboj de mărţişor, jupân Eustaţiu Crâpusnic prepuise că a deprins învăţătură despre tot ce trebuie să cunoască un om care nu-i nici popă, nici doftor, nici crai, că anevoie s-ar mai putea isca ceva în stare să-l zgâlţâie din această încredinţare. Clătinând din cap cu amărăciune, meşterul se aplecă asupra zemei sleite de aşteptare. N-avea să mai zăbovească mult, iar după ultimul dumicat, va urca în cămăruţa dumnealui. Glasul Rădiţei, însă, îl fripse, priponindu-i lingura în aer.

— Cine-i chelbosul cela în strai neguros? Seamănă cu Mreană, groparul de la Scaune.

— Cu ghebosul? Pe lângă aista, Mreană e bărbat chipeş, chiar dacă-i lipseşte un ochi şi dinţii din faţă, spuse, încredinţată, soră-sa Agripina.

— Să fie oare pehlivan de iarmaroc, din ceia care înghit iatagane? Prea stă ţeapăn plop.

— Un par, ceva, tot a înghiţit dumnealui…

Roşeaţa năpădi ţeasta pleşuvă a argintarului. Hangiul trecu de cealaltă parte a mescioarei, astupând cu trupul său gros priveliştea muierilor. Nu că jupânul în strai păcuriu s-ar fi întrecut cu cheltuiala – se tocmise aprig pentru fiecare părăluţă – dar *Calul Murg*, aflat pe drum lăluralnic, nu prea avea dever în zilele acelea. Norocul picase pe cei din Roşiori, nu-i plângea nici pe crâşmarii din Ciocan şi Gresia. Ce-ar fi dobândit într-un an de trudă, câştigaseră în mai puţin de-o săptămână. Muşteriii se primeneau la tot ceasul, îmbucau şi beau la repezeală, alţii îşi înghiţeau merindea fără să descalece, şi porneau traşi de aţă spre Dunăre. Înnoptau în rateşuri doar vârstnicii, picaţi în faptul serii, muierile, cei cu dare de mână, istoviţi de drum prea lung. Stăpânul *Calului Murg* chibzuia cu tristeţe că acestea erau zile de aur pentru hangii şi cârciumari. Nicicând poftele breslei nu se vor împlini mai desăvârşit: muşterii grindină, cheltuielnici şi cu jăratec în ciubote. Cu ăştia faci parele, nu cu ticăloşi ce prăpădesc trei ceasuri dinaintea unui clondir de tămâioasă şi-ţi turuie câte-n lună şi luceferi, ca dintr-un călindar grecesc.

Muierile urmară, cercetate de năravul vorbei cu înţepătură, atât de dragă târgoveţilor bucureşteni:

— Dacă muşteriii mei s-ar fi aflat la fel de chipeşi ca dumnealui, rămâneam fată mare, spuse Rădiţa.

— Dreptu-i, nu prea calcă a ibovnic.

Agripina luă ghioaga, aflată la îndemână pe băncuţă, şi dădu hangiul la o parte. O făcu cu blândeţe, dar vlaga din braţul muscăliţei îl azvârli pe crâşmar cât colo. Deşi deprinsă cu rachiul, din pricina ostenelii, limba începuse să-i şovăie.

— Hei, jupâne! strigă către Crăpusnic. De unde vii şi încotro te îndrepţi?

Argintarul îşi săltă din blid ochii lăptoşi, aţintind-o aprig. Iliuţă, speriat de cautătura fioroasă, se făcu mic în ungherul lui. Dezmierda creştetul lui Tilică, încredinţat că prietenul său cerca aceeaşi spaimă năprasnică.

Râdiţa, veselită de mânia chelbosului, aţâţă focul:

— Vorbeşte, creştine, ori ţi-a înţărcat limba?

— Cinstită jupânească, sări hangiul, spre a-i abate luarea aminte, aibi, rogu-te, bunătatea şi cearcă aceste bucate gustoase, din uger de vacă cu usturoi şi lăptuci. Le-a mers vestea până la Roşiori, şi nu se află o a doua făptură, în tot meleagul, să le ticluiască precum muierea mea.

Rădiţa pufni pe nări cu dispreţ înnodându-şi marama sub bărbie:

— Uger de vacă! Asemenea merindeaţă eu n-o lepăd nici la câini. Dacă vrei încredinţare, pofteşte la mine după ce s-o mistui năpasta. Ai să mă obliceşti degrabă, căci crâşma Rădiţei, din Mahalaua Calicilor, n-are pereche în tot târgul Bucureştilor.

— Prepuiam eu că domniile voastre sunteţi feţe subţiri…

— Las-o baltă, hangiule! i-o reteză Agripina.

Rădiţa deschise din nou portiţă râsului:

— Obrazul gros îi cu folos! E cea dintâi învăţătură pe care au deprins-o crâşmarii. Şi ţi-oi mai spune una! Trebuie că eşti neguţător tare nărod, dacă la asemenea vremi de primejdie rateşul ţi-e pustiu precum tărtăcuţa jupânului de colo.

Meşterul Eustaţiu Crăpusnic izbi cu pumnul în masă.

— Ruşinează-te, muiere! Neobrăzarea ţi-e fără margini! Barem dinaintea acestui prunc se cuvine să nu salţi poalele limbii!

Iliuţă, auzind că-i vorba despre el, strânse tare din pleoape, prefăcându-se amăgit de somn. Îi părea rău ca muierea cea trupeşă îl ocăra pe hangiu. Jupânul se arătase milostiv, îngăduindu-i ungher de odihnă pentru câteva

ceasuri, fără să-i ceară în schimb slujbă la grajd ori la cuhnii. De când părăsise Plopşoru, stelele-i fuseseră acoperiş şi oghial, dar de două zile vremea se vrăjmaşise.

Rădiţa începu să râdă gros:

— Ţi-era teamă că jupânului i-a cusut muierea gura cu aţă, Agripino? Ia uite-l cum duduie. De, la asemenea mândreţe de bărbat – vorba ceea, să nu laşi aşternutul să se răcească – tot asemenea glas croncănit se cuvine.

— Se cunoaşte cu prisosinţă, strigă mânios meşterul Crăpusnic, că n-ai om în bătătură să-ţi domolească cu gârbaciul haimanalâcul, şi desfrâul, şi limba ticăloasă! Îmi aduci scârbă, muiere!

După care trânti cu ciudă lingura în blid şi începu să urce treptele de lemn spre cămăruţa dumnealui, fără să mai ceară hangiului lumânare.

Rădiţa şi Agripina râseră dintâi pe săturate apoi, răsturnând pe gât ce mai rămăsese în clondir, se ridicară scuturându-şi fustele.

Hangiul clătină din cap:

— Dacă socotinţele mele nu opintesc în deşert, vestea cea bună că holera seceră şalvaragiii a ajuns la urechile domniilor voastre, altminteri nu pricep ce anume v-a stârnit veselia.

— Multe nu-ţi intră în socoteli, jupâne, dovadă lipsa deverului, spuse Rădiţa. Află, rogu-te, că nimic nu-i mai de trebuinţă inimilor chircite de spaimă, ca balsamul râsului. Şi mai află că numai aşa s-au ţinut pământenii cu dinţii de vatră. Cugetul se cere întinerit şi nu se află alt leac.

— Aşa o fi…

— Aşa e!

Agripina îşi înşfacă ghioaga tunând:

— Vorba multă, sărăcia omului! Ascultă, jupâne, mâine pe rouă ne trezeşti negreşit. Dacă nu-ţi purtăm răspuns, fiind răpuse de osteneală, să zgâlţâni uşa ceea până şi-o ieşi din balamale.

— Şi dacă nici aşa nu facem ochi, trece-ne pe sub nări rachiul domniei tale şi-om sări, fripte, cercetând adăpost, adăugi Rădiţa. Mai avem de străbătut o bună bucată de drum.

— Mulţi au şi ajuns la Dunăre, spuse hangiul ştergând cu o treanţă udă mescioara unde se ospătaseră muierile. S-a adunat prăpăd de omenire, din Valahia, dar şi de peste hotar. Moldoveni, moţi, transilvăneni, pribegi de prin Lehia şi ţara Muscalului, numai suflare românească. Umblă vorba că nu ai unde aciua o gămălie de mac.

— Te pomeneşti c-o fi şi Stănică pe acolo, râse Agripina. L-am prăpădit cam de multişor…

Rădiţa prinse braţul hangiului:

— De unde ai asemenea veşti, omule?

— Mi-a ştiricit un olac domnesc carele se îndrepta spre Curte. A zăbovit aici cât să deşerte două cupe de holercă. Din pricina drumului îndesat de oameni şi căruţe, a socotit mai cu câştig calea cotită. După prepuielile lui, s-au strâns de cinci ori suta de mii a creştinilor iar puhoiul o departe de a fi zăticnit.

Rădiţa şi Agripina căscară ochii:

— De cinci ori o sută de mii? Ai bolânzit?!

— Cu îngăduinţa domniilor voastre, chibzuiesc că nu. Aşa mi-a spus olacul, iar după câte am văzut eu ieri la Roşiori, ii fac deplină încredinţare. Primejdia a sculat toată ţara.

Crâşmăriţele îl cercetară o clipă din ochi, apoi porniră să-şi cerceteze odihna. Pe cea dintâi treaptă hangiul le opri.

— Mai zăboviţi doar un sfârâiac de clipă. Am a vă îndrepta anume rugăciune.

— Nu-ţi fă griji, nimeni nu va afla că ai rachiurile viclenite, spuse Rădiţa.

— Nici că n-ai schimbat oloiul din tigăi de la Bobotează, o ajunse Agripina din urmă. Rupem din aceeaşi pâine, hangiule…

Stăpânul *Calului murg*, încurcat, începu să-şi şteargă mâinile de şorţ.

— Ştiu, cinstite crâşmăriţe… Alta ar fi rugămintea. Pe înserat mi s-a oploşit în rateş puiul ăsta de moldovean.

Muierile se uitară într-aceeaşi clipă la Iliuţă, apoi se întoarseră nedumerite către jupân. Băietanul, ruşinat din cale-afară, îşi aduse picioarele sub el şi-l strânse pe Tilică la piept, de parcă cineva ar fi opintit să i-l smulgă.

— Vorbeşte răspicat, creştine! porunci Rădiţa. Cine-i pruncul, şi ce pofteşti să-i fac eu?

Hangiul râse cu blândeţe:

— Flăcăul şi-a pus în minte să dea iama în păgâni. Vine tocmai de la Moldova şi are de străbătut acelaşi drum ca şi domniile voastre. Chibzuiam că, poate, îi veţi îngădui sa vă fie tovarăş de nădejde…

Crâşmăriţele îşi răsuciră din nou ochii spre băietan. Arăta uliţarnic rău, cu obrajii uscaţi de post, cerca zadarnic să-şi ascundă cămeşuica ferfeniţă şi opincile sparte.

Tilică îşi semeţise gâtul catifelat şi clipea din mărgeluşele ochilor. Inima Rădiţei se muie:

— Cum te cheamă, cârlanule, şi unde-i mamă-ta?

Băiatul se ridică în picioare ştergându zidul cu spinarea. Nărodul de hangiu îl anina de poalele oamenilor.

Răspunse stânjenit:

— Îmi zice Iliuţă şi-s din Plopşoru.

— Plopşoru? După ştiinţa mea, aceasta-i cetate din ţara păgânilor, spuse Rădiţa clipind vulpeşte.

— Ba din ţara Moldovei!

— Al cui eşti? întrebă Agripina.

Băiatul săltă din umeri măsurând ghioaga muierii.

— Nu-s… Adică mămuca şi tătuca s-au prăpădit. Se împlineşte anul la Sânziene.

Frământa între degete şfara de la gâtul lui Tilică, şi nu, cuteza să-şi ridice privirea peste cingătoarea crâşmăriţelor.

Agripina îi dezmierdă creştetul şi Iliuţă se anină de un butoi, cât pe-aci să vină de-a berbeleacul.

— Neamuri ai, ţâcă?

Băiatul clătină capul. Rădiţa se uită la hangiu.

— I-ai dat ceva să îmbuce?

— N-a vrut cu nici un chip. După socotinţele mele, îi cam într-o ureche.

— De ce nu vrei, cârlănaş? se răsti Agripina.

— Eu şi Tilică suntem sătui.

— Cine-i Tilică?

Iliuţă arătă cu degetul spre gânsac.

— Dumnealui. Mi-i prieten şi tovarăş, şopti cu nasul în duşumele.

Abia-şi stăpânea lacrimile. La ce-l tot iscodeau oamenii aiştia?

— Pricep, surâse crâşmăriţa. Aflând de primejdia ce s-a abătut, aţi hotărât amândoi să opintiţi, dimpreună cu oştenii lui Vodă, la hotarul Dunării. Aşa-i?

— Aşa-i.

Agripina simţi tulburarea cetluindu-i grumazul. Mugi gros:

— Ce mai veste poveste! Luăm ţâncul cu noi. Mai încolo, când s-or limpezi apele, ne-o ajuta în crâşmă după puteri. Jupâne, găteşte-i aşternut. Noaptea stă pe despicate, iar mâine luăm zorii în coarne.

În cotlonul rânduit de hangiu, Iliuţă şopocăia la urechea gânsacului. Suflarea zbârlea puful brumăriu:

— Două ceasuri, Tilică, atâta ne e îngăduit pentru hodină. Domnia ta să nu te temi că ne-o fura somnul. Hangiul are un cucoş, tare chipeş, şi mă prind că şi glasul îi e pe potrivă. O luăm înaintea jupâneselor. Noi doi suntem oameni slobozi şi ne-am deprins a trăi singuri. Iaca aşa, ne dobândim cu dreptate bucatele, rostuim şi câte un culcuş.

Gânsacul îşi vârî ciocul sub aripă. Lui Iliuţă i se păru că desluşeşte mustrare din partea tovarăşului.

— Jupânesele sunt muieri cumsecade, Tilică, îi drept, căci mie mi-i de ajuns să caut odată la chipul omului spre a-l buchisi. Dar noi trebuie să ne întoarcem la Plopşoru, după cum pricepe şi domnia ta. Moldovanul are o singură vatră,

spunea tataia… Ai adormit, Tilică? Atunci s-o culca şi bădia…

Dintr-o ocniţă doselnică, rânduită sub scară, se ivi dinţii nasul cel roş-vânăt al târgoveţului Stănică Pară, din mahalaua Broştenilor, apoi ochii mici de buhă şi o parte din boiul înveşmântat în dulamă, cu ceaprazuri de argint. Hangiul prinse să râdă:

— Îndrăzneşte, jupâne!

— S-au culcat vidmele?

— Dorm somn ţeapăn. Ia ascultă, omule, toţi îs aşa iepurateci prin acel târg al Bucureştilor?

— N-o cunoşti pe Agripina! suspină Stanică, fără ifos. Cu ghioaga m-a fugărit cale de-o poştă!

Hangiul îl cercetă înveselit.

— La ce îi mai ţii, atunci, fustele, bre creştine, ţi-e nevastă?

— M-a ferit Cel Veşnic, căci nu m-am arătat zgârcit cu sfintele biserici!

— Ibovnică?

— M-a ferit cel cu corniţe, căci nici lui nu i-am rămas dator!

— Atunci?

— Pricina ai s-o afli numai dacă binevoieşti să umpli două ulcele de tămâioasă. Neam de neamul meu n-a slobozit vreo taină înainte de sfânta împărtăşanie!

Crâşmarul îi făcu pe plac. Stănică Pară îşi ură sănătate şi viaţă lungă, apoi duse bărdaca la gură sorbind cu ştiinţă fără de cusur.

— Află, rosti răsuflând gospodăreşte, că la dezlegarea întunericului am numărat patru nopţi de când mi-am prăpădit somnul! Patru nopţi s-au călătorit de când n-am nici o ştire de la prietenii mei! Am răscolit toate crâşmele Cetăţii de Scaun, dar parcă i-a înghiţit pământul! Am hotărât, dară, să iau pildă de la vânătorii Măriei Sale: iepurii se cer căutaţi pe unde bate mireasmă de morcov.

— Adică? întrebă nedumerit hangiul.

— Dacă n-au luat calea crâşmei, vor aţine cărările crâşmăriţelor.

Goli a doua bărdacă.

— Ţii! N-ai habar, jupâne, ce sete năpraznică stârneşte drumul.

— Am pricină să cred, râse hangiul, că domnia ta se călătoreşte în fiece zi…

Stanică Pară porunci al doilea rând de ulcele, chibzuind pe unde ar putea bezmetici boier Ioniţă Fărcăşan şi ceilalţi tovarăşi de pahar.

* * *

— Ne drumeţim de-o zi şi-o noapte, coane Ioniţă, se tângui Mitrică Pântece, al treilea calemgiu al boierilor Buzeşti. Porunceşte, rogu-te, popas, căci atâta hurducătură, fără clipă de răgaz, ne-a scos ciolanele din ţâţâni.

— Altceva v-a hâţânat, ticăloşilor! Setea cea neistovită! Chibzuiţi că pripăşindu-ne la vreun han, îţi găsi prilej să deşertaţi o vadră-două de răchie.

Jupân Niţă, potcovarul din mahalaua Vergului, mormăi cu nasul în podişca rădvanului:

— Nu ăsta-i cel mai năpraznic păcat, după cum domnia ta are bună ştiinţă.

Dascălul Iordache Cuculeţ îşi răscolea rămăşiţa de minte, în căutarea unor porunci sfinte, slobozite celor însetaţi. Cum pe limbă nu-i răsăreau decât poveţe de cumpătare, născoci la nimereală.

— Dumnezeu a spus să nu-ţi asupreşti supuşii, lipsindu-i de rodul viţei!

— Aşa ţi-a vorovit ţie Dumnezeu, ticălosule!? tună boier Fărcăşan, spintecându-l cu căutătura. Netrebnicilor! Aţi juruit la Biserica Stelea şi dinaintea Maicii Domnului de la Olari, că nu veţi cerca picătură! Una să vă fie limpede!

Codrul, lunca şi drumul, astea vă sunt han! Vremea-i blânda, rădvanele au coviltir, Amin!

Spre a da temei vorbelor, porunci surugiului să oprească, căci tocmai treceau pe lângă o pădurice de arini. Cei douăzeci de beţivani, smântâna ticăloşilor din târgul Bucureştilor, coborâră anevoie, ţinându-se de şale. Doi slujitori de la cuhnii începură a griji de bucate. Dascălul Iordache Cuculeţ zvârli câteva găteje pe foc, apoi, rezemând un copăcel, începu a îngâna popeşte:

— Cu sfinţii odihneşte, sufletele însetaţilor, robilor tăi… Acolo unde nu e durere, nici întristare, nici suspin, ci viaţă fără de sfârşit…

— Amin! mârâi al treilea calemgiu.

— Zi-i mai cu inimă, Iordache, îl îndemnă Mitrică Pântece, dacă tot ne faci parastasul.

— La cel de patruzeci de zile mă îndes şi eu, spuse Ghiţă Păun oftând.

Iordache Cuculeţ săltă din umeri şi rămase cu ochii la Bălănică, pisarul Buzeştilor, care se afunda în pădurice dimpreună cu Ghiţă Păun, ca într-o preumblare. Tot într-acolo zăbovi şi privirea ageră a Fărcăşanului. O clipă doar, căci răcni cutremurând pădurea:

— Cale-ntoarsă, jupân Bălănică! Pofteşte încoa’, Ghiţă!

Beţivii îi strecurară o privire cotită.

— Ce-ai cu noi, coane Ioniţă? Iaca ne dezmorţeam oleacă picioarele.

— Mai aproape, porunci Fărcăşanul.

Bălănică şi Ghiţă Păun se urneau greu, ziceai că au mazăre în ciubote. Ioniţă îi cântări din creştet până-n tălpi.

— Săltaţi mâinile!

Apoi, fără de veste, începu să-i cotrobăiască prin veşminte. Cât ai scapăra amnarul, iutac precum boscarii din bâlciuri, gămanul dibui un clondir cu mastică de Chios în dulama lui Ghiţă Păun, două ploscuţe de ţuică într-o clapcă de la giubeaua calemgiului. Mânios peste măsură, Ioniţă le zvârli de pământ.

— Iată câtă încredinţare pot face juruielilor voastre!

— Iartă-i, coane Ioniţă! suspină dascălul.

— Vina e a celui cu corniţe, spuse al treilea calemgiu al boierilor Buzeşti, căci el le-a stârnit poftele.

— Noi ăştilalţi, care umblăm cu crucea în sân, ne-am lecuit, rosti jupân Niţă.

Fărcăşanu îi asculta mâhnit peste măsură.

— Sunteţi cu adevărat cei mai ticăloşiţi din întreaga Valahie! Luaţi aminte! Vă mai îngădui o singură dată. La cea dintâi călcătură strâmbă, vom lua două poteci, eu, Ioniţă Fărcăşan, lepădându-mă de voi! Şi acum cotrobăiţi-vă bodroanţele şi deşertaţi buzunarile!

Beţivanii priviră lung unii la alţii, apoi începură a scoate la lumină clondire, clondiraşe, ploscuţe şi butâlci. Grămăjoara sclipea sub rază de lună şi tot asemenea roua din ochii ticăloşiţilor.

Jupân Niţă, potcovarul, zgâlţâi umărul lui Cuculeţ, întrebând în şoaptă:

— Dormi, Iordache?

— Zadarnic încerc. Nu mă pot hodini treaz.

— Cred bre, eşti om întreg. Oftă: Mă seacă o sărăcie de sete!

— Apă se află colea, după poftă.

— Nu mai pomeni vorba aceasta, că mă prinde leşuiala! N-ai aflat că beţivanul când trece pe pod închide ochii? N-am mai înghiţit apă de când m-a prins ploaia pe câmp, beat ţeapăn, şi-am adormit cu gura deschisă.

— Bunelul meu, fie-i ţărâna uşoară, spunea că asemenea, băutură e cât se poate de vătămătoare.

— Gură de aur!

— Dovadă, s-a stins degrabă în ziua când bunica i-a pus aghiazmă în clondir…

Jupân Niţă scotoci din ochi, cu grijă, împrejurimile. Cuşmele coviltirelor ocroteau horăitul beţivanilor. Îşi mărunţi glasul:

— Auzi, Iordache? E am un gând.

— Soboade-l, spuse fără chef dascălul Cuculeţ,

— Când ieşirăm din Roşiori, auzi, Iordache?

— Aud, creştine!

— Nu te taie capul pe cine am văzut!

Cuculeţ îşi răsuci trupul gros. Pântecele zugrăvea în negură movilită împlinită. Potcovarul urmă repede, cu anume licăr în ochi:

— Le-am văzut pe Rădiţa şi Agripina:

Dascălul Bisericii Dintr-o zi căscă ochii apoi se ridică şopârlă în capul oaselor:

— Ce spui, bre?! Şi încotro se îndemnau?

— Spre Giurgiu, vezi bine. Au luat Calea Măgurii. Dacă retezăm pădurea, se cheamă că am ajuns la Niculiţei, satul lui Vodă.

Cuculeţ se lungi iar pe spate, păgubaş:

— Umbli după coada prepeliţei, potcovarule. Gospodarii din Niculiţei n-au pereche în îndărăpnicie, nu-ţi vând o picătură de basamac ori altă licoare izbăvitoare, să-i spânzuri! Nu degeaba le-a mers buhul.

— Nici Rădiţa şi Agripina? Pun prinsoare că acolo au înnoptat. De, muieri, nu se cade a adăsta sub lună şi stele. Şi mai pun prinsoare că au printre bodroanţe niscai leacuri de trebuinţă, într-un clondiraş…

— Dar dacă n-au hotărât popas?

— Aceasta o socot a fi peste putinţă, Iordache. Altă aşezare nu se află decât la două poşte. Am ostenit noi, dar dumnealor… Călări, în mai puţin de-un ceas suntem la Niculiţei. Ce zici?

Iordache Cuculeţ se ridică în picioare.

— Mergem, Niţă. Grijeşte doar cum umbli cu caii, să nu te simtă boier Ioniţă.

Niculiţei, moşie de zestre a doamnei Marica, era aşezare răsăritră, cu conac chipeş, ale cărui ziduri albe, vegheate de tufişuri de ilice şi măcieşi, se zăreau până departe, prin aburul de verdeaţă al ulmilor. Satul avea fântână, două

biserici – Sfânta Măria şi Sfântul Mina – nenumărate troiţe şi nici o crâşmă.

Doamna Marica, scumpă la arginţi şi vrăjmaşă desfrânării, precum părintele domniei sale Antonie Vodă, nu îngăduiseră lăcaş de pierzanie în sat, socotind că creştinilor din Niculiţei le e prea de-ajuns, ba chiar le şi prisoseşte vinul din pivniţe. Mai târziu, Doamna avea să-şi căiască necruţarea, căci siliţi să se descurce singuri, gospodarii deprinseseră aşezarea strugurilor, cu meşteşug căruia i se dusese buhul, opintind să întreacă faima Panciului şi chiar a Drăgăşanilor. Mai deprinseseră dumnealor şi teama că la ceasurile de iarnă ar putea rămâne fără balercuţa de trebuinţă înaintea somnului, fapt pentru care nu înstrăinau o picătură de vin să-i pici cu ceară.

Când primejdia se prăvălise asupra Valahiei, urnind o ţară spre hotar, Vodă Constantin, dimpreună cu Doamna, împărţiră poruncă satelor şi moşiilor domneşti, semănate pe drumul Dunării, să dăruiască găzduire cu crivat moale şi merinde celor siliţi a face popas prin aceste aşezări. Oamenii se supuseseră poruncii dovedind inimoşenie.

Rădiţa si Agripina, adeverind prepuielile potcovarului, aici hotărâseră să înnopteze, căci ar fi fost cu adevărat lipsit de chibzuinţă să se avânte până la Stâlpi, când înserarea vânătă începuse a le măcina umbrele. Trăseseră la un moşneag ciolănos, cu vorbă şi căutătură blajină, a cărui muiere, doborâtă la pat, se căznea de vreo doi ani să amăgească moartea. Tocmai isprăviseră de îmbucat şi chibzuiau a se descotorosi de bodroanţe, când moşul le bătu în uşă. Rădiţa îşi rupse căscatul, cu mâinile în nodul tulpanului, şi întrebă:

— Ce-i, jupâne?

— Aveţi oaspeţi.

Muierile cătară mirate una spre cealaltă, apoi către uşă.

— Oaspeţi?

— Din cei dragi, spuse bătrânul încredinţat de bucuria ce le-o poartă, şi cu mare nerăbdare în a vă întâmpina. Fraţii

domniilor voastre!

— Numai în necuratul îmi găsesc frate, când am de trecut anume punte, mărturisi Rădiţa.

Într-o clipită, Agripina puse mâna pe ghioagă, cealaltă pe clanţă. În spatele moşneagului, zâmbâreau stingheriţi jupân Niţă şi dascălul Iordache Cuculeţ.

Dând nas în nas cu muşteriii lor cei mai îndărătnici, crâşmăriţele căscară ochii talgere. Moşul râdea frecându-şi palmele mulţumit, căci socotea înlemnirea jupâneselor pricinuită de bucurie fără de margine.

— Jupân Niţă! se minună Agripina.

— Eu sunt!

— Dascălul Cuculeţ! şopti Rădiţa.

— Iacătă-mă-s!

— Ce căutaţi aici, oamenii lui Dumnezeu?

Agripina bombăni neagră de mânie, frământând în palmă capătul ghioagei:

— Se vede treaba că ne-a blestemat careva! Numai ce-am scăpat de Stănică.

Iordache Cuculeţ încercă să le-moaie, îndulcindu-şi glasul blestemat de rachiu:

— V-am purtat dorul, cinstite jupânese. Ajungându-ne la urechi vestea că domniile voastre vă aflaţi la Niculiţei, cuviincios ni s-a părut să vă dăm bineţe.

— Şi să deşertăm, de bucuroasă întâmpinare, ca între prieteni, o cupă de vinars, se iuţi să adauge potcovarul, răpus de sete.

— Sau măcar o balercuţă de vin…

— Două, spuse într-o doară Cuculeţ.

Rădiţa, stârnită de atâta cumplită neobrăzare, se stropşi:

— Socotit-aţi, oare, c-am adus crâşma în spinare? Lipsiţi din faţa mea!

Dădu să le trântească uşa, dar aceasta se împiedică în ciubota lui Niţă. Moşneagul, mut de uimire, rezema zidul.

— Rădiţă, se tângui Iordache, numai o cupă…

— Agripină! Pune ghioaga pe ei!

Beţivanii făcură paşi iuţi de-a-ndăratelea trecând în spatele moşneagului.

— Rădiţă, nu ne lăsa, rogu-te, în suferinţă!

— Îndură-te, Agripină! îngână potcovarul aproape de lacrimă. Rumânii de pe-aici sunt haini, n-ar scoate un cofăel de vin nici pentru sfântul Petru, vlăguit de arşiţă. De două zile ostenim pe drum fără picătură pe limbă.

— Trebuia să vă grijiţi!

— Păi asta a fost cea dintâi grijă! Numai că boier Ioniţă Fărcăşan a bolânzit, ne-a fărâmat în ciubote toate butâlcile.

— Cine?!

— Conu’ Ioniţă.

— Nu e cu putinţă! hotărî Rădiţa.

— Născoceli de beţivani! pufni Agripina. Când o ajunge boier Fărcăşan să osândească clondirul, or să secere oamenii grâul la Crăciun, stupind sâmburi de cireaşă.

Dascălul Cuculeţ închină cruce adâncă:

— Pe domnul Cristos mă jur! Până nu se mântuie primejdia, nu ne îngăduie degetar de basamac.

— Bine vă face! hotărî Agripina.

Jupân Niţă cerşetori cu ochii şi vorba:

— Hai, ciocârliile taichii, înduraţi-vă! Avem de străbătut cale-ntoarsă şi noaptea-i pe isprăvite. O butelcuţă, acolo, nu-i lucru mare şi-o răscumpărăm cu preţ întreit.

Rădiţa chibzui câteva clipe. La urma urmei, jupân Niţă şi Iordache Cuculeţ îi erau muşterii credincioşi, din setea lor îşi mulţumea pântecele. Şi-apoi le cunoştea patima, dumnealor ar fi fost în stare să se anine sclimpuş, mai dihai ca celălalt ticăloşit, Stănică Pară. Socoti că nu ea avea datorinţa să îndrepte lumea cu umărul, oftă cu tâlc, scotoci într-o desagă şi scoase o ploscă mărişoară. Ochii beţivanilor n-o scăpară clipită.

— Luaţi-o şi lipsiţi din faţa mea!

Mâinile lui Cuculeţ şi ale potcovarului se întinseră într-un gând.

Când îi zări ieşind din ograda moşneagului, Stănică Pară, care dădea târcoale casei fără a cuteza a-şi arăta nasul, crezu dintâi că are vedenii, apoi se simţi fulgerat de bucurie năpraznică. Socoata lui nu dăduse greş, îndurase cu temei ocările Rădiţei şi ghioaga Agripinei. Căzu plângând în braţele potcovarului, îl strânse la piept pe Cuculeţ ca pe un frate rătăcit nefiind în stare să scoată cuvinţel. Se îmbrăţişară îndelung, deşi nu trecuseră decât patru zile de când se veseliseră dimpreună, într-un chef lat, din cele de pomină.

— Unde aţi pierit, fârtaţilor? Vă caut ca pe iarba de leac! Dacă nu-mi dădea prin gând să ţin umbra vidmelor, în veci nu vă prindeam urma. Încotro?

— Încotro ne mână datorinţele, spuse Cuculeţ.

Potcovarului îi sticleau ochii, pe limbă simţea încă pişcătura ultimei înghiţituri.

— Primejdia asupreşte ţara, rosti cu ifos Niţă. L-am silit, dară, pe Ioniţă Fărcăşan să ne îndrepte paşii spre Dunăre.

Stănică Pară din Broşteni ţopăia de bucurie:

— Boier Ioniţă e cel mai straşnic bărbat din tot târgul Bucureştilor! Şi cine-l mai însoţeşte în afară de domniile voastre?

Jupân Niţă începu a înşira beţivanii:

— Bălănică…

— E şi fratele Bălănică?

— Este. De asemeni Ghiţă Păun.

— Bre, bre, asta zic şi eu veste bună!

— Şi Mitrică Pântece, încheie pomelnicul potcovarul.

La fiece nume, inima lui Stănică tresaltă fericită:

— Christoase! N-am mai avut asemenea zi bucuroasă de când a murit moşu-meu Silvestru, spre a-mi lăsa livezile şi casa din Plumbuita. Ei, nu ne urnim?

Cuculeţ făcu ochii mari.

— Unde să te urneşti?

— Spre tabăra Fărcăşanului, unde aţi poposit.

Jupân Niţă şi dascălul se priviră în aceeaşi clipă, apoi oftară tot într-un gând.

— Nu-ţi fie cu supărare, rosti Cuculeţ, dar aceasta nu-i cu putinţă.

— Ce anume, Iordache?

— Să ne însoţeşti în tabăra boierului.

Lui Stănică îi ploua în gură de mirare. Abia izbuti să bâlbâie:

— De ce, oameni buni?!

Jupân Niţă deschise braţele, îndurerat:

— Nu mânăm spre Dunăre întru petrecere şi desfătare, ci asupriţi de grea năpastă. Iar domnia ta, Stanică, şi iar te rog să nu-ţi fie cu supărare, eşti cel mai ticălos dintre noi. Nu zic bine, dascăle?

— Zici! Aş adăugi chiar ticălosul ticăloşilor!

— Fără putinţă de îndreptare!

— Eu?!

— Tu, Stănică, întări Iordache Cuculeţ. Cine-i tartorul tuturor blestemăţiilor? Cine ni se anină de bumbi, spre a nu sfârşi prea de grabă petreceri de-o săptămână? Cine nu-şi desprinde ţoiul de buze decât spre a duce altul plin? Cine nesocoteşte postul Paştelui îndemnându-şi tovarăşii să săvârşească tot asemenea? Cine s-a lepădat de slujba de la cancelaria Brâncovenilor, spre a-şi lăsa vreme berechet de mistuit răutăţi?

Jupân Niţă da din cap. Se grăbi să adăugească la pomelnic:

— Cine a dibuit crâşma din Copăceni şi holerca aceea vârtoasă, „Răpune-ursul“?

O luară apoi cu rândul:

— Cine a despuiat ţiganii, poruncindu-le să viersuiască în straiele de la botez?

— Cine l-a îmbătat pe părintele Pavel de la Stoiceni, de-a împărtăşit babele cu holercă?

— Cine împrăştie arămioare pruncilor uliţarnici, numai dacă dau pe gât o măsură de anison, ca să înveţe, chipurile,

de mici meşteşugul băuturii?

Stănică Pară îi asculta fără grai. Atâtea ocale de neobrăzare îi tăiau răsuflarea. Până la cer îl înălţaseră şi dascălul Cuculeţ, şi Niţă, şi dumnealui boier Fărcăşan, şi ceilalţi pentru fiecare ispravă, iar acum îl ţineau nevrednic de tovărăşia lor, ba-i cereau şi socoteală. Lacrămi de neputinţă i se înnodară în bărbiţa roşcovană.

— Iacă de ce nu se poate, încheie potcovarul din mahalaua Vergului, cu nasul repezit în nouri. Temem pofta netrândavă a domniei tale pentru blestămăţii, căci trăim zile de grea cumpănă. Rămas bun, Stănică, şi de-o da Dumnezeu, ne-om întâmpina iară, la crâşma Rădiţei.

După care dascălul şi jupân Niţă încălecară, cu simţământul de vitează şi chibzuită ispravă.

Stănică Pară rămase în mijlocul uliţei, înecat de colb şi lacrimă.

Rezemat de trunchiul unui salcâm, cu cugetul amarnic vătămat de ocările tovarăşilor, Stănică Pară aştepta zorile. Ajunsese în tabăra Fărcăşanului luând urma celor doi fârtaţi care se lepădaseră de el, iar acum, pândind răsuflările de sub coviltire, mintea îi mustea de gânduri amărăluţe.

Cuconu Ioniţă avea să-i facă, fireşte, dreptate, dar de una era încredinţat. S-a mântuit cu prietenii Niţă şi Iordache Cuculeţ! Aici, în păduricea de salcâmi, cătând spre copca de argint a luceafărului, Stănică făcu jurământ aprig. În veci n-avea să mai deşerte o singură cupă dimpreună cu tăgadnicii, căci aşa se dovediseră dumnealor, dascălul şi potcovarul, necinstind prietenie veche. În veci n-avea să-i mai învrednicească nici măcar cu o căutătură.

Lacrimile îl podideau pe Stănică Pară ori de câte ori îşi amintea de tovărăşia lor. Cum putuseră nesocoti zilele bucuroase de odinioară, zaiafeturile la care-i poftea în căsuţa lui, din mahalaua Broştenilor, Crăciunul acela de pomină, petrecut la Mănăstirea Cozieni, şi atâtea altele? Dar punguţele de bani împrumutate fără gând de întoarcere lui Cuculeţ? Dascălul se afla cam ififliu, crivăţul

şuierându-i prin buzunări, chiar în moţul lui Cuptor, în vreme ce dumnealui, Stănică, cu gospodărie cuprinsă încă de la părinţi, dobândise cheag zdravăn la moartea unchiului Silvestru.

De-atâta negreaţă în suflet, Stănică simţea că i-a pierit şi setea. Nu încerca decât o singură dorinţa: să se înfăţişeze dinaintea lui Fărcăşan. Cercetă cu nerăbdare cerul tot dondănind de unul singur.

Dimineaţa înmugurea, un pitpalac harnic ciugulea văzduhul.

— Ce caţi, bre, aici?

Stănică Pară sări ars căci, furat de rosturile cerului, nu luase seama la ce se petrece în jur. Boier Fărcăşan clipea din ochii însomnuraţi. Stănică îl întâmpină cu bucuriile Paştelui:

— Coane Ioniţă! Din Bucureşti tot cerc să dau de urma domniei tale! Pe unde n-am fost cu colindul? La jupân Panait, din Oţetari, la Miţa Floroaia, la *Iedul Vesel*, la Gună din Snagov, la Conac… Iacătă-mă-s, coane Ioniţă! Iacătă-mă-s!

— Te văd, Stănică! Acum desluşeşte-mi alta. Pentru care pricină m-ai cercetat cu atâta îndărăpnicie?

— Mă rog?

— Ce anume socoată ţi-a alungat odihna?

— Păi nu aşa se cuvenea?

— Nu aşa!

Pe chipul lui Stănică începu a tremura umbră şovăielnică. Şi glasul boierului răsuna cam ciudat. Ţurţuri de gheaţă lunecară pe spinarea beţivanului.

— Coane Ioniţă… Chibzuiam… Domnia ta mi-ai îngăduit mereu tovărăşia. Acum, la năpastă, socoteam… Socot că tot astfel, se cuvine.

Boier Fărcăşan făcu pas înapoi, strângând cu nădejde şerparul încins peste halatul subţire de atlas floriu.

— Ai chibzuit rău, Stănică! Nu mergem la hotarul Dunării după petrecere cu lăutari, căci nu ne arde de ticăloşii, iar

alt rost pentru a te îngădui alăturea nu găsesc oricât m-aş trudi.

— Coane Ioniţă! îngână buimac Stănică, şi domnia ta te lepezi de mine? Au n-am dovedit statornicie?

— La zaiafeturi.

— Au n-am înfruntat împreună primejdiile?

— La spartul chiolhanurilor, când ne cercetau terfogoşii!

— N-am ajutat sărmanii?

— Să-nalţe cârciumi la fiece pas, chibzuind că târgul n-are destule. La Dunăre se cere pus umărul, iar tu eşti ticăloşit din cale afară. Nu zic, arhangheli nu suntem nici unul, dar în fapte bezmetice nu-ţi ajungem nici la călcâiul ciubotei. Te-om căuta altă dată, în ceasuri de desfătare.

Stanică se simţea cu limba tăiată. Cuvintele i se vălmăşeau pe buze, fără cheag.

— Coane Ioniţă! Pe Mitrică… Pe Ghiţă Păun… Pe Niţă… I-ai îngăduit pe toţi. Îs mai breji?

— Pe lângă tine îs prunci neînţărcaţi!

— Ce-am săvârşit, coane Ioniţă, de-mi dovedeşti atâta neîndurare? Am furat? Am omorât?

— Nu. Dar nici biserici n-ai zidit! Socoata şi măsura ticăloşiilor ţi-o cunoşti singur, Stănică. Întreabă orice creştin din târg, chiar şi pe Vodă, cine-i cel mai stricat beţiv dintre beţivi, cel mai bolund şi cu belşug de închipuire în scormonirea blestămăţiilor, cel mai pătimaş uscător de ulcele din întreaga breaslă, şi-i vedea cum te-arată toţi cu degetul, fără umbră de şovăire, ori clipă de răgaz spre a cerne şi chibzui.

Stănică Pară, podidit de lacrimi, căzu frânt în genunchi.

— Cucoane Ioniţă, mă îndrept… Iacă, jur…

— Văd că dai unele semne… Duhneşti de la o poştă.

— Nu mai gust picătură!

— Cred. Niciodată n-ai turnat în tine cu picurişul.

— Coane Ioniţă!

Gămanul îi reteză scurt vorba:

— Mi-e greu să stăpânesc mişeii din tabără şi fără tine, Stănică. Şi-apoi n-am văzut încă sfânt cu nas roş şi nici diavoli înălţând biserici. Cât despre îndreptare… Anevoioasă trebuşoară, jupâne, căci beţivanului până şi îngerii îi ies dinainte cu cofăelul plin. Şi-acum cată-ţi de drum până nu se trezesc oamenii.

Stănică îl cercetă lung, apoi se îndreptă cu paşi împleticiţi spre careta dumnealui.

* * *

Toma şi Grigore – moşnegii din târgul Ieşilor care porniseră, pe furiş, spre Dunăre, temând mai vârtos ochiul babei Anghelina, năimită să le rezeme bătrâneţile, decât iataganele păgânilor – se scărpinară pe sub cuşme a mare mirare.

— Atâta prăpăd de oameni, rosti moş Toma cu ochii lăcrămoşi din pricina soarelui spânzurat în răscrucile cerului, n-am pomenit de când eram prunc. Mă dusese ţaţa Floarea la bâlciul sfântului Ilie şi nu mă desprindeam clipită de catrinţa ei, de teamă să nu mă prăpădesc.

Moş Grigore râse încetişor:

— Am fost dimpreună, Tomiţă.

— Bună ţinere de minte ai, bre!

— Bună, bună!

Ajunşi la apa Ialomiţei, oamenii aşteptau măcinaţi de nerăbdare. Străjile domneşti nu îngăduiau mai mult de patru căruţe odată, de teamă să nu fărâme podul, iar creştinii, zoriţi să pună umărul la hotar, suduiau mărunt, cercetând puhoiul de rădvane, carete, dobitoace şi călăreţi, săteni şi căftăniţi, care aşterneau în urmă covor fără capăt.

Vreo douăzeci de bezmetici îşi vârâră bidiviii în apă, neţinând seama la primejdie, alţi bolunzi trecură înot, cu straiele făcute legăturică pe cap. Zgomotul şi vânzoleala împiedicau să prinzi vorbă desluşită la un singur pas.

Lighioanele – cai, găini, gâşte, raţe şi purcei – lărmuiau pe limba lor, oamenii cercau toate vicleşugurile să dobândească loc mai în faţă, muierile îşi căutau pruncii, călugării dondăneau rugăciuni, prieteni vechi se întâmpinau cu chiote de bucurie.

— Arca lui Noe! şopti moş Toma. Unde-ai pus securile. Grigore?

— În lădiţă. De nouă ori m-ai întrebat de adineauri şi până acum.

— Să le mai cercetăm odată.

— Nu le du grija… Chibzuiesc că mai bine ar fi să ne dezmorţim, oleacă, picioarele. Până să ne vină nouă rândul, se călătoresc multe ceasuri.

— Aveţi grijă să nu vă rătăciţi, spuse Cârlan, harabagiul din Podu Iloaiei, carele în piept purta în loc de inimă o pâine caldă. Nici poleiţi cu aur nu vă mai dibui în sodoma{99} aiasta.

Moş Grigore îl linişti arătându-i rateşul, aninat mai la vale de poalele apei:

— Deşertăm un cofăel de vin, spre a prinde o putere, şi ne întoarcem.

— Crâşmele de la răscrucea drumurilor sunt ţinute de muieri tinere, mi-e să nu intraţi în păcat, spuse harabagiul râzând.

Moş Toma îşi întinse gâtul, cocoş:

— Află, frate Cârlane, că nu ne-om da în lături nici de la asemenea ispravă, dacă se va cere.

Bătrânii coborâră anevoie şi, rezemaţi în toiege, cercară să-şi despice drum spre han. Moş Toma prinse să râdă în barbă:

— Cinci taleri aş lepăda spre a vedea chipul babei! S-aud eu cum blastămă şi afuriseşte de două zile în bordeiul gol, mânioasă Bistriţă…

— Da’ ştiu, incaltea, că i-am copt-o tartoriţei! se veseli înfundat celălalt moşneag.

— Bună minte ai, Grigoriţă!

— Bună, bună!

— Cum ţi-a trecut, bre, prin cap, să îndemni ologul să-i spună că o cheamă popa de la Trisfetite?

— Altă cale nu se afla. Hârbul cela de babă simţise că vrem s-o ştergem şi nu-şi lua geana de pe noi.

— Mare mehenghiu mai eşti, Grigore!

— Lasă, nici cu tine nu mi-e ruşine! Ai dovedit curaj, nu şagă, să înfrunţi gârbaciul de pe limba hoaştei…

— Întreabă-mă cât m-am stăpânit să nu-i zic vreo două, de să-i meargă fulgii!

— Cred.

— Cu mine nu-i de joacă! O dată pun piciorul în prag!

Moş Grigore rămase pălit din senin:

— Câţi taleri ai zis că lepezi, Tomiţă, numai să vezi chipul babei?

— Cinci.

— Fă-le cruce! Iacă-tă-o!

Moş Toma se anină de toiag, cuprins de ameţeală. Cu poalele săltate până la genunchi, răsturnând cu umerii şi şoldurile late tot ce-i ridica stavilă în cale, baba Anghelina năvălea uliu mânios asupra lor:

— Ghiuji blestemaţi! Gândeaţi că nu vă dau de urmă? Las’ că vă năşesc eu, neobrăzaţilor!

— Bătrânii cătară din ochi potecă slobodă, dar lucrul se dovedea a fi cu neputinţă. Îşi plecară privirea şi se prinseră de mână pentru a ţine piept vrăjmaşului.

* * *

Două poşte îi despărţea de Giurgiu, iacă ce aflase Iliuţă în ajun, ascultând voroava unor gospodari din Ţara Vrancei. Băietanul vântura pădurea cercetând un locuşor tihnit, faptă care se dovedea însă tare anevoioasă. Potop de lumet se grămădise pe poteci şi în luncă. Oricât te-ai fi

îndărăpnicit, nu era chip să aciuezi nici măcar un chiţoran mărunt.

Cu dumnealui Tilică, gânsacul, la subţioară, Iliuţă păşea cocostârceşte printre opinci, albii de prunci, oale căţărate pe pirostrii, sumedenie de dobitoace slobode, ori legate de picioare, securi, si furci, şi topoare, scoarţe desfăcute pentru noapte, rogojini, bodroanţe, cuşme, horăituri şi sudalme.

Oamenii, osteniţi şi cu cugetele aţâţate, se mâniau pe ţâncul cu orătanie, ocârându-l de haimanalâc şi poftă bezmetică de joacă.

Abia târzior, când luna îşi iţise chipul proaspăt spălat printre ramurile răchitei, Iliuţă dibui fărâmă de loc la marginea taberei, pe un tăpşan, năpădit de romaniţă si ciuboţica-cucului. Spatele i-l ocroteau două tufişuri, gemene, de măcieş iar dinainte, la zece paşi un foc zdravăn muşca de poale întunericul. Îi veghiau bărbaţi novaci, cu chipuri noptatece şi ploscuţe pline. Ospătându-se, dimpreună cu gâscanul, din aceeaşi felioară de azimă, Iliuţă făcu socoată gospodărească:

— Două poşte înseamnă mai mult decât oleacă. Un mărunţiş acolo, dacă chibzuieşti cât drum am măcinat noi de la Plopşoru. Gândesc că o zi-două mai avem de stăruit, şi cu voia Celui de Sus, om poposi teferi la Giurgiu. „Omului hărnicel, zicea mămuca, Sân Chetru îi e bunel.“ Îs vorbe întemeiate şi nu păcăleală, după cum domnia ta, Tilică, pricepi lesne…

Înainte de a se închina pentru hodină lină şi fără de primejdie, Iliuţă îşi legase de mână şfoara cea roşie, aninată la gâtul tovarăşului, căci, în pânzăria ceea cumplită de suflete, îndepărtandu-se după te miri ce gânganie, Tilică s-ar fi putut rătăci sau prăpădi sub călcâiul vreunei ciubote. Cu capul pe trăistuţă şi învălit în dulamă, aşteptă cu ochii aninaţi de întunericul înalt somnul ce se apropia, cu paşi zornici. Stăpâneau un cer albăstrui, încopciat în bumbi de argint, mireasmă de trifoi şi glasurile din jurul focului.

Iliuţă le urmă cărarea o vreme. Răsunau ciudat, bubuit ori sâsâit de şarpe. Băietanul nu pricepea ce sămânţă de oameni or fi. Se socotea om umblat – nici schimnicii rătăcitori nu i-o ţineau înainte – dar nicăieri nu întâmpinase asemenea făpturi. Aveau chipurile ciopârţite, un râs scurt, lătrat, păreau înveşmântaţi din bogdaproste, dar merindea şi basamacul nu le lipseau. Graiul, mai cu seamă, îi pricinuia lui Iliuţă buimăceală neasemuită. Nu, nu era limba aspră şi iutacă a valahilor, cu care se deprinsese după ce trecuse Milcovul, nici cea bolovănoasă a creştinilor pogorâţi din munţi, ci o îmbinare nedesluşită de cuvinte.

La o vreme închise ochii, glasurile se îndepărtară, iar somnul linse creţurile de pe fruntea lui Iliuţă.

„Zorile se dovedesc tare harnice!“

Aşa cugetă dumnealui, Iliuţă privind pe sub gene suliţa piezişă de lumină. Cercetă, ca de obicei, cu mâna după Tilică spre a-i dezmierda creştetul catifeliu şi a-i da bineţe. Degetele însă pipăiau în gol. Trase oleacă de sfoară, gândind să curme somnul gânsacului, dar n-o simţi împiedicându-se în povară.

Dintâi nedumerit, apoi speriat de-a binelea, sări din culcuş. Cercetă în jur, în spatele tufişului. Zadarnic însă, dumnealui pierise. Iliuţă măsură încremenit capătul de sfoară roşie aninat la mână. Cu inima gâlcă, cercă să chibzuiască. Să fi găsit atâta vlagă Tilică, încât să poate rupe şnuruleţ trainic de mătasă? Întâi, că şi-ar fi betegit grumazul, iar zbuciumul ar fi speriat somnul lui Iliuţă, Şi apoi, de ce ar fi opintit să se desprindă? Bucatele nu-l ispiteau, neaflându-se găman de felul dumnealui, iar Iliuţă trudise să nu-i lipsească merindeaţa.

Sfâşiat de spaime, băietanul începu să alerge de colo-colo. Cerceta, întreba, se târa de-a buşilea pe sub căruţe, sălta poale de coviltir. Ocările oamenilor, abia smulşi somnului, ori treziţi din pricina cotrobăitului hăbăuc, nu le lua în seamă, lacrimi iuţi se fugăreau pe obrajii stropiţi cu

alunele. Câteva muieri care grijeau zornice de prânzul cel mic, aflând pricina bezmeticelii, îl luară în râs.

Tabăra începuse să se trezească, sporind spaima lui Iliuţă. Odată urnită pe drum, n-avea să-şi mai găsească în veci tovarăşul. Alerga fără noimă strecurându-se pe orice potecă slobodă, strigându-şi prietenul cu glas sugrumat de plâns. A treia oară se întoarse la culcuşul de la poalele tufişurilor de măcieş, trăgând nădejde că gânsacul s-o fi întors, ori că rătăcit fiind pe-aproape, îi va auzi gâgâitul.

„Îndeamnă-l ’napoi pe Tilică, Doamne, şi şapte sute de metanii voi bate! Tot asemenea mă voi osândi la post îndelungat şi voi trebălui la biserica din Măgura fără un zimţ răsplată! Doar el mi-i prieten pe lume, şi mămuca mi l-a încredinţat când dumnealui se afla încă boţ şiştav în ograda noastră…“

Dintr-odată, se opri săgetat de privelişte înfricoşătoare. Prin pânza de lacrimi, desluşi la rădăcina unei răchite căpeţelul roşu de sfoară şi un pumn de fulgi brumării. Se lăsă în genunchi. Printre buruieni, căpşorul lui Tilică, răpus, căsca cioc de ceară.

Sprâncenele neguroase ale Prisparului, căpetenia tâlharilor din târgul Bucureştilor, se îmbinară în creţuri adânci:

— Ce se petrece cu ţâncul ăla?

Cumaşii căutară spre Iliuţă săltând din umeri. De-or mai lua şi seama plozilor de pripas, unde aveau să ajungă? Prisparu nu-l slăbea din ochi pe băietan, poftind să-i priceapă necazul. Încremenise doborât la pământ, iar în mâini i se desluşea cap de mortăciune. Căpetenia îşi aminti că-l zărise de cu seară purtând un gâscan în braţe. Trebăluise vioi, dar cu pricepere şi mişcări cumpănite de gospodar, la alcătuirea aşternutului.

Se apropie câţiva paşi şi umbra uriaşă învălui trupul lui Iliuţă.

— Ce năpastă te-a pălit, flăcăule?

Băietanul rămase strană fără să-l învrednicească cu o singură căutătură. Pe chipul golit de sânge, se citea necaz aprig, de parcă cineva i-ar fi fărâmat inima în ciubote. Tabăra mânată de chemarea primejdiei începuse a se urni. Convoiul de care şi călăreţi zdrobeau drumul colbuit. Ici-colo, pâlcuri răzleţe îşi strângeau calabalâcul, zorite să ia urma celorlalţi.

Prisparu zgâlţâi cu putere umărul flăcăiaşului:

— Vorbeşte! Ce-ai păţit?

Iliuţă îşi ridică ochii osteniţi de plâns.

— Tilică, şopti anevoie, mi l-au răpus hainii…

Cugetul amarnic al tâlharului se împâcli. Începuse a pricepe.

— Tilică-i gâscanul cela, cu care te preumblai aseară?

Bărbia lui Iliuţă începu să tremure.

— Prietenul meu…

Prisparu chibzui câteva clipe apoi răsucindu-se pe călcâie bubui:

— Ia-n ascultaţi încoa!

Cârjaliii Bucureştilor făcură roată în pripă, cercetându-l nedumeriţi. Ochii întunecaţi ai căpeteniei scăpărau lamă de jungher.

— Care din voi s-a îndestulat aseară cu bucate de gâscan?

Din grămadă se iviră trei cumaşi. Purtau cuşmele pe-o ureche şi năframă zmeurie la gât. Ţiparu, un tâlhar negricios şi buiac, mărturisi:

— Noi, Prisparule! Unde-i supărarea?

— O să ţi-o istorisească în curând spinarea cea moale! Poftesc să ştiu dacă galiţa v-a fost negustorită.

— Nu.

— V-a fost dăruită?

— Nu.

— Se cheamă, dară, că aţi rostuit-o după obicei.

— După obiceiul cel bun!

Ţiparu răspundea în doi peri, molatec, cercetând pe sub sprâncene chipul căpeteniei, pricina fiind lipsită de însemnătate.

— Pe el l-ai păgubit? întrebă Prisparu arătând spre Iliuţă.

— Parcă…

— Ţii minte ce i-am făgăduit acolo, pe malurile bâhloase ale Bucureştioarei, celui ce va cuteza să se înfrupte din chimir, ori desagă, ori avut străin, până ce primejdia se va fi istovit? Mi-ai nesocotit porunca urgisind prunc fără putere! Îţi vei primi răsplata!

Dură, bătrânul tagmei, i se strecură în spate.

— Uşurel, Prisparule, nu te lăsa purtat de mânie. Îţi pui oamenii de-a curmezişul pentru un os de orătanie. Las-o păcatelor, şi om rostui flăcăului altă gâscă.

— Poftesc să-mi spuneţi dacă vă călătoriţi spre Dunăre împotriva voinţei voastre! întrebă căpetenia, înlăturându-l pe bătrân cu o singură mână.

— Nu, răspunseră cârjaliii într-un glas.

— Rupţi de legământ se cuvine să facem cale întoarsă. Nici un lotru cinstit nu prăduieşte casa mistuită de pojar! Ori vâlvătaia primejdiei a cuprins întreaga Valahie. Alegeţi!

Cumaşii se sfătuiră din priviri. Dură le citi răspunsul şi rosti:

— Porunceşte-i osânda!

— O sută de bice ticălosului!

Înfricoşat peste măsură, Iliuţă privea prin răchitiş. Şfichiul gârbaciului şi gemetele osânditului îi înfigeau piroane în inimă. Închise ochii, neîndurând priveliştea. Spinarea tâlharului, vârstată de crestături lungi, era toată o rană.

Când gârbaciul săltă pentru a cincizecea oară, capul Ţiparului alunecă pe un umăr, leşuit. Dură puse mâna pe braţul căpeteniei.

— Îndură-te, Prisparule! Îl răpui! După socotinţele noastre, a deprins destulă învăţătură.

Căpetenia cercetă chipul bătrânului. Avusese dintotdeauna cumpănă, şi dovadă, deşi cu tâmpla înspicată, îşi păstrase capul pe umeri. Răsuflă adânc poruncind:

— Ajunge!

Cântări lung cetaşii sfredelindu-i cu căutătura.

— Învăţătură se cuvine să luaţi voi, ceilalţi. De Ţipar nu mai am trebuinţă. Lepădaţi-l aici.

Se îndepărtă păşind cu privirea aţintită în pământ.

Goala palmă rămăsese lunca şi pădurea. Capul lui Iliuţă se iţi cătinel din răchitiş. Judecând după gemetele osânditului, pricepu că începuse să se trezească din leşuială.

Băiatul îi cercetă, alb la faţă, spinarea hăcuită. Înfrângându-şi suspinul, scoase din traistă cămeşuica cea curată, o muie zdravăn în pârâul de la buza luncii, şi alergând cât îl ţineau picioarele, se întoarse la Ţipar.

Ticălosul gemu sub petica udă. Crăpă un ochi însă fierbinţeala nu-i îngădui să-l recunoască.

— Apă, şopti. Mă arde…

Iliuţă îşi umplu ulcica şi i-o purtă la buze. Cerceta în jur după frunză de pătlagină, neasemuită, spuneau moşnegele din Plopşoru, în ferecarea sângelui şi alinarea durerii.

Spre prânzul cel mare, Ţiparul, oblojit în scutece de buruieni, izbuti să adoarmă somn bun, semn de apropiată tămăduire. Iliuţă îi găti la îndemână ulcica de apă plină şi o bucăţică de azimă, îşi petrecu bocceluţa de-a curmezişul trupului şi luă cu paşi apăsaţi drumul Giurgiului. Păşea cu nasul în ţărână. Spinarea încovoiată era pe potriva sufletului gârbovit.

La rădăcina răchitei, sub muşuroi vârfuit de o cruce mititică, întocmită din trestioară, capul lui Tilică odihnea somnul cel veşnic.

* * *

Pe Dida Lunga, podăreasa care poftise să intre în rândul oamenilor pornind către Dunăre, tulcencele o cunoşteau de departe, după boiul neasemuit de subţire – ziceai că mănâncă odată în an iar atunci nimereşte zi de post – şi după clădăraia de păr negru, ţepos sârmă, stăpânit anevoie în câţiva pieptănuşi armeneşti. Anina în claie, după poftă şi mai cu seamă la primenitul muşteriilor, mărgele, floare de muşcată, roze, scoruş, ori panglici înfoiate, pricină pentru care îi desluşeai căpăţâna de la o poştă.

Se temea de mânia muierilor. În urmă cu doi ani, poftind să vadă iarmarocul de Sân Petru, cumetrele o jupiselă de piele, o scărmănaseră pe săturate, azvârliseră după ea cu pietre. Dida îşi strunise dară pletele în tulpan alb, bine înnodat, învesmântase în locul catrinţei strâmte, strai cuviincios de negustorească şi mânându-şi careta, cu înconjur mare de tabăra tulcenilor, poposise la Mălini. Socotea că aici îşi va fi rătăcit umbra. Într-adevăr, oamenii nu cercetară rosturile muierii mlădii, îmbrobodită călugăriţă, cu ochi strălucitori şi palme moi, mătăsoase, care dovedeau avuţie şi slugi destule pe lângă gospodărie. Dar dacă bunul Dumnezeu rânduieşte toate celea cu înţeleaptă chibzuinţă, iacă, e de ajuns să întoarcă o singură dată capul pentru ca Nichipercea să scornească răutăţi şi pricină de dihonie.

Descălecat de două zile în staniştea Mălinilor, dumnealui boier Pană Boldur, stăpânul conacului de pe Trotuş – cel care îşi făcuse diata înainte de a se porni spre Dunăre, asuprind partea muierească din neamul domniei sale – îşi măcina vremea trecând prin sită puhoiul de lume. Tot ce născocise cerul ca făptură, ori soi de meşteşug, întâmpinai în vâlceaua Mălinilor.

Dogari în strai alb, curat, cu ciubote negre şi toporişca la subţioară – n-o lepădau nici când aprindeau amnarul – fierari cu pestelci din piele şi baroase de câte zece ocale, neguţători, plugari de la Moldova de Sus, cu sumane grele

şi cuşme ţuguiate, căftăniţi şi boieri mai de mâna a doua, muieri din Breaza, cu catrinţe cireşii ţesute cu fir de aur, sau maramureşence cu fote şi broboade negre…

Târgoveaţa suleagă, în rochie, de atlas şoriciu şi tulpan alb, îi chemase luarea aminte din cea dintâi clipă. Obrazul slăbiu, cu frunte înaltă şi nas bârligat, precum al Habsburgilor, dovedeau seminţie aleasă, şi tot astfel mărturiseau oasele subţiri, mâinile netrudite.

Jupâneasa nu ridica ochii din pământ, îşi vedea de ale dumneaei fără a căuta voroavă deşartă cu gloata. Acesta era pentru boier Pană Boldur semn netăgadnic asupra neamului, căci ştiut este, prostimea, şi mai cu seamă muierile, cât ai fi de străin, te trag de mânecâ la taifas, ţi se vârâ cu dinadinsul în priveală, şi dintr-o răsuflare îţi ştiricesc câţi prunci au, cine li-i cumătru şi la câte ibovnice trudeşte popa din sat.

De bună seamă, boier Pană n-avea ochi nici cuget pentru făpturile cu o coastă mai puţin, oricare le-ar fi fost hramul ori seminţia. Şi de i-ar fi cerut-o cineva, n-ar fi putut desluşi cum de târgoveaţa cu tulpan alb îi iese mereu dinainte. Nu-l căuta cu dinadinsul, şi nici domnia sa nu zădăra întâmplarea. Ciudăţenie mare, căci, în babilonia Mălinilor, oamenii strigau zadarnic după veri, fraţi ori prieteni, în fiece clipă se rătăceau prunci care orăcăiau după mumele lor, ba chiar şi muieri în toată firea pe care bărbaţii dumnealor, ajutaţi de grămădeală, le lepădaseră…

Şi totuşi, într-o singură zi, boier Boldur zărise tulpanul alb pe malul apei unde se înghesuiau oamenii spre a-i cerceta vadul, apoi la tejgheaua unui grec plăcintar ce-şi adusese negustoria tocmai din Târgovişte, iar după asfinţit, întocmindu-şi culcuş sub caretă pe o salteluţă şofranie.

Prilej de vorbă se iscase a doua zi în zori, şi tot din senin. Târgoveaţa, rezemată de o salcă singuratecă, îşi deznodase tulpanul şi trudea să-şi descâlcească un stufăriş de cosiţe, muind mereu pieptenul în gârliţa Mălinilor. Dumnezeu sau diavolul mânaseră paşii boierului într-acolo, căci locul se

afla pustiu în acel ceas al dimineţii, Călcând strâmb, muierea alunecase şi cu siguranţa ar fi căzut în undă dacă n-o prindea boier Pană. Îi descleştă mijlocul subţire după ce o rezemă de o salcă, apoi bolborosi stânjenit:

— Altă data să fii cu luare aminte, jupânească! Pământul Valahiei e viclean…

Când Dida îşi ridică privirea spre a-i aduce mulţămită, boier Pană Boldur primi săgeată drept în inimă. Ochii muierii, mari şi rotunzi, păreau tăciuni înstelaţi, spaima zvâcnea în pleoapele străvezii, cu gene de mătase.

Dida Lunga îl cântări iute. Bărbosul nu-i fusese muşteriu şi după toate semnele, se afla străin de locuri. Judecând straiul leşesc, era om avut şi călătorit.

Ochiul boierului însă nu se afla la fel de ager, căci de când leaha cu plete zmeurii îl vătămase acum douăzeci de ani, căutătura nu-i mai poposise asupra nici unei muieri.

Deşi o văzuse veşnic singură, pentru a lungi vorba, boier Pană rosti cu glas împiedicat:

— Te prepuiesc slăbită de spaimă, jupânească. Aşadară, îngăduie să te întovărăşesc până la părintele ori bărbatul domniei tale.

— Nu te osteni, rogu-te. Oricum, îţi mulţumesc.

Amuţi cu ochii în ţarină, iar boier Pană desluşi adeverirea socoatelor sale. Târgoveaţa, primind creştere aleasă, nu înnoda voroavă cu cel dintâi străin. De aceea, prepui că se cuvine a-şi arăta hramul.

— Sunt Pană Boldur, tretilogofăt din Ţara Moldovei.

Dida Lunga îşi muşcă buzele şi boierul urmă.

— După sărăcia vorbei şi bogăţia veşmintelor, dovedeşti seminţie de soi. Mă cuprinde mirarea că te afli singură în asemenea zile de primejdie.

— Nu mă cerceta, boier Boldur, şopti podăreasa.

— Aş pofti să aflu pricina pentru care nu-mi îngădui.

— La ce ţi-ar folosi?

Fără să bage de seamă începuseră a se preumbla pe malul gârlei. Cerul întinsese la uscat o broboadă sinilie, din

tabără răzbăteau glasuri zornice.

— Îngăduie, bâlbâi tulburat peste măsură boierul, îngăduie, cinstită jupânească, să-ţi stau reazem până ce zilele ticăloase vor fi trecut. Drumurile sunt pline de oameni feluriţi, şi felurite sunt primejdiile.

Podăreasa îl cercetă o vreme fără grai.

— Nu e cu putinţă, boier Boldur!

— De ce?

— Pentru că… Înghiţi greu nodul arducat în gâtlej: Pentru că nu e cu putinţă!

O luă încetişor spre stanişte. Boier Pană o urmă, un pas înapoi, precum dulăul cel blând, fară trebuinţă de lanţ.

* * *

Învrăjmăşite zile ajunsese a trăi măicuţa Taisia, de la Schitul Vechi! Însuşi satana de şi-ar fi slobozit toate oştile în lume, n-ar fi izbutit să semene atâta turbare.

Drumul ca drumul, trudnic şi ţinând necazul de mână – ba oiştea ruptă, ba roata frântă, ba potcoava rătăcită – dar popasurile se dovedeau adevărată caznă şi osândă. Dintâi, sodomul de omenire. Nicicând măicuţa Taisia nu întâlnise asemenea grămădeală de făpturi felurite. Neguţători, plugari, boieri, târgoveţi şi şatre de lăieţi, prunci, muieri şi moşnegi, podărese si schimnici pogorâţi din munţi, oşteni, cârjalii şi vântură-lume, milogi, şi boscari, şi ologi, opinteau dimpreună pe drumul către Dunăre, fiecare născocind vicleşug şi scurtătură, spre a o lua înainte.

De atâta vuiet, urechile măicuţei ţiuiau. N-aveai unde rezema un copac, ori o ulucă, fără să calci o ciubotă, dobitoacele mărunte ţi se vânturau printre poale, clopotele, asudau din greu, vestind fără odihnă primejdia. Deşi păşea cu ochii în colb, măicuţa Taisia nu putea ocoli răutăţile. Cât de scurt se dovedea a fi popasul, oamenii găseau vreme şi prilej de ticăloşeală, deşertau ploscuţe de basamac vârtos,

iar după un ceas se aflau călări, suduind drumul sărac în şolduri.

Stareţa îi văzu păşitul împâclit şi o cercetă cu blândeţe:

— Eşti trudită?

— Nu.

— Calci într-o doară, cu ochii în tină.

Taisia îşi alungă lacrima din vorbă:

— Chibzuiam că aşa se cuvine.

— Nu la ceas de primejdie, când cuvenit este să-ţi slujeşti aproapele!

— Chibzuiam de asemeni că…

Se opri. Maica Singlitichia îi puse mâna pe umăr:

— Vorbeşte, Taisie!

— Ştiam că m-am legat să-l slujesc pe Cel Veşnic.

— Cel Veşnic se află astăzi printre români, la Dunăre! Nu uita!

Se depărtă. Pe măicuţa Taisia o năpădiră lacrimile. Geaba, păcatul face pui. Zadarnic se amăgea că lua pildă de la cuviosul Ştefan cel Nou, carele cutezase a-l certa pe însuşi împăratul Constantin Copronim. Într-o clipită adăugase în bocceluţă două păcate. Dintâi, cârtea împotriva celui mai mare, al doilea, trufia. Obrajii măicuţei se învineţiră de ruşine; nu se sfiise să se asemene cu sfinţii si mucenicii.

Viermele îndoielii însă nu-i dădea pace. Dacă o luai de-a măruntul, tot îi dovedeai maicii stareţe două greşeli ce agonisesc doar ocară şi necinste. Şi aceasta într-o singură zi.

„Locul de odihnă, spune înţeleptul Ieronim, să-ţi fie în peşteră şi văgăună, şi pustiu, departe de ispită şi căutătura poftalnică.“

Şi parcă săvârşind de-a îndoaselea, ele, măicuţele de la Schit, în loc de popas lăturalnic, statorniciseră tabără chiar în inima târgului. La un întins de braţ se afla şatră ticăloasă de zlătari, în faţă han, dinapoi furnicar de omenire, după strai plugari, după grai de prin Moldova. Maica Singlitichia

adăugase la răboj păcat fără seamăn, aducând pe lume plodul unei muieri din Ţara Făgăraşului.

O ajutaseră măicuţele Platonida şi Evghenia. Aceasta era cu adevărat faptă nechibzuită, pentru care, doar cu o săptămână în urmă, o călugăriţă ar fi fost ruşinată amarnic dinaintea întregului sobor şi alungată din mănăstire. Drept este, purceseseră la drum spre a alina şi tămădui, dar cuviinţa şi poruncile sfinţilor părinţi rânduiesc un hotar în toate, pentru a nu mânji cugetul şi obrazul călugărului.

Mirenii aflaţi la o aruncătură de ochi suduiau aprins:

— Paştele şi Dumnezeii lui de potcovar! Prepuiam eu că cioara a lucrat de mântuială... Ţine iapa de căpăstru, muiere! Boala dracului, a simţit răsuflare de armăsar, n-o vezi cum freamătă?

— Unde eşti, Dumitre? Arhanghelii, cristelniţa şi anafura ta de copil!

Măicuţa Taisia, înspăimântată, îşi astupă urechile.

Glasul monahiei Dosofteia vesti că zeama a dat în undă. Taisia suspină, căci gândul nu-i stătea la cină. Datoare era, însă, să ajute la împărţitul blidelor şi se apropie cu pas zornic. Şuierat subţirel îi săltă privirea din ţărână. Rămase înlemnită de mirare şi ruşine. O privire neagră, fierbinte o aţintea cu sârg, străpungându-i ţesătura anteriului.

Năpădită de spaimă şi lacrimă, măicuţa Taisia o luă la goană. În urma ei, şătrarul cu cercel de aur la ureche rânji pleznindu-şi botforul şofraniu cu biciuşca.

* * *

Inima boierului Pană Boldur înflorise livadă de cireşi. În cugetul domniei sale se ruşina amarnic, căci necuviincioasă îi era bucuria, când năpasta plutea umbră neagră asupra Moldovei. Îl ruşinau şi anii adunaţi la răboj, azi-mâine jumătatea sutei. Dobândind asemenea agoniseală, oamenii

încep să chibzuiască la călătoria cea mare… Bucheţelele de albăstriţe şi romaniţă, şi viersul de privighetoare al inimii se cuveneau lăsate pe seama tinereţii înmugurite.

La acestea cugeta şi îşi purta răspuns tretilogofătul, dar geaba vrei să mai abaţi ursul după ce-a nimerit în crâng de zmeură. Se simţea fericit ca în duminica Floriilor, orice ceas petrecut în preajma Didei adăuga nod strâns la lăţişorul în care se aninase cu bună ştiinţă. O urma pretutindeni, slugă supusă, îi prepuia poftele spre a i le putea împlini şi numai ieri seară cutezase dezmierdare de fluture, pe mâna catifelie. Podăresei îi dăduseră lacrimile şi două ceasuri boier Pană nu încetase a-şi cere iertăciune.

Acum se preumblau iarăşi pe malul gârliţei, căci, din zori şi până la steaua ciobanuiui nu fusese cu putinţă să te apropii de pod. Cei care-şi aşteptau rândul, ca la moară, voroveau câte-n lună şi-n luceferi, ba despre tunurile spătarului Mihai, ba despre vlaga ienicerilor, socoteau cam câte suflete să se fi grămădit pe palma ceea de loc, dar gândul boierului torcea tot de-ale inimii.

O boare de vânt aţâţa miasmele gârlei şi orăcăitul broaştelor. Nouri sidefii, tiviţi cu purpură, vesteau înserarea. Un cârlionţ scăpat de sub tulpan, în dreptul urechii, arunca umbre jucăuşe pe obrazul Didei. Boier Pană, văzând că tăcerea se lăţeşte, găsi prilej de vorbă.

— Cu vrerea Domnului îi vom răpune pe osmanlâi.

— Mi-e teamă! şopti podăreasa. Au flinte, au tunuri, sunt oşteni încercaţi. Iar noi… Prostime multă cu palmele goale.

— Îi vom răpune! Jertfa îndârjită duce la izbândâ.

Dida Lunga suspină.

— Poate.

— În valea Trotuşului umblă o zicală: buturuga cea mică răstoarnă carul mare. Pergamentele din bibliotichia mea ştiricesc că nu odată s-a fost săvârşită asemenea ispravă.

— Să te audă Cel Veşnic, oftă muierea.

— Dumnezeu a stat totdeauna sprijoană Moldovei.

— Pergamentele din bibliotichia domniei tale sunt mincinoase, boier Boldur! spuse podăreasa zâmbind strâmb.

Tretilogofătul îşi miji ochii înfundaţi în găoace, călătorindu-i printre stelele puţine, ale asfinţitului.

— Îngăduie… Îngăduie, jupânească, să prepuiesc că negura se va destrăma dăruindu-ni-se nouă iară zilele cele blânde şi senine. Ce socoteşti a face atunci?

— De-oi mai fi în viaţă, voi avea vreme din belşug s-o chibzuiesc.

— Cu voia domniei tale, acesta nu se cheamă răspuns.

Dida Lunga săltă din umeri. Spaimă nedesluşită începuse să-i dea târcoale.

— N-am de ales între multe poteci, boier Pană. Sunt singură, şi singure vor fi iernile şi toamnele ce mi se aştern dinainte. Mi-oi vedea de gospodărie, poate voi lua un prunc de suflet să-mi îndulcească cele bătrâneţi.

— Pentru că aşa pofteşti!

— Aşa se cere!

Boierul o măsură lung.

— Eşti tânără, jupânească.

— Cugetul nu-i totdeauna pe potriva anilor.

Tretilogofătul păşea îngândurat, inima i se zbuciuma bolândă.

— Calea-i dreaptă, nu zic, dar sărăcită de bucurii.

— Soarta nu şi-o născoceşte nimeni.

— Dar o poate îmblânzi.

Boier Pană Boldur îi prinse mâna pe neaşteptate. Căutătura neguroasă ardea vâlvătaie.

— Îngăduie-mi mie s-o fac, jupânească.

Obrazul Didei albi, buzele îşi pierdură rumeneala, durere aprigă îi sfârteca întreaga făptură.

— Cum? întrebă moale.

— Juruindu-ţi dragoste şi credinţă dinaintea celui dintâi strai preoţesc ivit în cale.

Grăise repede, înfrigurat. Podăreasa se smulse din strânsoare, şi năpădită de plâns, îşi ascunse chipul în palme.

— Cinsteşte-mi conacul de pe Trotuş, jupânească, primind să-i fii stăpână. Îngăduie-mă slujitorul domniei tale. Nu mă alunga!

Cu nespusă grijă, abia atingând mâinile Didei, i le desprinse de pe obraz. Ochii podăresei, înlăcrămaţi, se zbuciumau ciocârlii speriate.

— Spune da, şopti tretilogofătul înlănţuind-o.

— Opreşte-te, boier Boldur! Nu iei seama la ce vorbeşti!

— Toată noaptea numai la aceasta am chibzuit.

— Ştii cine sunt?

— Am vreme s-o aflu dacă ai să-mi îngădui.

Podăreasa izbucni dureros:

— Opreşte-te! Nu mi se cuvine cinstea arătată!

— Nu mi se cuvine să te ating, jupânească, şopti înfierbântat boierul.

Îi căută sălbatec buzele. Era cea dintâi muiere pe care o ţinea in braţe după douăzeci de ani.

Păşea ameţită, lângă umărul tretilogofătului. Doamne, câte nu desluşise în sărutarea aceea! Doruri vechi, patimă fierbinte, zăticnită amar de vreme, dragoste înfrigurată, lipsită de cumpăt şi măsură. Aşa iubeşti la cincisprezece ani…

Dida se lăsă târâtă, ochii perdeluiţi de lacrimi desluşeau tulbure focurile taberei. Zadarnic cercă să i se împotrivească. Singurele cuvinte ce i-ar fi împiedicat ciubotele, nu le putea rosti, iar celorlalte Pană Boldur nu le făcea încredinţare.

Pe podăreasă o bufni din nou plânsul amar. Mânia cerului avea s-o trăsnească. Cum cuteza ea, o zdreanţă de muiere suduită în toată Tulcea, o mişaucă batjocorită pentru câţiva taleri în fiece noapte de nemernicii târgului şi toţi vânturălume ai apelor, să se însoţească, legiuit, cu boier de neam?

Le pizmuia pe Pătlăgica şi Muscăliţa, rămase acasă, în afară de asemenea ispită, căci îşi blestema ursita.

Boier Boldur o trăgea nerăbdător, vorovea cuprins de fierbinţeală:

— E un popă chiar în saniştea ciumgiilor. A ţinut slujbă azi-dimineaţă… Într-o jumătate de ceas suntem cununaţi… Aşa-i în pribegie… Petrecerea vom face-o la noi, la Trotuş… Deschid pivniţele să bea oamenii o săptămână.

În ochi avea lacrimi. Se lăsă în genunchi şi sărută tivul rochiei de tafta.

— Ce faci?! se sperie podăreasă.

— În sufletul meu, ani de-a rândul, şi-a făcut cuib singurătatea. Acum e iarăşi plin de lumină.

— Să nu te căieşti, boier Boldur!

— Toată viaţa o să-i mulţumesc lui Dumnezeu că mi te-a scos în cale.

Primiseră taina cununiei şi binecuvântarea popei. De bucurie nemăsurată, tretilogofătul amuţise. Podăresei, nedezmeticită încă, i se părea că visează. Cercau să străbată cât mai repede tabăra, dar anevoie găseai potecă slobodă, căci la tot pasul căruţe, focuri îmbelşugate, oale cu merinde, trupuri întinse, porunceau ocol. Un glas vrăjmaş ţâşni batjocoritor:

— Ia’n cătaţi, bre! Ceea nu-i Dida Lunga?

Muierea încremeni stană de piatră. Patru nemernici, târâie-brâu din Tulcea, o cercetau rânjind:

— Se vede treaba că tălăniţa chibzuieşte a-şi îndesa marfa în sprijinul creştinilor, prepui altul.

— Vlăguind păgânii la aşternut! se hlizi al treilea.

Râseră gros toţi patru. Boier Boldur se opri locului nepricepând ce se petrece. Căuta năuc de la nevastă la nemernici. Târgoveţii tulceni îşi dădeau coate:

— Când mântui cu jupânul, vină la noi, Didă!

— La preţul statornicit, om mai adăugi un taler că-i vreme de primejdie!

Ceva cumplit, încă nedesluşit, i se strecură boierului Boldur în inimă, îl muşcă şarpe veninos. Se răsuci spre muiere. Apucă să-i mai vadă chipul de var şi căutătura de fiară încolţită.

Înainte de a se dezmetici, Dida pieri înghiţită de negură.

* * *

Iacă ce se petrecuse cu dumnealui, Eustaţiu Crăpusnic, meşterul argintar din Braşov.

Dintâi, băgă de seamă că bidiviul începe să dea semne de osteneală. Cercetându-l află două potcoave slăbite. Deşi chibzuise să mâne în acea seară măcar până la Viroaga, făcu popas silit în Cruceni, aşezare răsărită la o poştă de Giurgiu.

Aici, altă halima cu rateşul! Părintele domniei sale, jupân Andrei Crăpusnic – fie-i în veci numele treaz – căpetenia breaslei de acum douăzeci şi trei de ani, avea o vorbă fără soaţă în înţelepciune: „Să nu tragi la han cu câini slabi căci vei rămâne flămând, şi mai cu seamă nu înnopta în gospodărie fără albitură pusă în ogradă, la uscat, căci te mâncă păduchii!“

Desaga cu învăţături a bătrânului era îndesată cu genunchele şi de când se cunoştea, jupân Eustaţiu depusese strădanie să nu o lepede. Acasă, la Braşov, jupâneasa Evdochia, nevasta dumnealui, primenea aşternutul de două ori în şapte zile, nu se afla dimineaţă fără să-şi vâre mâinile până la coate în clăbuc de sopon. Chiar dacă nu avea rufe de spălat, dumneaei le născocea pentru a fi pe inima meşterului argintar.

Eustaţiu Crăpusnic strâmbă din nas, de cum pătrunse în hanul Crucenilor. Totul se cerea aci dereticat. Mescioarele cu rămăşiţe de bucate, rumeguşul duşumelelor ajuns glod clisos, bărdacele de vin, pe buza cărora argintarul prepuia că vede urma musteţilor ude ale muşteriului dinainte.

Barem cămăruţa unde avea să înnopteze îi înfipse junghi în pântece. Pe aşternutul păcuriu hăimăneau în voie ploşniţe cu pântecele la gură, o mâţă strecurată prin geamlâcul spart îşi făcuse nevoile chiar pe pervaz. Meşterul, adumbrit şi cu silă mare se răsti la hangiu:

— Da ce, bre, oameni buni, s-a mântuit apa în Cruceni?

Crâşmarul, bărbat ciumpav, fârâmat de osteneală, îl măsură dintr-o coastă.

— Binevoieşte să-mi guşti vinul şi te vei încredinţa singur că, har Domnului, avem apă din belşug.

— Un cofăel două puteai să laşi şi pentru a clăti obrazul pocalelor.

— Dacă domnia ta se-socoate mai presus de ăst rateş, n-are decât să-şi ia tărăbuţele.

— Eşti neobrăzat!

— Sunt cu inima pe buze, drumeţule!

După care, trăgându-şi piciorul beteag, îl lăsă singur în mijlocul cămării şi se duse la necazurile dumnealui.

Neobrăzarea hangiului puturos aprinse flacără sângele argintarului. Hotărî să-şi încerce norocul în altă parte, dar vorba ologului îl ţintui în prag:

— Să ştii că tot la mine te întorci, jupâne. E ultimul rateş care n-a zăvorât porţile, iar calul ce te-a purtat până în ograda mea, bag de seamă că mi-i neam. Doar că în loc de unul, trage două picioare. Şi mai adăugesc că potcovarul din sat îi dus la Dunăre şi de ţi-o fi ori nu, pe plac, te vei mulţămi cu meşteşugul meu, carele pe când mă aflam băietan, am ucenicit la fierăria din sat.

— Vorbeşti mult, omule! mârâi cu ciudă jupân Crăpusnic.

Ciumpavul se hlizi:

— Dar desluşit.

Mânios, argintarul se întoarse încet. Simţea batjocura hangiului şi dintâia oară în viaţă era silit s-o îndure. Osteneala, foamea şi bidiviul beteag nu-i îngăduiau alegere. Îşi dădu drumul pe o laiţă, cu ochii pironiţi în duşumea.

Şchiopul se apropie şi şterse într-o doară mescioara cu o petică slinoasă.

— Judecând după ţesătură, treanţa asta a fost cândva o cămeşuică de muiere, spuse acru Crăpusnic, zvârlindu-i căutătură scurtă.

— Ferească Dumnezeu! E un crac de la izmenele mele cele vechi.

— Ptiu!

Hangiul râse:

— Geaba te mânii, jupâne! Cum chibzuieşti domnia ta că poţi ţine cupă de cleştar asemenea han, în asemenea vremi? Azi îi zi mai domoală, căci puhoiul românilor a început să se cuminţească. Poftesc însă să-l cunosc pe cela care cuteză să mai pună mâna pe mătură când osteneşte din zori şi până în noapte şi din întuneric până dimineaţa pentru sute şi sute de muşterii!

— Vorbeşti prea mult! poftori întunecat Eustaţiu Crăpusnic.

Crâşmarul nu-l băgă în seamă urmând îndesat:

— Cât lumeţ s-a perindat pe-aici n-am văzut şi n-oi mai vedea până mi-o clopoţi ceasul cel din urmă. Şi mai adăugeşte că-s singur, cu un argaţel de doisprezece ani. Ceilalţi, pivnicerul, rândaşul, ba până şi muierea de la cuhnii, s-au dus să-i mărunţească pe păgâni.

Argintarul îi repezi căutătură aspră.

— Aceasta nu-i o pricină ca să-mi osândeşti mie urechile. Odihneşte-ţi limba, creştine, căci nu după huruială tânjesc. Bag de seamă că pe-aici gura-i mai harnică decât mâinile!

— Apoi nu ştii dumneata că gura nu cere chirie?

— Dar nici dobândă n-aduce grăitul în deşert. Pune-i, rogu-te, lăcată!

Musteaţa hangiului tremură a râs. Cercetă cu milă făptura muşteriului, straiul negru, chipul cârtitor şi pleşuv, iţit parcă din varniţă.

— De, jupâne, oftă, află, rogu-te, că tot bunul Dumnezeu a născocit şi privighetoarea, şi cioroiul, socotindu-le pe

fiecare cu însemnătate. Şi tot Ziditorul ne-a îngăduit, aşa cum ne aflăm noi cu mâini trândave, să ne descurcăm binişor.

— Ajunge!

— Niciodată vorba cu câpătâi nu-i de prisos. Dacă pofteşti, aş putea să-ţi aduc şi alte pilde…

— Poftesc bucate şi să grijeşti de cal, căci în zori mă pornesc! Vei primi plată după soiul slujbei şi nu după numărul vorbelor!

Hangiul săltă din umeri şi se depărtă. Glasul argintarului îl ajunse din urmă.

— Mi-s de ajuns un scrob din trei ouă şi un coltuc de pâine!

„Ouă. râse în gând ciumpavul, căci i se par neîntinate. Nărodul! De parcă tigaia tot din fundul găinii am scos-o.“

Se trezi în puterea nopţii, şi aflându-se sub bezmeticeala somnului, nu pricepu ce se petrece, în cămăruţa strâmtă despicai fumul cu aţa, flăcări vrăjmaşe mistuiau bodroanţele, se întindeau spre crivat.

Glasuri aprinse de spaimă ţâşniră din întuneric.

— Foc! Foc!

— Săriţi, oameni buni!

Fără să mai zăbovească, meşterul Eustaţiu Crăpusnic intră în ciubote şi despicând văpaia se repezi spre uşă. Cu o mână cercă să tragă zăvorul, cu cealaltă să astâmpere limbile de foc, aninate de straie. Uşa înţepenită din pricina degetelor pripite, ori poate a beteşugurilor dumneaei cele vechi, nu se îndura. O sparse cu lovituri de ciubotă dar băgă îndată de seamă că opintise zadarnic. Scara ardea măcinată de focul gheenei, gata să se prăbuşească.

Jupân Crăpusnic făcu cale întoarsă spre ferestruică. Simţea muşcătura flăcării, fumul vârtos îi zăticnea căutătura şi răsuflarea. Fără să mai stea la chibzuială îngână un Doamne ajută! şi îşi făcu vânt în beznă.

Din han, rămăsese o grămăjuie de găteje fumegânde, şi stâlpişorii din piatră ai pridvorului, mânjiţi de funingine. Pivniţa lăsa în priveală două ocniţe, bucşite cu vreo cinci sau şase poloboace mititele.

În lumina ceţoasă a dimineţii, jupân Eustaţiu Crăpusnic privea buimac năpasta. Pierise hangiul, orătăniile din ogradă, calul beteag al domniei sale şi mai cu seamă, îi pierise teşchereaua ticsită cu taleri. Cum anume, nu pricepea ori cel mult putea prepui. Se culcase înveşmântat de la cuşmă pânâ la colţuni, după ce zvârlise cu silă aşternutul. De chimir nu se despărţea niciodată la drum, şi chiar acasă, temând risipa jupânesei Evdochia şi pofta deşartă de acadele şi podoabe a Sabinei, îl dosea în sunduc, sub straiele de iarnă.

Nu-l prădase hangiul ori te miri ce nelegiuit, căci zăvorâse cu nădejde uşa, dovadă opinteala de-a o slobozi. Numai una era cu putinţă. Zburând prin geamlâc – slavă Domnului nimerise pe pământ reavăn fără să-şi pricinuiască stricăciuni – teşchereaua îi zburase din chimir. Temându-se de hudubaia, gata-gata să se prăvălească, o luase apoi iepureşte la picior. Argintii cei mulţi se prăpădiseră, se vede treaba, sub maldărul de cenuşă.

Scociorî, locul palmă cu palmă, dar strădania se dovedi zadarnică. Iacă-l dară sărac lipit, gol ca degetul, pribegind printre străini.

Spaima cea rea îl cuprinse pe jupân Crăpusnic în chingi. Ce avea să se facă fără cal, cu veşmintele arse, şi mai ales fără un singur taler? Ififliu de tot nu se aflase niciodată, căci prunc fiind, de cum împlinise zece ani, părintele domniei sale îi lepăda trei zimţi pe săptămână, deprinzându-l să aibă şi să nu se arate cheltuielnic.

Acum, cu buzunările slobode vântului, nu şi-ar fi putut agonisi înghiţitură. Trăgea o singură nădejde. În Giurgiu se afla un tovarăş de breaslă, meşterul jidov Leiba Nuhăm. Poate că, făcându-l să priceapă năpasta, avea să-l ajute. Dar până acolo?

Argintarul mai ştia una şi o dosea cu grijă în adâncul cugetului. El, jupân Eustaţiu, în locul ovreiului şi-ar astupa urechile cu ceară. Căci tot părintele dumnealui, Andrei Crăpusnic, mai avea învăţătură folositoare: „Nu lepăda nimic pe ce a fost, ori va să fie. Numai buzunarul ţi-e neam. Un singur galben în chimirul tău îi mai bun decât o sută făgăduiţi.“

Chibzuind la toate acestea şi mohorât din creştet până în vârful ciubotei, jupân Eustaţiu Crăpusnic luă în piept drumul Giurgiului.

* * *

— Tare-i ră lumea, măicuţă, oftă moşnegeşte Iliuţă.

Un nod chirci inima călugăriţei Taisia. Vorbele purtau povară, chipul băieţelului supt, cu nări gălbinii, dovedeau amărăciune grea pentru anii agonisiţi.

— De-amu, urmă Iliuţă atâta rugă aş mai avea: să răpunem păgânii şi-apoi să mă întorc, repejor şi teafăr, la Plopşoru.

— Dacă am priceput bine ţi-e sărac tare belşugul gospodăriei.

— Ba, să nu vorbesc cu păcat, ne descurcăm frumuşel. Căsuţa e şindriluită, gardul fără beteşuguri mari, am două baniţe de făină, un gavanos aproape plin cu untură, am un nuc şi un măr. Şi-apoi vorba ceea, pe omul hărnicuţ îl ajută Dumnezeu.

— Asta aşa e.

— Moara din Albiniţa are nevoie de o mână pricepută, care să-i stârpească guzganii? Are! Părintele Gavrilă din Măgura poate ţine singur biserica, pahar, fără să pună Iliuţă umărul?

— Nu poate, zâmbi măicuţa.

— Vezi bine! Cu ce-mi răsplăteşte truda unul şi celălalt, o duc împărăteşte!

Îşi întoarse capul sugrumat de obidă:

— Păcat că nu-l mai am pe dumnealui, Tilică… Tare-i ră lumea, măicuţă!

Monaha surâse eu blândeţe, şi-i dezmierdă părul răzvrătit.

— Oamenii-s tot una pretutindeni. Grâu amestecat cu neghină şi buruiană. De ştii să alegi, fereşti prilejul de amărăciune.

— Iaca aiasta, fie-mi cu iertare, n-o mai cred. Şi-ţi pot purta dovadă şi chiar dobândă la dovadă! Dintâi, nici graiul, nici portul, şi nici merindea nu-i de-un fel. Apoi… Ochii se umplură de lacrimi dar şi le struni înghiţind de două-ori: Apoi, socoteşti domnia ta că la Plopşoru s-ar fi găsit inimă atât de hapsână să-mi răpună tovarăşul? Cui pricinuise cazană, ori pagubă, Tilică?

Măicuţa Taisia nu-i purtă răspuns, şi băietanul clătină din cap, ca omul a cărui, vorbă se adevereşte singură, fără pic de trudă.

Dumnealor, Iliuţă din Plopşoru şi măicuţa Taisia de la Schitu Vechi, legaseră prieteşug trainic. Nu se petrecuse faptă de mare însemnătate, dar se vede treaba că Dumnezeu scapără, pe negândite, scânteia tovărăşiei în cugetele oamenilor.

Iliuţă, ostenit de drum lung, se hodinea la rădăcina unei sălcii. Măicuţa Taisia opintea la izvor să umple două doniţe de apă, pentru cina călugăriţelor. Văzând-o slăbie şi fără vlagă, Iliuţă nu-i îndurase cazna şi ceruse îngăduinţă să-i fie de ajutor.

De-atunci, fără a se amesteca în sobor, băietanul luase urma camilafcilor, şi de câte ori se afla prilej de popas, tăifăsuia de-ale lumii cu măicuţa cea tânără. Două pricini îl aninaseră pe Iliuţă de călugăriţă. Dintâi că o simţea neajutorată şi se cerea, dară, stâlpită de umăr voinic, al doilea… Lui Iliuţă îi dădeau lacrimile. Al doilea, pentru că măicuţa semăna cu Tilică. Căutătura blajină era aidoma şi tot aşa şerpuitul grumazului firav. Iar măicuţa, socotindu-se

prea fericită până-n aste vremi de pacoste, şi ştiindu-l fără părinţi şi căpătâi, încerca să-l ademenească în tagmă:

— Viaţa călugărului îi blândă, căci lipsindu-i prilej de greşeală, tot într-o bucurie trăieşte. Şi spuse Sfântul Vichentie către învăţăceii săi: „Bun cel ce pătimeşte şi îndură căinţa şi cazna din cuget a fărădelegilor sale, dar înger neîntinat rămâne cel carele, tare în virtute, nu se abate din drum…“

Monaha îi vorovise despre dulceaţa cea aspră a vieţii călătorite în mănăstire, despre frumuseţea ceasurilor albastre ale înserării, când toaca zvoneşte vecernia, despre bucuria postului, şi a priveghiului, toate săvârşite din dragoste pentru Domnul Christos. Şi nefălindu-ne, precum fariseii, ispravă de nimica-i să fii slujitorul lui Isus, petrecându-ţi zilele în ascultare, cugetări şi rugăciuni? Şi multe asemenea taine îi desluşise Taisia, cu glas molcom. Pe chipul călugăriţei stăruia zâmbetul păcii celei veşnice, avea căutătura blândă, umedă şi sfielnică de căprioară.

Iliuţă asculta cu amândouă urechile, dar chibzuia cu mintea gospodarilor din Plopşoru. Dumnezeu, în cele şase zile de trudă şi neodihnă, rânduise lumea într-un fel: plugarului – ţarina, călugărului – mănăstirea, şi răţişoarei – balta. Nu se cuvine, şi nechibzuit ar fi, a strâmba potrivirea. De-ar fi poftit toate muierile să fie miresele lui Christos, brazdă fără sămânţă, ori toţi bărbaţii sterpi, la ce ar mai fi născocit păreche oricărei vieţuitoare? I-ar fi zămislit pe toţi oamenii de-un fel, şi altă bucurie decât postul şi rugăciunea n-ar fi avut.

Aşa voroveau dumnealor, ca doi moşnegi. Măicuţa de-ale mănăstirii, Iliuţă de-ale gospodarilor din Plopşoru. Şi câte nu cunoştea dumnealui! Călugăriţa se mira harnic la orice prilej. Băietanul ştia să desluşească ceasul după somnul veveriţei, alegea dintr-un ochi hibrii cuminţi de cei vicleni, vedea dimineaţa, pe boltă senină, semnul urgiei ce avea să vină la amiezi, putea încropi prânzişor din te miri ce

buruieni şi un bulz de unsoare, simţea hramul oamenilor după căutătură şi păşit…

Iacă, de pildă acum, un balaoacheş n-o slăbea clipită pe măicuţa Taisia. Număra a patra zi de când staniştea ţiganilor găsea loc de popas tot în preajma călugăriţelor. Iliuţă se pâclise la cuget, căci avea ochi pătrunzăreţi, de şoim, şi nas de zăvod deprins cu vânătoarea. Feciorul bulibaşei, harapul cela cu buze sumecate şi cercel de aur la ureche, cocea gând năprasnic măicuţei Taisia.

Băietanul îşi cercetase prietena cu luare aminte, pentru a pricepe încotro bate tuciuriul. Trupul mlădiu, obrazul cu străvezimi de fildeş, căutătura aburită, cum îi cerul în dimineţi de brumărel, nu-i desluşeau mare lucru. Şi tot chibzuind, Iliuţă îşi zise că doar cruciuliţa ce atârna pe pieptul monahei printre boabe de ambră, îi pricina. Se vede treaba că balaoacheşul poftea să i-o fure…

Unde n-o însoţea flăcăiaşul? La adunat găteje şi buruieni, la izvor, pândeau dimpreună să dea zeama în unda, şi tot dimpreună îngrijeau betegiţii de drum lung. Las’ să-şi dea coate călugăriţele şi să se hlizească, până or trâmbiţa arhanghelii ziua acelei judecăţi! Nu se dovedea mai cumpănită nici stareţa Singlitichia, care-i născocise nume nou, Tais, ucenicul măicuţei Taisia.

Cum se petrecuseră faptele în acea dimineaţă? Doar atât ştia Iliuţă. Făcuseră popas de noapte la Mărginenii de Jos, aşezare săracă, iscată la margine de codru. Se vede că osteneala vârtoasă şi înghiţitura de vin, din tainul măicuţelor, îi pricinuiseră asemenea somn împietrit. Se trezise târzior, când cucoşii vesteau a treia oară dimineaţa cuminte de cireşar. Pe măicuţă n-o găsise robotind, după obicei, în preajma focului, iar călugăriţa Apolinaria, baboiul cela de la cuhnii, îl vestise, acră aguridă, că Taisia e dusă în pădure după afine.

Iliuţă îi întorsese spinarea şi o luase la picior. Îşi simţea inima boţ cu noduri, ca-n cealaltă dimineaţă, când bezmeticea pe urmele lui Tilică.

Măicuţa Taisia, cu paneraşul pe braţ şi poalele anteriului săltate până la gleznişoară, spre a le ocroti de roua dimineţii, cerceta inima codrului.

Soarele, abia mijit, despica împletitura ramurilor, înfigând săgeţi piezişe, albăstrii, ciocârlia robotea harnic, zgâlţâind din somn vieţuitoarele pădurii, în tufişurile dolofane afinele căscau ochişori sângerii, cu lucoare de rubin.

Călugăriţa păşea vrăjită, închinând imn de mulţumită Mântuitorului. Pacea cea veche îi pogorâse iarăşi în suflet căci, împlinind porunca sfinţilor părinţi, nu mai cârtea împotriva mai marelui, făptura toată îi era doar ascultare, şi rugă, şi cuget senin. Pricepea acum strădania maicii Singlitichia, iar aducerea aminte îi glăsuia doar despre fapte vrednice de mucenici, precum Sava Macarie şi Atanasie, care la vreme de izbelişte, îndepărtându-se de canon, tot voinţa lui Isus o împliniseră.

Adevărat, multe şi necuvenite văzuseră şi săvârşiseră de când părăsiseră schitul din cotul Oltului, dar neprihănirea în deşert, în aceste zile împovărate, îi mai prejos prihanei cu rod. Grijiseră betegi şi moşnegi, şi muieri cu pântecul la gură, ba şi bărbaţi în crucea tinereţii, ori teleleici cu totul rătăcite, vieţuiau nu în văgăună de sihastru, ci în mijlocul mirenilor, ceasurile de rugăciune fuseseră nu o dată întrecute, şi totuşi liniştea cea blândă dezmierda cugetul măicuţelor. Se afla oare dovadă mai limpede că slujitoreau adevărata credinţă a Domnului?

Şi dacă mai cercetai după altă prubă a milosârdiei şi încuviinţării Cereşti, aceasta se înfăţişa singură. Îngerii i-l trimiseseră pe Iliuţă, prunc orfan şi fără reazăm, în tovărăşia căruia Taisia găsise nespusă alinare şi îndemn. Dacă Prea înaltul avea să-i cruţe, măicuţa o să-i dăruiască oblăduire. Băietanul nu păşea a schimnic, îi bai, dar, la o adică, în grădina lui Christos se află vieţuitoare felurite, iar El le-a poruncit pe toate.

Călugăriţa luase hotărârea nestrămutată: avea să trudească la gherghef şi la război, avea să deprindă ştiinţa brânzarilor din Brăila, nu s-o da înlături nici de la păsărit, după pilda măicuţei Maximilia, şi înnădind, arămioară de arămioară, din truda agonisită, când se va afla Iliuţă flăcău, va găsi în sunduc un cheag de agoniseală şi temei de gospodărie.

Iacă, la acestea chibzuia măicuţa Taisia, iar cugetul îi era doar primăvară. Umpluse, ochi, paneraşul cu afine, dar îmbiată de belşugul tufelor, îşi deznodase şorţul şi acum aduna cu amândouă mâinile. Chibzuia, veselă, la mirarea măicuţelor şi a lui Iliuţă şi nu lua seama la nimic alt decât la muzicile dulci, ce-i zvoneau în inimă.

Paşii haini se furişau astupaţi de viersul ciocârliei, freamătul codrului şi bucuria din inima măicuţei.

Fără de veste, se simţi cuprinsă pe la spate. O mână tuciurie îi zăticni ţipătul, răsuflare fierbinte şi lacomă îi pârjolea grumazul. Răpusă de spaimă, Taisia se zvârcolea neputincioasă. Mişcare iute şi dibace o doborî la pământ şi cercelul din urechea ticălosului îi fulgeră căutătura.

Ţipătul i se smulse din piept, se strecură printre degetele şătrarului:

— Iliuţă!

Iliuţă bezmeticea la întâmplare, cercând să ghicească pe ce potecă s-o fi îndemnat călugăriţa. Grija cea rea îi sfâşia inimioara. Dintâi, pentru că îşi cunoştea prietena slăbie, nedeprinsă cu răutăţile pământului şi fără băgare de seamă la cele dimprejur, căci aşa fusese clădită dumneaei şi rătăcea zăpăugă, socotindu-se ocrotită de domnul Christos.

De la o vreme, în cugetul băietanului, chipul măicuţei şi al lui Tilică, îmbinate din născare, începuseră a se învălmăşi. Aceeaşi spaimă îl cercase deunăzi, când tâlharii îi jertfiseră tovarăşul, aceeaşi o cerca acum.

Un strigăt nedesluşit îi aţinti urechea şi, sugrumat de spaimă, Iliuţă se întrebă de nu fusese părere. Tufele de

afine, proaspăt despuiate – se cunoştea după rana rămurelelor – îi descâlciră drumul. Goni, cu inima în grumaz, luând aminte doar la spinările verzi ale tufişurilor. Dintr-odată, privirea i se împăienjeni. La câţiva stânjeni, se deschidea crâng scăldat în lumină. Recunoscu dintâi şalvarii răsurii ai balaoacheşului, apoi botforii de piele galbenă. Se zvârcoleau în ţărână, printre petece de canavăţ negru…

Ac lung împunse inima lui Iliuţă. Nu-l tăia capul ce se petrece, dar, o vedea şi un orb, măicuţa Taisia, răpusă de tuciuriu, se afla doborâtă la pământ. Iar cugetul îi şoptea că se petrecea lucru înspăimântător.

Începu a răcni, apucat de streche. Când ajunse în crâng, ţiganul se depărta rânjind, ştergându-şi palmele de fundul bernevecilor.

Iliuţă, cu pieptul sugrumat de plâns, se aplecă asupra călugăriţei. Ţinea ochii închişi iar pe grumaz i se desluşea pecetea vânătă a degetelor haine.

— Măicuţă… Eu sunt măicuţă… Eu, Iliuţă.

Şoapta se călători pe aripă de ciocârlie, spre bolta de azur, urmând sufletul Taisiei, Călugăriţa de la Schitul Vechi.

* * *

— Ce se petrece aici, oameni buni?

Vorba boierului Ioniţă Fărcăşan, hatmanul beţivilor din târgul Bucureştilor, deprinsă cu tunetul, răsuci o pădure de căciuli, calpace şi broboade. Peste zece mii de creştini se grămădiseră pe malul unei bahne, lungi, aşezată de-a curmezişul drumului.

Îi purtă răspuns Smărăndiţa lui Ilie Machidon, din Chipriana.

— Te aşteptam pe domnia ta, cinstite boierule, să ne aduci povaţă, căci, ştiut este, dacă mintea ar creşte pe toate drumurile ar paşte-o şi măgarii…

Muierile din ceata Smărăndiţei îşi duseră băsmăluţele la gură, hlizindu-se înfundat. Ioniţă Fărcăşan o cercetă cu luare aminte. Ţăranca plesnea de frumuseţi, ascunse cu dibăcie sub ie şi catrinţă, pe chipul sidefiu ardeau facle ochii şăgalnici.

— Eşti măritată, femeie?

— Oleacă. După toate socotinţele, dacă omul meu nu şi-a prăpădit inima sub imineiul vreunei păgâniţe de la Istanbul, se cheamă că sunt…

— Vai de vieţişoara lui! îl căină, lămurit, boierul. Poate-i ajută Dumnezeu să nu se mai întoarcă…

— Domnia ta ce mă sfătuieşti? Îl mai aştept sau îmi iau altul?

Ioniţă Fărcăşan îşi schingiui mintea, în căutarea unor vorbe împletite harapnic, şi cum ele nu dădură nici un semn, mână bidiviul către bulucul meşteşugarilor. Beţivii supuşi postului, numai buni să primească sfânta cuminecătură, îl urmară hăbăuci.

— Cine v-a supărat, bre? întrebă boierul.

Ioanichie, cavaful din târgul Vasluiului, căruia muierea îi proorocise plângând că n-o să se mai întoarcă din bătalia cu turcul, îşi linişti tuşea cea veche, apăsând cuşma pe piept:

— Graba sau păgânul…

— După grai, se cere că eşti moldovan.

— Cu îngăduinţa domniei tale, boierule.

— Poate că ai bunătatea să-mi desluşeşti şi mie cum vine vorba asta.

— S-a năruit podul! spuse Ioanichie. Unii prepuiesc că din pricina umbletului, alţii, că ar fi mâna iscoadelor turceşti.

— Bat iscoadele? întrebă cu mirare gămanul.

— Bătu-le-ar Dumnezeu şi Măiculiţa Domnului! Oamenii zvonesc că azi-noapte au secerat cam la o mie de creştini!

— I-auzi, bre!

Ioniţă Fărcăşan oftă, măsurând lung podul sfărâmat.

— De ce nu ocoliţi bahna?

— Bahna ţine poalele râului într-o parte, si alta, cale de opt poşte, iar celelalte poduri sunt stup de omenire. Se aşteaptă câte-o ziulică ca să-ţi vină rândul.

Gămanul pofti să afle ce chibzuiesc oamenii dumnealui, dar văzându-le chipul o lăsă baltă. Jupân Niţă, potcovarul, mărunţea bobletic din buze, Mitrică Pântece, vornicelul Banului Dudescu, limoniu la inimă şi obraz, întocmea socoata ciocârliilor, cu ochii aninaţi de ceruri, Bălănică, al treilea calemgiu al Buzeştilor, îşi ţinea foalele, care răcneau după trăscăul de fiecare zi, dascălul Bisericii Dintr-o Zi, Iordache Cuculeţ şi pisarul Ghiţă Păun, dădeau toate semnele că nu mai poftesc nimic de la viaţă, că n-aşteaptă decât chemarea Celui de Sus.

— S-o luăm de-a dreptul prin vad, spuse Ioniţă Fărcăşan.

Ioanichie, cavaful, clătină din cap:

— Bahna-i vicleană, boierule, are fundul umblător. Sub ochii noştri a înghiţit un godac.

— Trebuie să se afle anume potecă. Cei de prin părţile locului o cunosc.

— Aşa o fi, numai că dumnealor sunt de mult la Dunăre.

Ioniţă Fărcăşan, dumirit, amuţi.

Jupân Stănică Pară, tartorul beţivilor din Mahalaua Broştenilor, îşi anină degetele de cheutorile giubelei, spre a le stăpâni tremuratul.

Cerca tulburare mare şi simţământ ciudat. O putere nevăzută îl smulgea de mâna dreaptă, altă putere, la fel de aprigă, trăgea de cea stângă, iar domnia sa nu ştia încotro să apuce. Oamenii se aflau în clipă de grea cumpănă şi se cereau ajutaţi. Mânia şi ruşinea pătimită, alungat fiind de două ori din ceata lui Ioniţă Fărcăşan, îl îndemnau să se arate cu moţ, să cerce el, „cel mai ticăloşit dintre ticăloşiţii târgului“, a străbate mlaştina. Teama cea netrândavă, însă, nu era nici ea plecată să bată războaie. Îl ţinea de mânecă şoptindu-i că acolo, în inima bahnei, îi e scris lui să-şi lepede potcoavele şi cel din urmă suspin. Hotărâre luă abia când

zări chipul boierului Fărcăşan. Ciuli urechea la voroava gămanului, apoi, strecurându-se, şopârlă, căci se afla subţire în boi, despică potecuţă în pădurea de lume. Mai dând din coate, căpătând altele cu dobândă, Stănică ajunse la malul mocirlei, unde ţineau sfat Proca Cupeţul, dimpreună cu negustorii dumnealui, toţi bărbaţi în putere, cu musteţi stufoase şi poloboace în loc de pântec.

Dând ochi cu lăcoviştea, cea putredă, jupân Pară simţi slăbiciune în genunchi. Puzderie de ţânţărime pigulea văzduhul, miasmele duhneau a primejdie. Numai o clipă stătu la îndoială, până îi răsăriră iar dinainte ocările şi nedreptatea tovarăşilor de petrecere. Din doi paşi, se află în mijlocul cetei, rostind pe nerăsuflate:

— Mă duc eu, oameni buni!

Privirea neguroasă a lui Proca Cupeţul poposi cu mirare pe chipul beţivanului, lunecă de-a lungul făpturii şistave. Jupânul se înfăţişa deznodat rău, cu căutătură bezmetică şi nasul în culoarea lobodei. Îl prepui vreun zăltat fugar, din mănăstirea Sărindarului şi-l luă cu duhul blândeţii.

— Unde vrai să te duci, creştine?

Stănică arătă cu bărbia spre mlaştină:

— Vă desluşesc eu drumul.

Se făcu dintr-odată linişte, oamenii îl cercetau cu mirare sau neîncredere. Stănică se umflă, buricul pământului. De când se ştia nu-l luase nimeni în seamă, decât spre a-l sudui de beţie, ori a-i cere parale. Şi lucru mare, simţi cum teama nu-i mai ţine umbra, se prăpădise undeva în urmă.

— Vezi-ţi de necazuri, măi, omule, spuse Proca Cupeţul. Asta-i trebuşoară anevoioasă, iar domnia ta pari deprins mai degrabă cu drumul ulcelei pline decât cu cărările ascunse ochiului.

Stanică se mânie. Glasul îi răsună piţigăiat:

— Drămuieşte-ti vrednicia, negustorule, pentru ceasul când te-o fugări vreun pui de turc. Daţi-vă la o parte, căci mi s-au ferfeniţit urechile de-atâta voroavă în pustiu.

Douăzeci de paşi îl despărţeau de bahnă şi Stănică îi străbătu înfoiat păun. Se simţea neasemuit, şi ochii îi râdeau de bucurie. Oamenii îl urmăreau cu răsuflarea tăiată, cei de pe haturi, neputându-l ajunge cu privirea, întrebau în dreapta şi stânga ce se petrece. Întâiul pas în mocirlă fu cel mai trudnic, căci răceala mâlului îl străpunse în inimă, îndemnându-l vârtos să dea bir cu fugiţii. Dar spaima de batjocura oamenilor îl ţintui locului. Cei de pe mal legau prinsori:

— Face cale întoarsă! Degrabă!

— Dacă-i din ceia care dondănesc singuri la pereţi, poate se încumetă…

— După ochiul meu, e din ceilalţi, deprinşi cu umbletul cucoşului. Amu, amu o rupe la sănătoasa!

Tartorul beţivilor simţi arsura batjocorii. Ridică ochii spre cer, închină trei cruci şi o luă, cătinel, înainte. Glasul boierului Ionită Fărcăşan îi dădu brânci:

— la-n uitaţi-vă, bre! Nărodul cela nu-i Stănică? El îi, pun rămăşag! Vino înapoi, bezmeticule!

— Ştii că nu-ţi prieşte apa! adăugi dascălul Cuculeţ.

Ceilalţi beţivani îi dădură cu tifla:

— Bre spânzuratule, spurci bahna!

— O otrăveşti cu miros de holercă!

— Înapoi, Stănică! porunci gămanul.

Jupân Pară dădu din cap cu îndărătnicie. Intrase până la genunchi şi dârdâia de frig şi teamă, pe obraji i se fugăreau lacrimi, vălurindu-i privirea.

„Aşa, coane Ioniţă! M-ai batjocorit, şi m-ai suduit, şi m-ai alungat! Şi voi ceştilalţi, tot asemenea! V-o arăta de-acum, ticălosul ticăloşilor, şi hainul hainilor, că-i mai presus de tovărăşia voastră, săvârşind faptă pe care nici în vis n-aţi fi cutezat-o!“

Câţiva târgoveţi se avântară în mlaştină, păşind cu luare, aminte pe urmele lui Stănică. Se ţineau de o frânghie lungă, al cărui colac îl desfăşurau alţii pe mal.

Degeaba îl îndemnară oamenii să-i apuce capătul. Jupân Stănică Pară poftea să-şi uimească tovarăşii de chiolhan neprimind ajutor.

— Nu-l prepuiam aşa zălud! spuse boier Ioniţă năpădit de uimire.

Potcovarul din Vergului îşi miji ochii în soare:

— Cred că-i beat, ţapăn.

— Ţţţ! făcu Iordache Cuculeţ. Nu i-am îngăduit să ne însoţească şi asta l-a îndârjit.

Bălănică şi Pântece vorbeau în şoaptă.

— A răscolit, sărmanul, întreaga Valahie ca să dea de noi.

— Eu unul nu l-aş fi alungat…

Boier Fărcăşan îi cercetă iute, şi îşi muşcă colţul musteţii. Începuse să-şi căiască neîndurarea. Acum, când Stănică sta gata să piară în mlaştină, cântărindu-i ticăloşiile, cumpănea că nu le întrecuse nici cu un deget pe ale lui.

— De-ar apuca odată salca de pe celălalt mal, spuse încet.

Îşi prăpădise inima în berneveci, din pricina privirii aţintite, îl usturau ochii. Stănică ajunsese cu bine în mijlocul râului şi, după cum înainta, se simţea că dobândise curaj. Târgoveţii se înşirau acum aţă în urma lui.

…Aşa, coane Ioniţă, bolborosi în gând jupân Pară. N-am fost vrednic de ceata voastră. Nu-i pricină de supărare, căci Dumnezeu pre toate le vede. Ne-om mai găsi noi! Numai că altul o să fie Stănică şi cu alte bineţe te-o întâmpina… Şi tu, Cuculeţ! Şi tu, Ghiţă!… Ca fraţii v-am ţinut lângă inimă şi pentru voi mi-aş fi dat foc bordeiului! Lasă, lasă…“

Plânsul îi zgâlţâia umerii, începuse să se clatine.

— Fii cu luare aminte, jupâne! îi strigă un târgoveţ din spate. Grijeşte unde pui piciorul, căci aci graba nu-i bună!

Dascălul Cuculeţ izbucni:

— Întoarce-te, frate Stanică!

— Sau măcar leagă-te de frânghie, adăugi calemgiul.

Beţivanul nu-i învrednici nici cu o singură căutătură.

Boier Fărcăşan asudase, de parcă şi-ar fi răsturnat în creştet cofă cu apă. Ghiţă Păun şopti către Pântece,

calemgiul:

— Când ne-o mai da ăsta ziua bună, hoge mă fac!

— Şi cu dreptate, mormăi Ioniţă prinzând şoşoteala. Tare am fost ticăloşi!

— Nu te prăpădi cu firea, boierule! Din trei ori patru paşi a mântuit, se vârî un gură-cască.

Tot astfel socotea şi Stănică fremătând de nerăbdare. O singură căutătură în spate îi umplu inima de bucurie. Bahna se căptuşise de oamenii înşiraţi cârnat. El, jupân Pară din Mahalaua Broştenilor, beţivanul cel înrăit, dibuise drumul.

“Aşa, coane loniţă, aşa…“

Dintr-odată se simţi smuls cu putere, pământul lunecos îi fugi de sub picioare. Cercă să se anine de pletele salcăi, dar mâlul îl cuprinsese până la subţiori. Târgovăţul din spate îi azvârli capătul frânghiei.

— Agaţă-te!

Căzuse prea departe însă, degetele lui Stănică se zvârcoleau zadarnic s-o prindă. Iar mlaştina se dovedea lacomă, mii de braţe i se încleştaseră pe trup, îl trăgeau vârtos.

Cu gura şi nasul astupate de mâl, jupân Pară mai apucă să-i vadă pe Ioniţă Fărcăşan şi beţivanii rămaşi stană de piatră pe mal, apoi pieri. Ultimul suspin al lui Stănică Pară, mahalagiul din Broşteni, mai înflori o clipă talgerul verzui al bahnei.

Ioniţă Fărcăşan, podidit de lacrimă, îşi scoase cuşma şi se lăsă în genunchi.

* * *

Cel de-al doilea cântat al cucoşilor suliţă negura când Toma şi Grigore, moşnegii din târgul Ieşilor – care nu izbutiseră a se descotorosi de baba Anghelina, vrăjmaşul dumnealor, se depărtară tiptil de tabără. Hoaşca nu-i slăbea clipită. Obrajii bătrânilor luau foc amintindu-şi de panarama

Anghelinei de la podul Ialomiţei, când îi găbuise. Târgoveţii se veseliseră pe săturate, prepuindu-o muierea, ori mai rău, ibovnica ştirbă şi lepădată a vreunuia dintre ei.

Toma şi Grigore o pândiseră, moşnegeşte, dezmierdând iarăşi gând de ducă. Îmbiind-o în fel şi chip şi neieşindu-i din pofte, izbutiseră s-o momească cu o ploscuţă de prăştină. Vicleşugul se dovedise rodnic. Anghelina odihnea acum somn ţeapăn, năpăstuind tabăra cu horăieli din cele popeşti.

După deprinderea dobândită de mulţi în aceste zile, bătrânii se culcaseră înveşmântaţi. Îndată ce rachiul îşi făcu slujba, doborând vidma, moşnegii îşi încinseră şerparele, grijiră să nu uite securile, şi, păşind în vârful ciubotelor, o luară la vale. Chibzuiau ca până în zori să ajungă la Vulpeşti – n-aveau decât a reteza câmpul şi o sfoară de crâng – iar de acolo, rostuind altă droşcă şi altă păreche de cai, să se depărteze zdravăn.

— Ia umbletul pisicii, Grigore! şopti moş Toma furând în urmă cu coada ochiului.

— Cată-ţi de treabă!

— Ascultă-mă pe mine că-s fript! Urechea zgripţutoaicei nu-i fudulă.

Răsuflară abia când ultimele coviltire ale staniştei din Vinjei, rămase în urmă, pieriră înghiţite de beznă. Stăpânea o noapte albastră, de sticlă, luna dolofană şi bălaie le călăuzea cărarea. Moşnegii înghiţeau hulpavi miresmele câmpului, călcau sprinteni, simţindu-se tineri cum nu mai fuseseră de patruzeci de ani.

— De-astă dată am priponit-o la gard! chicoti moş Grigore.

— Nu zi hăis, căci încă n-am înjugat! Ne-a mai aflat ea odată şi nu uita, rogu-te, că din târgul Ieşilor către Dunăre duc multe poteci. Acum i-o fi mai uşor, drumeagurile s-au adunat în unul singur şi cum e iutacă şi catâr, l-o trece prin sită şi tot ne-o dibui.

— Ba l-o mai dibui pe cumătru-său! bombăni înciudat moş Grigore. Dintâi, până s-o trezi, se face de prânzul cel bun.

Moş Toma râse.

— Numai dacă somnul vidmei ţi-o asculta socotinţele. Ceasurile îi sunt poruncite de găină. Cum dă roua, face ochi.

— Ei iaca, de-astă dată, eu i le-am poruncit. Şi ţi-oi desluşi taina. Am deşertat în ploscuţă sămânţă de mac, cât încape în căuşul palmei.

Moş Toma se opri în mijlocul câmpului, doborât de mirare. Luna i se holbăţea în ţeasta ninsă, cetluind-o în covrig de aur.

— Ai săvârşit, domnia ta, asemenea faptă?

— Am săvârşit!

— Irra! Bună minte ai, bre, Grigoriţă!

— Bună, bună. Mulţămesc lui Dumnezeu. Se cerea plată pentru ruşinea de la apa Ialomiţei. Ne-a fugărit cu reteveiul printre creştini! Asta n-oi uita-o nici în cea ziuă!

Moş Toma îi cercetă chipul lung, apoi îşi urmă drumul în tăcere. Păşea îngândurat, şi, parcă, necăjit. Moş Grigore îl iscodi, furându-l cu coada ochiului.

— Ce fel de făină macini, Tomiţă?

— Mai ştiu eu păcatele… Mi-i teamă să n-o fi betegit. Un pumn de mac culcă şi un bou.

— N-am zis chiar un pumn, ia, o grămăjuie acolo…

Domnia ta ştii, Tomiţă, palma mi-e mititică si neîncăpătoare.

Începuse a şovăi, gândul că pricinuise osândă prea cruntă Anghelinei îl zgrepţăna.

— Nu zic, spuse Moş Toma clătinând din cap, baba e muiere aprigă şi ră de gură…

— Ne-a albit zilişoarele!

— Aşa-i…

— Ne-a ruşinat obrazul! Ne-a asuprit mai dihai ca turcul!

— Da, dar parcă…

Moş Grigore întrebă cu inima purece:

— Ce?

— Parcă nu i se cuvenea s-o supunem caznelor. Îi drept, ne-a ruşinat şi ocărât, dar din sminteală şi nu pentru că e pestriţă la maţe. Năroada atâta a priceput că, fiind copţi oleacă, se cuvine să păzim vatra şi prispa. Iar când ne-a luat urma, a uitat să-şi vâre în bocceluţă merinde ori schimburi, nu şi zeama de pântece a domniei tale şi pomada din sânge de scorpie pentru încheieturile mele cârtitoare. La acestea cuget eu acuma.

Moş Toma îşi asculta prietenul cu barba rezemată în piept. Se muiase pe de-a-ntregul şi dintr-odată începu să-şi aducă aminte de toate cele bune ale Anghelinei. Când aveau junghi, îi trăgea cu oţet şi camfor, la fierbinţeală îi veghea toată nopticica, îi descânta cu tăciuni, cheie de argint şi apă neîncepută, de ochi negri, cobe şi suflet vrăjmaş, la molimă de primăvară îi freca din tălpi până în barbă cu şorici afumat, şi le anina la grumaji usturoi înşiraţi, mătănii, şi câte şi câte…

Le lipsise lor vreodată, în asfinţit de săptămână aşternutul primenit şi scrobit scoarţă? Dar cozonacii, dar păscuţele de Paşti? Dar pilaful de raci cu stafide şi coconare, dar zeama de cucoş negru, dar borşul călugăresc din câşlegile Crăciunului? D-apoi ciorchinii grei, de struguri, cocoloşiţi în lădiţe de paie şi hăpăiţi la Bobotează?

— Zici… Zici să ne întoarcem, Grigoriţă?

Moş Grigore îi simţi nodul din grumaji, dar nu mai apucă să-i poarte răspuns. Glas aspru ţâşnit din negură, îi ţintui locului:

— Opriţi!

De unde se iscaseră păgânii, aşa pe neştiute, în câmp neted palmă? Moşnegii, pironiţi de spaimă, îi citiseră după portul viclenit fără pricepere. Purtau berneveci valahi, din pănură, laibăr transilvănean, şi cămeşi ţesute în munţii Vrancei. Nici un creştin, sănătos la minte, n-ar fi cutezat asemenea împerechere de veşminte, temând şi hohotele găinilor.

Moş Toma numără şapte cuşme, îndesate, se vede treaba, deasupra fesurilor. Păgânilor le sticleau doar dinţii, albuşul ochilor şi paloşele.

Bătrânii apucară să închine cruce cu limba şi fură împrejmuiţi numaidecât. Turcul care grăia valaha, o namilă tuciurie, croncăni ceva cu căpetenia, apoi se răsti, stupind în toate părţile:

— Cine sunteţi, de unde veniţi, şi încotro vă duceţi?

Moşnegii îşi simţeau limba tăiată de spaimă, abia pricepeau graiul bolovănos. Harapul mai răcni odată şi moş Grigore izbuti să înnoade câteva vorbe.

— Eu mi-s Grigore şi dumnealui Toma. Târgoveţi din cetatea Ieşilor…

— Mergeţi către Giurgiu?

Moşneagul săltă încurcat din umeri şi răspunse cu răsuflarea fărâmiţată:

— De unde! Iacă, ne preumblam, oleacă…

— Chiar aşa, îngână moş Toma. Ne preumblam…

— La celalalt capăt de lume în câmpia valahă?

— Se vede treaba că ne-am luat cu vorba şi că am trecut hotarul fără să prepuim, spuse Grigore zâmbind şovăielnic.

— Aşa, aşa, întări celălalt moşneag, fără să prepuim…

Căutau în jur cu nedumerire. Moş Grigore socotind că întâmpinarea fusese de ajuns de lungă, iar el unul nu mai avea nimic de adăugit, cutează:

— De-amu, noapte bună

— Şi multă sănătate! adăugi, într-o doară, Tomiţă.

— Om vedea mai pe urmă cât e noaptea de bună, rânji turcul, deprins oleacă, cu valaha. Dintâi ne-oţi răspunde şi apoi om socoti. Unde vi-s armele, unde vi-i merindea?

Bătrânii se holbară. Au chiorât păgânii?! N-au straiţe, n-au boccea, iar securile se aflau în vedere, la cingătoare. Atunci ce mai poftesc?!

— Ne aflăm în preumblare, bâlbâi moş Toma. N-am strâns tărăbuţele.

Harapul răcni iar, şi moşnegii se rezemară unul de celălalt.

— Nu ale voastre, ticăloşilor! Merindea oastei şi tunurile spătarului Mihai!

Abia acum pricepură. Se cercetară din priviri şi aplecară nasurile. Va să zică necredincioşii nu aflaseră de viroaga din Mărăcini. Acolo-şi bucşise spătarul steagurile de arnăuţi şi delii, statornicise tunurile, dosindu-le sub ramuri verzi, acolo soseau ceas de ceas, care vârfuite de bucate. Tot românul avea ştiinţă despre aceasta, dar iată, şalvaragiii n-o dibuiseră.

— Domniile voastre după de-ale gurii umblaţi? o răsuci moldoveneşte Grigore.

— Atunci se schimbă socoteala, îl ajunse Tomiţă din urmă.

— De-o cină am putea rostui…

Tâlmaciul îşi prăpădise răbdarea. Prinse umărul lui moş Grigore şi începu să-l zgâlţâie.

— Unde-s tunurile? Vorbeşte!

— Nu ştiu, omule, de unde să ştiu?! M-oi prepui, cu bănat, cuscrul spătarului, ori te miri ce oştean ales al Măriei Sale. Jur pe sănătatea sultanului, că nu-s decât jupân Grigore, mahalagiu cu stare, din Ieşi… Geaba mă hâţâni.

— Chiar aşa, întări moş Toma. Geaba-l hâţâni…

— O să-ţi blestemi zilele, moşnege!

— O fac de multişor…

— Aşa, aşa. Vai de viaţa noastră amărăluţă…

Căpetenia hămăi vorbă scurtă, nedesluşită, şi înlăturând tâlmaciul din cale se năpusti cu pumnii asupra lui moş Grigore. Cea dintâi pălitură îl buimăci, a doua îl dezmetici.

— Nu ştiu, turcule! Fă-mi încredinţare!

Dar osmanlâul e făptură cruntă la mânie. Izbea cu baroasele, fără să cerceteze unde anume nimereşte. Moşneagul, burduşit de ani, se clătină şi căzu în genunchi, Dintr-o dată, pânză roşie astupă privirea lui moş Toma. Tovarăşul său de-o viaţă, hârbuit de vreme, şi cu barba

colilie, asuprit de un turcalete ticălos, aceasta n-o mai putea îndura.

Grigore căscă un ochi roşu, năpădit de sânge şi parapon:

— Ia seama, păgâne! Ia seama! Asemenea faptă se cere plătită!

Clipi către prietenul dumnealui. Moş Toma îi răspunse clătinând din cap. Într-o clipită, bătrânii traseră topoarele de la brâu răcnind într-un glas:

— Păzea, mişeilor!

Ascuţişurile moşnegilor pricinuiră pagube însemnate căpeteniei şi tâlmaciului.

— Ţine-te bine, Tomiţă!

— Ţine-te bine, Grigore!

Lepădându-se de uimire, necredincioşii se năpustiră cu iataganele. Moş Grigore căzu într-un genunchi şi nu mai apucă să se ridice, moş Toma, împuns şi sfârtecat, se prăbuşi alături ea. Turcii îi ciopârţiră după poftă şi măsura mâniei, mult după ce-şi dădură sufletul.

Creştinii le găsiră, în zori, leşurile hăcuite. Moşniegii se ţineau de mână, iar în bărbile ninse, sângele zugrăvea maci neguroşi.

* * *

Umbră firavă ajunsese meşterul Eustaţiu Crăpusnic. Unde pieriseră călcătura trufaşă – ciubotele grele, cu vârfuri şi pinteni de argint, i le auzeau jupâneasa Evdochia şi Sabina din celălalt capăt de uliţă – unde erau straiele mereu primenite şi căutătura poruncitoare?

Spulberă vânt ajunseseră toate. Trenţele îi flendăreau în jurul trupului, nasul nu mai căuta nourii, ci tina, chimirul şuiera ififlíu, iar pântecele ţipa de post îndelungat, înţeleaptă vorba celuia: „Omul necăjit se cunoaşte pe păşit.“

Aşa păşea acum şi jupân Crăpusnic, nu prin inima drumului, ci ştergând gardurile şi zidurile, precum milogii.

Se împlineau două zile de când îl ajunsese din urmă ceasul rău, la hanul din Cruceni. De două zile uliţa îi era crivat, cât despre bucate se sătura mai ales cu apă, floare de salcâm, şi o mână două de zarzăre, dacă Dumnezeu isca în drum copac nedespuiat de prunci şi muieri, care, ştiut este, tânjesc după acriturâ sălbatecă, şi mai cu seamă prăduită. Când românii făceau popas, la vederea merindei, căutătura argintarului lăcrima. Leşuiala îl rezema de cea dintâi casă ulucă, ori troiţă, ieşită în cale. Pentru ca oamenii să nu-i desluşească cazna pântecelui, jupân Crăpusnic le fugea din cale, căutând cotlon unde să scape de priveliştea aţâţătoare, de ispita aromelor şi roboteala fălcilor. Răpus de slăbiciune, începu a găsi înţelegere pentru cei cu mână întinsă. Nu că s-ar fi îmbiat la cerşetoreală, ferească sfântul! El unul nu lepădase o singură patacă milogului, ori cât de oropsit ar fi fost, povăţuind, scurt, terfegoşii ieşiţi în cale: “La muncă, trândavilor!“

Chibzui să ochească un târgovăţ, mai cuprins, şi să-i desluşească amarnica pătăranie, cerând ajutor neînsemnat până aveau să se îndrepte vremurile. Ar fi făcut el, jupân Eustaţiu Crăpusnic din Braşovechi, altcândva încredinţare unui trenţăros, venit să se fălească cu avutul din cel capăt de lume? Nu, îşi zise meşterul, plecând ruşinat capul. Aceasta era pricina pentru care nu cuteza să se spovedească nici unui chimir îndestulat.

În două zile mestecase o singură înghiţitură de pâine. O azvârlise o muiere, peste gard, unui zăvod ţinut în lanţ. Norocul argintarului că lanţul se dovedise scurt şi putuse fura merindeaţa câinelui.

La acestea chibzuia jupân Crăpusnic, înaintând sub vipia amiezii prin colbul uliţei. Puhoiul creştinilor îndreptat spre Dunăre se subţiase, mai măcinau drum doar pâlcuri răzleţe de calici, lipsiţi până şi de cotiuga trasă de măgăruş, a oricărui sărăntoc din Braşov.

Ostenit, şi cu privirea împăienjenită, jupân Crăpusnic se opri la margine de râu, şi, lâsându-se în genunchi, îşi vârî capul în undă. Se simţi oleacă limpezit si, gâfâind, se rezemă cu ochi închişi de trunchiul unui fag. Rămase aşa o bucăţică de vreme, până îl dezmetici anume privire aţintită.

Iliuţă, care făcuse popas pe malul aceleiaşi gârle, îl cerceta buimac, uitând să mestece. Ţinea în mână un coltuc de pâine şi un boţ de brânză albă. Alăturea ulcica, înflorită, cu apă.

„Muică Precistă! Aista-i chelbosul cel cu ţâfnă şi cârtitor, de la hanul *Calul murg*… Tare-i scărmănat, sărmanul.“

Meşterului argintar, însă, feţişoara suptă a băietanului nu-i glăsuia de nici unele. Se holba, hulpav, la merindea lui Iliuţă. Din pricina foamei şi a slăbiciunii dobândite, zăvoiul, copacii, întreaga simţire şi cele fără de simţire, începură să-i joace dinaintea ochilor.

Băiatul îi cercetă ciuboatele colbuite, straiul întinat şi ferfeniţit, căutătura flămândă şi pricepu că năpastă – boală ori alt soi de necaz – se abătuse asupra pleşuvului. Înghiţi dumicatul şi se apropie sfios, dând bineţe după pilda plugarilor din Plopşoru:

— Ziua bună, cinstite gospodar!

Meşterul îi zvârli privire rătăcită. Ce poftea cârlanul ăsta? Să-l lase belelelor şi să-i lipsească din faţă cu pita şi brânza lui!

Iliuţă mai făcu un pas şi zâmbi stânjenit:

— Îi ceasul prânzului şi socoteam că poate-mi vei face cinstea să ospătăm dimpreună. Merindele nu-s pe potriva obrazului domniei tale, dar mult m-aş bucura dacă ai binevoi să le guşti.

Erau tocmai cuvintele potrivite, ce le rosteau gospodarii din Plopşoru în asemenea prilejuri. Jupân Crăpusnic căscă ochii. Inimioara cea caldă a băietanului îl buimăcea şi o lacrimă îi răsări, fără de veste, la colţul ochilor.

Iiuţă n-aşteptă îndemn ori vorbă de mulţămită, îşi strânse bodroanţele de la locul de popas şi, hărnicuţ, întinse ştergar

alb, la îndemâna chelbosului, apoi îşi deşertă trăisâtuţa. Se ivi o pâine înjumătăţită, brânză strânsă într-o petică curată, trei ouă răscoapte şi ca la o cuşmă de zarzăre crude.

— De ce? bâlbâi meşterul. De ce le-mparţi cu mine?!

Inima îi sângera, rană nouă, îşi muşca buzele. Nu făcuse dar în viaţa dumnealui, nici măcar cenuşa din sobă. Mărunţişurile stricate din gospodărie le vindea telalilor jidovi, din scurmuşurile prânzului se îndestulau câinii. Şi, iacă un prunc din lumea largă, nevoiaş şi ififliu, îşi făcea avutul jumătate cu cel dintâi străin ivit în cale.

— De ce? întrebă nedumerit.

liuţă săltă din umeri:

— Aşa-i rânduiala la noi, în Plopşoru. Nu se cuvine să iei înghiţitură, fără şă-l pofteşti pe cel ce stă în priveală.

— Îi aşezare bogată, pesemne.

— Plopşoru? Băietanul râse moşnegeşte. De-atâta chiverniseală oamenii îşi scot traiul la Albiniţa, Voineasa sau Volbura… Văd că domnia ta nu te îndemni. Cearcă oleacă de azimă, îmbie-te, rogu-te, şi la brânză.

Jupân Eustaţiu Crăpusnic întinse, tremurând, mâna. Înghiţi prima îmbucătură cu noduri, apoi repede, din ce în ce mai repede.

Iliuţă băgă de seamă că-şi ştergea cam des ochii, ba îşi strunea şi nasul. Hotărî să-l lase singur, schimbând apa din ulcică.

„Plânge sărmanul! Cine ştie ce necaz l-o fi pălit! Domnul cu noi, căci tare e ră lumea în vremile acestea…“

* * *

Baciul Gavrilă, din Munţii Făgăraşului, care-şi lepădase stâna în grija mezinului, se întoarse către ceilalţi doi feciori ai dumnealui, îngăduiţi să-l însoţească.

— Dacă n-o luăm pe scurtătură, ajungem la Giurgiu când or să vestească arhanghelii ziua de apoi!

— Aşa e, tătucă! încuviinţă Ilie.

— Ai chibzuit cu înţelepciune, adăugi Ştefan.

Intrau în vorbă, păstrând cu străşnicie rânduiala statornicită. Întâi se cuvenea să-şi spună gândul primul născut, apoi al doilea. Oierul îşi măsură odraslele. Erau două maluri de flăcăi, cu palmele cât ceaunul, cu umerii cât loitrea trăsurii şi cu o grămăjoară săracă de minte.

— Drumurile sunt ticsite de lume, aşa că altă socoată nu se află, urmă baciul.

Haidăii clătinară din cap:

— Aşa e, tătucă.

— Nu se află.

Porniră de-a dreptul prin pârloage, călăuzindu-se după vânticelul de munte şi aşezarea satelor. Luna îşi mântuise oloiul din opaiţ, da semne că noaptea se află pe năsălie. Mergeau în şir, după obiceiul lotrilor. În frunte se afla dumnealui, baciul Gavrilă, Ilie îl urma la doi paşi, după cuviinţă, şi alţi doi îl despărţeau de Ştefan.

Un tânguit stins se înălţă dintr-o viroagă, ciulind urechile oierilor. Se apropiară, călcând vulpeşte, fără zgomot. O mogâldeaţă, rană lângă rană, îşi trăgea sufletul. Baciul îngenunche.

— Cine eşti, bre, omule?

Betegitul îşi ridică privirea, le cercetă veşmintele şi numai după aceea răspunse, cu opinteli:

— Mă cheamă Ioanichie… cavaf la Vaslui…

O umbră de surâs îi apăru pe chip. Adăugi cu amărăciune.

— Muierea mi-a simţit sfârşitul… Prepuia că n-am să mă mai întorc… N-ar fi nimic… Păcatu-i că n-am izbutit să bortesc un singur păgân… Măcar unul singur!

— Poate te ajută Cel de Sus şi te îndrepţi, spuse baciul Gavrilă. Cine te-a hăcuit?

— Iscoadele turcului… Pofteau să afle numărul moldovenilor urniţi şi ce fel de ascuţişuri mânuiesc…

Răsufla din ce în ce mai greu, un firicel de sânge i se prelingea pe la colţul gurii:

— Băgaţi de seamă… Umblă în straie de zlătari… Păcat… Măcar unul… Măcar…

Închise ochii pentru totdeauna.

Îl îngropaseră la buza viroagei, meşterindu-i o cruce la căpătâi, după datină. Zorile îşi iţiră capul, o lumină tulbure stăpânea câmpia. Oierii, întunecaţi la chip şi cuget, despicau semănăturile, ţinând fără de abatere faţa către Dunăre. În dreptul unei fântâni, opt zdrahoni, înveşmântaţi în straie de ţigani, li se aşezară de-a curmezişul. Baciul îi ceti într-o clipită:

— Păgânii!

Traseră baltagele din cingători şi se apropiară, fără grabă, puşi pe omor.

— Ilie, porunci bătrânul, miruieşte-i pe cei doi din stânga! Cei doi din dreapta sunt partea ta, Ştefane! Miezul mi se cuvine mie!

— O fi bună împărţeala, tătucă? îndrăzni primul fecior.

— Leoarba! scrâşni baciul. Vă ajung câte două fesuri de cuşmă!

Iscoadele scoaseră la vedere, dintre trenţe, paloşele.

Unul mai băgăreţ dovedi mâncărime pe limbă:

— Lepădaţi armele!

Oierii înaintară, cu pas domol, până la patru lungimi de braţ, apoi se repeziră, vânteş, fiecare pe tarlaua lui. Ilie scurtă degetele turcului cu limbariţă şi se răsuci fulger ferind tăişul celuilalt. Baltagul lui Ştefan născocea scântei, retezând drumul iataganelor. Baciul Gavrilă se năpustise, arhanghel, asupra celorlalte patru iscoade, croind cărare cu pumnul şi ascuţişul.

După o clipită de buimăceală, păgânii teferi chibzuiră să umble la sarsanaua cu vicleşuguri, căci era limpede pentru

oricine, în lupta dreaptă n-aveau spor.

Turcul, carele se sfădea în tăişuri cu Ilie, trase jungherul din tureatcă, îl potrivi în mâna stângă, socotind să-l zvârle moarte în pieptul oierului. Cel dintâi fecior al baciului simţi primejdia. De îndată ce păgânul îşi făcu braţul roată, ridică într-o clipită, pavăză, trupul iscoadei cu limbariţă, ce suduia cercetându-şi degetele scurtate. Jungherul iscoadei zbură, căutându-i inima.

— Nu vă lăsaţi, feciori! tună bătrânul, trebăluind cu pricepere printre buruienile dumnealui.

Ştefan zări o prigorie de osmanlâu, cercând de-a buşilea să cetluiască ciubotele baciului.

— Păzea, tătucă! strigă.

Gavrilă îşi simţi picioarele împiedicate şi se nărui. Două mâini tuciurii îi prinseră braţul deprins cu baltagul, ultima iscoadă teafără se apropie cu iataganul ridicat, sigur de biruinţă.

Bătrânul îşi ceti sfârşitul, căci Ilie şi Ştefan erau acurn departe, trudind să-şi ajungă din urmă vrăjmaşii. Închise ochii, aşteptând isprava fierului ucigaş. Clipele se călătoriră fără să cunoască arsura tăişului. Baciul clipi des, nedumerit, căci îşi simţi dintr-o dată slobod braţul cetluit de viclean. În locul şalvaragiului cu iataganul ridicat, gata să-l trimită în lumea celor drepţi, zări făptura prizărită a lui Gheorghiaş, cel din urmă fecior al dumnealui. Băietanul se zâmbărea mulţămit de ispravă. De pe baltagul mezinului, meşterit pe măsură, şiruia sângele potrivnicilor.

Ilie şi Ştefan îşi isprăviseră treburile cu bine şi cercetau, clipind nedumeriţi, chipul mezinului. Gheorghiaş se bâţâia de pe un picior pe celălalt, aşteptând batâr o vorbă de mulţămită.

Baciul Gavrilă trase scăunel leşul unui păgân, se aşează, şi îşi cercetă feciorul lung, printre gene.

— Unde ţi-am poruncit eu să încremeneşti?

— La stână, tătucă, mărturisi Gheorghiaş, lepădându-şi zâmbetul.

Moşneagul clătină din cap a încuviinţare.

— Aha! Aşadară, mi-ai ieşit din cuvânt, lăsând mioarele de izbelişte.

— Nu, tătucă. Le-am încredinţat bacilor unguri, de la Vadul Sec, şi ţi-am luat urma chibzuind că-ţi pot fi de priinţă.

— Aha! poftori bătrânul.

Ghiorghiaş îşi arătă dinţii încâlciţi, surâzând cu înţeles.

— După toate semnele, judecata n-a fost strâmbă.

Baciul Gavrilă îşi sumecă pe îndelete mâneca, apoi culcă, vânteş, mezinul pe genunchi.

— Poftesc să-ţi aduc mulţămită pentru că mi-ai necinstit poruncile!

Stupi în palmă, îi trase jos bernevecii, şi începu să-i croiască, gospodăreşte, spinarea cea moale.

Lacrimile împânziră ochii mezinului, răcnete lungi umplură câmpia.

Capitolul XI

ISCOADELE CANTACUZINULUI

Aţa subţiratică de vânt se strecura slobodă prin Cetatea de Scaun a Valahiei. Bucureştii, pustiiţi de porunca datorinţelor, fâlfâiau, cămaşă cu arnici întinsă la uscat, uliţele sale, muncite veşnic de paşi zoriţi, se odihneau popeşte, hudubaiele boiereşti, ghimirliile şi casele lui Dumnezeu întindeau gâtul, poftind să vadă peste brâul codrilor ce se petrece la Dunăre.

Boier Dragu Boldeanu îşi învălui trupul bicisnic într-o mantie leşească, încercând să-şi ascundă ghebul, şi se înfundă pe o ulicioară păguboasă, pitită in spatele caselor dumnealui. Acea ulicioară şerpuia cu ocolişuri bine ticluite, însăilând tainic târgul. Stârpitura păşea agale, răscolind cu privirea fiece cotlon. Chibzuia, şi pe bună dreptate, că oricare iscoadă ar fi ales asemenea drum, frânt şi întortocheat, pe care lesne îţi puteai pierde urma.

Nu-l întâmpinară decât câinii uliţarnici şi colbul stârnit de vânt. Dragu Boldeanu coti spre Podul Mogoşoaiei, înţepat de un gând. În ograda Mănăstirii Sărindar îşi făceau veacul zăltaţii, fără putinţă de îndreptare. De ce n-ar alege viclenii, de care se temea stolnicul Cantacuzino, asemenea adăpost, ferit de prepuieli, până plodea întunericul? Rezemă, dară, zidul vechi, muşcat de veninul anilor, trecând prin sita căutăturii schilodiţii la minte.

Boierul cel bicisnic ţinea răboj cu necazurile târgoveţilor. Ştia pe de rost adormiţii pentru veşnicie din cimitirul Scaune, cine şi cu ce prilej şi-a prăpădit un picior sau o mână, dar mai cu seamă pe cei care îşi rătăciseră minţile. Pricinile erau felurite, după cum felurite se dovedeau şi apucăturile zăltaţilor.

Neguţătorul Grigore Stelea, de pildă, ajunsese să cotcodăcească pentru că ibovnica dumnealui, nevasta unui megieş, se zvârlise în braţele celui dintâi călăreţ pintenat, megieşul cotcodăcea pentru că nevasta negustorului îl necinstise tot cu pintenatul... Pagubele aduse de foc, de turc şi de tătar lecuiseră şi ele pe mulţi de judecată. Boier Dragu îi privi o vreme cum îşi agonisesc averi noi din pietricele şi cioburi, apoi se rupse de zid încredinţat fiind că Mănăstirea Sărindarului nu adăpostea chipuri noi.

Ghebosul îşi petrecu căutătura ascuţită prin hanul lui Şerban Vodă, carele îşi ţinea deschise porţile la porunca lepădată de însuşi Măria Sa Vodă Brâncoveanu, tăifăsui cu cei cinci cârciumari, îndemnaţi de stăpânire să rămână în slujba drumeţilor venetici, minunându-se fără încetare. Târgul Bucureştilor număra la acea vreme patruzeci de mii de suflete şi trei mii de crâşme, botezate Tunelurile vieţii. Ori, dumnealui numărase cam la vreo opt sute de babe si moşnegi şi cam tot atâţia prunci nevârstnici ieşiţi la portiţă să afle veşti.

Tot umblând încolo, încoace, boier Dragu se pomeni în Mahalaua Calicilor.

Casa galbenă a Varvarei, grecoaica nurlie ce aprinsese călcâiele gheboşatului, surâdea ademenitoare la capătul uliţei. Boierul hotărâse s-o ocolească, dar, odată cu dezlegarea întunericului, simţi gustul cel acru al singurătăţii. Ochii ghimirliei se luminară şi Dragu Boldeanu văzu, cu căutătura aducerilor aminte, greaca înveşmântată de-a pururea în straie subţiri, de borangic, trebăluind pe lângă sfeşnice: miros sănătos de muiere tânără îi trecu pe sub nări.

„În noaptea asta nu-i bat la fereşti!“ hotărî pocitania îndepărtându-se.

Câteva clipe mai târziu pătrundea fremătând în odaia Varvarei…

Muierea umbla mai mult goală. Oricare bărbat deprins cu cinstea ar fi trebuit să mărturisească cu mâna pe inimă că greaca strica priveliştea îmbrăcându-şi amfora trupului în cămeşuică, chiar dacă acea treanţă era croită cu zgârcenie.

Prisosul de daruri scotea capul din toate părţile, te ameţea.

Boierul vru să se desprindă din îmbrăţişarea teleleicii, dar, în aceeaşi clipită, simţi trei împunsături în coaste. Întoarse capul si zări trei haidamaci sprijnindu-l cu jungherele.

— Nu clinti, boier Dragu! porunci în valahă unul înalt, cu musteaţă tuciurie.

Pocitania zvârli muierii o privire. Simţi două mâini grăbite păgubindu-l de pistolul nemţesc şi de jungher.

— Poţi să te aşezi, spuse lunganul.

Dragu Boldeanu nu-i dădu ascultare. Măsura, încremenit chipul grecoaicei.

— Pentru care pricină m-ai vândut, Varvară?

— Poate că chibzuiam să cumpăr, spuse în doi peri grecoaica, zâmbind larg.

Lunganul îl răsuci cu două degete:

— Daca dovedeşti răbdare, şi un bob de înţelepciune, spuse, vei avea destul aur ca să baţi cărările cele fără de sfârşit ale pământului. Din câte am înţeles, ai moştenit patimile înaintaşilor domniei tale, nu şi averea de trebuinţă.

— Nu ţi s-a ştiricit, străine, că, printre altele, am moştenit si îndărăpnicia acelor urmaşi?

— Avem leac şi pentru asemenea sărăcie de neajuns. De când te afli în slujba Cancelariei Negre?

— După nume pare să fie o moschee, spuse ghebosul privindu-l ţintă în ochi.

Sprâncenele lunganului se împreunară:

— Măsoară-ţi vorbele, boier Boldeanu!

— Am priceput! Eşti supus Profetului…

Se priviră lung, în tăcere. Dragu desluşi în seninătatea celorlalţi doi că nu pricep un singur cuvânt şi îşi zise că Selim Bektaş se dovedeşte prunc nevinovat în treburile de taină. Cum chibzuia mectubgiul că o să amăgească ochiul vânătorilor de iscoade ai Valahiei, îmbrăcând în berneveci şalvaragii care nu au deprins decât limba ienicierilor?

— Aştept răspuns! porunci turcul.

— Aştept să ai bunăvoinţa şi să-mi desluşeşti pe ce meleag se află acea cancelarie.

— Nu departe. La o zvârltură de băţ, în coasta caselor domniei tale.

— La Curtea Veche a Brâncoveanului, cu alte cuvinte?

— Nu ştiai?

— Nu.

— Nici că anume socotinţe au săpat o hrubă pe sub pământ care uneşte conacul de palat?

Ghebosul se frânse. Taina lepădată între sânii grecoaicei, după o noapte de zaiafet, făcuse pui. Privi lung, măcinat de obidă, chipul Varvarei. Muierea îşi cerceta unghiile, prăvălită într-un jeţ.

— Nu ştiai, boier Boldeanu? poftori iscoada.

Dragu se lăsă moale pe laviţă. Întrebă gâtuit:

— Ce vrei?

— Să-mi descâlceşti drumul prin acea hrubă, şi n-ai să fii în pagubă.

— Adică?

Turcul îi vârî sub ochi un pergament, cu pecete, care poruncea zarafului Simha, din Padova, să-i numere aducătorului cinci sute de pungi.

— Şi dacă nu mă supun?

— Îţi iroseşti vremea în zadar, boier Dragu. Cunoşti foarte bine soarta nesupuşilor…

— Mectubgiul Selim nu ţine degetele răşchirate, spuse ghebosul pe gânduri. Mă întreb cu ce gând s-a lepădat de

atâta aur?

— Şi socoteala asta o ştii, valahule! Cantacuzinul ţi-a înşirat primejdiile, iar domnia ta baţi uliţele Bucureştilor în căutarea acelor purtători de junghere, care poftesc viaţa Doamnei şi a coconilor.

Tăcu o vreme cântârind făptura bicisnică, prăbuşită pe laviţă.

— Răsplata ajutorului ţi-am înfăţişat-o. Ţi-am înfăţişat, de asemeni, şi plata nesupunerii. Dacă nu opinteşti alături de noi, vom încerca să descâlcim singuri drumul de taină spre Curtea Veche, dar nu vei mai apuca răsăritul soarelui! Aşadară, alege!

Nu erau vorbe calpe, iar boierul o ştia. Închise ochii mişcându-şi, pe gânduri, degetul făcut covrig. Iscoadele şi muierea îl stâlpeau cu privirea. Un greier burlac, pripăşit într-un ungher, cârâia stricând liniştea.

După o vreme, boierul oftă adânc şi se ridică:

— Mă supun! Când aţi hotărât… fapta?

— În noaptea asta,

— Să mergem!

Se îndreptă spre uşă cu ochii în pământ. Greaca şopti:

— Te aştept, boier Dragu!

Ghebosul o măsură, lung, cu anume zâmbet:

— Să nu-ţi pierzi răbdarea, Varvară…

Păşeau, ocrotiţi de întuneric, pe cărăruia doselnică. Dragu Boldeanu răsufla adânc, poftind parcă să adune tot mirosul de sulcină.

Ochii dumnealui mângâiau noaptea valahă, argintul Bucureştioarei, şindrila de pe acoperişurile ghimirliilor. Înainte de a pătrunde în conac, măsură încă o dată, lung, împrejurimile şi zărind turlele Mitropoliei îşi zugrăvi semnul crucii.

— Iartă-mă, Doamne!

Tustrei păgânii opinteau să urnească scrinul greu, de nuc, chindisit de o daltă pricepută. Izbutiră să-l mişte, dar peretele neted nu da semne ea le-ar lăsa trecere slobodă.

Ghebosul apăsă în fel şi chip pe anume scânduri din podea şi zidul lunecă înfăţişând o bortă întunecată.

Lunganul aprinse două torţe, întinzând una boierului,

— Ia-o înainte!

Îndată ce pătrunseră în hrubă, peretele făcu cale întoarsă astupând ieşirea.

Iscoadele se opriră nedumerite. Dintr-odată boier Dragu începu să râdă lung, stârnind ecou înfundat:

— Aici au să vă putrezească oasele, păgânilor! Cale de întoarcere nu se mai află şi nici alt capăt. Aceasta-i hruba capcană, poruncită mişeilor. Ne vom afla, dară, sfârşitul împreună!

Hohotele ghebosului sporiră, încreţind pielea iscoadelor.

(Două sute şaptezeci de ani după acea noapte, urmaşii, poftind să scoată la lumină rămăşiţele palatului de la Curtea Veche, aveau să descopere, într-o încăpere tainică, patru schelete…)

* * *

Erau bărbaţi aspri, cu căutătura neguroasă. Purtau musteţe groase şi urme de fier în tot locul.

Damian, căpetenia cârjaliiior sârbi, măsura lung şerparul drumului aflat în bătaia lunii. Ceilalţi cumaşi, întinşi pe vintre, cu sâneţele alături, dădeau semne de nemulţumire. Jarko, vârstnicul cetei, tuşi uşor, semn că vrea să vorbească:

— Dacă întoarcerea carelor cu aur, peşcheşul Valahiei către Poartă, am priceput-o, îngăduie-mi, rogu-te, nepoate, să-ţi ştiricesc că de astă dată nu-ţi înţeleg porunca. Pofteşti oare la pilaful păgânilor?

Damian râse uşurel:

— Nu.

— Ar mai fi de trebuinţă să-mi desluşeşti atunci unde-i câştigul? Eu, unul, ţi-o spun de la bun început, n-am de

gând să fac negustorie cu orez păgânesc la Bolgrad…

Căpetenia se răsuci într-un peş:

— Află, unchiule, că turcul fără asemenea bucate îşi prăpădeşte degrabă toată vlaga. Vom îneca, dară, carele cu merinde spre a-l supune postului…

— E o faptă creştinească, nu zic nu. Se cuvine, oare, pentru asemenea şotie, să-ţi primejduieşli oamenii?

— Şalvaragiii stau ciorchine pe malul bulgăresc, gata să se prăvale asupra Valahiei. După socotinţele mele, asemenca faptă va întuneca şi mai abitir obrazul lui Dumnezeu şi al unui anume stolnic faţă de care avem datorinţe mari. Acum e limpede, unchiule?

— Limpede. Sst! Vin cercetaşii!

Damian îşi roti privirea, cercetând leşurile păgânilor.

— N-a scăpat, cumva, vreun fes?

Tâlharii dumnealui făcură încă o dată numărătoarea osmanlâilor răpuşi:

— Nu se află! spuse încredinţat codoşul. Căpetenia zâmbi mulţumit.

— Ştergeţi cu grijă urmele!

* * *

Pescarii hatmanului Pavel lunecau pe sub unde, cu stuful în gură. Optzeci de mâini aspre, deprinse cu vâslele, ispolul şi năvoadele, strângeau între degete burghie, sfredele şi cuţitoaie lungi.

Catargele păgâneşti, priponite la mal, îşi aşteptau moartea.

* * *

Cele nouăzeci de tunuri ale împărăţiei adăstau în Volodino, târguşor mărunt, ridicat pe malul Dunării. Klein,

neamţul cu mintea doldora de învăţătură în ale oastei si rezbelului, le rânduise pe un gorgan, cu gurile îndrumate către Valahia.

În aşteptarea poruncii padişahului – anume olac, cu anume semn urma să-i ştiricească slobozirea celui dintâi bubuit – trei sute de oşteni lefegii, de seminţie pestriţă, vegheau tihna tunurilor spre a reteza gândul vreunei iscoade de a le pricinui stricăciuni. Căci valahilor li se dusese buhul de vicleni iscusiţi, iar în şcoliţa din Bavaria, unde ucenicise, Klein aflase că anume bătălii, peste a căror faimă veacurile nu izbutiseră să-şi lepede colbul, fuseseră dobândite de voievozii români prin şiretlic si judecată de vulpe. Iar pe asemenea cărări călca de mult principele Brâncoveanu, îmboldit de sfetnicul său, satanicescul Cantacuzino.

Hugo Klein, neavând deprinderea să se hodinească cu mâinile în poale, îşi strunea nerăbdarea preumblându-se ceasuri de-a rândul pe buza apei, sau cercetând prin ochean tabăra valahilor. Spre uimirea sa, grămădiţii de pe celălalt mal nu aduceau a oşteni, ceea ce strălucea suliţat de soare nu semăna a flintă ori spadă. Neamţul desluşea cu nedumerire în puzderia de omenire muieri, prunci şi bărbi albe. În asemenea clipe, gura căpeteniei se umfla a dispreţ, iar capul îi zvâcnea de parcă-i da târcoale viespe afurisită.

Venind mereu în întâmpinarea necazurilor, Klein nu îngăduia apropiere nici târgoveţilor bulgari, pironiţi la privealã şi căscat gura. Căpăţânile negricioase, cu fesuri conabii, alcătuiau al doilea hotar viu, nu se risipeau decât odată cu negura. Erau atât de multe, încât neamţul îşi zicea că în târguşorul cela prăpădit nu roboteşte nimeni. În ziua de duminică, clopotele bisericii rămăseseră mute căci paracliserul, tot holbându-se la oştenii lefegii, îşi uitase de slujbă precum cucul de ouăle lepădate în ograda megieşilor. Aceasta se dovedea iarăşi a fi o faptă bezmetică, pe care mintea rânduită a căpeteniei n-o pricepea. Iar când

neamţul nu pricepea ceva, îşi repezea şi mai abitir bărbia înainte, asemenea unui berbece pus pe harţă.

O băgase de seamă şi Marghioliţa, iscoada Cantacuzinului, poposită pe căi doselnice în Volodino. În strai prost pentru a nu chema privirile, îşi luase răgaz spre a cerceta obiceiurile căpeteniei, urmând ca abia după aceea să se vâre în căutătura neamţului, înveşmântată la cuget şi trup după povaţa stolnicului.

Hugo Klein se înfăţişa bărbat în crucea tinereţii, răsărit şi suleag, precum spadasinii uliţarnici, îmbrăcat în strai şoriciu fără podoabă. Musteaţa şi sprâncenele bălane nu izbuteau să îndulcească obrajii turtiţi, fără pomeţi, buzele crâmpoţite de puţina încredinţare ce o făcea semenilor, sau frigul care stăruia în ochii azurii. Ziua îi era rânduită fără prilej de abatere. Bătea malul Dunării din preajma tunurilor dumnealui, trei ceasuri în mugurii zorilor, alte trei către chindie, şi tot atâtea la miezul nopţii. Înainte de prânzul cel bun, se preumbla prin târg cu o caretă cocoţată pe două roţi înalte, după care se întorcea la casele ciorbagiului, unde se afla găzduit.

Tot cumpănind, Marghioliţa hotărî că răstimpul acestei preumblări e cel mai bun prilej de a-i stârni luarea aminte. Căci de la slujbă, atâta cât îl ghicise, căpetenia nu s-ar fi rupt nici pentru mumă-sa, ţeapănă pe năsălie.

În ziua cu pricina, negustoriţa încarcă vârf rădvanul cu sunduce, griji să pară colbuit de drum lung, îl cocoţă pe capră în strai de surugiu pe Ilie, milogul de la Podul Şerban Vodă, iscoadă încercată, şi spre ceasurile prânzului cel bun poposi în piaţă.

Dacă socoata se potrivea, cât ai trage de trei ori din ciubuc, droşca cea şofranie a neamţului avea să se ivească în vileagul uliţei Mari. Marghioliţa înveşmântase strai meşteşugit, lăsându-şi în priveală slobodă farmecele, şi păstrând cu iscuseală, totodată, cumpăna cuviinţei. Oricare cumătră, cât de clevetitoare, poftind să cârtească împotriva ispitelor de care dogorea muierea, n-ar fi ştiut ce anume să

ocărască. Prin rochia de catifea verde ca lăcusta se desluşea mijlocul mlădios, dulceaţa pântecului abia rotunjit, sânii primăvărateci, umerii mici, să-i cuprinzi în palmă, unduitul de trestioară al spinării. Nu se zărea bucăţică de piele în afara mâinilor, împodobite cu smaragde, şi totuşi îi ghiceai sub ţesătură scoica subţiorilor şi gropiţa dintre sâni. Pe spate îi flutura, într-o doară, manteluţă de tafta căptuşită cu blăniţă gingaşă de veveriţă, capul, îmbrobodit în dantelă de Veneţia, răsărea nufăr proaspăt cu ochi scânteietori, prelungi, neasemuite lacuri verzi.

Când coborî pe prima treptişoară a rădvanului, Ilie o cântări dintr-o privire si rosti printre dinţi:

— Şi un înger ar cădea în ispită! N-aş vrea să fiu de faţă la judecata din veac, când vei da socoteală Celui Veşnic pentru răbojul păcatelor… Dar ce zic eu răboj, vor fi ele mai multişoare, căci numai în ăşti ani ai lecuit de vlagă şi de minţi floarea purtătorilor de berneveci.

Negustoriţa râse sticlindu-şi dinţii. Milogului i se păru atât de frumoasă, neîngăduit de frumoasă, cu obrazul însufleţit de lumină drăcească, încât, temând parcă ceasul rău, scuipă într-o parte şi îşi făcu cruce.

Droşca şofranie, istovind uliţa, intră în piaţă. Muierea aştepta întinsă arc, căci acum orice clipă de şovăială, zăbavă, ori prea mare grabă i-ar fi răsturnat socoatele.

Când neamţul trecând pe dinaintea bragagiului uliţarnic ajunse aproape la un stânjen. Marghioliţa sări cu îndrăzneală din rădvan, poftind chipurile să reteze uliţa. Căpetenia se sperie şi trase zdravăn de dârlogi. Nechezatul cailor străpunse piaţa, într-o clipită neamţul fu cu genunchele în ţarina uliţei, cercetând cu ochi holbaţi muierea. Leşuiala Marghioliţei putea fi pusă in stihuri! Era o volbură de catifea şi taftă, şi plete scăpate din spelci şi gene de mătase, şi un picior gingaş, în condur de brocart, iţit din horbota spumoasă a dedesubturilor, până aproape de şold.

Ilie coborâse de pe capră, jeluindu-şi stăpâna de ochii neamţului. Pâlcuri de târgoveţi îi înconjuraseră roată, vorovind şi prepuind după cum ii tăia mintea. Negustoreasa nu dădea semne că ar pofti să se deştepte curând. Dintr-o privire, Hugo Klein prepui că a priceput tot. Muierea se afla de bună seamă în călătorie. Dovadă, rădvanul vârfuit de bodroanţe, şi năpădit de glod. Pesemne vreun mărunţiş din piaţă îi aţintise luarea aminte şi poftise să-l vadă mai îndeaproape, ori să-l cumpere. În grabă şi cu ochii la marfă, nu băgase de seamă careta. Întrebă surugiul:

— Aţi tras undeva?

— Încă nu. Toate conacele mai de Doamne-ajută găzduiesc oşteni, iar peste Dunăre nu ni s-a îngăduit să trecem, suspină milogul-iscoadă.

Fără să mai stea pe gânduri, neamţul îşi petrecu braţele pe sub trupul Marghioliţei, o săltă în caretă şi-i porunci lui Ilie:

— Urmează-mă!

Cu cugetul împovărat, căci nu-i plăceau istorii cu muieri, fără deosebire de hram sau pricină, dar şi apăsat de canoanele care poruncesc gentilomului să dăruiască ocrotire şi reazem unei doamne aflate la ananghie, mai simţindu-se şi oleacă vinovat, neamţul o depuse pe Marghioliţa, vlăguită, în iatacul domniei sale, apoi chemă doftoroaiele târgului.

Din prag, azvârli încă o privire negustoresei. Da, era chipeşă, dar dumnealui avea căpăţâna ticsită de alte griji. Urcă, dară, în droşcă şi goni, cu grabă de ibovnic, spre cele nouăzeci de tunuri, înşirate la hatul Dunării.

Marghioliţa îşi deznodă trupul între perinile neamţului şi începu să chibzuiască.

Pe înserat, când Hugo Klein se întoarse acasă, află de la slujitorul dumnealui – care vorovise cu ciorbagiul, carele la rându-i, rupând oleacă de valahă, ca orice creştin de la hotar, trăsese de limbă surugiul cucoanei – că muierea era

boieroaică de prin Ţara de Mijloc a Munteniei, că se călătorise la soră-sa geamănă, măritată cu un dregător din Plovdiv, iar acum făcea cale întoarsă. Pe aceeaşi cale, boieroaica trimetea mulţumirile sale căpeteniei Hugo Klein. Sorbise câteva linguri din vinul întăritor al doftoroaielor, dar slăbiciunea pricinuită de spaimă nu-i îngăduia încă să-l întâmpine, faptă pentru care cerea cuvenita iertăciune.

Hugo Klein săltă din umeri şi se cufundă între pergamentele dumnealui. Anume gând, nedesluşit, împletit din nedumeriri, îi da târcoale. Venind spre casă, se temuse că va fi silit să ţină muierii tovărăşie un ceas, două, iar acum se întâmpla de-a-ndoaselea. Avea dinainte harta Vahiei şi fără sa vrea, căuta Ţara de Mijloc. Printre săgeţile trase cu tuş roşu, un condur de brocart zugrăvea paşi de menuet…

La al doilea cântat al cocoşilor, Hugo Klein îşi cercetă străjile, poftind să se încredinţeze că veghează după rânduiala poruncită, apoi părăsi tabăra.

O luă, după obicei, pe jos, ducând calul de dârlogi. Noaptea pustiise târgul, o lună îmbujorată împăraţea cerul, iar în lucoarea ei, uliţele păreau de fildeş.

Neamţul trase adânc în piept aroma rozelor şi a crinului. Miresmele erau iuţi, sălbatece şi totuşi o dulceaţă tulburătoare ii dezmierda nările şi cugetul. Cinci ghimirlii îl mai despărţeau de conacul ciorbagiului.

Hugo Klein văzu de departe o săgeată de lumină ţâşnind prin fereastra iatacului şi îşi zise că, pesemne, spaimele au alungat somnul muierii.

Pătrunse în ograda lungă şi îngustă. Zăvodul îl simţi dar, cunoscându-i pasul, îşi făcu slujba mârâind de vreo două ori, fără credinţă, apoi adormi iar.

Dintr-odată, neamţul se opri pălit în moalele capului. Rezemă un prun şi căscă gura, spre a-şi rcdobândi răsuflarea. Un colţ de perdea se aninase strâmb, îngăduind căutăturii privelişte mai ameţitoare decât toate rozele bulgarilor. Boieroaica valahă, socotindu-se singură, ferită

de priviri poftalnice, se preumbla de colo colo prin odaie. Desigur, o năpădise arşiţă mare, căci îşi lepăda veşmintele unul câte unul, semănându-le pe unde apuca.

Ciudat i se păru însă neamţului că o făcea ca într-o lene, cu mişcări molatece şi prelungi, se unduia ca în vis, iar degetele, fluturi albi, nu i se supuneau. Isuse Hristoase, cât trudea să-şi descopcieze pieptarul! Hugo Klein, era tot o apă, îşi pipăi spada spre a se încredinţa că-i treaz…

Izbutise! Doamne ajută! Sânii vârtoşi, poame date în pârg, împungeau ţesătura cămeşuicii subţiri, pânză de paing, mijlocul, să-l frângi, se desluşea parcă legat cu aţă. Din nou muierea opinti, căci copca fustelor nu se îndura.

Neamţul luă prunul în braţe să nu se prăvale grămadă. Tot stăruind, diavoliţa îşi vătămase un deget si-l vârî repede în gură precum pruncii. Zvâcni apoi de două ori din şolduri şi fustele alunecară. Toţi oştenii iadului îl împingeau pe Hugo Klein, şopocăindu-i să fărâme geamul şi să culce pe podele trupul muierii, doldora de ispite. Vru să închidă ochii, însă pleoapele nesocotiră porunca, vru să se rupă de prun, însă picioarele nu-i făcură ascultare. Ramase, dară, solomonit în priveală.

Boieroaica, aproape despuiată, reteză lin cămara, apoi suflă în lumânare.

Tremurând varga, ud lăcovişte din creştet până în ciubote, Hugo Klein abia nimeri uşa. Bâjbâi prin săliţa lungă şi neguroasă, ocărându-l în gând pe ciorbagiu că nu lăsase opaiţul aprins. Îşi mutase aşternutul într-o odaie, dincolo de cuhnii, lăsând iatacul slobod boieroaicei.

O aromă streină de chiparoasă îi ajunse la nări şi până să se dezmeticească, zări în lumina tulbure a lunii, strecurată anevoie, trupul amforă al valahei. Îi recunoscu dintâi cămeşuica albă, apoi pasul de cadână.

Muierea orbecăia pipăind pereţii şi, dintr-o dată, se împiedică prăvălindu-i-se în braţe. Trupul îi ardea pojar, carnea tare aromea miresme neştiute, aţâţătoare, şi neamţul îşi pierdu capul cu desăvârşire, uitând canoanele

creşterii alese şi ale lui Dumnezeu. O înlănţui cleşte şi începu să-i sărute bezmetic grumajii, sânii, îi strivi hulpav buzele rumene.

Marghioliţa îşi drămui ţipătul şi zvârcoleala, spre a nu asmuţi gazda ori slugile. Când socoti că neamţul, doborât de dorinţă, e gata să-i ciugulească din palmă, se smulse cu mişcare dibace şi dovedind de astă dată ochi ager, deprins cu negura, zvâcni în lungul săliţei. Dibui fără greş uşa iatacului şi răsuci cheia.

Neamţul, năpădit de dracii cei poftalnici, vru să-i ia urma, dar îl opri plânsul muierii. Apucă cofăelul cu apă pus la îndemână pentru ceasurile de noapte, bău lung, apoi deşertă restul în creştet, poftind să-şi dobândească astfel stăpânirea de sine. Suspinele boieroaicei îi încreţeau inima. Se îndreptă împleticit spre odaia dumnealui, căindu-se şi ruşinându-se amarnic.

Marghioliţa se azvârli în aşternut, înăbuşindu-si râsul clocotitor, în perina ciorbagiului.

Mare mirare cercară în zori lefegiii şi bulgărimea gura-cască, băgând de seamă că neamţul lipseşte. Se deprinsesera să-l vadă de departe, cu musteaţa bălană fluturând în aura dimineţii, iscodind străjile din ochi, apoi făcând metanii dinaintea fiecărui tun, spre a dibăci vreun neajuns ce s-ar fi pricinuit în timpul nopţii.

Amarnice ceasuri petrecuse Hugo Klein! Îl apăsa ruşinea, căci ceea ce săvârşise nu era faptă de gentilom, şi-i dogorea obrazul la gândul că se va înfăţişa boieroaicei valahe, spre a-i cere cuvenita iertăciune.

Pe de altă parte, nici căinţa, nici sfetnicii zorilor, cu toată zestrea lor de poveţe, nu izbutiseră să-i alunge din nări aroma aţâţătoare a muierii. Dinaintea ochilor îi stăruia trupul despuiat, îi simţea proaspete rotunjimile, jăratecul buzelor. Petică netrebnică ajunsese neamţul şi se întreba cu spaimă dacă pricina n-or fi farmece iscusite ori te miri ce vrăjitorie.

Nelipind geană de geană, cu mâinile îngheţate şi tremurând iepureşte, căpetenia chibzuia cum avea să se înfăţişeze. De s-ar fi aflat la Viena, ori în alt burg cu falǎ, ar fi dat năvală în cea dintâi dugheană cu flori şi ar fi alcătuit buchet cheltuielnic, spre a-i însoţi cuvenitul răvaş de iertăciune. Dar în Volodino cel calic, numai asemenea negustorie nu se născocise, iar rozele şi crinii din grădina ciorbagiului i se păreau prea sălbatice, şi cu totul nevrednice de obrazul valahei.

Tot frâmântându-se, cu inima vâlvătaie şi sfâşiat de simţăminte felurite, Klein ajunse la o socoată: dacă boieroaica nu-i potolea sângele dat în undă, va îngroşa, fără zăbavă, rândurile zăltaţilor la minte.

Negustoriţa dormi pe-o singură parte cu cugetul împăcat şi inima îmbrăţişată de căutătura logofătului Radu Andronic.

Învăţase să-şi cheme somnul răscolind aducerile aminte, împodobite cu floare de cireş. Iar printre acele aduceri aminte stăruiau vremurile când logofătul îi bătea încetişor, la ceas de noapte, în geamul dinspre livadă spre a-i cinsti aşternutul. Drumurile poruncite de Cantacuzin, sau poate alţi ochi întâlniţi în cale de Radu Andronic, curmaseră clipele de dulceaţă, dar negustoriţa încă nu izbutise să le uite gustul.

Se trezi după prânzuî cel mic, cu obraji rumeni, de prunc şi foame îmbelşugată. Un soare muieratec îi dezmierda trupul despuiat. Prepuind că neamţul nu-i mai departe decât câinele ţinut în lanţ, Marghioliţa nu părăsi iatacul şi se ospătă, pe ascuns, cu o găinuşă friptă în jăratec şi un ulcioraş de lapte, strecurate de Ilie, milogul, prin ferestruică. Îi plăcea, ca şi boierului Ioniţă Fărcăşan, belşugul de bucate, putând mântui lesne o răţişoară într-un singur prânz, başca o scordolea de raci şi o zeamă de cuş-cuş, doar că, spre deosebire de găman, pântecele-i rămânea neted, mijlocul, cercel, să-l anini la ureche.

Socotind că halimaua abia acum începe, iar până în seară neamţul trebuie răpus pentru veşnicie, negustoriţa se găti mireasa lui satana.

Dintâi îşi plimbă pe sâni şi coapsele lungi palmele muiate în fiertură de busuioc, mai ademenitoare decât apa cea rece în zile de arşiţă, apoi îşi astâmpără rumenul obrajilor cu pulbere de orez. Trebuia să pară slăbie şi vlăguită, spre a aţâţa căinţa căpeteniei – las' c-o şi prindea! – căci pe chipul sidefiu, ochii scăpărau lucoare şi mai verde, pletele se iscau şi mai neguroase. Se învăluri toată în broboadă lungă de dantelă albă, şi se trânti între perini, muiere neasemuit de frumoasă dar tot pe atât de gingaşă şi simţitoare, lesne de doborât cu trei fire de brânduşă. Trupul, lungit cu anume ştiinţă pe sofa, aroma chemări dulci.

Ilie îi aduse, după poruncă, spre ceasurile douăsprezece, fiertură tămăduitoare de ierburi, pe care Marghioliţa griji s-o deşerte în două ghivece cu leandri. Când milogul plecă, nu încuie după dânsul, de parcă ar fi uitat, răpusă fiind de slăbiciune.

Era clipa pe care Hugo Klein o aştepta din zori, chibzuită şi unduită de negustoriţă. Numai că dând ochi cu el, se sperie cu adevărat. Neamţul părea muncit de ducă-se pe pustii, privirea îi pârjolea bolândă, părul, scăpat din gâţa împletită la ceafă, spânzura în laţe asudate.

Marghioliţa îşi strânse horbota la piept şi strigă mânioasă:

— Cum cutezi?!

Rupea binişor graiul şalvaragiilor, neamţul, de asemenea, căci îşi preumbla de un an musteaţa bălană prin târgul Istanbulului.

Hugo Klein înainta bobletic, tras aţă de farmecele muierii. Marghioliţa scoase iute de sub pernă un pumnal persian şi îl duse la piept.

— Dacă îndrăzneşti un singur pas, îmi străpung inima.

Hugo Klein căzu nătâng în genunchi, atât de ţeapăn, încât negustoreasa se temu să nu-şi fi pricinuit vreun beteşug.

— Iertăciune! şopti căpetenia cu fruntea rezemată de marginea crivatului. Osândeşte-mă, dar nu mă alunga!

Sprâncenele Marghioliţei se repeziră spre tâmple. Rosti sleită:

— Iertarea-i dreptul lui Dumnezeu!

— M-am arătat necioplit, şi nărod, şi zălud, dar nu acesta mi-i felul. Făptura domniei tale m-a scos din minţi şi fără vină am prăpădit cârma bunei cuviinţe. Îngăduie-mă slugă măcar.

Puhoiul vorbelor se revărsa năvalnic, trupul bătos i se încovoiase adânc, la picioarele Marghioliţei. Nu îndrăznea să-şi salte căutătura peste încălţelul de atlas roz-alb.

— Ridică-te, effendi! porunci negustoriţa, cu acelaşi glas de turturică firavă. Mi-ai pricinuit mult rău. N-am alt răspuns să-ţi port decât acela că voi părăsi conacul în mai puţin de un ceas, prea îndatorată de găzduire.

Pe neamţ începură să-l zgâlţâie din nou frigurile:

— N-ai să pleci! Făgăduieşte-mi că n-ai să pleci şi jur că nu-mi vei simţi nici răsuflarea. Dovedeşte-mi milă şi rob supus vei avea în căpetenia Hugo Klein.

Plângea în voie, fără să-şi dosească lacrimile. Negustoriţa chibzui câteva clipe, apoi rosti ceva mai îmblânzită:

— Nu-s podăreasă, effendi!

— Eşti un înger!

— Şi nici dornică de bucurii neîngăduite, nu-s! Am bărbat în Valahia.

Cuvintele muierii îi pricinuiră suferinţă de neîndurat.

— Când un bărbat lasă o făptură ca domnia ta să se îndepărteze o singură clipă, dragostea nu-i de soi. Rămâi, effendim[{100}], şi îngăduie să ţi-o dovedesc pe a mea.

Negustoriţa îl cercetă iute, apoi îşi plecă pleoapele catifelate.

— La ce bun? Cum nu pricepi, Klein effendi? Domnia ta te afli în slujba necredincioşilor! Să prepuiesc oare că sărăcia te-a împins de umeri printre păgâni?

— Sunt om avut, cu ţarină întinsă în Bavaria. Numai oşteanul cuibărit în mine şi rugăciunea îndreptată de cumnatul meu, contele von Lichtenberg, îndatorat padişahului, m-au înduplecat să intru în slujba Porţii.

Marghioliţa îşi zăngăni brăţăruşa de smaragde, surâzând cu tristeţe.

— Ştii cine se află pe celălalt mal, printre valahii veniţi să-şi apere hotarul? Îşi zgândări lacrima: Mama! Iar peste un ceas, sau poate o zi, tunurile domniei tale o vor face una cu pământul. Pot oare să-ţi îndur apropierea, Klein effendi?

Îl măsură printre gene. Neamţul îşi muşca buzele adânc, până la sânge, chibzuind întunecat apoi îi căută privirea.

— Şi dacă acele tunuri vor rămâne mute?

— Ai fi în stare să săvârşeşti asemenea faptă pentru creştinătate?

— Pentru domnia ta sunt gata să-l vând şi pe Dumnezeu!

Negustoriţa îi trecu degetele prin păr. Aceleaşi degete prinseră să înlăture încetişor horbota de pe umeri. Surâdea ameţindu-l cu căutătura.

…Ciudat, gândi Marghioliţa, de ce tocmai acum mi-am amintit de Radu Andronic? Pe unde i-or fi sticlind ochii?

* * *

Băteau harnici drumurile din tara leşilor, chibzuind să ajungă la Lvov înainte ca luna să-şi arate obrazul. Logofătul călărea strâmb în şa, după năravul Andronicilor, Ilie Machidon îşi îndemna bidiviul rostuit de la tătari, cu vorba şugubeaţă a moşnegilor din Chipriana, Simion, dulăul slujitorului, bătea pârloagele în căutarea clapcelor întinse de vicleni.

Puseră o vreme ţara la cale, blestemară nasul de vulpe al grecului, prepuind în fel si chip ce semn îl îndemnase pe Stavros să poruncească rădvanul, fugind de pe aşezările lui Zârne, apoi aduseră vorba de dihonia pe care o stârneau pretutindeni ochii jupâniţei.

— Diavoliţa s-a născut la ceasul păcatelor, hotărî logofătul, asemenea făptură, ticluită numai din ispite, se zămisleşte o dată la o mie de ani, când stelele au anume rânduială.

— După socotinţele mele, de ţăran prost, spuse Ilie Machidon săltându-şi mustăcioara a zâmbet, nici negustoriţa aflată în slujba Cantacuzinului nu-i săracă în daruri. Dar se vede treaba că domnia ta, carele n-ai ochi decât pentru sfintele lăcaşuri, nu-i cunoşti puterea farmecelor…

Slujitorul ştia încotro îşi îndemna logofătul paşii la ceas de noapte, într-o vreme, şi bătea monedă calpă. Radu Andronic surâse cu blândeţe aducerii aminte.

— Marghioliţa poate să aprindă lesne poftele şi-ntr-un hârb de moşneag, ajuns pe năsălie. Jupâniţa aprinde inimile.

Patimile trupeşti se lecuiesc la aşternut, după o vreme, dar pentru inima betegită nu s-a născocit încă doftorie!

— Cum să nu?! suspină slujitorul, însurătoarea…

Logofătul râse:

— Am băgat de seamă. Trecând prin Chipriana, nu te-ai înnoptat la obraz, când ţi s-a ştiricit că nevasta domniei tale a pornit spre Dunăre…

Îi păru rău că stârnise drojdia din cugetul slujitorului şi urmă:

— Darurile jupâniţei sunt trecute prin dulceaţă, căutătura, umbletul, întreaga ei făptura răspândesc anume aromă…

— Vai de vieţişoara bietului Ahmed! oftă slujitorul. Era la noi în sat o zgâtie de copchilă, Măriuca, croită parcă din

zaharicale… Flăcăii care o jucau la horă îşi lingeau degetele şi mai multe nu!

— Iar cel care a luat-o de nevastă a început, după o vreme, să şi le muşte, prepui logofătul.

Ilie Machidon îl măsură cu mirare făţarnică:

— Să cred oare că te-ai lepădat de boierie, logofete? Prea le pricepi repede… Află rogu-te, că nu eşti departe de adevăr. După un an, cea mai acră muiere din sat s-a dovedit a fi Măriuca. Moşnegii noştri s-au scărpinat, atunci sub cuşmă si-au luat învăţătură: Oţetul tare se face din vin dulce…

* * *

— Oftezi, boier Nichifor?

— Nu.

— Mie aşa mi s-a părut…

— Ţi s-a părut.

— Cum zici dumneata…

Jupâneasa Maria Negru îşi cercetă bărbatul, cu spaimă ascunsă. De când zvonul osândei poruncite de necredincioşi moldo-valahilor umbla pe uliţele Lvovului, bâtrânul îşi prăpădise somnul cu desâvârşire. Limbariţa muierilor adăugea veştii zorzoane felurite, ba că păgânii au şi trecut moldoveni prin ascuţişul iataganelor, ba că Zârne, hanul tătarilor, opinteşte dimpreună cu bruma de oaste a Măriei Sale Vodă Duca împotriva şalvaragiilor de pe Bosfor, ba că holera, şi nu turcul, ar fi scurtat toată suflarea românilor. Nici veştile ştiricite de mămularul grec nu aveau boii înjugaţi. Stavros şopocăise o noapte întreagă cu ceilalţi boieri hainiţi, fără să limpezească zvonurile. Aşa se face că de îndată ce Radu Andronic ceru să fie primit, bătrânul porunci slugilor să-i deschidă degrabă uşile.

— Să nu fie, Doamne fereşte, mâna lui Duca! spuse jupâneasa. Nu o dată feciorul tejghetarului şi-a trimis

casapii pe urmele noastre…

Nichifor Negru clătină hotărât din cap.

— Nimeni din neamul Adronicilor n-a săvârşit asemenea ticăloşie. Cu boier Costache, tatăl logofătului, am fost prieten. Ştiu dară ce sământă de oameni sunt.

— Cum zici dumneata…

Jupâneasa buchisi, cu fereală, valahul pătruns în odaie. Avea căutătura limpede, bineţele rostite erau de soi, veşmintele dovedeau gust ales. Surâsul cald şi vorba domoală alungară spaimele muierii.

Nichifor Negru îl pofti să şadă, porunci vutci şi cafele, iar când odăieşul ieşi, de-a-ndăratele, închizând uşile, se repezi să afle:

— Ce se petrece în Moldova?

Logofătul îşi deşertă sarsanaua, grijind să-i ştiricească că mânia Înaltei Porţi a fost stârnită de lucrătura unui anume mămular grec.

— Stavros?! întrebă bătrânul cu răsuflarea tăiată.

— Stavros! poftori Radu Andronic fără să-l slăbească din ochi.

— Omul ăsta nu mi-a plăcut din prima clipă! spuse boier Nichifor Negru. Aşadară, poftind tronul Moldovei, şi feciorul meu a pus umărul să urnească năpasta din loc.

Logofătul îşi plecă privirea. N-avea rost să-i sporească durerea, judecând faptele uzurpatorului. Vestea că întreaga suflare a românilor s-a pus de-a curmezişul turcului la hotar fără îndemnul voievozilor, umezi ochii bătrânului

Nichifor Negru se rupse de jeţ măsurând îngândurat odaia cu pasul anilor când abia îl încerca musteaţa. Jupâneasa întrebă şoptit:

— Să-ţi poruncesc fiertura de ierburi?

— Calul, armele şi veşmintele de drum! tună bătrânul.

— Grecul e pus pe zaiafet, ştirici Radu Andronic slujitorului îndată ce ajunse în uliţă. Contele Wolodowsky dă astă seară un bal în cinstea ultimei sale ibovnici, iar printre

poftiţi se află şi Stavros, Ahmed, jupâniţa şi boierii moldoveni haini lui Vodă Duca.

— Ţara arde şi baba se chiaptănă! spuse Ilie Machidon clătinând din cap. Să nădăjduim că diavolul credincios grecului nu i-a şoptit că batem ulicioarele Lvovului.

— Să nădăjduim! oftă logofătul. Ia caii de dârlogi şi urmează-mă!

* * *

Când jupâniţa Raluca şi Ahmed coborâră scara de marmură ţinându-se de mână, tot lumetul ghilosit şi muchelef poftit la bal, îşi ţinu răsuflarea.

Boierul Constantin Dumbravă, slab de înger după cum fusese greşită şi muma domniei sale, închină cruce chibzuind că nu-i fusese dat să vadă asemenea făptură dumnezeiască. Uimirea vopsea chipurile tuturor oaspeţilor, iar Stavros, carele rezema un stâlpişor chindisit în lemn de chitru, socoti că Raluca îşi înveşmântase, cu bună ştiinţă, toate frumuseţile. Fata postelnicesei era numai ochi. Ametistele din căutătura diavoliţei făcură de ruşine truda sutelor de lumânări, lepădând vâlvătăi liliachii la fiecare fluturare a pleoapelor. Rochia albă, chenăruită cu panseluţe brumării, călcătura uşoară şi surâsul fără de prihană îmbujorau cugetul, lacrima bucuriei îi da târcoale.

Grecul trecea prin sită oaspeţii, floarea şleahticilor din Lvov. De pildă năsosul cela, înveşmântat în brocart auriu, era contele Jasiek Balinsky, cu moşii întinse în Mszawa de Sus, grăsanul holbăţel era Walek de Kalwaria, rubedenie cu riga Ladislau, plopul în berneveci, Michal Czestochowschi, văr bun cu Cristina de Suedia, bărbatul chipeş, în strai păcuriu, se numea Antos de Kalwaria.

Încotro întorceai capul, dădeai peste herburi vestite în Evropa. Nu se afla căutătură, de la slujitorii în nădragi

scurţi până la cel din urmă ciot de moşneag, care să nu cerceteze cu zâmbet de bucurie făptura jupâniţei Raluca.

Perechile se dezbinară după ighemoniconul curţilor evropeneşti. Ahmed, in strai azuriu tăiat după gustul frânc, privi cu inimă obidita în urma Ralucăi, aninată de braţul contelui Wolodowsky. Gândul că Mahomed nu fusese chiar aşa de nătâng atunci când poruncise muierilor temniţa haremurilor, începu să-i dea târcoale…

Bărbaţii nu-i îngăduiau jupâniţei nici măcar să răsufle, fiecare poftind cu tot dinadinsul să-i rezeme lujerul mâinii într-un cadril sau o gavotă.

Raluca izbutise dintr-o singură fluturare a pleoapelor să sărăcească nevestele şleahticilor de căutăturile poftiţilor şi Ahmed socoti o clipită, zâmbind amar, ce-ar face oricare osmanlâu văzându-şi nevasta trecând din braţele unuia în ale celuilalt.

Ochiul grecului trudea să desluşească taina Ralucăi. Muieri frumoase se aflau din belşug, har Domnului, cu priviri catifelii şi mijlocel de trestie. Taina jupâniţei să fi fost, oare, ascunsă în liliacul căutăturii? Boierii moldoveni – Grigore Negru, uzurpatorul, Constantin Dumbravă, carele poftise s-o fure pe nepoata lui Vodă Duca, şi Vasile Corbu, veşnic împâclit, la cuget şi obraz – chibzuiau în aceeaşi sâmbătă cu grecul. Ce diavol ticluise asemenea făptură, căci un lucru era limpede, numai cel cu corniţe putea plăsmui întruchiparea dihoniei printre purtătorii de musteţe, dovadă, privirile şleahticilor.

Scânteia de trebuinţă poloboacelor cu pulbere se iscă degrabă. Contele Jasiek Balinski de Mszawa îşi prăpădise hârbul de inimă sub încălţeii jupâniţei. Era fiert, copt, rumenit, încurca paşii statorniciţi danţului, răsufla aprins. Vărul Cristinei de Suedia îl măsura înnourat. Raluca scăpă vânturarul şi amândoi şleahticii se aplecară, poftind să-şi arate vrednicia.

— Unul din noi doi e de prisos! suflă otrăvit bătrânul.

— Sunt încredinţat că domnia ta eşti acela! spuse Michal Czestochowschi. Te osteneşti peste măsură, iar la optzeci de ani, asemenea ispravă poate să-ţi pricinuiască beteşuguri fără leac.

Contele pălmui scurt obrazul potrivnicului. Muzicile încetară dintr-odată. Leaşcele îşi duseră înspăimântate băsmăluţa la gură.

Vărul reginei Cristina îşi roti ochii, năpădiţi de sângele ocarei, prin încăpere. Văzu două săbii încrucişate pe o blană de sălbăticiune şi smulse una:

— Te poftesc în uliţă să-ţi port răspuns pentru năravurile de slugă!

— Fă-ţi între timp diata! scrâşni Jasiek Balinski apucând celălalt ascuţiş.

Stravos îi făcu semn lui Ahmed să-şi ia nevasta şi se strecură spre ieşire.

* * *

Acum sunt încredinţat că acea jupâniţă se află printre poftiţi, spuse Ilie Machidon. Numai ochii dumneaei puteau porunci şleahticilor să se păruiască în săbii.

Priveau lupta din umbra unui castan. Logofătul îl apucă de braţ. Trei făpturi, înfăşurate în mantii, ieşiseră din casele contelui Wolodowsky.

— Stavros şi însurăţeii! murmură Radu Andronic.

— Le luăm urma?

— Nu. Paingul poate născoci iarăşi cine ştie ce vicleşug. Urmează-mă!

Mămularul îi pofti pe Raluca şi Amhed să urce în rădvan, cercetând prepuielnic noaptea. Zări două umbre lipind zidurile şi îi urmă, fără grabă, pe tineri, trântind uşa, apoi se strecură serpeşte pogorând pe cealaltă parte.

— Mână, Kostas! şopti.

Buzele lui Radu Andronic se întinseră a zâmbet. Cunoştea vicleşugul:

— Ţine-te după ei, Machidoane!

Îl dibui în umbra unui ungher, ieşit din bătaia felinarelor.

— Eşti bătătarnic, logofete! spuse Paingul potrivindu-şi pe buze zâmbetul cel rău. Te ţii sclimpuş de pulpana mea. Prepuiam că slujitorul domniei tale, stup de pilde, ţi-a ştiricit ce s-a întâmplat cu ulciorul carele credea că o să umble până la bătrâneţe după apă…

Radu Andronic râse:

— De fiecare dată când ai izbutit să scapi, îmi făceam nădejdi că ai să iei învăţătură de la păţania ulciorului.

Săbiile li se încrucişară deasupra capului şi lăturiş. Logofătul pricepu, repede, că nici graiul armelor nu-i este străin grecului. Stavros răspunse fără greş unor iscusinţe care umblau să-i smulgă ascuţişul cel lung surâzând drăceşte.

— Cu asemenea vicleşuguri pofteşti să-mi dai cep?

Radu Andronic îi cercetă braţul, vru să-i reteze degetele care ţineau spada. Stavros clătină din cap lămurit:

— Am înţeles. Ai poruncă să-mi aduci stricăciuni chibzuite.

— Întocmai. Cantacuzinul te preţuieşte prea mult ca să nu-ţi audă viersul… Păzeşte-ţi mâna care a uitat cum se zugrăveşte semnul sfintei cruci, grecule, căci ea va fi cea dintâi vătămată.

— Îndrăzneşte!

Tăişurile logofătului hăcuiau noaptea în fel şi chip. Stavros deprinse umbletul racului, anii agonisiţi începură să-şi arate beteşugurile.

— Acum! strigă Radu Andronic, repezindu-şi suliţă sabia.

La început, mămularul nu simţi înţepătura. Pricepu că logofătul şi-a ţinut cuvântul când sângele ţâşni din braţul bortit. Izbuti să înlăture celălalt ascuţiş care-i da târcoale, apoi apucă sabia cu mâna teafără:

— Păzeşte-ţi inima Radu Andronic! Eu n-am stăpân dornic să tăifăsuiască cu domnia ta!

— Ai! Din porunca lui opinteşti stârnind boieri hainiţi şi din aceeaşi pricină vizirul Suleyman, fratele ultimei neveste a padişahului şi-a găsit moartea pe pământul Valahiei!

Grecul dădu înapoi până când umerii întâlniră lemnul unei porţi. Răsufla greu, osteneala şi sângele pierdut îl gheboşaseră. Zvârli sabia la picioarele logofătului, gemând:

— Mă dau prins!

Zgomot harnic de copite şi roţi chemă privirea logofătului. În aceeaşi clipită, Stavros se răsuci titirez şi pătrunse în ogradă. Truda lui Radu Andronic de a sparge poarta, cetluită de mămular, se dovedi zadarnică.

— După toate semnele, grecul a izbutit să ne păcălească iar, spuse Ilie Machidon, coborând de pe capra rădvanului.

Logofătul zvârli o căutătură neagră spre caleaşcă. Ahmed, legat fedeleş, rezema umărul jupâniţei,

— Omul ăsta a făcut legământ cu diavolul! poftori scrâşnind, Radu Andronic. Dacă şi de astă dată scapă, nu mai punem mâna pe el în veci!

Capitolul XII

ZIDUL VIU

Diminicioara ascunsă după cula dealurilor, supuse răsăritului, cerceta valea cu inima purice. Pe malurile povârnite domol spre firul apei, se grămădise potop de omenire. Dunărea clocotea ţinând hotar şubred între cele două sute de mii de flinte, şi suliţi, şi arcuri, şi iatagane, şi tunuri ale padişahului şi întreaga suflare a românilor.

Ascuţişurile străpungeau văzduhul, privirea opintea anevoie să se strecoare printre dinţii furcilor făurite din fier prost, cuţitele măcelarilor, care uitaseră gustul sângelui de dobitoace şi pofteau să deschidă vad celui păgânesc, baltage, securi, topoare, coase şi seceri, spade vechi, tătărăşti, cleşti eu dinţi, sule, ciocane şi baroase.

Sculele meşteşugarilor stârneau uimirea oştenilor, căci nu prepuiau ce stricăciuni pot aduce. Cu asemenea arme pofteau să-şi arate bărbăţia săpunarii, lumânărarii, jimblarii, cavafii subţiri, sortiţi să robotească pentru boierii muchelefi, ciubotarii şi opincarii, pietrarii starostelui Vucaşin şi zugravii lui Pârvu Mutu, trocarii din Schei, harabagii din Podul Iloaei, işlicarii, pânzarii şi ciumgiii, pădurarii din codrii Grozăveştilor, ai Cotrocenilor, Văcăreştilor, Sărindarului care încingeau cu verdeaţă şi răcoare Cetatea de Scaun a Valahiei.

Pe două gorgane, iţite parcă într-adins pe un mal şi pe celălalt, stăpânea cortul de mătase purpurie al

Brâncoveanului şi cel verde, al sultanului Mustafa al II-lea. Vântul iscat de mânie învolbura poalele de atlas, ploaia bătea luna ştirbă, ciocănită în aur, a padişahului şi corbul valah, căţărate pe gurguie.

Măria Sa Vodă Constantin cercetă înfrigurat prăpădul de omenire. Aveau să ţină piept oare neguţătorii, opincarii, târgoveţii, păstorii şi boierii moldo-valahi celei mai vestite armii a veacului?

Privirea sugrumată de teamă căuta spre oastea subţire, grămădită împreună cu Vodă Duca, la buza apei. Se desluşeau de departe dorobanţii înveşmântaţi în dulame albastre, steagurile de plăieşi şi suliţaşi, saragelele în strai şofraniu, cuşmele sângerii ale hânţarilor. Lăturiş, ţinând dreapta tunarilor, se aflau arcaşii moldoveni, apoi călăraşii din Lichireşti, Gherghiţa şi Ruşii de Vede, cu pană roşie la chivără.

Cinci mii de oşteni îşi aşteptau moartea, înfruntând vlaga oţelită în bătălii aprige a două sute de mii de lefegii otomani.

O linişte de ţintirm apăsa valea. Doar vântul îşi mânuia aprig gârbaciul, ploaia înnoda frânghii de apă. Mulţimea, încremenită, căuta spre malul păgânesc. Nu clintea nimeni. Păreau ciopliţi în cremene, dăltuiţi în trunchiuri de cedru, turnaţi în tiparele oţelarilor. Numai ochii şopocăiau, cercetând păgânimea, câtă frunză şi iarbă.

Bacii din Oaş şi Făgăraş ţineau spinarea călăraşilor. Chipul lui moş Gavrilă şi ale feciorilor dumnealui, Ilie, Ştefan şi Gheorghieş, zugrăveau îndărăpnicia. Degetele noduroase strângeau baltagul, mânia şi credinţa în izbândă li se înfipsese în căutătură.

Oierilor Vrancei, credincioşi bâtei haiduceşti cioplită din frasin năpădit de noduri, li se alăturaseră pescarii Dunării. Straiul uşor – cămeşoaie subţiri de in, pieptare de piele şi berneveci din pânză – isca vecinătate ciudată tohoarcelor miţoase de pe umerii bacilor. Pavel, starostele, huidumă croită cu dărnicie, înălţa deasupra celorlalţi cap bălan,

asemeni arhanghelilor zugrăviţi pe ziduri de biserică. Necruţarea se citea limpede pe buzele crâmpoţite ale pescarului, în albastrul îngheţat al căutăturii, în grumajii vânjoşi, zguduiţi de mânie.

Vântul vrăjmaş aţâţă dihonia dintre nouri, îşi lepădă în volbura Dunării trenţele neguroase. Neclintiţi sub ploaia vrăjmaşă, se aflau şi dumnealor neguţătorii subţiri din Uliţa Mare a Bucureştilor. Privirea încinsă a lui Proca Cupeţul, blănarul, căuta să străbată păgânimea peste umerii căciularilor moldoveni. Îl imprejmuiau tejghetarii cei mai de seamă ai Cetăţii de Scaun Valahe: bătrânul Luca Fărămiţă din Sfântul Neculai ot Şelari, Defta, Iani cojocarul, Ieremia, Paisie, Andriaş, Mânu, Panait. Răsuceau între degete, după deprinderea fiecăruia de-a le veni de hac tâlharilor, junghere scurte ori lăţişoare de frânghie cu anume nod. Cei tineri, şi cu dare de mână, rostuiseră flinte muscăleşti, cei fără cheag se mulţumiseră cu ţepuşe şi toporişti.

Printre neguţători – cincisprezece mii la cea dintâi numărătoare – se afla şi domnia sa Eustaţiu Crăpusnic, meşterul argintar din Braşov. Talerii lepădaţi, cu împrumut, de un giuvaergiu ovrei, îi îngăduiseră să-şi rostuiască o puşcoace nemţească, apoi bătătorise malul în căutarea lui Iliuţă, căci avea datorinţă mare dinaintea ţâncului. Trudă zadarnică, mai lesne găseai anume păduche dintr-o puzderie aciuată în blană bârsană. Zilele din urmă îi araseră cugetul şi trupul. Anevoie l-ar fi recunoscut, în acele clipe, jupâneasa Evdochia ori fiică-sa, Sabina. Ochii argintarului îşi rătăciseră cârteala fără de temei. Temuse dintotdeauna junghiul şi gutunarul, nu lepăda niciodată cuşma şi bulzii de bumbac din urechi, iar acum adăsta cu ţeasta pleşuvă în ploaia vrăjmaşă. Cătă cu sufletul la gură spre oştile şalvaragiilor. Prin pânza de apă se desluşea doar o mare de straie purpurii. Spaima cea rea îi înfipsese gheara în grumaz, apoi, înghiontit de răsuflarea ciumgiilor, a opincarilor, a postăvarilor şi a boierilor, începuse să se simtă un trup şi o inimă cu mulţimea încremenită.

Fulger lung zugrăvi suliţă frântă, de foc, pe cerul învolburat. Rămase o vreme în priveală cercetând cu uimire trupurile împlinite ori ca trestia ale muierilor. Băciţe, jupânese, slujnice şi opincăriţe stâlpeau furtuna. Aveau cuţitoaiele lungi, de jertfit porcii la Ignat, şi zestre bogată de blesteme pe buze.

Smărăndiţa lui Ilie Machidon îşi prăpădise marama. Pletele, strânse cunună, străluceau aur ud. Mult mai târziu vea să-şi dea scama că în acele clipe, singure într-o viaţă, gândul i se abătuse de la omul ei. Aţintind malul păgânesc, uitătura muierii îşi pierduse dulceaţa, verdele de salcă tânară se împâclise, scăldat în otravă. Mâna slobodă i-o ţinea Aglăiţa. Mărgelele roşii de pe pieptul fetei erau pe potriva jărateculuі din inimă. De partea cealaltă, gâfâia baba Safta, îndreptând în şoaptă blesteme înfricoşătoare asupra celuilalt mal.

Nourii cei negri zbuciumau cerul, se năpusteau tauri asupra Dunării. Ropot nou, cu vlaga înzecită, urgisi meleagul.

Calfele postăvăriei lui Vodă Şerban, mai aproape de undă, primeau în ciubote năvala apei. Îi sprijineau zlătarii, spoitorii din mahalaua Broştenilor, călugării de la Hurezi, Mănăstirea Domniţei, Cozia şi obcinele Bucovinei. Monahii ţineau sfânta cruce în mâna stângă şi spade vechi în cea deprinsă cu închinăciunea. Măicuţele de la Schitu Vechi, precum şi cele de la Sihăstrie, Dragomirna şi Suceviţa, se răspândiseră în mulţime chibzuind să vină grabnic în ajutorul celor betegiţi. Prin straiele ude li se desluşeau trupurile firatice; chipurile de ceară, ridicate spre cer, înălţau rugi de ocrotinţă domnului Christos. Stareţa Singlitichia, cu anii şi beteşugurile rezemate în toiag, dar ţeapănă şi înverşunată, împărţea porunci stâlpind vlaga şi curajul călugăriţelor. Aşa avea să rămână până spre seară, când măicuţele o vor duce răpusă pe braţe, îngânându-i prohodul.

Dinapoia călăraşilor, spătarul Mihai rânduise cei nouă mii de moţi, meşteri dogari din Ţebea, Albiţa, Abrud şi Zlatna. Făpturi novace cu chipuri de cremene, dumnealor stăpâneau baltagele într-o mână, zăvozii cu cealaltă. Opt sute de cârjalii, hârşiţi în fărădelegi noptatece, ţineau coasta străjerilor. Lăsaseră în priveală slobodă ţepuşe, suliţe, ghioage şi câteva puşcoace. Sculele viclene, ce se lipeau de vintre şi subţiori, cosoare şi cosoroaşe de Damasc, jungherul primejdios cu dinţi de fierăstrău şi briceguşele cu limba petrecută în otravă aveau să ţâşnească în clipele încleştării, dând cep păgânilor. Căutătura neagră a lui Prisparu se călătorea în turcime, încerand să desluşească, după soiul straiului si al podoabelor, căpeteniile. Poruncise cumaşilor să le reteze gâtul înainte ca necredincioşii să apuce a rosti de două ori „Ia cahar“[{101}] căci turma fără păstor lesne o răpune lupul.

Ploaia vârtoasâ nu da semne de osteneală. Vântul îi stupea picăturile reci, sufla în plete bălane, castanii, ori ca păcura. Şuviţele şiroinde se lipeau petecă udă de obrajii, de ochii şi buzele încremeniţilor.

Dinapoia cârjaliilor se aflau vieţaşii, cu urechea retezată de stăpânire. Se adăugiseră încă de la Sinteşti oastei lui Prisparu. Ticăloşi fără Dumnezeu se aflau toţi, doar atât că norocul, nefiind câine în lanţ, să-l tragi după tine, pentru aceleaşi nelegiuiri unora le fusese ursită temniţa şi harapnicul, altora crângul şi pasul slobod. Dar la acestea nu chibzuia nimeni. Numai primejdia cea mare să se spulbere, că aveau să vină şi zilele de răfuială cu Domnia…

Ocnaşii grămădiseră la îndemână movile de pietroaie, cât capul de prunc. Cu acestea, cu jungherele lepădate tâlhari şi pumnii cât baroasele, socoteau să le vină de hac şalvaragiilor.

Terfegoşii de pe Podul Calicilor îşi bucşiseră trenţele cu piper, boia de ardei şi nisip, hărăzită ochilor vrăjmaşi.

Într-o ceată de târgoveţi, purceşi din Grădiştea, se nimerise Rădiţa, dimpreună cu sora dumneaei. Mâna

Rădiţei înţepenise pe o flintă scurtă, leşească, a Agripinei, pe ghioaga botezată în bătăliile cu muşteriii ticăloşi.

Boier Ioniţă Fărcăşan sta cu privirea aninată de cortul padişahului. Verdele de smaragd îi aduse dinainte chipul lui Stănică. De un Paşte, tartorul beţivilor înveşmântase ilic de atlas prăzuliu şi venise să se fudulească la crâşmă. Cine-ar fi prepuit vreodată că bezmeticul acela avea să se dovedească bărbat şi jumătate? Gămanul, dimpreună cu ceata domniei sale, se aflau amestecaţi printre cei patruzeci de mii de târgoveţi ai Bucureştilor, neguţători mărunţi, meşteşugari, dieci, pisari şi grămătici, învăţăcei, băietani de doisprezece-treisprezece ani şi bărbi colilii. În loc de toiag, moşnegii rezemau suliţe şi iatagane vârstene, cu urme vechi dobândite în bătălii uitate, pentru care doar letopiseţele dovedesc ţinere de minte. Beţivanii se strânseseră în jurul Fărcăşanului, precum puii sub aripa cloţei. Pisarul Ghiţă Păun, jupân Niţă potcovarul din Vergului, Pântece vornicelul, Bălănică şi dascălul Iordache Cuculeţ nu puseseră pe limbă, de şapte zile numărate, degetar de holercă. Dar mintea nu le zăbovea acum la asemenea necaz. Pe chipurile răvăşite de viaţă bezmetică se citea una şi aceeaşi hotârâre aprigă: vrăjmaşul trebuie dovedit cu orice preţ! Fapta lui Stănică cerea surată, după cum hainia lor faţă de dumnealui, tovarăş vechi, cerea căinţă si jertfă spre a dobândi iertăciune.

Cu lacrimă ce nu seca de două zile, baba Anghelina, nimerită nu se ştie cum printre harabagiii cei răi de gură din Podul Iloaei, blestema mărunt toată suflarea necredincioşilor. Nu zărea mare lucru prin pânza de rouă, doar straiele spahiilor, bălţi de vopsea roşie ce-i aminteau sfârşitul moşnegilor Toma şi Grigore. Securile lor le ţinea strâns la subsuoară. Doar doi păgâni poftea să răpună, spre plată după faptă, şi-o închide atunci ochii liniştită…

Cam la şapte-opt picioare de tunurile spătarului Mihai, Runcu îşi ţinea, cetluiţi în ţarc trainic, cei cincizeci de zimbri. Ciudat lucru, i se părea pădurarului că dihăniile,

mânioase de fel, şi mai cu seamă la vreme de furtună, încremeniseră. Doar nările suflecate tresăltau adulmecând văzduhul, coamele zbârlite dovedeau luarea-ăminte dinaintea primejdiei.

Printre ciubotele răsurii ale dorobanţilor Măriei Sale, se ivi căpşor bălan. Din zori opintea Iliuţă să ajungă la buza apei strecurându-se şerpeşte printre mii şi mii de opinci, cizmuliţe de Braşov, conduri, dulige desculţe, ciubote de iuft ori din blană de urs, din saftian şi piele de porc, toate soiurile de încălţări născocite între hotarele Evropei. Aici avea priveală slobodă. Când cuteză să se ridice în picioare, băietanul rămase cu gura căscată. Fierul, aurul şi argintul fulgerau în mâinile păgânilor, la pântecele şi grumajii cajlor.

Cerul stupi bubuit prelung. Fulgerul se anină în ciobul de lună căţărat pe cortul lui Mustafa, apoi, dezmeticindu-se, pieri între nourii vineţii.

Vodă Brâncovoanu auzi răsuflare uşoară şi întoarse încet capul de ceară. Văzu dintâi veşmintele sângerii ale seimenilor, oştenii însărcinaţi cu paza domniei sale, pe ginerele său, Duca al Moldovei, în straie cheltuielnice, tremurând îndesat, pe Kir Pylarino, doftorul curţii, pe jupân Antohie, cititor în stele, apoi desluşi, zugrăvită în cărbune, făptura stolnicului.

— Boier Ştefan Giurgiu, dimpreună cu soră-sa, contesa Silaghi, sunt aici, spuse Cantacuzinul. Pun la picioarele Valahiei patru care cu flinte şi spade.

Pe chipul Măriei Sale se ivi umbră de mirare. Cantacuzinul întări:

— Armele sunt pentru Valahia, Doamne! Boierii moldoveni hainiţi, Negru, Corbu şi Dumbravă, şi-au cheltuit paralele pe tunuri…

— Năpasta grea alungă dihonia! şopti Brâncoveanu.

— Pentru câtă vreme? întrebă stolnicul abia mişcând buzele.

Vodă oftă cu ochii spre cortul padişahului.

— E bine! Şi aşa e bine!

Fulgerele născocite de încleştarea nourilor se încrucişau cu altele, ţâşnite din căutătura oamenilor. Ochii ţepenarilor trotuşeni şi-ai celor de pe Mureş ardeau molcom, ai fecioarelor azvârleau vâlvătăi. Lotrii pământului din Zarand frământau cosoare aprinse la mânie, calfele postăvăriei din Târgovişte, deprinse cu daracele pentru lâna îndărăpnică de Bugeac, încremeniseră rezemate în ţepuşe firatice, cu vârful petrecut prin venin de paing litvan.

Un murmur încetişor se desprinse din cetele călugărilor. Monahii de la izvoarele Trotuşului mărunţeau în barbă rugăciuni către Cuvioasa Paraschiva, ocrotitoarea Moldovei.

Aşteptarea se învineţise la obraz, sta întinsă coardă, gata să sară zăplazul răbdării. Vântul vrajbei purta moartea, ce zbura nălucă, de pe un mal pe celălalt. O lumină beteagă stăpânea anevoie meleagul. Ploaia îşi pierduse sâmbetele, se zvârcolea harapnic, pleznea cu furie chipurile golite de sânge gemând:

— Sfârşiţi!

— Sfârşiţi! poftorea vântul scăpat, din ţâţâni.

Nu clintea nimeni.

* * *

Toată talpa iadului muncea apele Dunării, le repezea Bistriţă în pletele sălcilor plângăreţe, le sugea apoi, născocind vârtejuri, bortite adânc. Fluviul gemea înfundat, azvârlind căutături speriate spre lumetul încremenit pe malul Valahiei, sărac în arme, dar bogat în credinţă, şi spre păgânimea de pe celălalt mal, ciotcă de ascuţişuri deprinse cu izbânda. Cerul se întunecase la obraz, şi mai vârtos la cuget, căci nu-i erau pe plac asemenea isprăvi.

Ploaia spăla harnică spadele spahiilor. Caii băteau învelişul de piatră născocind snopi de scântei. În căutătura ienicerilor, desluşeai nerăbdarea de-a culca în fân muierile

valahilor. Pedestrimea, muncită de numărul galbenilor aninaţi în salbele moldovencelor, îşi măcina greu zăbava furând cu ochiul la cortul sultanului, căci de acolo avea să ţâşnească porunca aşteptată.

Lefegii greci, lombarzi, albanezi şi de alte seminţii, îşi călătoreau gândul prin crâşmele înşirate ciupercărie în târgul Bucureştilor, cu vin cinstit, limpede precum lacrima de fecioară. Şalvaragiii Turchestanului, neîntrecuţi în căpoşenie, chibzuiau dacă numărul carelor era îndestulător pentru a face faţă darurilor lepădate de voievozii munteni si moldoveni bisericilor şi mănăstirilor.

Vântul cel fără de odihnă smulse freamătul oştirii păgâne şi-l trecu, flamură vestitoare de moarte, peste Dunăre.

Ploua zbuciumat. Umbra lui Alah pe pământ, preafericitul sultan Mustafa al II-lea rămase totuşi în pragul cortului prăzuliu, terteluit cu inimioare sidefii, de scoică, şi brâu chindisit din lalele, floarea îndrăgită de Profet.

Padişahul cercetă încă o dată aşezarea oştenilor săi, muncit de sfredelul unui gând. Semnele se arătaseră rele dintr-un bun început. Alah îi rătăcise minţile, îndemnându-l să îndrepte poruncă scrisă ienicerilor şi spahiilor de-a lua drumul către hotarul cu muscalii. Pergamentul înapoiat de olăcari desluşise că nu încăpeau alte socotinţe, îşi cunoştea slova şi pecetea.

Şapte zile bezmeticise smântâna oastei pe drumurile colbuite până să ajungă la Giurgiu. Semn potrivnic îi ştiriciseră şi drumeţii apelor de la gurile Dunării. Douăzeci de fregate, cinci galioane şi paisprezece catarge pieriseră înghiţite de adâncuri într-o singură noapte, fără ca vântul să stârnească valurile prădalnice.

Dar malul prăbuşit în Dunăre dimpreună cu tunurile lui Hugo Klein, ce semn anume purta? Dar carele cu merindea oastei rătăcite fără urmă?

Ramy Mehmet poftorea capeş că pagubele le-au pricinuit iscuselile diavolului de Cantacuzin, dar nu izbutise să-i facă

încredinţare. Când iscoadele trimise pe malul valah îşi lepădarâ veştile, ochii padişahului se holbară farfurii:

— De zece ori câte o sută de mii de suflete?! Atâta omenire nu se află în Moldova şi Valahia luate dimpreună, Ramy!

Marele vizir îşi căută zâmbetul.

— Şi aici tot amăgelile stolnicului se află!

— Să vină cărturarul Dimitrie!

Cantemir ceruse îngăduinţa sultanului să-l urmeze, pentru a însemna în pergamentele sale despre istoria împărăţiei otomane, faptele din acea zi. Aflând porunca, se înfăţişă deîndată. Padişahul pofti să ştie dacă socotelile dumnealui sunt strâmbe. Boierul clătină din cap:

— Nu, luminate stăpâne. Moldova şi Valahia numără oleacă mai puţine inimi dar…

— Dar?

— Români din acelaşi sânge s-au statornicit de veacuri în Transilvania, Banat si Maramureş, departe spre răsărit şi dincolo de malurile Tisei. Vestea primejdiei i-a adunat laolaltă.

Nu-şi desprinsese o singură clipită căutătura de ochii sultanului. Mustafa murmură pe gânduri.

— De zece ori câte o sută de mii…

Ploaia îi pălmuia obrajii, vântul i se aninase cu ghearele de caftan, trudind să i-l smulgă. Dimitrie Cantemir rămase o vreme în priveală, apoi întrebă desluşit:

— Va izbuti oare fiecare oştean al împărăţiei să culce câte cinci ciomăgari, cosaşi ori purtători de baroase?

— Va izbuti! spuse Ramy Mehmet.

— Şi dacă vor izbuti?

Aştepta răspunsul, dar Mustafa rămase mut. Boier Dimitrie îşi trecu degetele prin barbă.

— În pergamentele cercetate, la porunca Luminăţiei Tale, despre anii care s-au călătorit de la Mahomed Cuceritorul, se află însemnate fapte cu prisos de înţelepciune sau mai puţin înţelepte. S-a vărsat mult sânge nevinovat dar nici

unul din sultanii pogorâtori nu s-a acoperit de ruşine şi ocară în ochii viitorimii poruncind măcelărirea unui popor. Îmi iau îngăduinţa să poftorese Înălţimii Tale ce i-am mai spus deunăzi la judecata din Humaiun Serai. Oamenii aceştia, numai inimă, numai credinţă, s-au călătorit spre Dunăre să-şi caute moartea.

Mustafa închise ochii ferind căutătura lui Ramy Mehmet, a oştenilor care-şi prăpădiseră răbdarea, privirea lungă a cărturarului. Cugeta apăsat de îndoieli.

* * *

Sfârtecat de spaime, Duca al Moldovei îşi rătăcise cumpătul. Făcu un pas înapoi, dar întâlnind căutătura Măriei Sale Vodă Brâncoveanu, feciorul tejghetarului înlemni.

După socotinţele lui Kir Pylarino, doftorul Curţii Domneşti, se călătoriseră patru ceasuri de când floarea oştenilor păgâni şi întreaga suflare a românilor se sfârtecau din ochi, aşteptând semnul măcelului. Grecul întoarse încet privirea spre jupân Antohie. Desluşi pe chipul cititorului în stele noapte grea şi înţelese care avea să fie sfârşitul.

Pe chipurile plugarilor, târgoveţilor, ale meşteşugarilor de toată mâna, ale căftăniţilor şi ale prostimii stăruia îndărăpnicia. N-avea să se afle niciodată dacă pe obrazul jupâneselor luneca lacrima ploii sau lăcrămiţa aşteptării îndelungate, plină de spaimă.

Vântul îşi pierduse minţile, împingea de umeri tunetul, urlând:

— Sfârşiţi!

* * *

— Sfârşiţi! izbucni Dunărea.

Oştenii flamurilor verzi îşi măcinau greu nerăbdarea, azvârlind căutături cuprinse de nedumerire spre cortul padişahului.

Umbra lui Alah pe pământ cugeta adumbrit.

Călăreţi cu năframe albe, aninate în vârful suliţelor, şi două rădvane luaseră pieptiş gorganul. Dimitrie Cantemir desluşi cu uimire, printre soli, pe prietenul domniei sale Radu Andronic, însoţit de Ilie Machidon. Valahii descălecară, făcând padişahului plecăciunea poruncită de ighemonicon.

— Măria Sa Vodă Brâncoveanu şi Duca al Moldovei, rosti logofătul, trimit luceafărului lui Alah, prea măritului sultan Mustafa, închinăciune de bun venit, dimpreună cu dovada nevinovăţiei.

Ramy Mehmet îşi îngustă prepuielnic căutătura. Osteneala pusese stăpânire deplină pe chipul logofătului şi al slujitorului său, dar vizirul desluşi în ochii lor semnele biruinţei. Boier Dimitrie Cantemir simţi dintr-odată adierea caldă a nădejdii şi întoarse capul spre Mustafa. Sultanul îşi bătea uşurel buzele cu o rază însângerată.

— Aştept dovada!

La semnul lui Radu Andronic din rădvane pogorâră boierii Grigore şi Nichifor Negru, Vasile Corbu, Constantin Dumbravă, Ştefan Giurgiu şi Manolache Filipescu. Logofătul ştirici padişahului rosturile fiecăruia, adăugind:

— Catinca Prisăceanu s-a călătorit dintre cei vii, dar tragem nădejde că mărturiile celorlalţi vor descâlci îndeajuns iţele. Cine ţi-a numărat în ţara ungurilor pungile de trebuinţă oastei de lefegii, boier Giurgiu?

— Anume grec, pe nume Stavros, răspunse băieţandrul.

— Pentru ce?

— Ca să răsplătesc fapta Brâncoveanului, carele după zvonurile acelui mămular şi ale altor vicleni, mi-ar fi ucis părintele spre a-i smulge avuţiile. Călătorind către Dunăre în reazemul Valahiei, prieteni vechi mi-au deschis ochii.

— Ai făcut legământ să mărunţeşti supuşii lui Alah din Valahia?

— Nu.

Radu Andronic privi supus chipul sultanului. Mustafa îi porunci:

— Urmează.

— Boier Nichifor Negru!

Bătrânul înaintă un pas, opintind să-şi stăpânească tremurul. Izbuti să rostească desluşit:

— Eram de faţă, când neguţătorul grec s-a legat să-i rostuiască feciorului meu aurul cerut de şleahtici pentru a-l zvârli din scaunul Moldovei pe Vodă Duca. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!

Vru să zugrăvească semnul crucii după obicei, dar întâmpinând căutătura boierului Dimitrie Cantemir, se răzgândi, adăugând:

— Grigore, Vasile Corbu şi Constantin Dumbravă pot adeveri că am spus adevărul.

Uzurpatorul şi ceilalţi doi boieri moldoveni îşi plecară capetele în semn de încuviinţare.

— Boier Manolache Filipescu! Cine ţi-a bătut la porţi cu fereală în anume noapte din săptămâna patimilor? întrebă logofătul.

— Grecul, bâlbâi namila cu ochii în pământ.

— Care grec?

— Stavros, mămularul.

Radu Andronic îl cercetă cu răbdare. Ştia demult că mintea gămanului are pasul melcului.

— Ce anume poftea?

— Să-mi stârnească aducerea aminte că mie mi se cuvin cuca şi tuiurile domniei. Pentru asta se cerea vopsit Brâncoveanu.

— Cum?

Manolache Filipoiu se hotărî greu:

— Grecul m-a îndemnat să poruncesc oamenilor mei moartea vizirului Suleyman, lăsând la locul faptei anume

semne, în care Poarta să ghicească mâna lui Vodă Constantin.

Răsuflă uşurat de povara cea grea. Ilie Machidon, dimpreună cu boierii moldoveni şi valahi, stâlpeau din priviri făptura sultanului. Marele vizir ceru îngăduinţă lui Mustafa şi pofti să afle:

— Cum puteţi dovedi că acestea nu sunt vorbe deprinse anume, spre a domoli mânia Luminăţiei Sale?

Grăise cu liniştea omului care se ştie în afară de primejdie, hiritisindu-se că avusese grijă să astupe gura grecului pentru vecie.

La semnul logofătului, Ilie Machidon îl scoase din rădvan pe Stavros. Mămularul bortit în trei locuri – numai astfel izbutise boier Andronic să-l cuminţească în târgul Lvovului – se rezemă, zdreanţă, de braţul slujitorului. Pe chipul şofraniu, lipsit de sânge, firicelul de viaţă pâlpâia opaiţ, gata să se stingă. Dimitrie Cantemir nu-şi desprinse o singură clipă ochii de făptura vizirului. Ramy Mehmet se chircise dintr-o dată, speriat de moarte, îşi înfipsese unghiile în palme, vrând să se încredinţeze că nu are vedenii.

— Cine eşti? întrebă scurt Mustafa.

Grecul îngână abia auzit:

— Stavros…

— Adevărat e că i-ai stârnit pe boierii moldoveni şi valahi împotriva noastră?

— Adevărat…

Umbra lui Alah pe pământ clipi des, cu nedumerire. Ploaia vrăjmaşă îi scălda obrazul, dar Mustafa nu da semne că o lua în seamă,

— De ce?

— Aşa… Aşa mi-a poruncit…

— Cine?

Stavros răsufla din ce în ce mai greu, lumina din căutătură era pe sfârşite. Din câţiva paşi, Ramy Mehmet, îl apucă de guler, zgâlţâindu-l vârtos:

— Cine, ticălosule?! Răspunde!

Boier Dimitrie Cantemir, Radu Andronic şi Ilie Machidon văzură înlemniţi cum degetele Marelui vizir lunecă spre gâtul pocitaniei, cetluindu-i beregata. Grecul dădu ochii peste cap şi se nărui.

Rămăseseră stane de piatră, în bătaia ploii, după pilda românilor grămădiţi pe celălalt mal. Cărturarul înţelese cine a stârnit dihonia şi opintea să ghicească pricina. Îşi zise că ea se cere căutată în anii când Ramy Mehmet, sărăntoc şi de viţă proastă, bătea porturile dunărene pus pe căpătuială. Dimitrie Cantemir îşi mai aminti şoapta gurilor rele, precum că în acei ani, Ramy nu da semne de bărbăţie la aşternut… Vestea prinsese cheag, dând prilej de veselie de la vlădică la opincă. Batjocura unui întreg popor e în stare să născocească gând aprig de răzbunare. Poate că pricina mai trebuia cercetată în zvonul despre averile fără de seamăn ale Brâncoveanului, la gândul cărora lăcrămau multe guri în Istanbul. Sau poate că vrăjmăşia lui Mehmet îşi aflase rădăcinile în palma trasă de jupâniţa Despina, fata neguţătorului brăilean, Podgoreanu, care îl lăsase cu buza umflată în leat 1679, fugind cu un căpitan de arcaşi moldovean. Sau poate că toate acestea, şi altele nedesluşite încă, puseseră umărul dimpreună pentru a-l stârni. O va şti cineva vreodată?

Marele vizir rămase în faţa sultanului, cu braţele ridicate a neputinţă.

— Netrebnicul n-a mai apucat să mărturisească.

Radu Andronic şopocăia din priviri cu boier Dimitrie. Cărturarul clipi cu înţeles şi ceru îngăduinţa padişahului să vorbească.

— Poftim să facem încredinţare luceafărului lui Alah, că nu farmecele babelor din Moldova şi Valahia au smintit inimioara lui Ahmed, feciorul Califului, ci anume căutătură…

Mustafa se întoarse şi rămase pălit în moalele capului. Din al doilea rădvan, pogora icoana jupâniţei Raluca Balş pluti o vreme cu sfială, apoi clămpăni din gene.

Vântul amuţi dintr-odată, privind-o cu gura căscată, picăturile de ploaie încremeniră în văzduh. Ochii jupâniţei umplură valea cu liliac înflorit, piatra malului bulgăresc zvârlea văpăi de ametist, mirosea a brânduşe şi violete de Parma. Căutătura umedă, de căprior, născocea muzici cereşti, aduse în privirea celor din jur lacrima bucuriei. Ochii jupâniţei vărsau balsam peste rănile gândului, cerşetoreau şi lepădau porunci.

Când diavoliţa îşi arătă mărgelele dinţilor, surâzând cuminte, padişahul căută înaltul cerurilor:

— Alah! Eşti martor!

Jumătate de ceas mai târziu, două sute de mii de şalvaragii întorceau spatele Dunării.

Cei dintâi care se dezmeticiră fură oierii din Zlatna şi Abrud. Deprinşi să adulmece de departe primejdia – fie că era lup, ori molimă, ori vreme vrăjmaşă – cătând doar la firul ierbii sau te miri ce nour singuratec, dosit sub sprânceana muntelui, tot astfel vestea cea bună le poposi vânteş în cuget. Chiot prelung, însoţit îndată de glasul sutelor de buciume, ştiriciră tuturor românilor grămădiţi la Dunăre bucuria fără seamăn. Marele Mustafa îşi răsucise gândul năpraznic şi odată cu el oştile, poruncindu-le cale întoarsă spre inima împărăţiei.

Drept e că furtuna încetase, dar pe cerul scundac, nouri şoricii şi bolovănoşi se fugăreau înghiontiţi de vânt. Dunărea clocotea mânioasă muşcând cu lăcomie malul. Acestea trebuiesc spuse, căci peste ani, istorisind răsnepoţilor năpasta aprigă abătută asupra Ţărilor Române în îndepărtat leat 1701, moldoveni şi valahi, vieţuitori ai cumplitelor zile, aveau să vorovească despre soarele strălucitor, răsărit dintr-odată asupra ţărmului. Şi nu cu

gând de minciună, ci dând glas nemărginitei bucurii care vopsea întreg meleagul cu aur. Nu se afla, în clipele acelea, muiere slută ori vârstnică, bătrânii erau tineri, tinerii toţi chipeşi precum sfinţii dăruiţi bisericilor de vestitul Pârvu zugravul, păsările toate – privighetori, orice buruiană – roză gingaşă şi ciorchine de liliac.

Răspunseră într-un glas buciumele păstorilor din Ţara Vrancei şi Suceava, apoi fluierele postăvarilor târgovişteni. Opincarii din Moldova încinseră horă îndrăcită şi, ca prin farmec, se iviră merinde, ploscuţe cu holercă şi poloboace de vin. Pe tunurile spătarului Mihai se căţăraseră prunci cu mănunchiuri de flori, cavafilor şi ţesătorilor din Uliţa Mare le pârâiau oasele în îmbrăţişare vârtoasă cu moţii.

Se iţiră şi scripcile zlătarilor. Corăbiereasca slobozită înfierbântă neguţătorii din Uliţa Mare a Bucureştilor, ciumgiii şi fierarii Vasluiului, ba chiar şi câteva sutane de la mănăstirea Hurezi.

Măicuţele de la Schitu Vechi făcuseră închinăciune scurtă de mulţămită, urmând să aducă acasă slava cuvenită Domnului Christos. Acum cercau zadarnic să se strecoare prin mulţimea bolunzită de bucurie. Căci fără poveste, bucuria îi smintise pe moldoveni şi valahi. Iacă, aici se îmbrăţişau şi ciocneau bărdace pline ochi, dincolo, muieri slabe de înger plângeau sugrumându-şi pruncii în sărutări, altul sărea într-un picior chiuind bezmetic, celălalt mâna un porc dolofan şi căuta vreun măcelar, poftind să se ospăteze dintr-însul, dimpreună cu tovarăşii cei noi, dibuiţi printre meşteşugarii din Piteşti.

Unii mai cumpăniţi începuseră a-şi încărca acareturile în rădvane şi căruţe, chibzuind la cumplita vălmăşală a drumului de întoarcere şi a gospodăriilor lăsate de izbelişte.

Asemenea socoteli, însă, nu încăpeau în tărtăcuţa dumnealui, boier Ioniţă Fărcăşan. De cum îl pălise bucuria cea mare, simţise în pântece jăratecul setei de nouă zile. Strânse iute ceata ticăloşiţilor şi, deschizând cărare cu

coatele şi pântecele guguiat, se repezi la rădvanele domniei sale. Îl trimise pe Ghiţă Păun, cel mai ţunţurliu şi iutac dintre tovarăşi, după clucerul Negoescu care nu mai avea la ce ţine poalele Brâncoveanului, şi îndepărtând coviltirul unei braşovence, apoi o velinţă flocoasă, scoase în priveală un poloboc de o sută de ocale, vârfuit cu rachiu.

De tulburare fără măsură, jupân Niţă, potcovarul din Mahalaua Vergului, începu să plângă, iar vornicelul Mitrică Pântece îngenunche sărutând doagele.

Printre cei care înhămau se afla şi boier Ştefan Giurgiu. Soră-sa, contesa Silaghi, în strai cernit, dezmierda îngândurată coama bidiviului fruntaş.

— Hai Ilincă, spuse boier Ştefan, cu blândeţe, prinzându-i braţul.

Jupâneasa tresări. Îi zvârli privire rătăcită:

— Unde?

Era văduvă de zece zile, căci după ştiinţa dumneaei, ungurul se prăpădise doborât de tâlhari. Rosti cu gândurile la ale dumneaei:

— A fost un om minunat.

— Drept şi cinstit, spuse boier Ştefan, ocolindu-i căutătura.

Jupâneasa Ilincă n-avea să afle până în cea din urmă zi, şi dincolo de ea, ce soi de făptură, fusese contele, după cum n-avea să ştie că jungherul lui Ştefan îi smulsese ultimul suspin. Toate acestea sfârşeau îngropate sub lespede grea, în cugetul tânărului de şaptesprezece ani.

Dimpreună poposiseră pe meleagul valah, şi tot dimpreună se cuvenea să se urnească de la Dunăre. Aşa socotea boier Nichifor Negru, aşteptând slujitorii să mântuie mărunţişurile plecării.

Aprinsese luleaua şi pufăia cu împăcăciune deplină, spălându-şi căutătura beteagă în bucuria oamenilor. Fecioru-său, Grigore, se apropie netezindu-şi poalele contăşului leşesc.

— Luăm calea Bucureştilor.

Bătrânul îi curmă vorba:

— Ce să căutăm acolo?

Îşi cercetă feciorul cu uimire, aceeaşi căutătură o îndreptă apoi spre boierii Corbu şi Dumbravă.

— Adevărat, încuviinţă Grigore, drumu-i cu ocoliş dar lipsit de primejdie. Într-o săptămână suntem la Lvov.

Bătrânul clătină din cap cu amărăciune.

— Chibzuiţi, dară, să vă întoarceţi la leşi?

— Ba nu, râse boier Grigore, c-om cerşetori juvăţul ori milosârdia lui Duca! Primejdia cea mare s-a călătorit, socoatele cu feciorul tejghetarului rămân aceleaşi.

Nichifor Negru căută ochii feciorului,

— Eu nu vă urmez, fătul meu! Rămân în Moldova.

Jupâneasa i se alătură cu paşi împleticiţi, purtând marama la ochi.

— Cum zici dumneata, boier Nichifor…

Judecând după îmbrăţişarea Smărăndiţei, Radu Andronic îşi zise, râzând, că pe Ilie Machidon îl aşteaptă noapte grea. Muierea-i dezmierda musteaţa, numai ochii le şopocăiau.

— Bag de seamă, se vârî muscă logofătul, că chipriencele n-au măsură în frumuseţi. Deunăzi, la Lvov, Ilie s-a întâlnit cu vara dumnealui, un şarpe de muiere care nu-l mai slăbea din îmbrăţişări…

Smărăndiţa îşi clopoţi râsul:

— Apoi, cinstite boier Andronic, se cere să afli că tot satul suntem rubedenii şi tare ne mai bucurăm când drumurile ni se încrucişează. Azi-noapte, de pildă, Vasile, nepotul unei cumetre de-a naşului, nu se îndura să mă lase din braţe…

Logofătul suspină limpezit pe de-antregul:

„La aprig stăpân ai intrat, Machidoane!“

Ahmed strânse mâna jupâniţei:

— Şi-acum?

Raluca îi zâmbi cu dulceaţă:

— Vreau să-ţi arăt ţara valahilor.

Porunci surugiului să mâne. În urma rădvanului stăruia o lumină liliachie.

Tot vânturând şi cernind zadarnic ţărmul de trei zile, jupân Eustaţiu Crăpusnic îşi făcu socoata că pe Iliuţă îl poate dibui acum printre cei ce se veseleau la drăcăriile unor boscari din Brăila. Socoată norocoasă căci, strecurându-se printre gură-cască şi cheflii, zări căpşorul bălan al băietanului. Numai că Iliuţă, fără a lua în seamă blestămăţiile pehlivanilor, îşi iscodea drum, ferind roţile carelor. Călca îngândurat, cu trăistuţa sărăcuţă, spânzurată pe umăr.

Ochii meşterului argintar se umplură, de bucurie. Din doi paşi fu lângă el şi-i prinse braţul subţirel. Iliuţă ridică privire mirată apoi, recunoscându-l pe chelbosul cel ciufut, prinse a zâmbi.

— Încotro? îl iscodi argintarul.

Iliuţă făcu ochii mari, uluit de asemenea întrebare.

— La Plopşoru!

Meşterul îşi căuta cuvintele, dezmierdat de bucurie mare, feţişoara uscăţivă a băietanului îi isca lacrimă:

— De trei zile te caut…

— Are domnia ta să-mi spună ceva anume?

— Am… M-ai îndatorat peste măsură şi se cuvine să mă răsplătesc.

Băietanul clipi nedumerit, făcu pas înapoi. Oare o bolunzit pleşuvul? Despre ce soi de datorinţă grăia?

— Ţi-ai împărţit merindea cu mine, ai uitat?

Iliuţă începu să râdă:

— Domnia ta şuguieşte. Apăi dacă şi aceea se cheamă datorinţă, iaca ne-am procopsit…

Jupân Crăpusnic dezmierdă, cu mână tremurândă, creştetul bălăior. Degetele trebăluiau tremurând, pe fiică-sa Sabina n-o mângâiase o singură dată în cincisprezece ani.

— Vină cu mine, băiete! Sunt om cuprins şi oi pune umărul să ajungi tot asemenea. Dacă ţi-a place, mi-i

deprinde meşteşugul, dacă nu, un altul, după cum ţi-a fi vrerea.

Iliuţă clătină capul cu hotărâre şi cumpănă.

— Mulţămesc, jupâne, dar aceasta nu se poate. Eu mi-s gospodar din Plopşoru şi nu chibzuiesc să-mi schimb hramul. Tataia, odihnească-l Dumnezeu, avea vorbă tare înţeleaptă: „Noi, moldovenii din cotul ista, moştenim o vatră şi-o fântână…“ Iacă, la acelea mă întorc, după ce mi-oi lua ziua buna de la domnia ta şi te-oi pofti să-mi calci în bătătură când te-o mâna vreo nevoie, ori dragul de voroavă despre zilele călătorite…

Jupân Crăpusnic rămase cu ochii la făptura firavă. Iliuţă păşea moşnegeşte, cu umeri gârboviţi şi privirea în ţarină, printre carele şi rădvanele bucşite de bucurii.

Îl însoţeau, la Plopşoru, curmeiul roşu de la gâtul lui Tilică şi surâsul măicuţei Taisia.

Cuprins

Prolog 5

1. Ochii jupâniţei 11
2. Stavros 35
3. Logofătul de taină al Brâncoveanului 65
4. Urzeala 102
5. Osânda 127
6. În slujba Ţărilor Române 148
7. Răspunsul 168
8. La hanul tătarilor 212
9. Cancelaria neagră 229
10. Pe drumurile giurgiului 261
11. Iscoadele Cantacuzinului 327
12. Zidul viu 351

{1} Afluent al Dâmboviţei ce izvora dintr-o mlaştină, astăzi Grădina Icoanei.
{2} Strada Radu Vodă din Bucureşti.
{3} Eleganţi.
{4} Relicve care astăzi pot fi văzute în palatul muzeu Topcapi din Istanbul.
{5} Căciulă purtată de domn şi de marii boieri.
{6} Capali Garăi sau Marele bazar, construit la 1461 de sultanul Mahomed Cuceritorul.
{7} Astăzi Divan Iolu, cea mai veche stradă din Istanbul.
{8} Moscheea sultanului Ahmet.
{9} Vechi cartier rezidenţial al europenilor.
{10} Mătase.
{11} Temniţă celebră din Istanbul.
{12} Balcoane întâlnite, de obicei, în biserici.
{13} Oglinzile.
{14} Odaie principală, din marmură.
{15} Băutură răcoritoare, din fructe.
{16} Curier special.
{17} Cifru.
{18} Zorzoane.
{19} Borul pălăriei.
{20} Localitate în apropierea Istanbulului.
{21} Preoţi musulmani.
{22} Obiceiul s-a perpetuat de-a lungul anilor. Şi astăzi, hamalii marelui bazar transportă cu aceleaşi mijloace greutăţi incredibile.
{23} Case mari.
{24} Grădina Cişmigiu de astăzi.
{25} Perimetrul Palatului Republicii, grădina Cişmigiu şi podul Elefterie, limita a de Nord-Est a oraşului la 1700.
{26} Negustor.
{27} Pe locul unde actualmente se află Casa Centrală a Armatei.
{28} Pânză din Olanda.
{29} Abecedar.
{30} Mită.
{31} Sediul „serviciului“ de informaţii şi contrainformaţii.
{32} Scriitori de cancelarie.
{33} Grămătici.
{34} Răufăcători.
{35} Originea.
{36} Căldură mare.
{37} Suliţaşi.
{38} Joc de cărţi la modă în epocă.

{39} Han.
{40} Clapcele.
{41} Şobolani.
{42} Măruntă, pipernicită.
{43} Cârlig de rufe.
{44} Să nu moară.
{45} Ceremonialul apusean.
{46} Boier de rangul al doilea.
{47} Nobili polonezi.
{48} Nebunatici.
{49} Ticsit.
{50} Raci.
{51} Ridicaţi în rang boieresc.
{52} Monedă de aur.
{53} Boier care avea în grijă grajdurile Domniei.
{54} Domnule.
{55} Fundul căruţei.
{56} Lanţ care leagă proţapul cu osia.
{57} Felicite.
{58} Pantof ascuţit din marochin.
{59} Vălul cu care femeile musulmane îşi acoperă faţa.
{60} Vezi *Logofătul de taină*.
{61} Poliţişti.
{62} Leneşi.
{63} Confecţionate.
{64} Neagră.
{65} Termeni injurioşi pentru slujitorii Bisericii.
{66} Brodate.
{67} Rugăciunea de dimineaţă.
{68} „Domnule tată“, formulă politicoasă de a se adresa părintelui.
{69} Comandantul flotei turceşti.
{70} Comandant peste 1000 de soldaţi turci.
{71} Plenipotenţiar turc.
{72} Vinul e mama tuturor păcatelor (lb. turcă).
{73} Şeful gărzilor.
{74} Femei de moravuri uşoare.
{75} Soldaţi în garda sultanului.
{76} Enervarea.
{77} Centrul comercial al oraşului.
{78} Om sucit, care face totul pe dos.

{79} „Salutul şi pacea lui Alah asupra lui!“, formulă fără de care nu se poate pronunţa numele profetului.

{80} Rău! Rău!

{81} Atest, jur, fac încredinţare! (lb. turcă).

{82} Formă de stăpânire utilizata frecvent de Imperiul Otoman. Popoarele care au acceptat statutul de paşalâc şi-au pierdut complet independenţa devenind provincii turceşti. Întregul aparat politico-administrativ era condus de osmanlâi. Stolnicul Constantin Cantacuzino nu exagerează prea mult etalând consecinţele.

{83} Trimiţând vestitorii de primejdie în cele mai îndepărtate colţuri de ţară, Constantin Brâncoveanu şi-a dat practic acordul tacit ca oamenii să se ridice împotriva hotărârii padişahului.

{84} Azi Piaţa Unirii.

{85} Calea Rahovei de azi.

{86} Azi Radu Vodă.

{87} Maxime.

{88} Testamentul.

{89} Străzile Mihail Moxa si Sevastopol de azi.

{90} Vechea denumire a lunii decembrie.

{91} Cuarţ.

{92} Data strămutării lui Mahomed de la Mecca la Medina (622 e.n.).

{93} Palatul Sultanului.

{94} Camera imperială.

{95} Hermină.

{96} Moldova.

{97} Vişinie.

{98} Ordin emis de sultan.

{99} Mulţime mare.

{100} Prinţesa mea.

{101} O, Dumnezeule răzbunător.